SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

DÍL XVI.

KANCELÁŘSKÝ PRACH.
SMÍŠENÉ ZBOŽÍ.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1912.

IGNÁT HERRMANN:

KANCELÁŘSKÝ PRACH. SMÍŠENÉ ZBOŽÍ.

DROBNÉ ČRTY Z OVZDUŠÍ KANCELÁŘSKÉHO
A KUPECKÉHO.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1912.

Tiskem »Unie« v Praze

Někdejšímu šéfu svému a potom vydavateli první knížky mých literárních pokusů — Z chudého kalamáře — zasloužilému nakladateli českému, vzácnému příteli

panu JANU OTTOVI,

cís. radovi, členu panské sněmovny atd.

v nejšetrnější oddanosti knížku tuto věnuji.

I. H.

Vysoce vážený, vzácný Příteli!

Dovršuje se znenáhla čtyřicetiletí ode chvíle, kdy jsem vstoupil do Vašeho závodu nakladatelského, v samých počátcích jeho, a téměř pět let pobyl jsem pod Vaší střechou. Bylo to pro mne pět let nového učení, pět let milých i hořkých, neboť to byla léta mnohých tužeb a chtění a zas malé síly, drtivých zápasů vnitřních a beznadějného kolísání. V duši mé nebylo pro mne tehda budoucnosti. Ale byla to léta mládí a kvasu a proto čím dále častěji do nich vzpomínkami zalétám a znova je prožívám.

Avšak ve Vás již tehda — pouhou tuchou — zřel jsem pokračovatele svého děda Jana Hostivíta Pospíšila. Co jemu snad jen za jistých jasnovidných okamžiků vstupovalo na mysl jako vzdálené za modravým závojem pouhého snění — Vy jste uskutečnil. Na 400 knížek vydal Jan Hostivít Pospíšil — Vy jste množství toto co do počtu zdesateronásobil, ale co do rozsahu a vnitřní ceny ztisícinásobil. Starý čas a probouzející se vědomí národní našly v Janu Hostivítu Pospíšilovi muže, jak jej právě počátek minulého století mohl utvářiti — ve Vás doba plná ruchu a kypění našla muže, kterýž ji pochopil a netušených cílů dospěl. Pohlížím k Vám s pýchou, že jste byl někdy mým principálem. Nepatrná knížka, kterou Vám věnuji, nemůže býti měřítkem — je toliko skrovným projevem oddanosti mé. Ale přijmětež vlídně, co upřímně podávám.

Váš bývalý spolupracovník

V listopadu 1912. *Ignát Herrmann.*

KANCELÁŘSKÝ PRACH.

Nár. Listy v únoru 1893.

Píšťalka.

Několik málo řádků z oboru veřejného zdravotnictví.

Snažně prosím váženou veřejnost, aby tomuto pojednáníčku nebyl přikládán význam vědecký. Překvapilo by to nejvíce mne, kterýž podávám, co jsem náhodou zaslechl a vyšetřil, beze všech pretensí a jenom na všeobecnou výstrahu. Řádky moje jsou věnovány předem pěstounům mládeže, zdravotním orgánům, jakož i hlavně rodičům, a sice takovým, kteří jimi již jsou, rovněž však oněm, kteří se jimi teprv státi hodlají.

Není mým úmyslem šířiti se o dřevěných a chlebových panáčcích, slepičkách, kohoutcích, kravičkách a vojáčcích pro děti, natíraných různými barvami, ponejvíce červenou, modrou, žlutou, černou a zelenou. Je sice známo, že některé z barev nejsou prospěšny lidskému zdraví, zejména zelená, hlavně však, je-li to svini-

brodská zelená. Neboť tato zeleň obsahuje notnou dávku utrýchu. Domnívám se — hledě k sčetlosti váženého obecenstva — že je mu znám truchlivý osud nešťastných novomanželů, kteří strávili první a jedinou noc pospolitého života v ložnici, nedávno čerstvě vymalované svinibrodskou zelení. Usnuli, aby se již neprobudili. Také myslím, že je dostatečně známa druhá příhoda, kdy krásná mladá dáma oblékla do plesu hedvábné, jasně zelené šaty. Byla to rovněž svinibrodská zeleň a dáma měla co děkovati, že vyvázla s životem.

Nenapadá mne tedy, abych vypovídal boj hračkám svrchu uvedeným, které — natřeny tlustou vrstvou různých barev — dávají se mladému pokolení nejdříve do ruky, a to také nemluvňatům. Neboť náruživá záliba (není-li to dokonce přirozený pud!), s jakou roztomilá nemluvňata olizují dokonale všechnu barvu s těchto panáčků a slepiček, zdá se nasvědčovati tomu, že různé ty mazavé barvy, červená, modrá, žlutá, černá — ba i zelená, vedle mateřského mléka, krupičné mlékové kaše, Vydrovy dětské moučky, piškotů atd., jsou nejpřiměřenější potravou a výživou malým těm capartům. Zdá se vůbec, že moderní zdravověda posud nevyzkoumala, co dětem svědčí nejlépe. Mám na příklad sám ročního kluka Vladimíra, který v nestřežených okamžicích pojídá u plotny kousky hnědého uhlí, polyká popel a žvýká

staré korektury z tiskárny, jak jen se k nim dostane. A nevypadá při tom zle. Ostatně synek mého přítele — také literáta a rovněž Vladimír — o něco málo starší mého, snědl onehdy dva „červy", totiž nedokuřky doutníků, a nebylo mu nic. Možno, že je učinil záživnějšími rozředěným leštidlem na podlahu, které nadobro z hrníčku vylízal. Ostatně leštidla bylo jen čtvrt litru.

Jinak ani proti výrobkům celluloidovým nechci vyvolati křižáckou výpravu. Byly sice zakázány na trhu, poněvadž jsou neobyčejně chytlavé, hoří rychle a skoro neuhasitelně jako kalafuna, a tedy jsou tělu nebezpečné. Byly již několikrát zakázány — ale prodávají se klidně dále. Právě nyní objevil se v obchodě světovém nový výrobek z celluloidu, roztomile napodobení švábi, kteří se pro přátelské překvapení a zejmena potěšení hostinských házejí v hospodách nepozorovaně kamarádům do piva, do omáčky atd. Již několika pikolům bylo rozzuřenými „platobery" napohlavkováno, než se povedený „žert" vysvětlil. Prozatím dávám žertumilovným besedářům přátelskou a dobře míněnou radu: pánové, neházejte jich do piva! Neboť stalo se nedávno, že byla pro takové nevinné napodobení přítulného toho domácího tvorečka vylita nejen celá sklenice plzeňského, ale hned po ní byl vylit i lidumil a dobrodinec, který se zvířátkem svůj šprým ztropil.

Chci prozatím upozorniti na hračičku, vyskytující se nyní — a nikoli poprvé — na tržišti. Jsou to malé píšťalky, patrně pro děti určené, neboť jsou snad za krejcar nebo za dva, a tyto píšťalky zdají se býti rovněž zdraví nebezpečnými, právě pro tu svoji rozmilou drobnost. Že tomu tak opravdu, doložím skutečnou událostí, jejímž dějištěm byl jeden z magistrátních kanceláří. Úmyslně nevypravuji, na kterém se to stalo magistrátě. Běží tu opravdu jen o věc a o lidské zdraví a bezpečí — a magistrátů je na světě více.

Ani nevím, bylo-li to právě v referátě zdravotním nebo v kterém. Ale jednoho dopoledne, když praktikant pan Kotula — nebo čím je — posadil se ke stolu, aby vyřídil, co mu šéf na stůl nasypal, všiml si zvláště aktu neobyčejně bachratého. Pan Kotula nikdy se nehnal do práce jako kat, neboť má-li člověk ve zdraví přečkati čtyrycet služebných let, musí se trochu šetřiti. Ale tentokráte neobyčejné vzezření aktu jej podráždilo tou měrou, že po něm sáhl, sotva že manšety svlékl. Rozevřel tedy „podání“, do něhož vloženo bylo něco krátkého, kulatého, zabaleného pečlivě v růžový hedvábný papír. Praktikant rozvinul papír, a ejhle, — na dlaň vypadla mu malá píšťalka ze žlutavého dřeva. Praktikant nechal zatím listinu listinou a poněvadž je také rád na světě, vstrčil píšťalku do úst a foukl do ní.

Kancelářem ozval se pronikavý hvizd a u ostatních stolů zdvihlo se asi pět hlav — pět hlav úřadníků, ponořených celým duchem v práci.

Praktikant ani se neohlédl, ale tušil, že vzbudil pozornost, i pískl ještě jednou, důkladně, plně.

„Jdou, jdou!" ozval se hlas od posledního okna, kde seděl starý pan oficiál Bedrník. „Kdo pak to píská — jako na tramvaji!"

Teprv nyní se obrátil pan Kotula a mávaje píšťalkou volal se smíchem:

„To tuhle máme takovou přílohu!"

„Jdou, jdou," povídal pan Bedrník, „a oni jsou takový dětina a hned aby si nepískli!"

Potom sáhl po modrém šátku, utřel si nos, vstal a vážně kráčel ke stolu Kotulovu.

To bylo znamením pro všechny ostatní. Židle drcaly, skřípaly, všichni ostatní pánové taky se vzchopili a blížili se rovněž ke stolu praktikantovu.

„Co s tím je?" ptal se pan Bedrník.

„Já nevím — ještě jsem to nečetl. Ale píšťala je dobrá," odpovídal Kotula.

„Ukážou ten blázen," povídal pan Bedrník a vztáhl ruku.

Praktikant ochotně podal „blázen" a pan Bedrník otáčel jej chvilku v ruce.

„No viděj, píšťala dobrá!" řekl pak. „To je traxlované."

Povznesl ji vážně, stiskl mezi zuby a hvízdl.

„To je pronikavost tónu," řekl, znova a důkladně ji prohlížeje. „Ale štemovaná není. No jo, to je pro děti. Co nám sem všecko nepošlou!"

Zatím už se nad píšťalou klonil pan kancelista Kocáb a jen mu prsty hrály, aby se také podíval. Tedy mu ji pan Bedrník podal.

„Tu maj, písknou si také..."

Pan Kocáb prohlížel chvíli hračku, otáčel, nadnesl ji, a již trčela píšťalka v jeho tenkých rtech. A hvízdl.

Všichni kolem se smáli, neboť pan Kocáb nabral dechu plné tváře, až se mu nadmuly.

„To nemusej tak tlačit," mluvil pan Bedrník vážně. „To není bombardón! Koukaj, takhle."

Vzal mu hračičku z ruky a pískl si ještě jednou.

Pan kancelista díval se na drobný hudební nástroj, jakoby nikdy nebyl píšťalu viděl, a řekl pak:

„To bude puxpán, tohle to..."

„Zimostráz," dovolil si poznamenati nejmladší praktikant Včelička.

„Jdou, jdou," odmítal pan Bedrník. „Voni jsou taky zimostráz. To není ani puxpán, ani zimostráz, to je jasanové dřevo a je to pácované."

„To by mohlo být mořidlo," podotkl pan Kozárek, také praktikant.

„Žádné mořidlo, to je pajc!“ řekl pan Bedrník. „Kdo jim rozumí mořidlo! Vždycky pajc! Je vidět, že je to napouštěné. Možná, že gumigutou. Podívaj se!“

Dal píšťalku panu praktikantu Kozárkovi, který nemeškal a honem si pískl, než mu to někdo zas odejme. Potom sáhl po píšťale praktikant Včelička a také si hvízdl. Konečně se přišoural druhý kancelista pan Zuna.

„Půjčte mně ten zázrak.“

Prohlížel, otáčel, a vydal úsudek:

„Mohla by to být také švestka — má také přivbližně takovou barvu. Višeň to není — to by voněla.“

„To maj pravdu,“ svědčil pan Bedrník. „Tohle nevoní. Říkám, že je to jasan, a pácovaný...“

Pan Zuna si pískl a řekl pak:

„To by tak bylo pro kluka — ale ten by mě upískal!“

„Jdou, jdou,“ povídal pan Bedrník. „Vždyť je to příloha. A koukaj,“ poznamenával, bera hračku kancelistovi z ruky, „jak to pouští, že se na to pískalo. Ani pajc to není...“

Tu se otevřely dvéře vedlejší úřadovny a vstoupil pan sekretář Klán.

„Mordie, co pak to zde máte? To je pískání jako na patrolu...“

„No viděj,“ mluvil pan Bedrník, „to tuhle pan Kotula je takový dětina. Dostal přílohu a provozuje koncert. Písknou si také...“

„A kdo to poslal?“ tázal se pan Klán. „Co s tím je?“

„Ale tuhle nějaký František Kadeřábek, hodinář — hned se podívám, co chce. Snad je dělá — —Ba ne, je to stížnost. Slavný — — a tak dále: Podávám stížnost slavné komisi magistrátní na tyto píšťalky, jak příloha ukazuje. Nesvědomití hračkáři je prodávají dětem, avšak může nima nastat velké neštěstí nebo dokonce smrt. Každopádně jsou nebezpečné pro svoji malou fazónu a udávám a žádám, by byly tyto píšťalky zapovězené zdravotním odborem a z prodeje vyloučené z té příčiny — —“

Pan Bedrník přerušil čtoucího:

„Jdou, jdou, co pak bychom ještě měli dělat — chodit po hračkářích a konfiscírovat. Daň aby platil a nic aby nesměl prodávat!“

„Z té příčiny,“ pokračoval pan Kotula ve čtení, „že dítě může píšťalku spolknout a třeba na zápal umřít. Což se fakticky stalo, totiž to spolknutí. Právě můj desítiletý syn si také podobnou píšťalku koupil, pískal na dvoře — najednou se zakuckal a začal se dusit a než jsme přiběhli, měl píšťalu v sobě, totiž spolknul ji —“

„To je pěkný malér!“ zvolal pan Bedrník. „To je pak hezká hračka! No a dál...?“

„Totiž spolknul ji," četl Kotula dále, „a měli jsme s ním strašné nesnáze a velkou ouzkost. Jenom s poděkováním panu okresnímu doktorovi Čahounovi se nám podařilo dítě zachránit a co jsem dal do lékárny, ani nepočítám. Avšak konečně jsme chlapce píšťalky zbavili a ji obdrželi, avšak stálo to dva dni velkého purgírování, při čemž jsme oka nezamhouřili, neboť je to naše jediné dítě. Z té příčiny žádám ve jménu ostatních rodičů za zákaz prodeje těchto hraček a tutéž samou píšťalu z chlapce vydobytou k této stížnosti na důkaz přikládám. V pádu opáčném byl bych nucen vložiti věc do novin.

František Kadeřábek, hodinář."

Když pan Kotula velmi slabým hlasem dočítal, položil sekretář Klán píšťalu na stůl a řekl praktikantovi:

„Tak ji zas daj' do toho herbábného papíru... a aby ji nezaložili... je to ouřední doklad..."

A tra prsty o černé písařské rukávy, vracel se do vedlejšího kanceláře, aniž si zapískal. Všichni ostatní zcela tiše odplížili se ke svým stolům a beze slova zabořili se do svých spisů. Jen po chvílích vstávali střídavě a vycházeli z úřadovny někam na konec dlouhé, šeré chodby — patrně do jiného magistrátního referátu.

Jak byla vyřízena stížnost a žádost pana Františka Kadeřábka, nemohu spolehlivě pověděti. Ale doufám, že prodej těch zdravotně závadných a nebezpečných píšťal byl jistě zakázán.

Nár. Listy v září 1893.

Zlatý déšť.

Byl učiněný podzimek. Ne sice dle kalendáře, ale počasím. Bylo již po několik dní sychravo a dnes lil se s nebe šedivě zataženého drobný, studený, neústupný déšť. Bylo dopoledne, ale vypadalo to jako večerní soumrak.

V advokátní kanceláři doktora Bláhy panovalo ticho, rušené jenom skřípotem dvou per. Škrtal to na papíře svoje účty a rubriky starý, šedivý sollicitátor Kudrna, a u jiného stolu chvatně psal mladý doktor práv Václav Řápek. Sotva to byl koncept nějaké žaloby nebo repliky či dupliky. Psal na papíře oktávového formátu. Nebyl to také žádný obchodní dopis. Nejen že na papíře nebylo vytištěno obvyklé záhlaví jeho šéfa, doktora Bláhy, ale oktávek měl barvu fialovou do růžova. Na takových se klientům nepíše ani o informace, ani o zálohu. Aniž je zvykem oslovovati partaje křestným jménem, a na papíře Řápkově bylo napsáno: Zlatá Mařenko!

A hned první řádky zněly:

„Tisíc polibků Ti posílám, mazlíčku můj zlatý, vroucnějších a žhavějších, než jsem od Tebe dostal posledního dne v modrém pokoji u klavíru! Ach, kterak po Tobě toužím, kterak se mně po Tobě stýská! Kterak se těším, až Tě zase spatřím! Zdali pak i Ty?...“

Péro lítalo mu po papíře a doktor Řápek stále níž a níže posunoval bílý pijavý papír, jímž kryl místo posud nepopsané, podkládaje tak pravici, aby list neumounil.

Zatím sollicitátor škrtal na svém archu vždy skřípavěji. Chvílemi povznášel hlavu, hledě oknem do deště, načež zase mrzutě ji skláněl nad prací. Konečně však mu trvalo mlčení příliš dlouho, i položil péro, smekl okuláry a otočiv se na židli, zadíval se na koncipienta.

„Co pak oni to tam vinklujou,* pane doktor, že jsou tak tichý jako prasátko v žitě?“

Jako by ho byl dopadl při nějakém zločinu, zdvihl Řápek uleknut hlavu a vytřeštil na starého Kudrnu oči. Jako by nechápal, že sollicitátor žertuje.

„To nic není,“ odpovídal tiše, „to je soukromý dopis.“

---

* vinklovati (z němčiny) = provozovati pokoutní advokacii; winkelschreiber (-advocat) = pokoutník; úředníci advokátů často na úkor svých zaměstnavatelů vinklovali, vinklařili, a odtud i každá soukromá práce, konaná v hodinách úředních, nazývána žertem vinklováním.

„Je to asi náramně důležité, že nic neříkaj',“ prohodil sollicitátor a vstal.

Doktor Řápek přikryl honem celý oktávek pijákem. Vždyť je to určeno jen pro jedny zraky!

„Kdybych jich neznal, jaký jsou Aloisius,“ pokračoval sollicitátor, „řek' bych, že píšou nějaké holce.“

Řápek se zapálil a rozpačitě se usmál. Kudrna však toho nepozoroval. Bylť přistoupil k oknu a hledě nyní do deště, mluvil mrzutě:

„To je morast! Teče to tam jako makronky, jako špagáty! Léto je v pekle a nic jsme z něho neměli. — Což pak oni, oni byli celý měsíc venku — oni se tam přece nadýchali tohc puškvorce a jistě že také jedli koroptve. Letos prý jich bylo. Ale my tady v Praze! A teď tenhle morast! To je déšť jako konkursní massa! Nemá to konce!“

Chvíli bylo ticho, načež zvolal Řápek, jako by se z myšlenek probouzel:

„Ach, zlatý déšť!“

Kudrna se kvapně obrátil.

„Pro boha jich prosím! Zlatý déšť! Co pak maj někde padesát korců cukrovky?“

„Ach, vy nevíte, pane Kudrno, co všecko člověku déšť přinese!“

Starý dobrák Kudrna vyvaloval na doktora oči.

„Co pak oni z toho maj', pro boha jich prosím, pane doktor! Mají sadařství, ekonomii? Pokud vím, jsou právě takový velkostatkář jako já! Tak jaké pak to mají s deštěm štanovisko?"

Pan Kudrna důsledně říkal a psal ‚štanovisko' a nemohl pochopiti, proč mu šéf kličku nad š stejně důsledně škrtá.

Doktor Řápek vzchopil se, přistoupil k svému svrchníku, vyňal z kapsy objemný balíček, z balíčku nějaký lístek a kráčel k sollicitátorovi.

„Pane Kudrno — vy jste první, který o tom zví. Vy jste muž a karakter a vždycky můj přítel. Tu máte!"

Sollicitátor hleděl na list tuhého kartonu se zlatou ořízkou, ale musil si nasadit okuláry, aby rozeznal, co na něm psáno nebo tištěno. Bylo to tištěné, ozdobnými písmeny, a obsah zcela stručný:

Marie Budilova,
J. U. Dr. Václav Řápek,
snoubenci.
Zámostí. Praha.

Kudrna přečetl, podíval se na koncipienta, zase na lístek, a jako by hádal, s vyvalenýma očima se ptal:

„A tohle jim napršelo, pane doktor, že tomu dešti dělají takové laudamus?"

Doktor Řápek se rozesmál a rudý jak pivoňka přisvědčoval:

„No ano, to mi napršelo.“

„To se dějou věci!“ mával rukou Kudrna. „To je pak ovšem jiné štanovisko! Proto oni vyrazili do Zámostí. A nikomu nic — ani muk — ani mně ne! To jsem si nezasloužil, pane doktor!“

„I mlčte, tatíku,“ volal rozjařený doktor. „Vždyť já sám nic nevěděl. A nebýt toho lijáku tenkrát — nečetl byste teď tohle.“

Sollicitátor hleděl pronikavě na koncipienta, čekaje na pokračování, ale když mladý muž mlčel, otázal se zvědavě:

„No a jak to vlastně bylo, pane doktor?“

Mladík přešlapoval, jako by váhal, ale najednou podlehl. Nemohl mlčeti, měl srdce plné, div mu nepuklo — někomu je musil vylejt. A to mohl učiniti Kudrnovi, kterýž byl starý, bezdětný ženatec, šetrný muž. I započal tedy:

„Já Mařenku již znal — od masopustu — byla zde u příbuzných a s nimi na plesu. Ale to jsem ještě neměl doktorát. Tančil jsem s ní, ale ani slova o ničem. Jen jsem se dověděl, že je ze Zámostí, mlynářova dcera. Pane Kudrno — od onoho večera věděl jsem, že jsem se setkal s dívkou, která musí být mojí. Mařenka Budilova nešla mi z hlavy. S myšlenkou na ni — jedině na ni — chopil jsem se přednášek, dorazil jsem poslední rigorosum — byla to její zásluha, aniž o tom věděla. A pak jsem čekal na budoucí masopust — já bláhový, my-

slil jsem, že tak dlouho vydržím! Ona byla mimochodem prohodila, že napřesrok zase přijde na pražský ples. Pane Kudrno, víte, co u zamilovaného člověka znamená na přes rok? Víte to?"

„Teď je mně to jedno," prohodil suše a polohlasně sollicitátor.

„Ano, mně to za třicet let bude také jedno!" mluvil horlivě Řápek. „Nadešlo jaro, léto — nemyslil jsem než na ni. Tu náhle, čirou náhodou, zvěděl jsem, že v Zámostí žije nějaký vzdálený strýc, lesmistr na odpočinku — otcův bratranec, a vlastně ani ne bratranec. Nikdy jsem ho neviděl, ale rozhodl jsem se, že ho navštívím. Šéf dal dovolenou — kdyby byl nedal, byl bych utekl. Tedy do Zámostí! Je to hodně daleko od Prahy, skoro u hranic. Jak bylo u strýce — co na tom záleží! Pyšnil se, že má synovce doktorem, vodil mě tam jako medvěda. Chudák, kdyby věděl, jak malé je to zvíře, doktor! Kolik nás tu běhá po Praze! — Já dychtil jen po Mařence. Spatřil jsem ji, i celou její rodinu. Ale ach! Já si maloval malý idyllický mlýnek někde na potůčku — a náhle jsem viděl mlýn jako fabriku a dvorec a bohatství — všechny naděje se mi rozplývaly. Otec je boháč..."

„Tím líp," vmetl do vypravování sollicitátor.

„Ne, tím hůř! Já doktůrek — ona jediná dcera boháče. Holenku, to je nejtěžší rigorosum! — Dni plynuly, dovolená chýlila se ke konci, já se nedostal k řeči. Tu poslední neděli byla slavnost, výlet. Šel jsem také, sklíčen, zoufalý. Bylo množství lidí — mladíků venkovských — ach, v takovém roji vypadá milující člověk hloupě! Nu, byly solové výjevy, hudba, zábava, koláče, káva — vše v lese, asi hodinu od Zámostí. Tančil jsem s ní, ovšem, ale to bylo vše. Pak, ještě za světla, vydali jsme se domů. Počala mi svítati naděje. Vše nás předešlo, my dva zůstali pozadu. Tu náhle se rozpoutal vítr, sehnaly se mraky, zahřměl hrom — a již se spustil hrozný liják. Nezbylo než utéci se do hajnovny. Ach, nezapomenu na ty chvíle — přál jsem si, aby pršelo do skonání světa. My tu sami dva a stará bába hajná. Myslila, že jsme bratr a sestra. — Pak přestalo a my tedy snažili se dohoniti ostatní. Totiž já ne. A náhle přišli jsme k potoku, jejž jsme z rána přešli suchou nohou, po kamínkách. Ale nyní byl rozvodněn, široký — bylo tam na půl metru vody. Nikde obcházky — byli jsme v skalnaté soutěsce. Mařenka počala se chvěti, pojala ji úzkost — jak se domů dostane. Váhal jsem chvíli, ale konečně jsem se vzmužil: že ji přenesu. Zdráhala se, pane Kudrno, ale na konec viděla, že není jiné pomoci. — Tedy jsem ji pojal, jako dítě — pane Kudrno, příteli — ne-

zapomenu na ten přechod. Byla to nejblaženější chvíle mého života. Držel jsem ji v náruči, třásl jsem se štěstím — — —"

„To jste měl náramně krásné štanovisko," prohodil sollicitátor a mrkal očima a klapal rtoma jako kapr.

„— — ach, přál jsem si, aby ten potok byl jako moře. Kráčel jsem pozorně, abych neklopýtl o kámen pod vodou, a tiskl jsem Mařenku — tiskl — tiskl — — — —"

„To věřím," posvědčoval sollicitátor. „To je vzácné řízení."

„— — jsme u prostřed — tu náhle slyšíme hlasy za skálou a již se vyhrnuli lidé — část výletníků, spěchajících nám naproti — totiž Mařence. Mezi nimi její — otec a matka! Zamotala se mi hlava — byl bych málem upadl — a také Mařenka se ulekla. Pošinula se, jako by chtěla seskočit, a tu, jak jsem se jí znova chopil, abych ji udržel, cítím, že se jí šatečky vyhrnuly, a já se dotkl její něžné punčošky..."

„Stafra stafra — —!" sykl pan Kudrna.

„Myslil jsem, že se zblázním. Byl to pocit šílené radosti, byla to elektrická rána, bylo to něco, co jsem nikdy nepocítil a čím vším div že se mi hlava nerozskočila. Přešel jsem vodu, postavil jsem opatrně Mařenku před rodiče a hlava se mně motala. V tom zavzněl hlučný smích mládeže — viděli, jak se mne teče blátivá, červená voda. Nikdo mi neděkoval — ne-

viděl jsem, ale cítil jsem, jak na mně spočívají hněvivé zraky rodičů. Mlynářovi zůstali s dcerou za ostatními výletníky, já kráčel za mlynářovými. A zaslechl jsem, kterak matka vyčítavě pronesla k dceři: ‚Marie, co tě to napadlo — takhle může přenášet jen muž nebo ženich...‘ A pak jsem slyšel, jak dcera tiše pláče. A pak už jsem neslyšel nic. Opozďoval jsem se víc a více a oklikami jsem se dostal domů, k strýci. Večer upadl jsem v horečku. Byl jsem prostydlý, rozčilen, zoufalý. Položili mne — blouznil jsem. Tisíckrát prý jsem volal: Mařenko, milovaná Mařenko! — A náhle jsem zaslechl hlas andělský: ‚Pane doktore — utište se — jsem zde — a maminka také.....‘ Pane Kudrno, v tom okamžiku byl celý můj život! — Později se mi vysvětlilo, co se stalo. Strýc vida mne v horečce, slyše moje blouznění — sebral se a — do mlýna. ‚Co jste udělali tomu chlapci! Zachránil vám dceru a teď mně tam umírá! Jediný doktor v celé naší rodině, a umře mně tu. Řeknou, že jsem ho zabil! Udělal svoji povinnost — teď učiňte vy svoji. Pošlete mu tam holku — sice je do rána po něm. A pak si choďte do smrti s tím svědomím!‘ — Strýc to mohl udělat, je to starý kamarád mlynářův. A Mařenka přišla — a s ní matka! Neviděl jsem matku, jen dívku, a v tom blouznění jsem jí — vyznal lásku. ‚Mařenko, chcete mě?‘ otázal jsem se. ‚Chcete mě zachránit?‘

‚Řekni, že ano,‘ ozval se tu hlas matky její tiše, pobízivě. ‚Můj bože, je to také syn rodičů — a doktor.‘ — ‚Jediný v rodině,‘ vrčel za mnou strýc. — A Mařenka tedy se ke mně přiklonila a zašeptla: ‚Vždyť bych se nebyla dala přenášet — kdybych vás nechtěla...‘ Pane Kudrno — políbila mne — pak odešly — já byl do rána zdráv — a šli jsme se strýcem do mlýna. A večer toho dne, bylo to předevčírem, slavili jsme zasnoubení. Ach, zlatý déšť — zlatý déšť! Bez toho lijáku byl bych se vrátil do Prahy bez naděje. Nu, pak tedy jsem odjel, dal jsem natisknout lístky — v neděli tam zas pojedu, a před adventem, doufám, budeme svoji. Hle, proto jsem zvolal: zlatý déšť! Neboť mně přinesl štěstí!“

„Inu to jsou štanoviska!“ brumlal dobrácky pan Kudrna... „Já svou starou nepřenášel přes vodu — já to měl bez deště. Je to pokaždé jinak.“

A sedaje k svému stolu obrátil se ještě k mladému doktorovi:

„Tak teď už vím, co to píšou. Dovinklujou si ho, dovinklujou, ten líbesbríf!“

A za chvíli ozývalo se tichým kancelářem zase jen škrtání dvou per.

Nár. Listy v říjnu 1893.

Pan pes.

Nebyl sice členem početného úřednictva ústavu, neměl žádného platu, nezastával nijaké funkce a vůbec nezdálo se, že by ústavu byl nějak prospěšný a užitečný, ale přes to bylo zcela zřejmo a nepochybno, že je Karo prvním zvířetem po panu Maxovi, řediteli pojišťovny Majáku, svém pánu a veliteli.

Bylo to zvíře špinavě žluté srsti s hnědými skvrnami, neohrabaného těla, nemotorných noh, s krátkou mordou, s očima vypoulenýma, jako telecíma, s useknutými slechy a ohonem. Nikdo nevěděl, jakého asi je plemene, v žádném přírodopise by se mu nebyl nalezl typ. Byl to nejspíš kříženec z kříženců. Beze vší zdoby, beze všech půvabů, prost jakýchkoli vynikajících vlastností. Žral jenom a funěl.

Těžko bylo hádati, proč si jej pan ředitel Maxa opatřil. Honicí pes to nebyl a na hony pan ředitel nechodil. Hlídací pes to také nebyl. Jeho pán a velitel měl doma starou tetu, která

se z bytu skoro ani nehnula, a hospodyni, která vycházela málokdy. Ostatně by byl pes nic neuhlídal. Mohl se blížiti kdokoli, Karo ani hlavy nepozdvihl, ani ušima nepohnul. Jeho by byl zloděj ukradl nejdříve. Také pro zábavu nebyl, aspoň panu řediteli ne. Chodil s ním jen do kanceláře, z kanceláře domů jej musil odváděti diurnista. Neboť nevěděl pan ředitel, kam zabrousí. O procházku s ním nestál, do hostinců bráti ho nemohl. Učinil to jen asi dvakrát a měl z toho mrzutost.

Tak tedy, pokud byl pes doma, bavily se s ním obě staré ženštiny. Musila s ním jedna neb druhá co chvíle s třetího patra na dvůr, musily mu tupou, kostrbatou srst prosypávati perským práškem, a když odešel Karo do kanceláře, měly celý půlden co dělat, aby s pohovky a s plyšových křesel sebraly všechny vypelichané chlupy.

Ještě více však užili psa ředitelova v kanceláři nejbližší páně Maxovi podřízení.

Stůl ředitelův stál v prostorném pokoji, skoro sále, u jednoho ze tří oken, v levém koutě ode dveří. Pod tím stolem rozestřen byl měkký koberec, aby se Karo neomačkal, a na tom koberci trávil svoje „úřední“ hodiny, zatím co jeho pán četl noviny, otvíral došlé dopisy a opatřoval černokněžnickým a naprosto nečitelným podpisem listiny. Pod stolem funěl Karo, nad stolem pan ředitel.

Jakmile nastaly sychravé dny, pečoval pan ředitel, aby okna byla opatřena patentními ucpávkami, aby se zamezil všechen průvan. Nemyslil při tom ani tak na sebe, jako na psa. Karo by se mohl nastudit. A krom toho věnoval pan Maxa velikou pozornost vytápění své úřadovny.

Však to někdy odnesl sluha, přidělený panu řediteli, když nevytopil řádně pokoj před příchodem svého představeného, malého toho boha.

„Kryšpín! Vy jste vlastně matěj! Jaké je to topení! Koukejte se, jak se mně pes na podlaze třese! Má se pro vaši pitomost nastudit? Má mně ochromnout? Co? Nemůžete se vy se svým pelechem rozloučit o chvíli dříve, abyste vykonal svoji povinnost? Ať se mně tohle ještě jednou stane! Pak si povíme něco jiného! To víte, kopulírováni nejsme!“

Kryšpín mlčel, to se ví.

„Hoďte tam na něj tu dečku, než se to také u podlahy ohřeje!“ velel pan ředitel.

A Kryšpín šel a pečlivě přikrýval psa pokryvkou. Ani nemukal, ale když se shýbl pod stůl a když říkal: „Počkal, Kárinku, takhle — pod nohy“ — svítily jeho zraky zlobou a nenávistí a byl by mu nejraději nacpal vraních ok. A potom co nejrychleji mizel Kryšpín do předsíně a důkladně si myl ruce po té psí dečce.

„Bestie," mumlával při tom, „milostpán pes, aby ho čert nevzal, bodejť!"

A druhý, kdo pana psa nejvíce užil, byl diurnista Kápek.

„Kápku," volával pan ředitel, „jdou sem — Káro sebou nějak vrtí, chce myslím na vzduch. Jdou s ním trochu."

„Hned, pane řediteli, hned," odpovídával na počátku Kápek z vedlejšího pokojíku, „jen tadyhle ještě dva řádky dopíšu — —"

„Nechaj toho — to jim neuteče! To si dodělaj', až přijdou. Jdou s ním ven."

Pak tedy již neříkal Kápek „hned — hned", ale jakmile zazněl hlas páně ředitelův, jakmile se ozvalo jméno Káro, již praskala židle, již se Kápek zvedal, chápal se chatrného svého svrchníku i zimníku zároveň, i klobouku, a vstupuje do pokoje ředitelova luskal přívětivě prsty a s nejsladším výrazem volal:

„Tak šel, Káro, šel — podíváme se ven..."

„Dobře mu zapnou náhubek," upozorňoval ředitel.

„Inu ovšem, prosím..."

„A ať se jim nebrouzdá někde v loužích, Kápku, teď je taková revmatická doba, aby to také neodstonal!"

„Prosím!"

Kápek otevřel dvéře, vypustil nejdřív uctivě a pokorně psa, načež za ním vyšel.

Tam se na něj útrpně podíval Kryšpín a prohodil polohlasně:

„Už zase s potvorou ven?"

„Jo, holenku," přisvědčoval Kápek, „to jsou akcidence!"

A když sběhl za psem se schodů a vyšel z domu, díval se na očumujícího psa s netajeným vztekem a vida, že není člověka na blízku, pronášel zuřivě:

„Já jen čekám, bestie, až budeš sedět ve správní radě — on tě tam starý dostane, on tě tam dostane! Potom si zadám o přídavek!"

A vlezl-li Karo do nějaké té louže přece, nebo byla-li venku vůbec plískanice, podíval se pan ředitel při návratu Kápkově na psa a volal se zlobnou výčitkou:

„Z nich také do smrti nic nebude, Kápku! Nemohli mu ty nohy venku utřít hadrem? Just a just má dostat pakostnici pro jejich pohodlí? A musí mně tady všecko zaťapat?"

A Kápek s výrazem v očích, který vraždil, vracel se s psem do předsíně, chápal se hadru za kamny a otíral psovi tlapky. Všechno se v něm vařilo, ale když přiváděl řediteli psa otřeného, pobízel jej vlídně a skoro otcovsky:

„Tak, tak, Káro — hezky tadyhle zas na koberec. To jsme se provětrali, co?"

„No, snad jim není zima?" řekl pan ředitel, ostře se podívav na Kápka. „Z čeho pak jsou takový zimomřivec! Vždyť se tu pečou celý den,

pro pána boha, jsou rád, že jich to trochu profouká!“

Přízeň a přátelství ovšem uměl pan ředitel svému panu psu získávati. Když jednou Kápek, po dlouhém odkládání, uvažování a strachování se odhodlal předložiti panu řediteli žádost o zvýšení služného, podíval se na něj pan Maxa náramně udiven a zvolal:

„Ale Kápku, poslouchaj', co pak vlastně oni chtěj? Vždyť jsou od loňska na čtyryceti zlatých! A nesměj si myslit, že nima závod stojí. Kdybych na tu jejich židli posadil tuhle Káro — no tak za dva dny taky bude dělat, co oni! Jen co může být, pro pána boha!“

Tehda arci měl ředitel sám jenom pět tisíc zlatých ročně.

Ale zase byly chvíle, kdy se v panu Maxovi ozval „člověk“. Tu zavolal Kápka a vyhodiv na stůl peníz řekl:

„Mně se zdá, že by Káro jedl. Koukaj, vezmou ho s sebou ven a přinesou mu tři cerbuláty.“

Kápek vrátil se za půl hodiny s třemi uzenáči. Pan ředitel je rozbalil, lepší dva vybral pro pana psa a třetí podávaje Kápkovi, mluvil rozmarně:

„Tak viděj', Kápku, že ho maj' tak rád, postupuje jim tuhle Káro jeden svůj cerbulát. Vždyť on má také dobré srdce...“

Kápek to nikdy nejedl, přecházela ho chuť, ale poděkoval uctivě a vstrčil cerbulát do kapsy. Měl doma pět dětí a „byl už od loňska na čtyryceti zlatých“.

Nár. Listy v dubnu 1897.

Oběť povolání.

Dva dny byly v životě páně Krampusově, dva nesmírné dny, na něž — myslím — do smrti nezapomene. Bohužel, mezi těmito dvěma dny byl strašlivý rozdíl. První z nich byl pln slunečného jasu, pln růžové vůně — ač tenkráte vlastně lilo se jako z konve a ač růže byly dávno odkvetly — kdežto onen druhý den... Ah, jaký rozdíl!

První den zaznamenán jest v životě páně Krampusově písmem zlatým, ohnivým, sálajícím.

Tenkráte byl jmenován ředitelem — a když chvějící se rukou otevřel obálku a když znova a znova přečítal dekret, ukápla naň veliká slza radosti, pak druhá, pak třetí.

Tenkráte si přál, aby jako Josue mohl poveleti slunci, by nezapadalo, aby ten slavný den byl nekonečný, široký jak moře, dlouhý jako věčnost.

A má-li se pověděti pravda, den ten skutečně trval mnohem déle než všecky předešlé a než všecky následující. Slunce sice zapadalo a vycházelo — ale tyto proměny nebeské připadaly řediteli Krampusovi jen jako jednotlivé hodiny dlouhého, slavného toho dne. Jitrem jeho byl okamžik, kdy se mu dostalo dekretu, a k večeru schyloval se s první konferencí, kterou ředitel svolal za týden po svém jmenování. Ale tento večer byl vrcholem, byl nejkrásnějším okamžikem celého toho prodlouženého dne.

Neboť snem jeho života bylo to křeslo za zeleným stolem ve sborovně — jediné, jež tam stálo a kralovalo desíti obyčejným židlím z ohýbaného dřeva — křeslo předsedy konference sborové. A teď na něm seděl.

Probíral se v aktech, ležících tu před ním, kteráž také kdysi — ach, jak dávno mu to teď připadalo! — bývala mu postrachem. V dobách totiž, kdy také sedával jenom na jedné z těch židlí obyčejných, rozdírajících mu ostrým pletivem kalhoty, leštících je do zrcadlova, a kdy vzhlížel s obavami k onomu vynikajícímu křeslu, s něhož zazníval hlas někdejšího předsedy.

Připadal si na něm teď jako Napoleon — ach ne, vždyť Napoleon padl! — jako Wellington si připadal, neboť ten byl vítězem. A hlas jeho zazníval vážně, velkomyslně, blahovolně, shovívavě, když pronášel slova:

„Jsme všichni, pánové, můžeme tedy začíti.“

A kynul pak rukou na pravo, kde seděl jeden z mladších profesorů, pan Čečetka, a ředitel Krampus dodával:

„Pane kollego, račtež se ujmouti protokolu.“

Arci, ani tento veliký den — vlastně večer velikého dne nebyl bez trpké příchuti, bez krůpěje pelyňku. Seděl tu profesor Vavák, starý druh ředitelův, jeho spolužák, jeho rostenec. Pan ředitel vzpomínal nyní s jistou výčitkou na okamžik, kdy se s Vavákem sešel po dlouhých letech na témž ústavě a kdy Vavák, snad pozapomenuv na někdejší spolužáctví, oslovil jej: „Ach, my se známe, pane kollego, pravda-li? Pamatujete se, že jsme sedali v jedné třídě?“ A tu pan Krampus, v návalu radosti nad setkanou s dávným spolužákem, nezdržel se, aby nepronesl:

„Ale pak jsme starými přáteli a nesluší se, abychom si vykali!“

A po všechna další léta tykali si.

Ó, jak bývá člověk neopatrným! Ano, pokud si byli rovni, budiž. Ale teď — on jest ředitelem, předsedou konferencí, a jeho podřízený má mu tykati!

Než to se spraví! Nemožno jinak — musí se to spraviti.

Bylo po konferenci, členové profesorského sboru povstávali, ukláněli se a s výrazem úcty se vzdalovali.

Pan ředitel nervósně se chvěl, obavou, aby neodešel také onen, s nímž chtěl promluviti moudré, rozumné slovo. A když už se chápal klobouku, zvolal ředitel, stále ještě sedě:

„Pana kollegu Vaváka prosím, aby chvilenku posečkal…"

Udiven vzhlédl Vavák, stanul tedy a odložil zas klobouk. Neměl býti dlouho v nejistotě, proč má počkati.

Sborovna se vyprázdnila, nový ředitel pořád ještě rovnal akta — a to z rozpaků, nevěda, jak by začal — ale náhle se rozhodl.

Vzchopil se a obestřev líce vážným výrazem, jal se mluviti:

„Pane kollego, doufám, že jako muž i paedagog uznáte, že mým novým postavením změnil se trochu i náš vzájemný poměr. Myslím, že by ani vzhledem k ostatním pánům členům sboru nebylo záhodno, abychom si nadále — račte mi rozuměti, činím tak jen z příčin paedagogických — abychom si na dále tykali. Aby se nezdálo, že vás protežuji, že vám dávám přednost. Přátelství naše se nezmění, avšak doufám, že budete souhlasiti, abychom se od nynějška oslovovali způsobem, který hoví našemu vzájemnému postavení — pravda-li…?"

Profesor Vavák na počátku řeči ředitelovy zčervenal, ke konci pobledl. A když vyznělo slovo poslední — uklonil se, sevřel rty na okamžik — a pak odpověděl:

„Jak si přejete, pane řediteli — — ano — — stane se...“

Vděčně a líbezně, že mu kollega tak usnadnil přechod, usmál se ředitel a podával Vavákovi ruku. Vavák napřáhl svoji, vložil ji do pravice ředitelovy, ale prsty se mu při tom neohnuly. Za nic na světě nemohl teď obemknout, sevřít ruku bývalého spolužáka. Ano zdálo se mu, že svaly jeho paže napínají se v jiném směru, že by rády bezděky vykonaly jiný pohyb, prudký, rázný, rozmachem a dopadem — na tu tvář, blahosklonně se usmívající.

Uklonil se řediteli, již mlčky, obrátil se, chopil se klobouku a již vycházel ze dveří. A v zavrznutí veřeje zavrčela jeho ústa dvě slova. Domníval se, že je řekl tak tiše, aby slyšel jen sám, ale zapomněl v té chvíli, že uši ředitelské jsou nesmírně zbystřeny — také uši ředitelů novopečených. A když v zavrznutí dveří zavrčela slova: „starý dromedáre!“ — tu pobledla teď tvář ředitelova a jeho ústa vyhrkla:

„Co pravíte, pane kollego!“

Klidně otočil se Vavák a s pohledem nejnevinnějším odpovídal:

„Mám zejtra první hodinu přírodopis — právě jsem si vzpomněl, o čem chci přednášet.“

A zmizel.

Ředitel Krampus opřel se klouby všech desíti prstů o zelený stůl a dlouho zíral na dvéře, zapadnuvší za Vavákem. Takového zakončení slavného svého prvního dne se nenadál.

* * *

Nu, sluší doznati, že pan ředitel Krampus byl nesmírně horlivý u vykonávání své povinnosti. A nejjasnějšími okamžiky v celém novém jeho životě byly dny konferencí. Bohužel, bylo jich málo. Počítal-li správně, vypadla průměrně jen jedna na měsíc, jen pět řádných konferencí na půl roku. Kdo to stanovil tam „nahoře", u ministerstva? Byl to patrně laik, nevědoucí, že nestačí k zachování discipliny jen jedna taková řádná konference za šest neděl. Baže nestačí ani ku projednání všeho. Ah, co je látky! Jak rychle uplynou ty dvě, tři hodiny konference — a co všechno mu zbývá pokaždé, co již nemůže říci! A on tak rád poslouchával se mluvit, mluvil tak jadrně, obsažně, vyčerpávavě do nejmenších podrobností.

Arci byla okolnost, zmírňující jeho lítost nad malým počtem konferencí řádných, šestinedělních. Byly to konference malé, třínedělní. Zdálo se mu sice, že při těchto konferencích „malých" — (který čert je pojmenoval tak pohrdavým jménem!) — nevyjímá se na

svém křesle stejně důstojně, jako při řádných, ač se snažil ze všech sil, aby i v těchto si dodal co nejvíc „křenu“. Moudrá proslovení, vážná, hluboká úsloví plynula mu z úst jako šňůry perel, pečlivě navlékaných, a také ty „malé“ konference byly vždy delší a delší. Nechápal, že při nich někteří členové sboru tajně nebo dokonce zjevně zívají. Nechápal teď také, že mu kdysi — jako pouhému členu sboru — bývaly všechny ty konference tak dlouhé, nudné. Teď by v nich seděl pořád, neúnavně, od rána do večera. Cítil, jak mu chyběly k plné dokonalosti, jak teprve v nich je celým mužem, jak se rozvíjí jeho paedagogický duch, jeho organisátorský talent. Jim by obětoval dech a krev a všechnu šťávu životní.

Ano, tak byl obětavý! Byl v nejhlubším nitru přesvědčen, že v celé řadě ředitelů jest jen jeden, který pochopil naprosto a ve všech nitkách povinnosti ředitele, předsedy konferencí — a tento jeden jediný se nazývá Vavřinec Krampus.

Jak léta plynula, nabýval neobyčejné obratnosti v řízení konferencí a výmluvnosti nedostižné. A nešetřil ani pohodlí svého, ani pohodlí členů sboru. Znenáhla se v něm zvrátily pojmy. Vyučování, výchova svěřené mládeže nepřipadala mu tak důležitou jako průběh konferencí. To jest pravým povoláním ředitelovým. Jeho referáty bývaly vždy delší, jeho relace

k nadřízeným úřadům vůbec nejdelší ze všech a jeho „pokyny“ profesorům nejdůkladnější ze všech ředitelských „pokynů“ na veškerých ústavech.

Byla zas jednoho dne konference. Velmi důležitá, velmi dlouhá. Tři hodiny držel členy sboru u zeleného stolu — tři plné hodiny, až už se v hladových žaludcích všech ozývalo kručení, přehlušující hovor předsedův, kručení, podobné temnému řevu šelem, vězněných v klecích zvěřince.

Ale konečně i jemu došel dech a ředitel povelev, aby se přečetl pozorně tříarchový protokol, dal mu kolovati od profesora ku profesoru, aby podepisovali. A když podepsal poslední, nejmladší, rozhlédl se náhle tento Benjamin sboru a zvolal:

„Kde pak je pan kollega Liška? Ten chybí!“

Ředitel Krampus zdřevěněl. Kterak mohl přehlédnouti, že někdo ze sboru chybí! Dech se v něm zatajil při pomyšlení, že jeden z podřízených nepřišel do konference. Ale ohnivá červeň pokryla jeho tváře, když mrsknuv okem na arch svých zápisků, do konference schystaných, přesvědčil se, že — sám zapomněl Lišku pozvati.

Než tu se v něm probudil muž, přiznávající se k chybě. Má jim býti vzorem i jako chybující.

„Pánové, odpusťte, to jsem já zavinil. Opomenul jsem pana kollegu Lišku pozvati. Nuže, prohlašuji, že dnešní konference jest neplatna, jako by nebyla, a na zejtřek, pánové, svolávám novou!“

Benjamina sboru byli by kollegové na chodbě zavraždili, že jim svou prostořekostí spískal novou konferenci, že je oloupil o další tři vzácné hodiny života.

Avšak ředitel se nezlobil na svůj poklesek. Byl si vděčen za své nedopatření. Cítil něco teplého v prsou, radostí, že zejtra zas bude trůniti na svém křesle, které vévodí desíti prostým židlím z ohýbaného dřeva, se sedadly opletenými z ostrého, kalhoty trhajícího rákosu.

Ale druhý den — ach ano, to byl onen druhý den, o němž je na počátku řeč. Tento druhý velký, osudný den přinesl neočekávanou zvěst: ministerské nařízení, že místo obvyklých posud šestinedělních konferencí do půlroku mají býti konány jen tři. Jen tři — **jen tři!**

Řediteli Krampusovi bylo, jako by mu vrážel dýku do prsou a jako by mu ji v ráně otáčel. Tři konference! Co se stalo s ministrem Gautschem? Jaký to byl okamžik, kdy mohl podobné nařízení podepsati? Nebylo by vlastně správným bývalo, aby před publikací nařízení toho vyžádal si dobrého zdání všech ředitelů?

Ředitel Krampus nikdy si nevysvětlil, proč právě v té chvíli, když dočetl nařízení, připadlo

mu místo z nového zákona: „I šel a osidlem se oběsil...“

A tato slova nešla mu z hlavy a víc a více účinkovala na něj silou suggestivní a na konec viděl, že nezbývá mu jiného, než aby šel a podobně učinil.

Šuplík stolu konferenčního poskytoval nadbytek materiálu. Tu bylo dosti kusů starého i nového motouzu s akt úřadních, kusů dlouhých a delších, z nichž mohlo býti spleteno řádné osidlo. Než s třemi konferencemi v půlroce — raděj nežíti!

Tři dny chystal se k rozhodnému tomu činu a skoro si namlouval, že jeho příklad nezůstane ojedinělým, že po jeho příkladu budou se věšeti ředitelé, že ministra budou strašiti jejich zjevy a že odvolá svoje nařízení a ponechá to při posavadním počtu konferencí. Nástupcové budou šťastnější, co na tom, že jejich štěstí bude vykoupeno několika životy. Dřív či později — tu běží o svatou věc.

A k večeru třetího toho dne, když budova školní ztichla, když bylo všady pusto, nastávalo poslední odhodlání a měl býti uskutečněn čin.

Již byla hlava v osidle, připevněném na klice okna — tu padly zraky neblahé oběti svého povolání na číslo časopisu, jež přinesl školník, odzvoniv hodinu. Byla to jen přirozená zvědavost, která v muži loučícím se s životem vyvolala pomyšlení: Co pak je dnes nového?

Byl to odpoledník úřadního listu. Ředitel Krampus sáhl po něm chvatně, není-li tu náhodou nějaké instrukce, kterou by ještě v poslední chvíli života mohl vyplniti.

Ne, instrukcí tu nebylo. Ale zprávička, která švihla do temné, pochmurné nálady ředitelovy jako blesk.

„V zasvěcených kruzích proslýchá se, že postavení ministra vyučování svob. p. Gautsche jest otřeseno!"

„Otřeseno!" zvolal Krampus a jeho oči zalily se slzami radosti, vděčnosti.

„Pak mám času dost! Neboť padne-li on, kdož ví, zda jeho nástupce počet konferencí nezdvojnásobí. Nástupcové obyčejně dělávají opak toho, co dělali předchůdcové."

A ředitel Krampus zachoval se na životě, a dnům jeho svítí teď jediná hvězda naděje do budoucna: Kdy nadejde okamžik, že padne ministr, který rukou necitelnou sáhl na posvátné právo ředitelské, na nedotknutelný počet konferencí; kdy se stane obětí činu svého nepomyšleného, jako on — ředitel Krampus — málem by se byl stal obětí svého povolání.

Nár. Listy v dubnu 1898.

Odpočinek.

Dávno, tuze dávno tomu, co jsem poznal pana Satrapu — někdy na sklonku let šedesátých. Tehda právě byl překročil svůj třicátý rok, já měl asi polovinu jeho let. V mých očích byl již starým pánem. Mládí má tak hloupé měřítko pro věk. Řekli mi o něm, že jest ouřadníkem. Nestaral jsem se ještě, jakým. Ouřad jest ouřad, myslil jsem. V chlapecké představě mé byly všechny ouřady kdesi pod jednou střechou. Ouřadníci s nimi, rozumí se. A tam tedy působí taky pan Satrapa.

Byl ouřadníkem, a to znamenalo, že je pánem.

Seděl jsem tak zcela na krajíčku stolu, nedutaje, naslouchaje. Poslouchal jsem ušima, očima, ústy. Vše, o čem hovořili, bylo mi nové. Slyšel jsem o fasciklech, aktech, registratuře, o paragrafech, stáních, o všelikých divných procesech, o kontumacích a restitucích. Plnou

hlavu jsem toho měl a málo čemu jsem rozuměl. Pan Satrapa sice nebyl juristou, jako všichni ostatní ve společnosti, ale zdálo se, že rozumí všemu nejlépe, a já jsem usoudil, že zastává nějaký velmi důležitý ouřad.

Později jsem seznal pana Satrapu lépe, i jeho choť, které jsem se napoprvé velmi ostýchal. Ponenáhlu se přede mnou odhaloval celý životopis páně Satrapův. Býval vojákem, dělostřelcem, dokonce ohněstrůjcem. Okázal mi i podobiznu z vojanských let — byl to velmi švarný poddůstojník. Někde ve Šlesviku byl raněn střepem granátu do pravé nohy nad kůtkem — taky jsem dost brzy tu plezúru spatřil. Pan Satrapa rád ji ukazoval, vždy a komu jen bylo libo. Toto poranění bylo nejslavnější událostí v jeho životě. Hned měl nohavici vzhůru, podvlékačky rozvázané, hned punčochu shrnul. Tam nad kůtkem byla jizva jako půlměsíček, i kus kosti prý mu vyňali. Kdykoli ji ukazoval, vždy říkal:

„Zatracený Denemark, ten mi dal!"

Byla tehda sice ještě v čerstvé paměti vojna o Šlesvik-Holštýn, přece však jistý účastník společnosti se domníval, že pana Satrapu střelil nějaký František Denemark, neboť se naklonil nad jizvou a zeptal se:

„To stál ten šlakovitý Denemark tak blízko?"

Říkal sice pan Satrapa: Zatracený Denemark, ten mi dal! — ale utržené poranění bylo vlastně jeho životním štěstím. Byl prohlášen za invalidu, nemohl dále sloužiti, dostal válečnou medaili a vždycky říkával s nesmírnou zálibou a sebevědomě: „Jak se ráno probudím, mám šestatřicet krejcarů pod polštářem." Což bylo řečeno obrazně a znamenalo, že je „táhl" na tu medajli, za tu ránu. Vzpomínám, že bylo dosti lidí, kteří mu šťastné zranění záviděli. Jinak mu nechybělo docela nic, noha byla zdravá, pan Satrapa chodil jako švihák, mohl konati daleké výlety, tančil bezvadně. A přes to vše den co den šestatřicet krejcarů na dlani! Prý pro nic a za nic, říkali ti závistníci. Dostával je arci vždy za celý měsíc. Ale tolik vím, že si na svůj doživotní důchod nemálo domýšlel. Však taky tento „patentál" pečlivě a bezpečně ukládal a byl to jistý základ jeho pozdějšího jměníčka.

A pak ho udělali kancelistou nějakého výpomocného úřadu. Mimo to byl správcem domu, v němž bydlil. Měl zdarma byt a za to vybíral činži a činžovní groše a mnohdy si stěžoval, že jsou nájemníci hrozná pakáž.

Chápal jsem později, že jsem pana Satrapu seznal v nejslunnějších dnech jeho života.

Setkával jsem se s ním v dalších letech častěji. Vídal jsem ho někdy na večer, když odcházel z úřadu. Ale nikdy nešel sám. Vždy

se svou manželkou. Den jak den chodila mu naproti, asi hodinu se procházeli a šli svorně domů.

Sám pan Satrapa nikam nechodil. Jako loď svoji kotvu, jako parostroj svůj tendr, jako balon svůj koš, tak táhl pan Satrapa vždy svoji choť.

Vyzkoumal jsem znenáhla, proč. Satrapovi neměli dětí. Byli to sice dva zdraví lidé, na pohled jako určení k tomu, aby se přičinili o pokračování lidstva na světě, ale nedošlo u nich k tomu. Přes to, že pan Satrapa i se svou plezúrou byl jako rys, přes to, že paní Satrapová kynula zdravím a byla jak tuřín.

V prvních letech — a jak jsem řekl, bylo mu tehda málo přes třicet a byl asi dva, tři roky ženat — nebylo mi věčné provázení jeho choti nikterak nápadným. Oba byli mladí, hezcí, měli se jistě rádi. Co může být lepšího?

Avšak léta utíkají, člověk nabývá zkušeností, na ledaco dívá se jinak než jako zelený mladík.

Satrapovi stále byli sami, rodina nepřicházela. Míjely někdy dlouhé měsíce, ba celý rok, než jsem se s nimi setkal. Při každém takovém setkání zdálo se mi, že pan Satrapa valem stárne. Kdežto na počátku naší známosti chodil zpříma, s prsoma vypjatýma, jako voják, jako by s pýchou vodil svoji paničku — později vždy patrněji jeho postava se hrbila a křivila

na tu stranu, kde se zavěšovala paní Satrapová; jeho tvář popelavěla, vlasy pozbývaly lesku a řídly, znenáhla i šedivěly. Paní Satrapová naproti tomu stále kvetla a mohutněla, její rysy však byly vždy drsnější, její řeč hlučnější.

V těchto dobách nejen že mu panička chodila o šesté hodině naproti, k budově, kde byl zaměstnán, ona ho tam ráno i po obědě vodila.

Tak pan Satrapa nikdy nemohl zapomenouti, že je ženat — ani na okamžik nemohl pustiti z mysli domácí svůj ráj.

Již se mi to tak nelíbilo — a myslím, že se to panu Satrapovi líbilo ještě méně. Ale „růžové" jeho okovy proměnily se zatím v tak pevná a nerozlomná pouta železná, že se ani neodvážil zatřásti jimi. Na jeho tváři vyryla se za ta léta rýha jisté zádumčivosti, výraz, který bezděčně vzbuzoval útrpnost.

Byly jisté dny v roce, kdy všichni kolegové páně Satrapovi se umlouvali, že se večer někde pospolu „slezou". Ať to byl předvečer nějakého Hodu Božího, ať to byl svátek představeného, ať to byl Sylvestr — o vhodnou záminku nikdy nebylo. Všichni se těšívali, jak se sebe setřesou ten kancelářský prach na nějakou chvíli, jak jej svlaží, jak si pohovoří mimo kancelář, jak si po případě zahrají šístku, taroky. A vždycky vyzývali také pana Satrapu:

„Nu jak, pane kancelisto, půjdete s námi?"

„Ještě nevím — nevím," odpovídal pan Satrapa roztržitě...

Ach, on věděl dobře, že by šel velmi rád. Ale měl na nohou železnou kouli jako galejník! Když odbila šestá a páni si pečlivě umyli ruce, oprášili kabáty a nasadili furiantsky klobouky, obraceli se k panu Satrapovi s opětnou otázkou:

„Tak jak, pane kancelisto...?"

Pan Satrapa vyhlédl oknem — tu před domem již jako stráž přecházela jeho choť. Oči se mu potáhly, tvář nabyla onoho tesklivého výrazu, a pan Satrapa odpovídal:

„Já zapomněl — mám doma práci — vyplňovat fasse — a registr pro domácího — dnes nepůjdu — až budoucně..."

Páni litovali, a když i s panem Satrapou vycházeli z úřadu, přistupovali k paničce, která si hned popadla manžela, a říkali jí přívětivě:

„Chtěli jsme vám dnes odvésti pana kancelistu, milostpaní — a škoda, říká, že má nějakou práci..."

Tu paní Satrapová vždy pevněji obemkla poddajné, jako bezvládné rameno svého chotě a odpovídala za něj:

„Můj nikam nechodí. Jemu je nejmilejší doma — v teploučku. Zuje si boty, obuje střevíce, oblékne župan, pošleme si pro pivíčko — ohřeju večeři... Můj nikdy nikam nechodí!"

Páni se poroučeli a táhli do vyvoleného

útulku. A paní Satrapová táhla svého manžela, těžce na něm visíc, a mluvila před sebe:

„I doma je líp! Kdo pak by se tam čmoudil — a nevyspal by ses — a já bych doma seděla sama jako duch — že se těm lidem chce tak mouzovat — —"

Pan Satrapa sice slyšel drahou choť mluvit, ale neposlouchal, slov nechápal. Toužebně, lítostivě se díval za kolegy, až mu zmizeli někde za rohem, a pak vedl dále svoji ženušku, dále, dále — — Visela na něm jako cent, vodila ho po Praze hodinu, a když se pan Satrapa doma ve třetím patře vyvlékl z jejího závěsu, zdálo se mu někdy, že mu ruka upadne, a byl velmi, velmi utahán. Radš by se „tam" s kolegy čmoudil, radš by se jednou za čtvrt leta nevyspal, radš by si s nimi „zamouzoval". Toužil neskonale po nějakém takovém zotavení, osvěžení, po trošce jiného vzduchu, třeba začmouděného. Tato jednotvárnost, věčná ta eskorta manželčina ubíjela ho. A nikdy neměl síly, aby se z toho vytrhl.

Kolegové jeho říkali mu někdy:

„Vy jste hrozně zapřažen, pane kancelisto. Tuhle sedíte celý den — a doma k tomu sednete zase. Kdy pak vy si vlastně odpočinete?"

„E — mně se zdá, že už ne dříve, pokud nepůjdu do penze," odpovídal pan Satrapa. Ale při tom nemyslil na tu práci — ani na kancelářskou, ani na domácí — ale na svoji

choť. Až bude na pensi, snad konečně i jeho manželka bude tak unavena, uchozená, sestárlá, že ji omrzí ta věčná patrula a že ho někdy pustí bez průvodu.

Ano, kdyby ona byla četla! Vzala by si knihu a pan Satrapa by časem mohl vyrazit. Ale paní Satrapová jakživa nevzala knihy do ruky. V domácnosti Satrapových vůbec nebylo knihy, ani novin, tam se nikdy ani „Denníček" neobjevil. Když kráčela mimo knihkupecký výklad, oči její někdy tam zabloudily, a nebyla to ani myšlenka, co se jí tak hlavou zamotalo: Pro koho pak se tohle asi tiskne? Kdo to kupuje? Neboť paní Satrapová neměla myšlenek. Jedinou její myšlenkou bylo jídlo. Co uvaří zítra, co pozejtří.

Ano, kdyby ona si šla do divadla! Pak by také pan Satrapa mohl vyrazit. Ale jakživo jí nepřipadlo, že by se mohla a měla podívat do divadla. Jsou to divní lidé — kmitalo se jí hlavou — kteří chodí do divadla právě v hodinu, kdy se má večeřet. Kdy vlastně večeří?

Ovšem, také pan Satrapa nečetl, také pan Satrapa nechodil do divadla, ani do jiných zábav. Dávno již mu vyšlo z hlavy, že vlastně začali svůj společný život trochu jinak — že skutečně byli před patnácti, dvacíti lety veselí, že se účastnili trochu života jako jiní lidé, že několik let sedávali ve společnosti známých a přátel. Pan Satrapa zapomínal málem, že byl

kdysi mlád a že se na něco těšíval. Pan Satrapa nadobro odumřel. A když se podíval na svoji ženu, kynoucí a mohutnící, ani mu nepřipadlo, že vlastně ona sama spotřebovala všechnu mízu životní, kterou měli kdysi oba stejnoměrně rozdělenu, že vyssála i tu jeho mízu, že vedle ní uschl, zkornatěl, za živa ducha vypustil. Ani mu nepřipadlo, aby zareptal proti řádu, jak ona jej zavedla. A den co den, když se vrátil z kanceláře a s procházky, naslouchal trpělivě, pojídaje ohřívanou večeři, co zas dnes to „nemehlo" v kuchyni vyvedlo, a nedivil se nikterak, že je každých čtrnáct dní v kuchyni „nemehlo" jiné, a pak usínal nad poslední skleničkou piva, a jako včera, probouzel se i zítra jako galejní otrok, s tou železnou koulí na nohou, a všemu tak uvykl, že té koule ani necítil.

Plynula léta, hlava mu sešedivěla docela, ale neolysala. Jeho obličej měl vrásek víc a více, ale nebyla to tvář pravidelně stárnoucí, nýbrž před časem sestaralá, scvrklá.

Tu jsem ho potkal jednoho večera po šesté hodině — a hle, pan Satrapa kráčel sám!

Bylo to tak nezvyklé, že jsem se ohlížel po jeho choti, nezastavila-li se kdesi u řetkvičkářky nebo v uzenářském krámě.

Nikoli, pan Satrapa byl skutečně sám.

„Kam pak, pane kancelisto?"

„E, tak trochu na procházku..."

Hlas jeho zněl zvučněji, pohled jeho byl svěžejší.

„A kde máte nejmilejší paničku?"

„I, chudák, marodí, marodí. Leží už měsíc, nemůže na nohy..."

Řekl „chudák" — ale řekl to nějak vesele, bezstarostně.

„Co se jí stalo?"

„Ba, ani doktor ještě to neví. Povídal, že bude musit v letě někam ven. No odvezu ji — jen kdyby už bylo hezky..."

„A vy jste zdráv..."

„Zaplať Pánbůh, zdráv. Trochu se projdu — a pak si zajdu na skleničku. Máme dnes něco s kolegy..."

„A dobře vypadáte, pane kancelisto, jste jako omládlý — —"

Usmál se samolibě.

„I mně teď slouží — že byste neřekl, že už jsem předloním hodil šedesátku do vody?"

Věru, nebyl bych to řekl na první pohled, jak se změnil. Tak volně oddychoval, jako by se byl vyvlékl z tísnivého, svěracího oděvu, jako by byl svrhl s beder nesmírné břímě. Oči se mu leskly, tváře znenáhla se uhlazovaly a na povrch dral se slabý ruměnec.

„Pozdravujte milostpaní, pane kancelisto. Doufám, že ji zas brzy uvidím zdrávu..."

„Děkuju uctivě, vyřídím, vyřídím," sliboval pan Satrapa ochotně.

Ale potom ještě mne popadl za knoflík svrchníku, naklonil se ke mně a hovořil potichu, jako by se obával, aby nevzbudil a nevydráždil nějakého nepřejného ducha:

„Nevím, nevím, příteli, jak s ní bude. Doktor tuze vrtí hlavou. — Nejmíň rok prý nebude moci na nohy, říká doktor. Něco o ledvinách řekl doktor. Mám to teď doma smutné. Ještě štěstí, že se mezi dnem z toho vyrazím. Už jsem tak pomaloučku pomýšlel na pensi — sloužím pětatřicet let — ale teď jsem rád, že jsem to neudělal. Den mi uteče v kanceláři — u paní doma je její sestra — a večer tu a tam si zabrousím trochu s kolegy. Víte, paní má mít klid — povídal doktor. — A jak to Pánbůh řídí! Ani nevíte, jak mi někdy bylo nekale, chátral jsem, náramně jsem chátral, ale co mi stůně paní, nějak jsem se vzchopil. Víte, je to tak: když stůně jeden, musí druhý vydržet — aby nestonali dva. A já říkám paní: lež jen, holka, lež, aspoň si odpočineš, a pak zas bude dobře. A tak vidím, že ve zdraví dosloužím. — Opatruj vás Pánbůh!"

Rozloučili jsme se. Pan Satrapa zcela jinak si vykročil, než jsem ho jindy vídal. Šel pružně, všecek osvěžen, a jak jsem za ním hleděl, bylo mi zřejmo, že jeho postava se přímí, narovná-

vá. Ku podivu, právě teď, když je zbaven své dlouholeté opory. — Bylo nepochybno, že odpočinek, k němuž je nucena jeho choť, slouží nejlépe jemu, panu Satrapovi.

Nár. Listy v květnu 1901.

Sele.

Z masopustních ostatků pana kancelisty Jáchyma Vopršálka

I.

Fouká to zase dnes, fouká! Zatraceně fouká! Ale ať si fouká! Je zima, je masopust, je na to čas. Jen kdyby to zlodějské uhlí neprodávali jako šafrán! Co pak tady v úřadě! Tady topíme jako z deputátu. Náš starý, pan rada Kadrlatti, je zimomřivý jako kocour, a to nám subalterním dělá dobře. Potrpí si na přikládání, pořád honí starého amtstýgra Vořecha na chodbu, aby přikládal. Máme totiž venkovské topení — Vořecha by nám bylo připravilo o život, byl by nám ondyno uhořel. Přiložil, pak v té díře před pecí usnul, jen jen že jsme ho tak vytáhli. No servus, to si rada vypláchnul hubu! ‚Oni staré nemehlo — povídal Vořechovi — erární topení není žádné krematorium, aby se tam dali upalovat! A ostatně, jich vzal

rohatej, ale koukají, tuhle upekli kus erárního služebního kabátu! Kdo pak jich má pořád oblíkat!!' — — Měl nějakou múcu náš Voříšek, a šel ji tam vysoušet. Povídal pan sekretář Nýdrle, že v něm chytil alkohol. Ale tomu nevěřím. To by náš starý musel být propálen jak starý rošt — nedej Pánbůh, aby mě slyšel!

II.

Nějak jsem dnes výborně vynaložen — jak se říká. To že se masopust schyluje. Předposlední masopustní sobota, za pár dní tučný čtvrtek. To dělává ženuška špekové knedlíky s uzeným pleckem. Špekové s pleckem nedám ani za hostinu u místodržitele. — Ale do tučného čtvrtku je přece ještě hodně daleko, a mně už je dnes tak veselo, jako by mne mělo potkat něco milého, jako bych měl něco dostat.

Ba že ano! Už je to tu! V poledne, než jsme složili nádobíčko, přišel pan rada, položil mi desítku na stůl a povídá: ‚Koukaj, pane Vopršálku, tuhle jim dává erár příspěvek na uhlí. Vyvalujou kukadla jak divizna, co? No viděj, erár má taky cit a srdce, a když vidí, jak to s tím uhlím je, pamatuje na menší tvory.‘

Menší tvorové, to jsme my, subalterní. Dostali jsme všichni po desítce. Povídal starý: ‚Však jsem to ‚nahoře‘ podporoval.‘ — To se ví, když se stane něco chvalitebného, on to

‚podporoval'! Když nám pošlou nos, k tomu se nehlásí. — To je jedno, desítka dobrá. To se ženuška zasměje.

I ne, s celou desítkou se nepochlubím. To by hned bylo ‚nevyhnutelných' potřeb. Přiznám se k pětce. Však na tu druhou taky pak dojde.

Měl by tohle náš rada vypodporovat každý měsíc. Starý voština! Není zlý, ale mívá divné mouchy. Myslí si, že je z taliánské rodiny, Kadrlatti! Má doma erb, „der Familie Kaderlatti" — erb je skutečně z Italie, ale tam jsou pěkní gauneři. Kdybych poslal do Benátek deset dukátů, namalovali by mně taky erb „der Familie Woperschallek". Starému to nemohu říci, ale u nás doma byl obecní lump a jmenoval se taky Kadrlatý. Erb neměl, to vím docela jistě.

Kadrlatti! Že ho neznal Schiller! Byl by z něho udělal valdštýnského jenerála.

III.

Dobře jsem to vyvedl. Desítku jsem proměnil a dal jsem ženušce pětku. Povídám: ‚Heleď, erár s námi cítí, pamatuje na nás, pětka na uhlí! Dobrá, co?' — Ta její radost! Na mou duši, vlastně jsem jednal jako z vnuknutí, že jsem nedal celou desítku. Snad by ji radostí byla ranila mrtvice. Jaké opatrnosti třeba s penězi! Počítám teď, jak tu druhou vynaložím. Jáchyme, žádné ukvapení! Zatím držet. Tak mě

napadla báječná věc. Špekové knedlíky s pleckem je něco výborného, ale kdyby takhle bylo sele — Kriste Ježíši, sele, to je, abych tak řekl, fulminantní! To je kulminace všeho.

Jednou jsem jedl sele. Byl jsem na svatbě u strýce Padevěta. Měla se mu vdávat dcera, tetka pořáde prosila Pánaboha, aby se to strefilo s podsvinčaty. A strefilo se. Měli jich třináct. Polovičku si jich vymínil ženich, polovičku jsme jich snědli o svatbě. Vlastně teď nevím, jak to tenkrát rozdělili. Třináct na polovici — jestli to brali tak na vlas, běhalo pak to sedmé jen o dvou nohách.

Ale požitek to byl báječný. Škoda, škoda! Selata měl strejda později taky, ale žádnou dceru na vdaní již. Manča byla jediná. A tak už jsem se k selatům nedostal. Ale ta chuť — tu cítím podnes. A když tak někdy pan rada Kadrlatti se rozpovídá — on je starý paškrtník! — taky o seleti, jen se mi v hubě slejvá.

Proto jsem byl od rána v takové náladě! Něco v tom je, čemu lidé říkají tušení. Tušil jsem něco příjemného. A vida, desítka! Teď tuším sele. Zdali pak se to taky vyplní?

Vlastně: jsou teď selata? Je na ně doba? Podívám se na trh, pozeptám se, jak platí. Koukala by žena, abych tak přivlékl podsvinče. Vyvalovala by taky diviznu, jak říká starý. Ale to ne na tučný čtvrtek. S tím počkám na maso-

pustní neděli, abych si na pohovce mohl zažívat. Škoda, že už nemáme svátky. To by byl boží hod!

IV.

Tak mi připadlo: s touhle desítkou by se to mohlo častěji opakovat. Aby se tak byl opravdu do ministeria dostal jednou člověk a poukázal nám pokaždé desítku na uhlí, aspoň v zimě! Čert ví!

Ale teď užije náš starý „císařského rady“! Od rána do večera hledám záminky, abych k němu mohl. A pořád: pane císařský rado sem, pane císařský rado tam. Hrozně rád to slyší. No, má hodnost, patří mu, ať jí užije. Jindy jsem ho jen tak šmafuósně odbýval — ale teď, Jáchyme, pozor! Jestli nám ten přídavek na uhlí skutečně sám vyrazil, zaslouží si to! Inu, božínku, konečně taky císařský rada má duši.

Selata jsou! A jaká, pane na nebi! Tak jsem ty báby v tržnici obcházel a jen jsem číhal, až některá ta panička se na nějaké zeptá. Stakramente, neměl já jsem ženušce vůbec dávat nic, nebo jsem to měl zredukovat na pět korun. Bába chtěla za sele šest zlatých! Arci, to bylo sele jak dvouleté dítě, nám by stačilo menší, poloviční. Vůbec je podívaná na takové sele. Očička přimhouřená, jako by spalo, a rypáček našpulený, jako by si z pěkného sna pomlaskávalo.

Zdá-li pak se taky seleti vůbec něco? Proč pak ne, má-li ten Darvín pravdu. Tuhle jsem dokonce četl od jednoho profesora — v Političce — že taky pijavky mají sny. Inu, potvory krvolačné, těm se asi zdají divokosti. Jak jen to takový profesor vyzkoumá!

Že se našemu Amidoru zdá, vím docela jistě. Ze spaní se rozeštěká. To je sen. Tuhle nám spadl s pohovky a chňapal po nohách u stolu. To byl taky sen.

Mně se teď zdá jen o seleti. Ale šest zlatých! Takhle sele s nějakou chybou od narození bylo by snad lacinější.

V.

Člověk se neztratí! Sele jako dům! Vzpomněl jsem si na bratrance Čahulu — je u magistrátu, má v tržnici nějaký dozor — dal paní Angotce dobré slovo — a sele za čtyry zlatky! Ovšem, teď abych Čahulu taky na ně pozval, ale ať. Ženuška sele naděje, najíme se všichni a k večeři ještě kousek zbude. Já říkám: Konexe a potahy! To jsou věci. Ouřadníci se mají podporovati. Zvláště my, co visíme v té povětrné dietní třídě. Kde pak na světě je psáno, že selata rostou jen pro třídu sedmou?

Aby tak byl starý viděl moji ženu, když jsem to čunče přinesl! Nevěřila očím. Myslila, že je to takové sele divadelní, z lepenky. Ale

když jsem na ně přimáčkl prst a v zadečku zůstala jamka, a když jsem mu pootevřel tlamičku a začervenal se jazejček — no! Kdyby tam „nahoře“ věděli, jak se dá kancelistům způsobit radost, nestačili by nám přidávat. Bože, Bože, aspoň z těch starých kanonů kdyby nadělali drobných! To by se zvelebil blahobyt malých lidí.

Jsem teď v jakémsi zimničném rozčilení. Zejtra je masopustní neděle. Ženuška leží od rána v „Kuchařce“ Magdaleny Dobromily Rettigové a studuje. Už jsem ji dávno chtěl prodat antikváři — kdy pak u nás je potřeba „Kuchařky“ — ale dneska se hodí.

VI.

Na včerejší neděli nezapomenu do nejdelší penze. Bylo sele. A bratranec nepřišel, omluvil se, měl nějakou nenadálou komisi. Jsou tak šťastné náhody v životě! Tedy jsme se z něho radovali v nejužší rodině. Amidor sotva leze, co se nažral kostiček. Je sice pravda, jídlo není všechno na světě, ale něco to je. Něco to je!

Jen pořád nejde ženušce do hlavy, na kom jsem sele vymámil. Nevěří, že jsem je koupil. Já tu druhou pětku nadobro zamlčel. Hřích to není. Vždyť jsem ji nepropil. Ostatně jsme si včera dopřáli taky litr „primátora“, navrch, na nuselské, jako povlak.

A teď, teď čekám, přidají-li nám na druhý měsíc zase na uhlí. Pan rada chodí nějak zamyšlen, jako by něco kul. I dost možná, že ‚nahoru' zadal.

Ženuška si pořídila za pětku žaket. Na mou věru, potřebovala ho. A čert ví, hned ženská jinak vypadá. Kdyby nám přidali na uhlí aspoň ještě desítku, pořídil bych si klobouk. Člověk taky rád vypadá. Ne že by nám bylo tak ukrutně zle, ale desítka vůbec dobře účinkuje.

Sláva panu radovi Kadrlattimu. Snad je přece z taliánské rodiny. Přece by s těmi erby nemohli tak nestydatě podvádět. Vida, to jsou lidé, o nichž se může říci: otcové podřízených. Že má taky všelijaké nemānýry — kdo pak jich nemá!

VII.

Kdybych tak mohl vyhodit Prahu do povětří, dnes bych ji vyhodil! Je posledního, brali jsme peníze. Každého si nás dědek rada zavolal k sobě a řekl nám hroznou novinu. Prask' bych, Kriste Pane — prask' bych! S tou desítkou to byl omyl. Neměli jsme ji dostat — byla jen pro sluhy, stalo se v aktech nedorozumění. A dnes nám ji u pokladny strhli. Ale jak bez ní půjdu domů? Dal jsem ženušce pětku, dobrá, ale kde vezmu druhou? Teď to praskne — a co mi pajmáma řekne?

Je to pitomec, náš starý, a já si mohl hubu rozlámat samou zdvořilostí. Uvrhne mě do takového zhejralství. Sele! Selata pro nás? Ten starý mezek dávno zasloužil modrý arch! Ježžžíš Marjá, roztrhal bych se...

VIII.

Pan rada je klenot! Pan rada měl vůbec býti presidentem! Pan rada, vida naši zdrcenost, dal nám všem třem po desítce z vlastní kapsy, abychom to neškodovali. Pro Pánaboha — a takovým lidem se u nás někdy nadává — i v novinách. Krev za něj vycedíme, krev! Arci, takových radů, jako je náš pan rada, je náramně málo. Zlaté, diamantové srdce! Však taky víme, co máme.

Ne, tenhle muž nesmí jíti do pense! My ho nepustíme!

Nár. Listy v říjnu 1902.

Z ferialních zápisků Floriána Kropáče.

I.

Máme 1. července — a zas to mnou začíná lomcovat. Léto, léto! Férie přede dveřmi! Ale co pak jsou férie pro mne, kancelářského otroka! Snad bych ani nevěděl, že léto již nadešlo, ale v domě se to hýbá. Dívám se na to po sedm let jediným oknem svého nádvorního bytu ve čtvrtém patře, 120 schodů, a mívám tou dobou hrozný vztek. Kdybych měl aspoň ještě jedno okno, na druhé straně, na to moře střech, které je na té straně viděti s půdy, dal bych tohle nádvorní zazdit, abych se nezlobil, aby to mnou tak netrhalo. K vzteku je to, vidíte-li, jak celý dům utíká, až tu pak ve čtvrtém patře vzadu zbudu já a dole v předním domě domovník. Pak se mi zdá, že tu straší. V zadním traktě jistě straší, jedu bych se na to napil.

*

Začínává to u domácích. Pan domácí obývá v předním domě, v prvém patře, osm pokojů. To si myslím, ten si může vybrat kvartýr, má asi sedm domů. Má čtyry děti, dvě slečinky, dva kluky. Každá slečinka má svůj pokoj a kluci dohromady mají taky pokoj. Už po prvním červnu vynášejí služky koberce na dvůr a bouchají od rána do večera. Hřmí to na dvoře jako malý vojenský manévr. Rána za ranou, jako dělostřelba. To je koberců! A každým by přikryl střechu. Pak je svinou a zabalí v plátěné futrály. Já vím, aby je moli nesežrali.

Tuhle starost nemám. Mám takový starý „koberec" před postelí, nikdo by nepoznal, jakou míval kdysi barvu a byly-li na něm květy nebo turecké ornamenty. Ale mně stačí, abych bosou nohou nešlápl na podlahu, když jdu spat a když ráno vstávám. Šlápnout boso na podlahu, dostanu rýmu jako trám. Je prý sice nějaká nová theorie o „nenastuzení", ale já bych mladým medikům na klinikách bezpečně okázal, jak se člověk nastudí, jen to fikne. Arci, kdyby mne ta rýma nemrzela! A do toho mého koberce se moli nedají, třeba bych si je nasadil. Vyšlapal jsem ho tak, že na něm nemají co vyžírat.

*

A jak je 15. června, jdou domácích na letní byt. Docela na lehko jedou, jenom asi

s dvěma nebo třemi ručními vaky, rozumí se, velmi elegantními. Ano, těm je hej. Mají kdesi na Sázavě villu, tak zařízenou, že jen přijdou a již mohou vařit. Taky bych tak jezdil. Děti tady vezmou ze školy a tam venku prý si školní rok dochodí. Je to pohodlí! A pak váženého přednostu domu čtyry měsíce nevidíme. O srpnovém termínu vybere nájemné domovník — a mnoho práce mu to nedá. Zbývám tu já sám. A hned prvního ráno mu tam činži donesu, aby ke mně nelez'. Očumuje vždycky, očumuje, a tak outrpně se na mne dívá, jako by si myslil:

„Ty mizero jeden ubohý, nikam z Prahy nemůžeš!"

*

Po prvním červenci jede z Prahy partaj z druhého poschodí předního domu. To je pan Silberstein, majetník směnárny, bursovní spekulant. Jezdí do Heringsdorfu, tam prý to je jak v druhé zaslíbené zemi.

Patnáctého mívám radost. Toho dne utichne ve třetím patře zuření asi osmi klavírů — máme totiž v domě „klavírní akademii". Té užiju, panečku, když tak přijdu po obědě domů. Myslil jsem první dobu, že se zblázním. Ale člověk všemu uvykne. Přivedl jsem to tak daleko, že si při těch klavírech dovedu i zdřímnout. Arci dříve zabedním okno a zavěsím je pokryvkou s postele.

V polovici července vyprazdňuje se taky zadní trakt pode mnou. Tu bydlí dva profesoři a jeden učitel. Všichni mají ženy z venkova a jak rozdají ve školách vysvědčení, čert je nese z Prahy. Jedou ku příbuzným — to věřím, tchány a tchyně vyžírat! Dovedl bych taky.

*

A jak se vyprázdní pode mnou první a druhé patro, nerozsvěcí již domovník na schodech našeho traktu vůbec plyn. Arci, ve třetím a ve čtvrtém jsme taková chudá pakáž, ta si může nohy polámat. Konečně jde taky na letní byt pan solicitátor Hacaperka a starý pensista hejtman Kadábr. Proč ten chodí, věru nechápu. Kdykoli se vrátí, vždycky zlořečí, že tam venku je zatracená Trantárie a že má všechny „somrvónunky“ hrom zapálit.

*

Před prvním srpnem pustne konečně i čtvrté patro v předu. Tam jsou menší byty a tedy asi tři partaje. Soudní sekretář Žabka „jde jak hodiny“. Pětadvacátého, rok co rok, o osmé ranní jede na nádraží, s ženou a dcerou. Odněkud z Třebáně přijede fůra již o šesté ranní, naloží rozebrané postele, mycí stolek, slamníky, peřiny, podušky, šicí stroj, kanon na uhlí, spoustu košů, vaků, krabic — Bůh ví, co všechno stěhujou. Že kanon na uhlí, pochopuji, nebo teď jsou léta, že by člověk mohl jezdit

v kožiše. Ale dívám se vždycky, nenakládají-li taky ariston.

Po panu sekretáři dává Praze vale ředitel Vosáhlo. Nevím, čeho je ředitelem, ale dole na tabulce u schodů má napsáno „ředitel“. U Vosáhlů, jimž vidím do okna, pozoruji zvláštní děj. Pokaždé před odjezdem na letní byt mají tam žida. Stává v předsíni, paní Vosáhlová přináší z pokojů všeliké balíky, žid roztahuje kusy oděvů, dívá se na ně proti světlu, vidím, že okazuje vady, prodřeniny, paní Vosáhlová zas dokazuje, jak je to všechno pěkné, zachované, smlouvají, paní Vosáhlová několikrát věci sebere a tváří se, jako by je chtěla odnést a uložit, kde posud ležely, vetešník brání, posunkuje, zaklíná se patrně, že víc dáti nemůže, konečně se ve dveřích z pokoje objevuje postava páně Vosáhlová, tvář jeho se mračí a ruka zamávne do předsíně, jako by volal, že toho tahání má již dost a že neprodá nic — vetešník se zalekne, přidává, počítá z tobolky peníze, přece něco utrhl, neboť panička vztahuje ruku po nějakém přídavku, ale vetešník již kvapně váže, sbírá ranec na rameno a pokorně se poroučí. Když odešel, dívá se pan ředitel Vosáhlo do dlaní choti své, kolik dostala, pojednou oba se spokojeně zatváří a mizejí v pokoji. Druhý den jedou. Výtěžek za svrchky patrně jest vítaným příspěvkem na venkovský pobyt.

A zajímavá věc, že pokaždé, když se Vosáhlovi po šesti, osmi nedělích z venkova navrátí, přichází druhý neb třetí den týž syn Abrahamův a zas nakupí se před ním hromada všelikých předmětů a stejný výjev, jako před odjezdem, odehrává se nyní. Patrně, že třeba zas nějakého příspěvku na život pražský. Jen bych rád věděl, kde Vosáhlovi tu veteš berou? Zkupovává ji snad pan ředitel Vosáhlo po kousku a ‚ve velkém' pak prodává?

*

Poslední, kdo z domu odchází, jest můj soused ve čtvrtém patře, pan Alizar, fotograf. Má vedle mne atelier, ale Bůh ví, k čemu. Aspoň nevídám, že by k němu živá duše přišla, a nedivím se tomu. Kdo pak poleze 120 schodů na věž, když je po Praze plno fotografů přízemních! Ač nemá-li snad pan Alizar taky jednoduchou frekvenci, jako já, a nepřicházejí-li jeho zákazníci dopoledne, kdy sedím u svého stolu v bance. Snad. Ale ten jeho atelier má tak smutné vzezření a připadá mi jako pozdrav z minulých dob. Vzpomínám, když jsem byl mlád a výborem všelikých plesů a věnečků, že jsme my výboři taky vylézali na takové rozhledny, abychom se dali hromadně fotografovati. Tehda sídlívali fotografové v takových výšinách, jako holubi.

Ale soused Alizar vlastně nechodí na venkov pro pouhé zotavení. Říkává mi, že by tu za dva měsíce projeď, co do leta vyzíská, že se v mrtvé sezoně nedá fotografovat ani pes a že tedy musí z Prahy, aby se ohlédl trochu po něčem na venkově.

Rozumím. Sebere černou budku, která do té doby stává klidně u schodů ke sklepu, sebere famula Vopičku, napakuje do kufru desk a chemikalií a vydává se na uměleckou pouť po městečkách a vesnicích, kde fotografů není. A na mnoha místech bývá velmi vítán. Loni na příklad vydařilo se mu. Pochlubil se mi, vrátiv se, že si z venkova přivezl „tři stovky čisté“ a že se velmi dobře poměl. Zámožný jeden statkář dokonce dal si ofotografovati všechen svůj dobytek — arci, to byl dobytek výstavní. A výborně zaplatil.

Pan Alizar povídal mi tehda:

„Věřte mi, kdyby jen takových ekonomů bylo, fotografoval bych dobytek radš než lidi. Takového vola nenapadne, aby chtěl mít menší hubu, hustší vlasy, interesantnější profil...“

Věřil jsem mu na slovo.

A když pan Alizar odejde, je zadní trakt prázdný — zbyl jsem tu sám a sám, jako ten poustevník. A když se vracím v noci z hostince, připadá mi, jako by se po schodech honili duchové. Kroky moje duní v pustém schodišti

přímo strašidelně a ze sousedova fotografického atelieru čiší na mne cosi příšerného.

Utekl bych taky, ale po několik let marně jsem se dožadoval dovolené. Ředitel naší banky odbyl mne vždy, že hlavně musí pamatovati na ženaté, kteří předně sami potřebují trocha zotavení (ředitel patrně mluví ze zkušenosti, je taky ženat!) a pak že toho potřebují rodiny jejich.

Pro Krista pána, snad se neožením jen proto, abych taky měl čtrnáctidenní nebo dokonce čtyřnedělní dovolenou?! Ta by mi přišla draho, a skoro je na to pozdě. Nebo když mne pan Alizar posledně fotografoval (musil jsem k němu, trápil mne po celé neděle, že by „právě teď měl chvíli času"), zdálo se mi taky, že mi udělal nějak řídké vlasy...

* *
*

II.

Vím sic už, co mi náš starý odpoví, když říkám o dovolenou, ale říkám o ni přece, rok co rok, abych si „právo" na ni nepromlčel. Poradil mi to pan Šustera, náš likvidátor, brzy potom, když jsem se dostal do banky. Povídal mi tehda:

„Vedí, dovolenou von jim starej nedá, ale jen o ni žádaj, pokaždé o ni žádaj. V regulativu sic žádná dovolená není, ale musíme si ji tak pomaličku vyklubat. Když se banka zakládala, dělali nám stanovy a regulativ a služební řád takoví staří principálové, takoví krkáči, kterým bylo nejlíp mezi žoky sladkého dřeva, mezi sudy svatojanského chleba a bednami pendreku, a kteří by sami na zdravém vzduchu byli umřeli. U těch měl personál východ jednou za čtyry neděle, jako děvečka. Kde pak ti mysleli na dovolenou pro nás! Ale theoretické právo na ni máme a nesmíme si ho promlčet. A když se bude tlačit z dola, povolí se dovo-

lená aspoň těm větším zvířatům u nás — a pak dojde na všecky!“

Zdá se mi, že řekl místo „zvířatům“ horší slovo, ale je to jedno. Ostatně Šustera je takový starý žvejka. Poznal jsem to později. Poštíval vždycky nás mladší, abychom si prsty pálili, a sám před ředitelem zatahoval ohon, jako krocená šelma v kleci.

Ani nevím, kdy Šustera přišel do banky. Ale připadá mi vždycky, že ho tam našli po starých nájemnících, když se banka zakládala, a že si ho nechali do začátku. V každém ouřadě se najde takové staré pometlo jako z minulého století.

Jinak je dobrák, jen co pravda. Starému nedonáší, na mladší nenasazuje. Drží s námi, sice taky jen theoreticky, ale neškodí nám. Teď už taky chodívá na dovolenou, aspoň jednou za tři léta. Přece se to „proráží“, jak říkával.

*

Chodím tedy na starého pokaždé koncem července. Ale dovede mu zkysat obličej, když mě zas vidí a tuší, proč přicházím!

„Ja, mein lieber Kropáč,“ říkává (snad by duši pustil, kdyby nezačal po německu), „vy na dovolenou? A koho pak postavím na vaše místo? Tu chce prokurista, tu vrchní oučetní, tu druhý oučetní, tu sekretář, kontokorentista, kontrolor — Kriste pane, to aby měl rok šesta-

třicet měsíců na vystřídání — a banka by mně zůstala prázdná. Ještě aby tak chtěl kasír na férie, a mohli bychom to zavřít!"

Pravda, náš kasír se nehejbá. Sedí nad svým pultem jak čert na hříšné duši, a nikoho by za bariéru nepustil.

„Pěkně by mně to tu zorali, kdybych tak odešel," říkává. „Člověk má co dělat, aby se v tom vyznal, když se nehne — neřku-li, abych tak na týden odešel."

Však se divívám, že to tak vydrží. Podivná věc, taková kasírská nátura. Už jsme v bance všichni stonali, od prokuristy až do sluhy, ale náš kasír je jak vrba. Nezakašle, rýmu nedostane, hlava ho nezabolí — kam pak teprv nějaký zánět! Připadá mi jako celý kožený, myslím si, že by doktoři měli neduživcům předpisovat, aby se stali kasíry. To člověka drží nad vodou.

*

Tak moje rozmluva se starým končí vždycky. Je to potvora! Žádám-li o přídavek, podívá se na mne s takovou ironií jako štěnice na pasažera v hotelu, která mu utekla na strop, a kape jako jed:

„Kropáči, vy chcete přídavek? Zač pak? Vždyť jsem já vás kreíroval jen proto, aby tam ten kout nebyl prázdný, aby tam nestrašilo. Byl by si to mohl přibrat Konopka."

On „mě kreíroval“! Jako bych nevěděl, že můj ressort byl zřízen správní radou po naléhání revisorů. Ale to je to. Starý tam chtěl usadit svého synovce, takového sportovního vrtáka, a správní rada zvolila mne, poněvadž jsem měl o něco jinou kvalifikaci!

Ale chci-li na dovolenou, tu pojednou jsem náramně důležitý faktor, nemůže to „za mne nikomu dát“, banka beze mne čtrnáct dní neobstojí. A jak je po létě, dívá se na mne zas jak na páté kolo u vozu.

Povídám, že by všechny takové ředitele měli zešrotovat a zkrmit!

*

Ať si si! Nemám-li titulární a skutečnou dovolenou, přece mám surogát jakýsi. Totiž, když náš starý vytáhne paty. Začíná to jím šít koncem července. Od prvního srpna kdesi v nějakých pekelných lázních začíná „laciná sézona“, a tu náš starý je jako na jehlách. Jen aby již z Prahy paty vytáhl.

Ale než se vysmradí, čerti ho berou. Tu k sobě cituje prokuristu, tu vrchního oučetního, tu kasíra, tu zas lítá všemi odděleními jak netopýr, plno papírů v rukou, nandavá práce, nakazuje, funí jako hroch a potom stená v ředitelně:

„Kriste pane, zblázním se z toho! Kdybych toho zotavení tolik nepotřeboval, raděj bych tu

zůstal sedět. To zas najdu Babylon, až se vrátím! Ta moje dovolená je draze vykoupena!"

Vždycky ho poslouchá sluha Pekárek a nám to pak vypravuje.

Nic nenajde, starý šarlatán! Nikdy není v bance tak ticho a všechno tak v pořádku, jako když ho rarach odnese. Poněvadž si každý hledíme svého, poněvadž nám do práce nikdo nestrká nos a poněvadž jsme rádi, když můžem o chvíli dřív z klece. Tak se mi zdá, že jsme „ažúr" skutečně jen těch pár neděl, když se starý „zotavuje". A jak nám chutnává ten dopolední talián! Nikdo nám ho neuřkne.

*

Pak starý Šustera přichází vždy před závěrkou, takhle k páté hodině, a říkává:

„Tak co, Kropáčku, kam pak dnes? Půjdeme jenom na tajný pohár — nebo na nějakou švandu?"

Šustera miluje obé. Už nemá doma dětí, ale ženu jako draka. Je to první případ, jejž jsem seznal z podobných manželství, že se manžel dovedl emancipovati a že na něj žena u vrat nečeká, aby ho tahala dvě hodiny Prahou a pak vedla domů jako na provázku. To si Šustera vymohl a to mi na něm imponuje. Takoví mužové bývají utaháni jako staří kocouři, ale Šustera ne. A jen co pravda, nenadužívá toho.

Pije pomalounku, každý šesták obrátí, pošetilosti nevyvádí.

„Vedí," říkává mi, „marnost, marnost! Lidé utahají peněz a nic za ně nemají, nic! A věřej, Kropáčku, blbost je to, blbost, hrát na bastanta a pak o kvartále před panem domácím se potit. To já ne! Mám knížku, a co vypadá měsíčně na kvartýr, vložím na ni, před kvartálem vyberu, nesu domácímu — ještě mne hlava nebolela, kde seberu činži. Ale proč pak si nevypít pohár? Přijde zubatá, flekne mě za ušima jako králíka, bude po mně. Dceru jsem vybavil, pár zlatek taky ještě po mně zůstane, ženu mám pojištěnou na pensi ve spolku, nač bych si lakotil? Koruna mě nezabije."

Šustera je starý křampula, ale když se podívám na jeho milostivou, chápu všechnu tu jeho samodílnou filosofii. A připadá mi taky vždycky, jako by svou „starou" byl někde náhodou našel a nikdo se k ní nehlásil.

*

Ale slabost má taky. Chodívá rád do šantánu a tahá mne s sebou, aby měl společníka. A řehtá se! Jak ten člověk se řehtá! Nikdy jsem neviděl, aby někdo byl na smích tak měkký. Připadá mi, že snad má Šustera bránice dvě. A největším pitomostem! Onehdy mne zavedl do spolku, pozvali si tam „salonního" komika — myslil jsem, že Šusteru raní mrtvice ze smí-

chu. A „salonní“ komik povídal věci, že by se staří manipulační felbeblové byli červenali. Ani nevím, proč se tomu říká „salonní“ komik. Neboť tenhle by zasloužil, aby ho vyhodili z maštale, neřku-li ze salonu.

Ale jedné chvíle se Šustera nesmál. „Salonní“ komik vystoupil v ženských šatech, jako taková baba, kterým říkáme „princmetálová“, a repetil, že by mu celý spolek komorních stenografů nebyl postačil. Ňafal do kulis, za nimiž byl jako domnělý manžel té baby.

Pan Šustera se zařehtal jen v prvém okamžiku. Ale pak, jako by se byl smích z jeho tváře vypařil, vážněl víc a víc a konečně zíral na přestrojeného „salonního“ jako na zjevení. Zavdalo mu to podnět, aby srovnával? V tom okamžiku mně bylo Šustery nesmírně líto, a tak mne ovanulo cosi jako pocit tiché blaženosti z vědomí, že budu docela sám, až se vrátím domů. Skutečně jsou okamžiky, kdy jako by člověk před sebou viděl kolosální výstražný prst, vztyčený až do oblak. No, já jsem z toho nebezpečenství dávno.

*

Tak sedáváme s panem Šusterou v letních měsících kdesi v zahradě, svorně pomlouváme kolegy a svorně nadáváme řediteli. A když náhle zaduje vichřice a přižene se bouřka, a když

musíme ze zahrady utíkati do lokálu, říkává Šustera:

„Docela si z toho nedělám nic, když v letě zmoknu. Ale jen aby taky náš starý tam venku hodně navlhl. Nikdy člověka tak déšť nemrzí, jako když je na letním bytě."

Náš pan Šustera je taky trochu zlomyslný, jak viděti.

Utíkává nám to, utíkává, a když se blíží den, že se ředitel vrátí, říkává Šustera:

„No tak, čert ho zas přinese! Máme po dovolené!"

Takhle tedy vypadají ty naše ferie.

*

Neslýchaná věc! Letos náš ředitel nepůjde na dovolenou!

V bance úžas a znepokojení. Přijdeme o několik neděl klidu.

Již se chystal, již zase rejdil po „departementech", tu najednou — defraudace v Länderbance. Všem nám to vjelo do kostí, ale nejvíce našemu řediteli. Kterak pak ne! Najednou schůze správní rady, ad hoc. A schůze za schůzí, konference za konferencí. Ředitel telegraficky odvolal zamluvený byt v lázních, zůstane doma.

V bance máme všichni nohy jak olověné, chodíme jak v bačkorách a zdá se nám, jako by podlaha pod námi byla podemleta.

Přišla revise. No, co se týká mne, ať si revidují. Mám všechno v pořádku, a pokud se týká nějakých malversací — vždyť ani k ničemu nemohu, kdybych taky chtěl.

Zastavil se u mne po závěrce Šustera a povídá:

„Co tam ti kapacitové v Länderbance dělali? Mají na každou stránku ve knize jednoho ouřadníka — a pak takováhle věc!“

Byly to pěkné čtyry neděle! Doba, která nám bývá v roce nejmilejší, změnila se nám v učiněné peklo. Správní radové, když jdou do schůze mimo nás, probodají nás očima. A zdá se mi, že taky nevědí, kudy kam.

Ale pomalu to přechází. První zlekání pominulo, revisoři si už zase povolují. Však taky nějak nade vším tím stáli a nevěděli, kudy kam.

Starý prý přece pojede na dovolenou.

*

Ne, nepojede. Sotva bylo trochu pokoje, prasklo to u nás, v Praze. Svatováclavská! Ředitel chodí, funí, ale netejrá. Vypadá nějak úzkostlivě. Správní rada je v permanenci. U každého pultu v bance stojí revisor. Venku fučí, u nás v bance je po čertech horko.

Trvá to týden, díváme se jeden na druhého a sotva mluvíme. Revisoři počítají, vytahují nejstarší fascikle, zkoumají bilance, hrozně se potí. Dusná atmosféra táhne se všemi pro-

storami. Všem nám připadá, zdá se mi, jako bychom čekali nějakou těžkou nemoc, ačkoli si o tom navzájem nepovídáme. Ředitel trčí v ředitelně, stále obléhán některými členy správní rady. Vše mi to připadá, jako bychom pluli na lodi, která má na dně díru, a všichni jako bychom čerpali vodu.

*

Nová neslýchanost! Od rána se u ředitelny dvéře netrhnou. Jeden za druhým povoláváni jsme k řediteli — něco se děje. Konečně došlo na mne.

„Kropáči," povídá mi s vážnou tváří — a dokonce zapomněl začít po německu, „žádal jste za dovolenou, která vám nemohla být udělena. Správní rada rozhodla teď, že *se vám dovolená uděluje*. Máte čtyry neděle — zejtra ji nastupte, Konopka za vás převezme práci. Až se vrátíte, půjde zas on."

Zkoprněl jsem. Kam pak teď! Ráno tma, večer tma, málem zima na krku. A krom toho — nebyl jsem připraven — finance moje nedovolují. Řekl jsem to řediteli.

„Vidíte, vidíte," povídá, „chtěl jste na dovolenou a nemáte peněz. Abych vám ji tak byl dal před dvěma měsíci! Ale na dovolenou musíte."

Sedl, napsal poukázku.

„Tuhle, kasír vám vyplatí stovku zálohy — možno, že vám to pak správní rada srovná nějak s remunerací. Bavte se dobře.“

Propustil mne.

Stovka dobrá. Myslím, že ji vracet nebudu. Ale ven sotva pojedu. Kam pak? Leda kdyby tak taky Šustera...

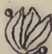
*

Ne, pan Šustera půjde na dovolenou až za čtrnáct dní. Ale zůstane prý taky v Praze.

Odcházeli jsme po večerní závěrce spolu z banky.

Šustera pojednou z hluboka oddychl a povídá mi:

„Kropáčku, jakživ jsem nevěděl, co je to nervóza. Teď to vím. Mám vám svědomí čisté jako sklo — u nás je vůbec všecko v pořádku — ale věřte mi, tak jsem vám rozviklán a znepokojen, že mi připadá, jako by každé chvíle měli přijít z policie a sebrat mě, že snad mám také nějaký cizí milion v kapse. Nemám ho tam, Kropáčku, nemám — ale už mně vrtaly hlavou podivné myšlenky, abych šel a sám se udal, že jsem taky defraudant — a pak bych snad měl pokoj. To je divná epidemie, co?“

Nár. Listy v lednu 1907.

Dvě partie.

Venku poletoval sníh. A po dlažbě jako by peří rozsypal. Té zimy byla to vzácná věc. Pořád mokvalo, mrznouti nechtělo, do předvčerejška byly všecky pražské ulice jako natřeny mazlavým a kluzkým blátem. O nohy bylo, o ruce, každý chodil, jako by nesl košíček s vajíčky. Všichni procházeči balancovali jako v tanci, nikdo se neodvažoval došlápnouti na paty. To je velmi nebezpečné v takové mazanici. Došlápneš, noha ti ujede, ležíš na znaku. Zdvihej se, můžeš-li, máš-li všechny oudy celé. Buď jednu nohu zlomíš nebo ti v druhé napjetí svalů a šlach roztříští čepku v koleně. Obé je velmi krásné nadělení. —

*

A to bylo již koncem ledna, málem před prvním únorem. Nikdo již neměl naděje, že bude mrznout.

A tu pojednou matička Příroda zahrála na jinou strunu. Obrátil se vítr, zadul severák, mazlavé bláto s ulic zmizelo, jako by je byl vytřel. Kroky duněly po chodnících, podpatky vesele tepaly půdu. A zas lidé chodili jako v tanci, ale tak svěže, čile, a všechny tváře byly zladěny do veselosti.

Vždyť je masopust! Však do včerejška i masopust byl nějak mazlavý, jako celé to počasí. Žádná radost z něho nebyla. Škoda každého kroku, škoda oblékání, holení, česání, všeho toho šňoření do bálů! Všechno za nic nestojí!

*

Takové mínění o masopustě měl totiž doktor Koranda, první koncipient advokáta Hovorky, když za večerů opatrně kráčel ulicemi a někdy tak maně mrskl okem do drožky, do fiakru, které hrčely mimo a vezly kamsi na Žofín anebo do Besedy nebo do Národního domu vinohradského jakýsi oblak muselínu nebo hedvábu, z něhož sotva že kdesi u nízkého stropu povozu se třásla hlavička, podobající se květině, kterou obalili spoustou nakypřené bavlnky, aby nepomrzla.

Doktor Koranda se podíval, tak beze všeho účastenství, zas odvrátil zraky, zachoulil krk níže do vyhrnutého límce, otřásl se v sychravém vzduchu a zamručel anebo jen si mrzutě

pomyslil: „Blázni byli, kordy měli! Taky vám to přejde, káčata!“

*

Káčata! To platilo těm dívčím hlavičkám v povozech, těm nehynoucím květinám pražské zimy, obaleným hedvábem nebo muselínem, jejichž oči plály rozčilením a očekáváním, jejichž ňadra se vzdouvala podivnými, neurčitými touhami, jejichž duševní zraky snažily se odhaliti clonu nejbližší budoucnosti.

Vždycky to neříkal doktor Koranda. Ještě před několika lety by se byl serval s každým, kdo by se byl tak neuctivě vyjadřoval o dívkách, spěchajících do plesů, tonoucích v rozpacích, chvějících se trémou ze vstupu do ozářeného sálu a zas nedočkavých, tak nedočkavých!

Ale arci, doktoru Korandovi bylo teď už přes třicet, sice necelá dvě leta, ale ani sám nevěděl, jak to všechno masopustní bláznění s něho spadlo, jak pojednou vystřízlivěl, jak zakejsl. Snad nenašel v těch ozářených sálech tanečních, co hledal, anebo našel-li, nebyl nálezcem jediným. Jiný šťastnější přišel o chvíli dříve, chopil se nalezeného klenotu, a Koranda odcházel, jak byl přišel. A trvá-li takové hledání několik let a zpozdí-li se člověk pokaždé — nedivte se pak, že vyhoří nadarmo, zakejsne, zmorousovatí.

Ale vždyť mu bylo teprv přes třicet, a to necelá dvě léta.

*

Teď stál u okna kanceláře a díval se do ulice. Smrákalo se. Čekal, až se rozsvítí, ale nedával k tomu rozkazu, ačkoli mladší koncipa psal jak morovatý nějakou žalobu a již lezl očima téměř po papíře, jak neviděl.

Za to mundant Fajfrlík si hověl. Taky byl položil péro a díval se od svého stolu opodál okna po doktoru Korandovi a klidně čekal, až řekne: Tak to spusťte!

Znal Korandu. Věděl, jak si po novém roce natahuje den stůj co stůj, jak počítá každou minutu, o kterou dnes později si dá nad stolem rozžehnouti než včera, aby byl v souhlase s pranostykou: Na Nový rok o slepičí krok, na tři krále o hodinu dále — a tak dále.

*

Teď práskly nahoře ve druhém patře nějaké dvéře, rázné kroky dusaly chodbou a již hopsaly se schodů. To šéf, doktor Hovorka, mířil do kanceláře.

Doktor Koranda se otočil a houkl do šera kanceláře:

„Tak tedy k čertu rozžehněte, Tajtrlíku! Starý jde!“

Mundant Fajfrlík tak uvykl své přezdívce z úst Korandových, že by skoro na vlastní po-

čestné jméno byl neslyšel. Však ani on nepřeslechl křápnutí dveří nahoře a již stál s rozžatou sirkou nad cylindry svítilen a konal „budiž světlo“.

Doktor Koranda poodstoupil od okna, přistoupil ke stolu, chopil se nějakých akt, zadíval se do nich, a již se otevřely dvéře a vstoupil šéf.

„Servus!“ pozdravoval nedbale a kvapně se tázal Korandy:

„Něco nového?“

„Ale nic, spectissime; okresní soud z Volohlav poslal nějaké pitomé vyřízení. Žádá za výslech svědka Krčila in causa Habán contra Nemasta — a má přece v aktech, že Krčil před pěti lety umřel. To jsou vrtáci!“

„Jsou, jsou,“ posvědčil šéf, uhodil na kliku svého pokoje, roztřeskl dvéře, vstoupil.

„Stakra, Fajfrlíku, co pak že tu není svělo!“ rozkřikl se hned, ale beze hněvu. „Mám se potmě přerazit?“

Fajfrlík trpělivě vstal, sebral krabičku švédských a šel starému rozsvítit. A zas klidně sedl. Fajfrlíkovi bylo všechno jedno. Bouřky, kroupy, hromování starého — při všem zůstával lhostejným. Nanejvýš si zabrumlal: „No, vždyť se z toho nestřílí!“ A pak sedl a mundoval dále, kde byl přestal, jako stroj.

*

„Starej“ dlouho neposeděl ve svém pokoji. Právě byl Koranda dosedl, když se šéf přihnal, v ruce nějaký lístek.

„Hrome, kolego, málem bych byl zapomněl. Zatracený masopust! Dnes je bál krajinského spolku — vždyť víte — tuhle je pozvání, měl bych tam jít, bejval jsem předsedou, dokonce čestným předsedou, ale dnes nemohu — a kdybych umřel, nemohu! Teď mám schůzi kuratoria, večer mám disciplinární radu — taky to všechno sveze čert na jednu hromadu pokaždé — kam pak do bálu! Ale mám tam jako být — aspoň v substituci — musíte jít za mne, nic naplat! Tu máte lístek, omluvte mne, řekněte, že jdete za mne. Subskribováno je, ale dejte jim tam tuhle ještě desítku za mne — to jim bude milejší než já — a třeba kdybych jim sólo tancoval!“

Koranda se podíval na lístek, na starého, ruce mu sklesly.

„No, tu máte, kolego!“ nutil šéf.

Koranda podíval se zas na šéfa jako umírající, jak odsouzenec pod šibenicí.

„Musí to být, pane doktore?“

„Musí, kolegáčku, musí,“ donucoval šéf. „Nebojte se toho, nepálí to. Co pak by řekli, abych za sebe neposlal, neomluvil se! A co se tak píčíte? Bývá to veselý bál, holek jako kvítí — žena taky tam půjde s dcerou — najdete spoustu známých. Co se tak mračíte?“

Beznadějně odpovídal Koranda:

„Vždyť nejsem ani oholen."

„Dáte se oholit! — Povím vám: nechte práce, neuteče vám to, volohlavský soud počká, ostatně ať žádá za rekvisici na Volšanech, — seberte se, jděte domů, připravte se — —"

„Ale vždyť já nemám ani boty, spectissime," namítal žalostně Koranda. „Kdypak už jsem roztrhal poslední lakýrky! A za nové jeden večer nestojí — a hotové na svou nohu nedostanu — — a teď, v poslední chvíli."

Ale starý věděl na vše odpověď.

„Kolegáčku, u mne nahoře v nočním stolku stojí nové lakýrky — dvakrát jsem je měl na nohou. A budou vám jak ulity. Pamatujete, jak jsme byli tehda spolu v páře na Žofíně, v jedné kabině, a jak jsme si tam prohodili perka a potom jsme v nich oba týden chodili — já ve vašich, vy v mých — a nikdo jsme nespozoroval, že máme cizí? Tak tedy! — Pane Fajfrlíku, doskočte nahoru, že prosím paní o ty lakýrky — přineste je panu kolegovi!"

Fajfrlík se rozběhl ku podivu rychle pro lakýrky a ku podivu rychle vrátil se s nimi.

„No, kolego!" volal šéf vítězně, houpaje lakýrkami před Korandou, jako by ho podkuřoval.

„Ale boty nejsou všecko, spectissime," bránil se pořád ještě Koranda. „Račte považit,

pozejtří je prvního — ani bílou kravatu nemám, ani rukavice, a v bále taky — —"

„Aha!" zvolal doktor Hovorka. „No dobrá, tuhle je diéta!"

Sáhl pro tobolku, vyňal druhou desítku, položil ji k prvé před koncipienta. „Stačí to snad, co? Zúčtování žádné. Jakobyste jel na venkovské stání."

„Děj se vůle boží!" vzdychl Koranda, shrábl opatrně obě desítky, načež složil akta volohlavského soudu a zamkl šuplík svého stolku.

*

Doktor Hovorka si oddechl, vběhl ještě do svého pokoje, chvíli se tam hrabal v papírech na stole, vzal nějaká lejstra k sobě, zhasil plyn a procházeje zas kanceláří, stavil se ještě u Korandy:

„Dobře se bavte, kolego — aspoň se vytřesete trochu z toho škarohlídství. Vy nějak tuze před časem zasýcháte. Ohlédněte se tam, namluvte si nějakou slečinku — no ano, dejte pozor, aby měla taky nervus rerum, dobře si ji zlustrujte! Něco světu podobného! Kampak vede takovéhle pavoučí živobytí! A na zdar! Teď kuratorium, pak disciplinární rada! Čert aby to vzal!"

Vrazil klobouk na hlavu, šel.

*

Mundant Fajfrlík hleděl za ním — a hleděl dlouho ještě na dvéře, když dávno byly zapadly, a poslouchal, až kroky starého dozní kdesi v průjezdě dole. A když nadobro ztichly, otočil hlavu, zahleděl se šibalsky na doktora Korandu a řekl:

„Náš starej — to je taškář! Kuratorium, disciplinární rada! No, kuratorium jo, to je teď odpoledne. Ale ta disciplinární rada — že se nestydí takhle lhát! Půjde-li tam, tak ji hned rozpustí. Ale taroky má dnes, to je to! Bodejť by šel do bálu. A sólo, on sólo! Ježíš Marjá, že mu huba neopuchne! V tarokách sólo — to věřím, to už mu prsty hrajou. No dobrá, ať si hodí, ale proč nás bulíkuje! Vždyť nejsme dnešní!“

„Vám by taky měla spuchnout jedovatá huba, Tajtrlíku,“ ozval se Koranda. „Takhle mluvit o šéfovi! Co pak je vám do toho. Aby si u vás zažádal? — Ale čert ho měl potrkat s tím bálem. Já na bál! A v substituci! Až je mi hořko. Nechodím ani za sebe — a za něj mám dělat strašáka.“

„Vy jste se uměl narodit,“ hovořil Fajfrlík, jako by záviděl. „Mně neřekne, jako bych já taky nedovedl representovat, jako by na to byli jen doktoři! Panečku, taky bych se dal oholit, taky bych na sebe vzal ohlávku — dívali by se výboři.“

„Ano, dívali by se,“ posmíval se Koranda, „kudy by vámi dvéře vyrazili!“

„Já bych ji taky dovedl utratit,“ pokračoval Fajfrlík, „tu desítku. To se ví, že bych si tu druhou taky nechal. Když subskriboval, má zaplaceno. Panečku — šel bych tam, omluvil bych ho, chvíli bych dělal notábla, pak bych se seschl, stavil bych se u Fleků — a za tu dvacítku bych se nově oblík'. Ale to se ví, mundant je votrok!“

„A taškář, Tajtrlíku,“ dodal Koranda. „Zpronevěřil byste peníze.“

„Vždyť máte-li rozum, pane doktore,“ mluvil Fajfrlík dále jako by se nechumelilo, „tedy ji tam taky nedáte.“

„Ale jste vy zralý pro šibenici, Tajtrlíku!“ zvolal hlučně Koranda. Do pravdy však se nezlobil. Znal mundanta Fajfrlíka, který ve své písařské mizerii jen si tak odlehčoval, ale jinak byl dobrý chlap. A takový starý kancelářský mébl, který si mohl dovoliti s koncipienty od plic.

„To je hezké nadělení!“ naříkal Koranda. „Měli jsme smluvený večírek s kolegy u tří pštrosů za Kamenným mostem, vzadu za přepážkou, a teď tahle komise.“

„No,“ prohodil Fajfrlík, „na Žofíně taky bejvá k pití, bejvá. Pravda, já už tam asi patnáct let nebyl. — Jen se nezdržujte tuze se slečinkami — —“

„Ani mne nenapadne!“ zaříkal se Koranda.

„Bude tam ovšem naše milostpaní a slečna,“ poznamenal Fajfrlík.

„To už teprva ne,“ řekl nějak přihořkle Koranda. „To jsme my všichni jen otroci; jen se na ně dřít — a když jim člověk na potkání vysekne poklonu, sotva že dostane poděkování. Velmi se budu chránit!“

„Inu, starej má peníze,“ dráždil Fajfrlík.

„Tím hůř!“ odsekl Koranda. „To se vždycky čeká princ!“

„Inu, hrozny jsou kyselé,“ ozval se ještě Fajfrlík.

„Tajtrlíku, nekažte,“ velel teď Koranda, „zabalte mi lakýrky do ouřadních novin a já jdu. Musím se zrenovovati.“

*

Mladší koncipient po celý ten hovor pilně psal, a tím pilněji, čím živěji debatovali Koranda s Fajfrlíkem. Ale když se doktor Koranda sebral a s úsečným „Nazdar!“ odešel, obrátil se k písaři a řekl:

„Vlastně by tohle patřilo mladšímu koncipientu, který také na bále vyplní své místo.“

„Takových ztřeštěnců tam bude dost,“ řekl skoro otcovsky, shovívavě Fajfrlík. „Na representaci musí být něco staršího, usedlejšího.“

„Vždyť je mně pětadvacet let,“ zadurdil se mladík.

„Inu ano, to je člověk pořád ještě sele, pane doktore," stejným způsobem odpovídal Fajfrlík.

„Slečně bych byl jistě milejší," řekl mladík.

„Kdo ví?" pochyboval písař. „Teď mají slečinky podivná gusta — ostatně naše je bez mála zletilá, ta již nezabírá tak na větroplachy, spíš na něco zralejšího. Ale arci, že by se chytila na koncipu tatínkova, taky nemyslím. — Ale to vím jistě: mně kdyby starý půjčil lakýrky — už by se s nimi neshledal. Ty bych svatě dotrhal. A to strčí člověku boty, když už mu do nich teče!"

*

Bylo druhý den ráno, k deváté hodině, doktor Koranda byl u svého stolu. Bylo zjevno, že se nevyspal, ale hleděl nějak poťouchle. Před ním na stole byly lakýrky starého, zabalené v nějakých novinách. Svědomitě je přinesl s sebou do kanceláře.

Písař mrskal po něm očima, dlouho nic neříkal. Konečně se otázal:

„Hezké to bylo, pane doktore?"

„Hezké."

„Brzy jste utekl z bálu?"

„Brzy. Bylo pět hodin."

Fajfrlík vyvalil oči.

„Vy jste tančil?"

„Tančil."

„Taky s naší slečnou?“

„Taky.“

„Neštětila se?“

„Ne.“

„No, ale to tak z nouze, když nepřišel nikdo jiný?“ ptal se pochybovačně Fajfrlík.

„Ne! Pořád!“

„To jsem blázen!“ zvolal Fajfrlík.

„Jste — a tajtrlík!“

„No, za desítku člověk může něco utancovat,“ řekl pichlavě písař.

„Ta nestačí,“ odpovídal Koranda. „Starý bude dopláçet.“

Mladší koncipa se při tom jen ušklebovál. Jinak okázale hovor obou ignoroval.

*

Po desáté přihrnul se starý.

„No, jak jste se vyspal, kolego?“

„Děkuji, málo, ale ujde to. Těším se na večer.“

„Paní a dcera ještě spí. Ani jsem je neviděl. Ale vzpomínal jsem na vás. — Panečku, to byla včera partie! Pětkrát jsem hlásil sólo, třikrát pagátla.“

Fajfrlík vyprskl. Starý zapomněl patrně, že „musil“ večer do disciplinární rady.

„Máte nějaký referát, kolego?“ tázal se šéf.

*

„Mám, spectissime. Jen co si sednete."
„Tak pojďte."

*

Doktor Koranda dovřel za sebou bedlivě dvéře, a když se starý usadil, pronesl vážně:
„Spectissime, předně: dovršuje se mi sedmý rok praxe, přihlásím se k advokátní zkoušce."
Doktoru Hovorkovi bylo najednou horko.
„No co pak, nelíbí se vám u mne? Chcete mi konkurovat?"
„Nechci, ale nemohu zůstati věčně koncipou. Za druhé, zejtra je prvního, prosím, abyste mi přidal."
„Čerta! Tak najednou? Což nevycházíte s tím — —"
„Vycházím, sám, ale hodlám se oženit. Budeme více potřebovat. Včera mi byla učiněna skvělá nabídka, třeba hned od prvního, za tajemníka banky. Vyžádal jsem si tři dny na rozmyšlenou, až jak pochodím u vás."
„A kamaráde, vy na mne jdete s revolverem, jako loupežník! Co když nepřidám?"
„Doufám, že přidáte."
„Kolik pak?"
„Ještě nevím, kolik má žena bude potřebovati, nevím, jak je zvyklá. Tolik, abychom vyšli."
„A kolego, tohle už je trochu příliš! Co pak ještě chcete?"

„Spectissime, v uctivosti největší žádám za ruku vaší dcery, slečny Heleny. Včera večer jsem se s ní zasnoubil. Milostivá paní je srozuměna.“

Doktor Hovorka se vzchopil, díval se jako vyjevený na koncipienta, zasmál se konečně a zvolal:

„Kolego, já vás tam poslal na substituci!“

„Substituoval jsem vás do desíti, pak jsem tam byl na svůj vrub. Doufám, že nemáte námitky proti mně.“

„Připadá mi to vše jako žert. Po něčem takovém by moje ženské nespaly jako zabity!“

„Soudím, že dámy nespí, ale bylo ujednáno, že z mých úst se máte o věci dověděti nejdříve. Proto se vám dnes neokázaly. — Nesvolíte-li, jest naše včerejší smlouva se slečnou a s milostpaní neplatná a já pak od vás odejdu.“

„Tak tedy neodcházejte, kolego,“ řekl doktor Hovorka, podávaje mladému muži ruku. „Vy jste taky sehrál výbornou partii — máte znamenité ultimo — a já vám dal ke všemu na bál.“

„Spectissime, srazte si to,“ řekl Koranda, tiskna šéfovi ruku. „Ostatně — škody neutrpíte. Syna nemáte, komu byste zanechal kancelář? A já jsem váš s tělem a duší.“

„A to všecko ještě v mých lakýrkách!“ zvolal doktor Hovorka. „Věru jsem netušil, kam vás to posílám.“

„Ani já netušil pranic, pane doktore," mluvil Koranda. „Ale když jsem spatřil vaši slečnu dceru — když jsem s ní potančil — když jsem viděl, jak je přívětiva — když se mi na jistou otázku dostalo nesmírně vlídné a povzbuzující odpovědi, jednal jsem, jak mi vždycky doporučujete: rozhodně po zralém uvážení. Uvažoval jsem hodinu, stačila mně. A milostivá paní souhlasila."

„Pro boha vás prosím, kolego, pojďte se mnou nahoru."

*

Ale měli jste vidět Fajfrlíka, jak vyvaloval oči, když se všeho dověděl!

Nár. Listy v březnu 1907.

Rozmluvené ženidlo.

Vypadalo sice, jako by se zima již vzdávala; po chmurném únoru vyskočily první jasné dni březnové, slunce konalo pilně a bez překážky denní práci, svítilo až radost, ba i zahřívalo, komu se do zad opřelo, ale ve světnicích přes to stále bylo třeba přitápět. A tak dýchala ještě milým teplem od ranního zatopení taky kamna v magistrátním kanceláři čís. 999., ač bylo dávno po polednách, ač skoro druhá „zápřež“ se schylovala ke konci.

Dva lidé pracovali v čísle 999. Starý sekretář Brundibár u jednoho okna, praktikant Kuřátko u druhého.

Dnes ještě praktikant; snad i zítra, snad i celý týden ještě praktikant, ale pak náhle se vyšine v závratnou výši magistrátního koncipisty. V personální komisi je to již vyřízeno, návrh na jmenování koncipistou podán, zbývá jen, aby to bylo odhlasováno v nejbližší schůzi

městské rady, a před Kuřátkem otevře se zcela nový svět vznešeného důstojenství. Jeho jméno, jeho postava oděje se ve společnosti karakterem z brusu novým, a od budoucího prvního počne mu pokladna vypláceti báječné služné. Počítal v duchu, počítal, a chvílemi se mu hlava zatáčela, když manipuloval s ohromnou tou číslicí. Kam pak se všemi těmi penězi?

No, nějaký dloužek taky má tu a tam. U krejčího, u svého dodavatele prádla, docela malý u knihkupce, pravda. Jinde ne. Neboť Vratislav Kuřátko byl pořádný mladý muž. Nehýřil, neponocoval, na budoucnost nehřešil. Měl útulný bytek mládenecký ve čtvrti Svatopetrské, s vyhlídkou na Vltavu, a byl „domácníčkem“. Byl vyšel z malých poměrů a zůstal jim věren. Dbal čistého oděvu, prádla, obuvi, ale neholdoval žádným rozmařilostem. Připravoval se vážně na budoucnost. A v té daleké budoucnosti, tam za touženou metou povýšení svítila mu hvězda, která ho udržovala v mezích řádného života: domácí krb!

Však měl toho praktikantství právě dost. Deset let již seděl na té židli, třicítku měl za sebou, mnozí kolegové předhonili ho. Ale Kuřátko trpělivě čekal, a konečně tedy se dočká.

Hlava se mu zatáčela, když na vše pomyslil. A když pomýšlel o nejbližší budoucnosti, o všem, co mu povýšení má přinésti, vzedmula se mu prsa a ruka s pérem klesla bezvládně.

Kuřátko chvílemi nemohl ani pracovati, jak před ním vše tančilo.

A teď právě měl takovou chvíli. Slunce svítilo do oken a Kuřátko vzpomněl, jak po obědě, jda do kanceláře, potkal děvčátko asi dvanáctileté, jež nabízelo mimojdoucím kytičky fialek. Taky na něj upřelo oči, taky k němu zdvihlo svůj košíček, a Kuřátko koupil kytičku. Stála třicet haléřů, ale teď si toho Kuřátko může dopřáti.

Tuhle je ta kytička. Jak přišel do kanceláře, vložil ji do sklenice s vodou. Voněla v teplém vzduchu světnice, až ho ta vůně opájela, jeho obraznost rozněcovala.

Ach, právě tak voní, jako ona kytička fialek, jež byla o posledním věnečku připjata na ňadrech půvabné Julinky, s níž tančil již minulého masopustu, na niž nezapomněl, s níž tančil zas letos a kteráž od prvního setkání svítila mu v neutěšený život praktikantský a kteráž v obraznosti jeho stála hned vedle onoho vysněného domácího krbu. Tak těsně vedle něho, že si obě představy spojil v jedinou, ztotožnil, zpodobil. Ona a domácí krb — domácí krb a ona! Neboť nebude-li ona při tom domácím krbu, pak o něj vůbec nestojí. Ale zatím bylo vše v pořádku. Vždyť ona taky souhlasila! Tehdy hned, když se jí poprvé otázal, zdali by... A rozumí se, že se stoudným zapýřením odvětila, že by na všechen způsob... Ale tehda byl

ještě praktikantem, důstojenství koncipisty bylo ještě daleko a vysoko nad ním, kdesi v nedozírnu. A co si řekli, bylo posud hlubokým jejich tajemstvím. Tajemstvím byly jejich schůzky, jejich milostná psaníčka, a nejtajnějším tajemstvím ukrádané polibky, ach, tak vzácné, skoupé!

Nikomu se nesvěřil Kuřátko, nikomu taky ona, královna srdce jeho. Ani sestře, ani matce. Kuřátko čekal, až bude „postaven", až bude moci odpověděti na otázku, jak že by ženu uživil.

Teď na to vše pomyslil, a v hrudi mu až zakloktalo, v očích mú zamžikalo, všechna vůně fialek táhla jen k jeho nozdrám. Řádky na ouředním papíře roztančily se před ním, musil nechat psaní. Ozývalo se jen škrtání od stolu páně sekretářova, které však taky pojednou utichlo. Ale Kuřátko nepovšiml si toho, náhlé zmlknutí skřípotu na nic ho neupozornilo. Byl pro celé své okolí hluchý. A tedy taky netušil, že na něm již chvíli spočívají sivé zraky páně sekretářovy. A dlouho ještě nebyl by tušil, kdyby zavládnuvší ticho nebylo bývalo náhle přerušeno. Hlasem od stolu páně sekretářova:

„Zdá se mi, že tam zas máte něco na zadrhmo, pane Kuřátko, že nemůžete dále, co?"

Kuřátko se ulekl, rozmáchl se pérem a črtal po papíře, aniž věděl, co píše. Kriste Ježíši, v poslední chvíli před jmenováním! Aby se ně-

jak prohřešil, aby si ještě v poslední chvíli začernil konduitu! Pan sekretář byl sice dobrý člověk, třeba někdy morous, ale čert nikdy nespí. Taky někdy myslíváme, že již máme motýla pod kloboukem, a frnk — tu těsně vedle klobouku vyletí z trávy. A dokud není jmenování černé na bílém, aspoň v protokole, všechno a každý je může zkaziti. Kuřátko žil poslední dny v takových obavách, ve stálém otřásání všeho čivstva.

Marné obavy, pokud pana sekretáře se týkalo.

Črtal teď Kuřátko, za to na stole sekretářově bylo ticho. A pojednou ozval se hlas opět:

„Ano, ano, to je z toho březnového sluníčka. Já vím. Je mně taky tak. Jaro táhne na Prahu. Včera již mi pískal kos pod okny v zahradě. A byl skoro soumrak. Čert ví, jak potom najde svou větev na nocleh. Pískal na zdi, ale tam nespí, to vím.“

Ozvalo se dlouhé zívnutí.

„Jo, jo, pane Kuřátko! ‚Jaro nám nastává, Pepinko!‘ zpívávali jsme taky. Kde pak to všechno je. A ty haranty po ulicích už berou všichni čerti! Už se líhnou káči. To je první pražský jarní pták. Včera by mně takový malý holomek málem byl přerazil nohu, jak se s ní sápal. Sebral ji bičem — měl bič jak oráč — že mě trefila právě do holeně. Byl bych mu rád vytrhl několik uší — ale hoňte se s ním, s lou-

pežníkem. Arnikou jsem si musel nohu mazat. No, mladost radost. Jen kdyby ta holota nebyla tak zpustlá!"

Odmlčel se. Brzy však zas pokračoval:

„No, vám letošní jaro pěkně začne. Na to budete pamatovat. Panečku, koncipistou! Mně to tehda přišlo na zimu. Pak mi nedal čert dobře dělat — a v masopustě jsem byl už v páru. No!"

Opět se odmlčel, zahleděl se na mladého muže, zamžikal nějak čtverácky očima a řekl:

„Ale teď si zařídíte příjemné živobytí, co? Chystáte se už, pravda-li?"

Kuřátkovi zdálo se, že na něj pan sekretář hledí téměř otcovsky. Jeho zraky byly nějak hlubší než jindy, jako by se pod nimi skrývalo cosi vážnějšího než pouhá žertovná otázka. I prolétlo Kuřátkovi hlavou, že teď, právě teď nadešel okamžik, jaký se tak hned nevrátí. Vzchopil se, popošel, stanul v uctivé vzdálenosti a hledě k sekretáři neskonale prosebně, i důvěřivě zároveň, pronesl:

„Ó, pane sekretáři, neměl jsem poslední dobou jiného pomyšlení. Dnem i nocí obíral jsem se jen tím a ničím jiným. Netoužil jsem po povýšení pro sebe toliko, ale i pro jinou bytost ještě. Nedychtil jsem jen po štěstí vlastním, ale chci se o ně sdíleti s předrahou duší. Pane sekretáři, byl jste mi vždycky dobrým představeným, býval jste mi upřímným rádcem,

když mé vědomosti a zkušenosti nestačily; ano, býval jste mi, abych tak řekl — (Kuřátko se až zajíkal) — býval jste mi otcovským přítelem... Nuže, nenamítáte-li nic: — rád bych se oženil, až budu mít povýšení v kapse..."

Výraz páně sekretářův nesmírně se změnil. Dobromyslný, žertovný úsměv zmizel, ústa se pootevřela, oči jako by se z jamek draly. Kuřátko domluvil, pan sekretář nadmul tváře a vyfoukl všechen vzduch z plic, pohlížel ještě chvíli ztrnule na Kuřátka, jako by očekával, že ho tím pohledem probudí ze spaní k životu, a řekl konečně:

„A to nemyslíte na nic moudřejšího?"

„Pane sekretáři — —" ozval se mladík zaražen, ale pan Brundibár nedal mu domluviti.

„Povídám: na nic moudřejšího nemyslíte? Jen vás posadí slavný magistrát do tepla, a vy hned na mráz? Ženit? — No, teď tomu rozumím, že jste v posledních dnech vypadal jako Ján za chrta dán. Já myslil, že vám to hraje mozkem avanž — a zatím ženidlo!"

Zraky páně sekretářovy maně zavadily o sklenici s fialkami na stole praktikantově.

„No arci, fialky! Ty jsou jistě od té ‚drahé bytosti', co?"

„Ne, pane sekretáři," odpovídal Kuřátko zkroušeně. „Ty jsem koupil v Celetné ulici, za třicet haléřů..."

„Tak tedy je ponesete té drahé bytosti, co?“

„Pane sekretáři — —“

Sekretář mávl rukou, vstal, rozkročil se proti Kuřátkovi, vstrčil obě ruce do kapes a kázal:

„Tak mi řekněte, pane Kuřátko, zasluhujete-li vy mladí lidé, abyste se k něčemu dostali! Neslyšel jste prve, že mně taky nedal čert dobře dělat a sotva že jsem povýšil, za několik neděl jsem byl v páru? Nemáte nás tady odstrašujících příkladů dost a dost? A jak vypadáme? jako by nás všechny červotočinou posypal. — Pár set korun vám přidají, a vy: kam pak s nimi honem? Oženit! No dobrá, ožeňte se, ale ne takovým ouprkem, vždyť nehoří a holky nevymřou. Ani za pět let nemáte zmeškáno. Zatím se hezky usadíte, něčeho užijete, zranžírujete se. Pomaloučku se rozhlédnete, teprv uvidíte, co kde roste, tu a tam vás pozvou do rodiny, pěkně si všechno zrevidujete, no a pak, až nabudete rozumu, pak tedy s pánembohem!“

„Pane sekretáři — —“ ozval se zas pan Kuřátko.

„E, to jsou všechno samé hlouposti,“ přerušil ho sekretář. „Já vím! Myslíte si, že nestačíte sám utratit, co vám tu dají. To jste na omylu! Taky jsem se do toho hnal, a teprv po pěti letech jsem viděl, jak bych se byl oženil,

kdybych byl počkal. Jaký pak zázrak na vás čeká?"

„Račte dovolit, pane sekretáři..." žadonil Kuřátko.

„Inu ano, račte dovolit!" opakoval po něm sekretář, rozbíhaje se na další varování. Ale podíval se bystřeji na Kuřátka a viděl, že má oči jako zamžené, že se mu rty chvějí, že je všecek jiný. Sekretář se zarazil. Přepadl chudáka Kuřátka příliš náhle, povalil jej, nedovolil mu ani, aby se bránil, udolal ho. A řekl pojednou zcela jinak, mírně, jako by jej udobřoval:

„No ano, dovolit. Vždyť vám nemám co dovolovat. Vždyť nejsem vaším poručníkem. Pro mne a za mne! Co pak je mi vlastně do toho? Kdo chce kam, pomozme mu tam. Vlastně — no ano. Pravda! Mně by to taky nikdo nebyl vymluvil. Áčkoli kdož ví! Ale já neměl takového přítele, víte? Povídám přítele, pane Kuřátko!"

Bylo mu Kuřátka nějak líto. Otočil se, usedl zas ke stolku, chopil se péra, ale nevěděl v tom okamžiku, co s ním.

Kuřátko taky se blížil k svému stolku, ale ustupoval pozpátku, uctivě, aby snad si pan sekretář nějak nevykládal, kdyby se k němu obrátil zády. U stolku však stanul a pohlížel nesmírně lítostivě k druhému oknu, kde seděl úporný pan sekretář.

„Povídám, dobrého přítele, pane Kuřátko,“ navazoval zas pan sekretář, ale již jen jako by k sobě mluvil, na Kuřátka nehleděl.

„Ale kdybyste jen trochu rozmýšlel! Povídám, jaký pak zázrak vás čeká? Konečně není koncipista žádné velké zvíře. — Dobrá. Tak tedy se oženíte. — No ano, dokud jste dva, jde to. Ale jak dlouho to trvá? — Pak přijde rodina — pane Kuřátko, náramně brzy přijde — rodina přijde vždycky dřív než další avanž, dejte si sloužit — a pak najednou to v domácnosti začne leckde vrzat, jako v polámaných varhanách. — — Inu s pánembohem, žeňte se. Ale já mluvím ze zkušenosti. — A mám jen dvě dcery — (pan sekretář neviděl, jak při této zmínce tvář Kuřátkova náhle se pokryla lítostí) — a to měla žena pár zlatých. Ale teď je čím dál hůř. Samá paráda! Mébl samá secese! Za poctivý peníz není možno bydlet! — A najednou se v tom ráji ozvou jiné píšťaly, ty křiklavé. — No, přál bych, abyste ještě pak mluvil o štěstí. — A co pak druhá strana? Ne? Žena? Bude ona pak taky šťastna? Až nebude kde co? Tak vidíte.“

Pan sekretář se odmlčel. Zdálo se mu, že řekl již vše. Ale vlastně to povídal jen, aby nějak ospravedlnil první svůj náhlý výbuch. Čím dál silněji pociťoval, že se zapletl do něčeho, co se ho docela nic netýkalo. Vlastně se ho o to nikdo neprosí. A Kuřátkovi je třicet

let. Po zákonu tedy a po lidském rozumu je dávno zletilý, svéprávný.

Teď Kuřátko vydechl z hloubi — a taky jako by jen k sobě promlouval, řekl všecek stísněn:

„A já myslil, že by se mnou byla šťastná!"

„Kdo pak?"

„Slečna Julinka."

Pan sekretář pozdvihl hlavu, posouvl okuláry, podíval se na Kuřátka. Zraky jeho jevily nějaké udivení.

„Jaká pak Julinka?"

„Nu, slečna Julinka, pane sekretáři," vydechl Kuřátko. Jakoby to povídal z donucení, krom vlastní vůle. Jako by mu ta odpověď byla násilím vytažena z hrdla.

Smrákalo se pomaloučku, ale pojednou bylo panu sekretáři, jako by do toho šera šlehl blesk. Šlehl jen a pohasl, ve světnici zůstalo zase šedivo, ale poslední zásvit uvázl ještě na mžik v hlavě sekretářově.

„Jaká pak Julinka, pane Kuřátko? Julinek je mnoho — —"

„Vaše Julinka, pane sekretáři," vyvzdychl Kuřátko. „Ale teď je po všem, když máte takové mínění..."

Domřelo to na rtech Kuřátkových, jako by se loučil s životem. Nu, ano, vždyť je taky konec.

Pan sekretář Brundibár vstal pomalu, pomaloučku došel ke Kuřátkovi a zvukem naprosto jiným, vlídným a vyčítavým zároveň řekl:

„A to mně povídáte teprve teď?"

„Vždyť jste mi dřív nedovolil mluvit," žalostivě vytýkal Kuřátko.

„Tak vy naši Julu?"

„Pane sekretáři!" sepjal Kuřátko ruce.

„A co Jula?"

„A n o, pane sekretáři!"

„Tak! A to u nás nikdo nic nevěděl?"

„Když takhle mluvíte o koncipistovi, byl byste praktikanta teprv vyhodil," žalostil Kuřátko.

„A co matka?"

„Chtěl jsem dříve vyprositi vaše svolení!"

— — —

Šero houstlo. Dvě postavy šukaly u svých stolů, skládajíce akta, zamykajíce šuplíky. Potom vrzly dvéře šatníku, dva zimníky poletovaly, až se spojily s postavami v jedinou hmotu.

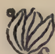
„Nezapomeňte ty fialky — pro Julku," zazněl hlas páně sekretářův.

Ale Kuřátko dávno již byl vyňal kytičku ze sklenice, osušil nasáklý spodek pijákem a chápal se klobouku.

Mlčky vycházeli oba z kanceláře, mlčky vyšli na ulici, kde bylo ještě mnohem jasněji než nahoře.

Tu pan sekretář popadl Kuřátka pod paždím a řekl bodře a pln dychtivosti výjevu, až ho přivede dceři, ženě:

„Ale bude koukat naše máma — bude to mít radost naše drahá máma doma — — —!“

Nár. Listy v červenci 1907.

Exhumace.

(Z doby pasivní resistence právních praktikantů.)

Schylovalo se k poledni a pan Vincenc Voříšek, zkušený a zasloužilý sluha v presidiu slavného guberniálního soudu, konečně z hluboka si oddechl.

Právem a důvodně opakujeme: konečně. Neboť co se v slavném presidiu od rána dělo, nepamatoval Voříšek za celý čas obětavé, čtyřiceti a půlleté služby své. Ale co říkáme, od rána! Trvalo to již plné tři dny, co se dvéře úřadovny páně presidentovy netrhly. Deputace za deputací, audience přes audienci, raport nad raport — až bylo Voříškovi ouzko, co všechno za těmi dveřmi se projednává. V těch dnech Voříškovi ani nebylo třeba, aby lehal pravým uchem (na něž lépe slyšel) na dvéře, chtěje zvěděti, oč se v posvátné komnatě páně přednostově jedná. V těch dnech pan president netlumil hlas, jako činíval jindy, nalaďuje tak

jednání v tóninu přívětivé, šetrné a někdy téměř kamarádské důvěrnosti. V těch dnech naopak zazníval hlas jeho s počátku ostře a s vysoka, což svědčilo neomylně o naprosté převaze, o nezvratném vědomí, že třeba jen udeřiti důrazněji na strunu ouřední nadřízenosti s jedné a nezlomné podřízenosti s druhé strany, aby jakási nemilá aféra (Voříšek ještě nerozuměl dobře, jaká) byla rázem sprovozena se světa.

Později pozbyl hlas páně přednostův řečené ostrosti a nabyl přibarvení nevrlé popudlivosti; ale ani tato tónina nedodržela, a na konec rozklady nabyly neklamné povahy prudkého rozčilení. A tu Voříšek jasně chápal, že se tam za dveřmi projednává nějaká „šlakovitě zatrackaná historie“. Ani mu nepřipadlo, aby se lepil uchem na dvéře, neboť měl dojem, jako by vnitřek byl nabit něčím jako elektřinou, a kdyby to prasklo, mohly by se i dvéře rozlétnouti a poraziti jej. Zdálo se mu beztoho, kdykoli v nějaké přestávce (a klidné přestávky takové byly v těch dnech vzácny) byl zavolán k svému veliteli, že je všechno ovzduší Jeho Excellence stále štiplavější a kyselejší. A tak, veden jakýmsi pudem, nejenom že nepřiléhal na dvéře, jako činíval jindy, ale jako v pověrečné bázni víc a více se jich vzdaloval, až se ocítal kdesi v koutě u kamen a odtud sledoval nesrozumitelný vývoj nesrozumitelných věcí. A v těch dnech litoval hořce, že nešel do pense

hned, jak mu odzvonila čtyřicítka služebných let, a teď nechápal, jaká to byla u něho chorobná a marnivá ctižádost, když si umínil, že doslouží ještě plný rok jedenačtyřicátý.

Dnes by do té pense šel hned, od hodiny, ale nejde to jen tak. Říci: jdu do pense — a utéci. Musí zadat, musí to „proběhnout" všemi příslušnými instancemi, a Voříšek věděl dobře, co znamená proběhnout instancemi!

Ale dnes tedy konečně oddechl. Zas odešla jedna deputace, zas bylo po všech audiencích a raportech, a teď snad bude pokoj.

A šoulavými kroky — neboť nohy jeho byly ulekáním posledních dnů roztřeseny jako huspenina — šáral se ke stolku, k židli, aby usedl a pohověl trochu.

Avšak nedošel. Ještě ho dělily od židle tři kroky, když z komnaty Jeho Excellence zaznělo zvolání:

„Voříšek!"

Voříšek se až zapotácel, jak náhle a neočekávaně to přišlo. A jak to znělo! Kriste Ježíši, takhle ho Jeho Excellence málokdy volala. Chtěl se rozběhnout, ale tím leknutím se mu nohy tak roztetelily, že měl co dělat, aby se na nich udržel. A tak se stalo, než se sebral, že zaznělo druhé a ještě prudčí zvolání:

„No Voříšek!"

Voříšek, bledý na smrt, nabral dechu, zaklapal zmodralými rty, pokřižoval se a vynakládaje veškeru srdnatost, kde jí co v sobě shledal, nastoupil pochod ke komnatě páně presidentově.

Chvěla se mu ruka, když stiskl kliku, a nohy se mu lámaly v kolenou, když překračoval práh.

Jeho Excellence seděla na křesle při svém psacím stole, upírala oči na dvéře a jedva že zočila Voříška, vyhrkla na něj:

„No Voříšek? Mám si ústa roztrhnout? Či snad oni taky už dělají pasivní rezistenci?"

Voříšek otevřel ústa dokořán.

„Ježíš Marjá, egcelenc! Kde pak já! Sloužím čtyrycet a půl roku — —"

„Tak dobře, a poslouchaj, Voříšek. To se rozumí, kanceláře jsou prázdny, co? Nikde nikdo, co? Z těch mladých, myslím, z praktikantů — co — —?"

„K službám, egcelenc!" vydechl Voříšek.

„Ano, to má člověk za všechno!" řekl hořce pan president. „Pipláme je tu, jako ptáky z hnízda vybrané, a teď tuhle to. A zrovna tady mám takovou věc, Voříšek, a je to periculum in mora! (Nebezpečí v průtahu.) Sice taky nemají kompetenci, ale jsou pod přísahou

a dost starý a zkušený — musejí to vzít oni. A dobře mi to provedou! Ať z toho nejsou žádné nemilé konsekvence.“

Pan přednosta sáhl po svazku lejster. Voříšek v duchu odříkával otčenáš.

„Tuhle to mají, Voříšek. Je to stran exhumace, vědí? Vykopání mrtvoly, nová obdukce, byla-li už před tím jaká, ale zdá se, že nebyla. Původní udání znělo na smrt černými neštovicemi nebo dokonce morem indickým (Voříšek se zatřásl, až na něm ouřední šosák zašustil), ale vyšly nové okoličnosti na jevo, vypadá to jako vražda. Nápadné je při tom, že byl nebožtík pohřben ještě toho dne, kdy skonal, a to nasvědčuje, že nebyla žádná sekce. Aspoň ve spisech nic takového není. O soudních lékařích vůbec není zmínky. Dělali taky snad rezistenci!“ znělo hořce z úst Jeho Excellence. — „Tak si tohleto všechno vezmou — ani jsem to ještě od **a** do **z** nemohl přečíst — a odeberou se na místo, kde byla mrtvola pochována. Zavolaj si k tomu nejbližší dotyčné soudní lékaře, asistujou mně při obdukci, najdou-li tam nějaké svědky smrti a činu vůbec, vyslechnou je, vezmou je pod přísahu, zkrátka — vyřídějí mně věc a nezdržujou se mi zbytečně. Ani nevím, kde to je, podívaj se do toho cestou, na diéty dostanou, tu mají, jdou, a jsou brzy zpátky!“

Voříšek sáhl po lejstrech a měl co dělat, aby je nerozsypal, jak se mu ruce chvěly. Po čtyřicet a půl roku věrné a záslužné služby své konal všeliká poslání, ale aby šel někam na exhumaci — to se mu ještě nestalo. Inu arci, vždyť se taky posud nestalo, aby ti „mladí“ se takhle postavili na zadní nohy.

„Do večera s tím mohou být hotov,“ řekla ještě Jeho Excellence. „Ale kdyby se to snad nějak protáhlo, do zejtřka večera mně tu zase jsou!“

Voříšek popřál dobrého chutnání, vytáhl se z komnaty, dovřel za sebou tiše, a když se ocitl sám v předsíni — ve své milé, do nedávna tak tiché, klidné předsíni, kde tak pohodlně „úřadovával“ — povznesl zraky ke stropu, až se mu spodní bělmo objevilo, jakoby oči v sloup obracel, a svadlá jeho ústa povzdychla:

„Bylo-li mně pak tohodle potřeba! Mor a černé neštovice! Vykopávat! Jestli pak jsem dávno nemoh' sedět na pensi a chodit pokojně do Chotkových sadů a na Belvedér!“

Narazil ouřední čepici s jablíčkem, chopil se deštníku, stiskl akta pod paždím a vyšel na chodbu. — Zastavil se u pokladny pro peníze na cestu a v tesklivém přemítání mířil ke vratům.

„Kam pak, Voříšku, kam?“ zastavil ho kolega portýr.

„Ale radš bych se — v Palermě viděl!“ řekl zuřivě Vořížek. „Na exhumaci jdu. Starej mi nadělil . . .“

„A co že vám? Co že neposlal někoho z těch juristů?“

„Jo, juristů!“ povzdechl Vořížek. „Ti vypřáhli. Dělají nám — (Vořížek chvilinku vzpomínal) — dělají nám reminiscenci. Tak to připadlo mně. Pomyslete si — vyhrabávat mrtvolu! Ale ke všemu: indickej mor a černé neštovice, a k tomu ještě vražda! Až mě mráz pochází . . .“

„Stakra!“ vyndal portýr špičku dýmky z úst. „To může dojít i na mě tu dole . . .“

Vořížek se podíval na kolegu portýra a zdvihl okazováček pravice:

„Nesrovná-li se to, Vopičko, tak že taky dojde. Já si do nejdelší smrti nepomyslil, že budu exhumírovat. — Až je mně ouzko, Vopičko, zrovna do pláče, jakobych se neměl nikdy vrátit. Jen pomyslete: mor, černé neštovice a vražda! A já to mám vykopat, vzít pod přísahu, secírovat a zepsat protokol!“

Jsou nepochybné případy podivných předtuch věcí budoucích, kteréž se do nejmenších podrobností splnily. Vořížek tušil jen, že se nevrátí — a nevrátil se.

Byl večer prvého dne, druhého, Vořížek nepřišel. Uplynul týden — po Vořížkovi ani

stopy. Uplynul měsíc — Jeho Excellence byla nanejvýš znepokojena. Voříšek si nepřišel ani pro gáži — bylo zřejmo, že se něco přihodilo.

Rozpomenuli se konečně, že Voříškovi dali na cestu sedm korun a třiatřicet haléřů, i vzniklo podezření, že Voříšek zpronevěřil svěřený kapitál a prchl do ciziny. Vydali na něj tedy zatykač, kterýž arci, jako zatykače pravidlem, zůstal bez oučinku.

Konečně uplynuly tři měsíce, a když ani pak se Voříšek nevrátil, byl vzhledem ke čtyřiceti a půlleté službě své, k vysokému věku i k zásluhám, jichž si v ouřadě dobyl, a s prominutím třicetileté lhůty zákonné a se všemi obvyklými poctami prohlášen za mrtvého.

Bylo to definitivní vyřízení trapné té záležitosti, a zároveň vyřízení ekonomické. Odpadla tím opatřením i pense jeho, kdyby se nakrásně vrátil. Jsi mrtev, jaká pak pense!

Ale pojednou, mimo vše nadání, po půlpátu měsíci došla presidia veliká obálka s poznámkou „věc úřední — porta prostá“.

Šla z ruky do ruky, neboť k úžasu všech, kdo znali a pamatovali ouředního nebožtíka Voříška, poznán v těžkých lomených literách adresy — rukopis Voříškův! Nebylo pochyby, byl to jeho manuskript, zcela neomylně.

Byla to relace k rukoum vysoce slavného presidia slavného a nejvyššího tribunálu, a zněla

(s prominutím pochopitelných při kvalifikaci Voříškově a tedy odpustitelných nedopatření pravopisných i jiných):

„Já v nejhlubší úctě podepsaný Vincenc Voříšek, presidiální sluha při slavném nejvyšším guberniálním tribunále konám poslušné a svědomité ohlášení:

Vydal jsem se podle vysokého nařízení, abych provedl a pod přísahu vzal exhumaci a sekci zesnulé mrtvoly zemřelého Jana Ev. Cajmrska, státního příslušníka, poslední dobou námořníka na lodi „Excelsior", kterýž skonal za příznaků nepochybné smrti, udánlivě na černé neštovice a indický mor, domněle však násilným zavražděním, následkem čehož byl neprodleně pohřben, aby v ostatním mužstvu nevznikla nákaza, s šetřením veškerých fysikátních a desinfekčních opatření. Svědků jeho udánlivě přirozené a domněle vražedné smrti nenašel jsem na místě činů žádných, anobrž toto místo bylo ouplně opuštěné a liduprázdné, jelikož je obtížno tam se zdržovati. Nařízená mně však exhumace nemohla býti vykonána pro nedostatek příhodného terénu, což pod přísahou seznávám a což potvrzeno také kapitánem „Pelikána", na jehož palubě jsem exhumaci hodlal vykonati. Neboť je zjištěno lodním denníkem kapitána „Excelsioru" a později přístavním úřadem ostrova Haiti, že svrchu řečený Jan Ev. Cajmrsk rozžehnal se se světem v Atlantickém oceáně

a to blíže ostrova Portorika, v místech, kde je asi půldeváta kilometru hloubky, následkem čehož jsem si tak hluboko netroufal a bylo dle námořních zkušeností dosti pochybno, že bych vůbec nějakou mrtvolu a zvláště Jana Ev. Cajmrska nalezl. Upustil jsem tedy od výkonu pro nemohoucnost a nepřekonatelnou překážku a hlavně následkem zjištění, že zesnulý Jan Ev. Cajmrsk neskonal ani černými neštovicemi a morem indickým, ani vraždou odjinud v to přišlou, nýbrž oučinkem nemírného požití kořalky v den smrti, jemuž byl vůbec delší dobu oddán.

Nepřítomnost svou v úřadě omlouvám naprostou nemohoucností navrácení a zabezpečením lepší existence na půdě americké. Neboť jeden z pasažérů „Pelikána", englický lord Halifax, uslyšev, z jaké příčiny jsem se na oceán vydal, angažoval mě ihned za svého tělesného komorníka jako vzácnou akvisici, poněvadž se jakživ nesetkal s člověkem, který měl vykonati exhumaci v Atlantickém oceáně, platí mně trojnásobnou gáži, započítal mně posavadní služebná léta, jako bych je byl vysloužil u něho, a zaručil mně tři sta liber šterlinků pense, následkem čehož se vzdávám veškerých nároků na pensi doma.

V nejuctivější služební oddanosti Vincenc Voříšek."

Když se o tomto netušeném úspěchu kolegy Voříška dověděl za tepla portýr Vopička, pocítil v prvém okamžiku jisté hnutí pochopitelné závisti, ale o chvíli později řekl:

„Jo, jo, Voříšek! Ten jakživ nebyl hloupej, to jsem vždycky říkal. Ale dřív k tomu neměl příležitost. Jen aby tu pensi hodně dlouho bral...!“

Nár. Listy v říjnu 1907.

Po dovolené.

OSOBY:

Pan rada, osoba hovořící.
Pařízek, osoba němá, toliko poslouchající.

Pondělí po svatováclavském posvícení. V devět hodin dopoledne. Pan rada sedí ve své úřadovně, v pohodlném křesle při psacím stole. Nepracuje; zdá se, že počítá odměřený cvakot kyvadla solidních hodin nad pohovkou. Neseděl by tu ještě, kdyby se dnes neměl vrátit z osmidenní dovolené jeho „podřízenec" Pařízek. Měl být na místě v osm hodin, ale „přetáhl" dovolenou o celou hodinu. Konečně přišel a sedl taky ke svému stolku.

„Na endlich! Konečně že jsou tu, pane Pařízek! Je to od nich hezké, že si vzpomněli, že je taky nějaký ouřad na světě a že by v tom ouřadě měli sedět. Jen že tu měli být v osm hodin a ne v devět. Dostali dovolenou na osm dní, a ta jim včera večer doběhla — —

Dnes ráno že jim doběhla? Je to od nich prostořeké, ale tak dobrá, tak tedy ráno. Ale teď už není ráno, teď je dopoledne, devět hodin, pane Pařízek, povídám slovy: devět hodin, a ouřad jim začíná v osm. Uměj' počítat? A dovedou si vypočítat, že tedy zkrátili vysoký erár o celou hodinu? — Neusmívaj' se mně tam docela nic pod fousy, pane Pařízek, ale spočítaj' si, kdyby tohle udělali všichni subalterní ouřadníci v celé monarchii každý den, kolik by to měli hodin a dní a neděl — co pak povídám: neděl! Kolik by to bylo služebních roků, povídám slovy: roků! A to by moh' erár platit, co?! Kapírujou teď, co chci říc', když povídám, že měli dovolenou na osm dní? Rozumějí tomu? Nevědí oni, že jsem jim dal dovolenou, abych tak řek', na vlastní riziko? A že tu teď sedím celou hodinu, a oni mně nejdou — —

Co to brumlají? Že se ani ve snu nenadáli, že tu budu právě dnes v osm hodin, když po celý rok — — Pane Pařízek, v téhle poznámce je takřka jakási zatracená arogance, rozuměj', to už je kvázi renitence! A tak tomu tedy oni dokonce nerozumějí, že v tom je jakási abych tak řek' potencírovaná svědomitost, neřku-li akurátnost, když si nejsem jist, budou-li oni tu, že přijdu sám, aby to byró nebylo docela prázdné? Což pak vím, jestli snad právě dnes čert nenastrčí nějakou inšpekci? Ne-

vědí oni, že se něco takového semele právě vždycky, když se toho člověk nejmíň naděje? A vědí, co by taková inšpekce řekla, kdyby tu nenašla ani mě, ani jich? „V departementu neshledán ani fórštand, ani personál, vůbec konstatována nepřítomnost veškerého ouřadování!“ Dovedou oni si představit ten nos, jaký bych s hůry dostal? A to za všecko, že oni měli osmidenní dovolenou? Takhle by se mně odvděčili? — No dobrá, pane Pařízek, ale až si přijdou zas na přesrok o dovolenou, tak jim tenhle moment připomenu a zeptám se jich: ‚Pane Pařízek, poslouchaj', neřekli by o mně, že jsem prach starý osel, kdybych jim teď po tom, co mně vloni vyvedli, dal zase tak ochotně dovolenou? — —‘

Já jich dobře vidím, jak se tam zas pod fousama usmívaj, ale nesmějou se, je to docela seriósně míněno! Mysleli by si to — možná, že si to myslej' už teď. Podle paragrafu jedenáctého maj' na ouplné právo myslet co chtějí, za to s nima nemůžu zavést žádnou disciplinárku. Ale já jim povím, pane Pařízek, aby se tak impertinentně nešklebili: oni nejsou první, který si něco podobného o radovi myslí! Dokonce nejsou první! Když jsem já nastoupil před čtyryceti lety do praxe, taky jsem si myslíval, že je rada starý osel, a povím jim, že jsem si to myslíval ještě, když jsem byl dávno definitiv, ale tím jich mohu ujistit, když ko-

nečně člověka udělají radou, že si to pak už nemyslí! Taky oni nabudou jiného mínění, až se octnou v mé diétní třídě. Jo, jo, pane Pařízek! Jen bych jim přál, aby pak měli vděčnější podřízence, než jsou oni!

Ale něco jim můžu docela upřímně povědít: že mně už dávno nebyla žádná hodina tak dlouhá, jako ta dnešní od osmi do devíti.

Nezuběj' se mně zas tak provokativně! Já jim rozumím! Ne proto, že bych nebyl zvyklý sedět právě tu hodinu v kanceláři. To je od nich jaksi nešetrné. Až oni budou kdesi v departementě přednostou, zavedou si to, jak uznaj' za dobré, ale teď, když maj' ouředním zaměstknáním doplnit své theoretické studie, musej' se snažit, aby svoje místo dokonale vyplňovali.

No, dnes ho vyplňujou, jak na nich eklatantně pozoruju. Jsou jaksi vyjeden. To si myslím, panečku, na osm dní vypřáhnout a nemít starost o nic jiného, než o vlastní corpus. Hned jak vešli do dveří, viděl jsem na nich, že se jim tam dařilo. Abych řek' upřímně, takových osm dní platí vlastně za čtrnáct. Neškubaj' pyskem, pane Pařízek, jako by mně vyčítali moje čtyry neděle. Až budou oni radou, uviděj, že ani takové čtyry neděle nestačí člověku, aby se dal do pořádku. Budou mít už taky svoje zatracené defekty, a možná, že budou mít hemoroidy už jako sekretář. Jo, jo, na to ani

slavný erár nekouká, co si člověk svědomitou službou v těch místech vyzejská! Pak aby se kurýroval na vlastní outraty. — Ostatně bych si s nimi ze srdce rád byl prohodil ty čtyry neděle za těch osm dní. Oni měli pohodu, jeden den krásnější než druhý, hlavně na svatého Václava a včerejší neděli. Kdežto já tam venku chodil v samém dešti a byl jsem pořád jako čuně. Paní seděla v hotelu po celou tu dobu a byla v jednom kuse uplakaná. To je taky dovolená! — A co to stálo, taky nepočítaj'. Oni jeli ke strejčkovi, tam ho vyjídali — asi mu tam pěkně zreducírovali stav drobného dobytka a drůbeže! — celá jejich outrata byla za jízdu tam a zpět, a nanejvejš snad nějaká zlatka diškerece. Ale já byl v lázních, pane Pařízek, pro žádnou rozkoš, vědí, neboť mě tam pořád jen kanalisovali samou vodou, k tomu jídla po tenku, v devět hodin do postele, ráno v pět z ní! Myslej' si, že to je nějaká pohova? Kolem dokola samý marodér, až je člověku ouzko, ze všech těch nemocí by tam sestavil celý lexikon, a doktor pořád jen opakuje: ‚Inu, neračte se divit, pane rado, při svém věku máte již ouplné právo na nějakou tu závadu, a jen když se k tomu nic nepřidá...‘ Inu hrom tě ťuk', myslím si, zatím stačí tohle. A ten oučet v hotelu, když jsem platil! O tom všem oni nemaj' ani potuchy, pane Pařízek, a toho si můžou vážit.

Ale teď nechaj' zbytečných řečí, pane Pařízek, a pěkně se zapřáhnou do práce. Restů mně nechali dost, a za těch osm dní zas přibylo něco čísel. Musej' trochu přitáhnout, a jsou rád, že je co dělat, aby jim to bříško zase splasklo. Mladý člověk nemá tloustnout, pamatujou si to. Není to hezké a není to zdravé. Člověk zlenoší. A taky se musej' vynasnažit, aby eráru a štátu těch osm dní vynahradili. Proto jim radím — —

Co pak zase vstávaj', sotva že si sedli? Aha — —

(Pan rada přestal hovořit a za nepřítomnosti páně Pařízkovy jen chvílemi zafuní.)

No, no, že zas přišli! Viděj', vlastně tuhle záležitost měli si vyřídit ještě v době své dovolené. Teď jsou hodiny ouřední. Měli na to osm dní času. Tři čtvrti na deset, a pérem ani nehnuli. Teď bych prosil, aby zůstali sedět a pracovali. Nebo až pak někde něco uvázne, nemůžu říc' slavné vrchní instanci: Nemohlo být vyřízeno, poněvadž měl pan Pařízek osm dní dovolenou. Vědí, co mi vrchní instance řekne? — ‚Kdo pak udělil panu Pařízkovi dovolenou, o které tu nic není známo?!' A já jsem v kaši. To by se mně chtěli tak odsloužit?

Pro Boha jich prosím, neusmívaj' se mi tak poťouchle. Vezmou akt a pracujou. Nahoře je beztoho všecko nervózní, na všech stranách

samá resistence – radím jim upřímně, pane Pařízek, neberou si z toho žádný příklad. Resistence nevytrvá, pamatujou si, že erárem a štátem nikdo nehne. Už dřív se mi zdálo, že taky nějak načichli tou zatracenou organisací, ale já jim povídám a pamatujou si: to se ještě dlouho a snad nikdy nikomu nepodaří, aby v našem vysokém eráru a štátu byla nějaká organisovanost. Povídám jim slovy: nebyla a nebude! Tak, a teď se konečně daj' do práce a nevytrhujou mě. — —

(Na dvéře zaklepáno. Listonoš.)

No bodejť, co pak zas! Jako bychom toho neměli už dost. No, tohle počká, to taky — hrom do toho, tohle nám shora vracejí už po čtvrté. Zas nějaká oslovina v tom — tu maj', pane Pařízek, to je jejich opus — — ne, daj' to sem, to jsem vyřizoval já — aby je čert po poli honil, ty mameluky nahoře! — A co pak je tohle? Privatim — soukromé, aha, kolega Vostřebal z Mejta, no tak tedy to nejdřív. — —

(Pan rada trhá obálku, čte dopis.)

Drahý kolego — mmmm — srdečné pozdravení a přání k posvícení — mmmm — doufám, že jsi zase zcela zdráv — mmmm — a na ty dva svátky — mmmm — žes nepovrhl několika koroptvemi — hrome, jaké korotve? Vždyť žádné nepřišly! To aby hrom do pošty!

(Opětné klepání. Jiný listonoš s bedničkou.)

Co pak to? Korotve! Člověče, ty tu měly být už na posvícení! Cože — že bylo všady zamčeno? Ani doma že jsem nebyl? A člověče, což pak mohu čichat, že mi někdo posílá korotve? Kriste Ježíši — ty jsou jistě zkaženy, zapařeny. — Tu máte nákladní lístek, sousede, tuhle od cesty — s Pánembohem — —

Pro pět ran do hlavy! Svatováclavské korotve — a já je dostávám dnes, v pondělí!

Pane Pařízek, jsou tak laskav — nechaj' těch zatracených hadrů, vždyť nehoří a nahoře se taky nikdo nezblázní, skočej' pro posluhu a jdou s ním k nám, k paní, aby s tím nebloumal zas někde po Praze, ať paní ty korotve hned vypakuje, ať je dá na vzduch, na okno do zadního pokoje, ne na slunce, pro Krista pána — jdou, prosím jich, ať jsou co nejdřív na povětří — ty korotve! — můj Bože, jen jestli jim nic není! Tak, Pařízečku, jdou — ty lejstra zde počkaj, ty jim neutečou...“

Psáno r. 1908 pro Kalendář Nár. Listů na r. 1909.

Předčasný doprovod.

Chvíle ze života pensistův.

Byl parný den červencový, schylovalo se ke třetí hodině s poledne. Sady Karlova náměstí byly mrtvy. Nebylo tu prochazečů a nebylo ani skotačících dětí. Toliko na židličkách ve stínu sedělo porůznu několik paniček, několik babiček, a dusné vedro klížilo jim oči. Podřimovaly.

Lavičky na výsluní byly nadobro opuštěny. Žárem slunečným byly horké jak žhavé plotny kuchyňských krbů a fermežový jejich nátěr odpryskával. Za dnešního parna, kdy se na stromech a křích ani lístek nepohnul a kdy oči pohledem do oblohy bolely, nelákaly lávky k posezení.

Jenom na jedné z nich, vydané největšímu úpalu slunečnému, seděl starý pán, a zdálo se, že mu sálavé paprsky nejsou obtížny. Vzdor parnu byl až po krk upjat v dlouhý, šosatý kabát, hlavu měl pokrytu těžkým cylindrem.

Všechen jeho úbor, černý oděv, cylindr poněkud rozježený, tuhý atlasový nákrčník, těsně ovázaný, i tvar límce u košile — vše bylo staré, dávno minulé módy. I ta hůl s berličkou, silná „španělka", o níž se mezi koleny kloubnatýma a namodralýma rukama opíral, byla staré fasony.

Takovýmto výstrojem vyznačují se obyčejně staří pensisté, kteří dávno zúčtovali se světem, kterým je všechna paráda překonaným stanoviskem a kteří zjevem svým jsou jako pojítkem doby minulé s přítomností.

Tento druh lidí nevymírá. Jsou nám živým dozvukem uplynulých desítiletí a žijí pro sebe v duchu starých těch časů. Mnozí z dnešních fijónů a bezvadných vzorů nejnovější módy budou kdysi stejnou starožitností našim vnukům, dnes ještě nenarozeným. Svět se jim často posmívá, na štěstí toho nepozorují. Počítají své dny a jsou vděčni za každé nové jitro, do něhož se probouzejí. Každé je jim darováno. Mají snad syny a dcery a přece žijí osamělí, neboť jejich potomstvo je rozptýleno ve světě. Až jednoho dne shromáždí se všechno — onoho dne, kdy starého pána v úzké rakvi doprovodí k poslednímu odpočinku. — —

Letitý muž, vyhřívající se na lavičce, byl jedním z oněch pensistův. Zevnějšek jeho neklamně tomu nasvědčoval. Sedával tu denně tak ode chvíle, jak se léto rozehřálo, dvě hodiny

dopůldne, dvě hodiny odpůldne, na plném výsluní, jako by chtěl co nejvíc paprsků do těla zachytit, jako by pociťoval, že slunce jest pramenem všeho jeho života. Jeho stydnoucí, pomalu již kolotající krev a jeho křehké kosti bez mízy snesly hodně tepla. A bylo třeba nastřádati ho na dlouhou zimu.

Vždy sedával klidně, vyčkávaje starého druha, s nímž trávil tyto chvíle v sadě Karlova náměstí, ale dnes jevil jistou netrpělivost. Časem rozepínal kabát a sahal do vesty po starých kotvičkách, časem otáčel hlavu na tuhém krku a pohlížel na ciferník novoměstské věže.

Konečně! Právě odbila na věži třetí hodina, když od ulice Ječné blížil se volným krokem jiný staroch, vypadající skoro jako dvojče prvého. Zraky očekávajícího se oživily, na tváři objevil se mdlý a jako útrpný úsměv, kterýž však brzy pohasl.

Druhý staroch přiblížil se, posmekl cylindr, vztáhl ruku a pronesl, jako by se omlouval z opozdění:

„Čekáte dlouho? — Trošinku jsem zaspal.“

Prvý pensista, pan sekretář Štrunc, zdvihl se s lavičky, potřásl příchozímu rukou a řekl shovívavě:

„No, nic jsme nezmeškali. Ale teď půjdeme, pane rado.“

„Půjdeme?“ otázal se pan rada Vanka udiven. „Já myslil, že si tady trochu — — jak obyčejně —“

Pensista sekretář podíval se na radu. Pan rada nic neví? A pomalu rozepínal kabát a hubenou rukou zajel v náprsí.

„Vy jste nečetl, pane rado?“ otázal se.

„Nečetl! — Co jsem měl číst?“

Vysloužilý sekretář lovil v náprsní kapse, konečně vytáhl včerejší večerní noviny, podával je radovi, ukázal na drobnou zprávičku a pronesl bezbarvým hlasem:

„Už je tam taky, starý kolega! A tak beze všeho, nikdo nic nevěděl — —“

Rada chopil se novin a sedl na lavičku. Slova sekretářova „už je tam taky“ naznačila mu, oč běží, a kolena se pod ním rozechvěla. Položil noviny do klína a třesoucí se rukou hledal skřipec. Sáhl po kapesníku, vytřel skla, nasadil skřipec a hledal v novinách naznačené místo.

Byla to stručná, třířádková zprávička, zvěstující, že ředitel p. V. Šnajdr na odpočinku skonal předevčírem ve věku pětasedmdesáti let vysílením a dnes o čtvrté bude pohřben do rodinného hrobu na Volšanech.

Rada dočetl, ruce s novinami sklesly do klína, zraky jeho zahleděly se ve tvář sekretářovu.

„Šnajdr — Šnajdr," pronášely rty pološlasně, jako by vzpomínal.

„No, Šnajdr," snažil se sekretář Štrunc posíliti jeho pamět, „Vendelín Šnajdr, ředitel výpomocných úřadů. Vzpomeňte si, pane rado, Šnajdr, sloužil s námi v Chrudimi, potom v Hradci, konečně v Písku. Tam šel do pense — a za nějaký rok prý k vůli vdané dceři přestěhoval se do Prahy. Ten Šnajdr."

„Ach, Šnajdr!" rozpomínal se již rada. „Ale pro Pánaboha, co že tak najednou! Vždyť jsem ho viděl ještě před dvěma lety, a to vypadal náramně statečně — —"

„Ano," povzdychl sekretář, „někdy to na člověka přijde z nenadání. Přede dvěma lety! Já ho viděl před rokem — a na nic nestýskal."

Pan rada složil noviny, vrátil je sekretáři, ten je pečlivě schoval v záprsí. Oba se odmlčeli.

Sekretář, jemuž se noviny dostaly do ruky pouhou náhodou ráno v trafice, měl času dost, aby zažil smutnou zprávu, ale radu překvapila nenadálá novina příliš náhle. Tak vesel a spokojen, nic nemilého netuše, vyšel si z domu, a zde to naň čekalo.

Denně, po léta hovořil se starým druhem Štruncem o všem na světě; jen zmínce o smrti se oba vyhýbali. Pravda, čas od času zalétl k nim list s černou obrubou, zvěstující skon

některého starého spolubojovníka, a tu nemohli se vyhnouti, aby mu neprokázali poslední poctu. Taková událost snesla se na oba vždy jako šedivý, dusivý příkrov, a trvávalo vždy několik dnův, než se z tísnivého dojmu probrali, než zase veseleji do světa pohlédli. A čím dále do let, tím více je každé úmrtí zdrcovalo. Vždy blíže větřili Moranu, která je obcházela v kruhu stále užším. Již již má na mušce snad i je, a pak jednoho dne náhle zasviští vzduchem břit její kosy, rána dopadne — — a konec všemu.

Konečně vzhlédl rada Vanka k sekretáři a řekl, jako by chtěl truchlivou zprávu oslabit, ne-li dokonce vyvrátit:

„Ale parte jsem nedostal, příteli. Po tu chvíli nepřinesla pošta nic — a jdu rovnou z domova."

„Taky jsem nedostal," odpovídal sekretář. „Ale nedivte se — v takovém zmatku nevzpomenou na každého, a kdož ví, vědí-li, kde kdo bydlí. Taky jsem nevěděl, kde Šnajdr zůstává, až teď v novinách stojí, že je pohřeb z domu smutku v Karlově ulici."

A pozoruje, kterak jeho novina starého druha zkormoutila, dodal:

„No, měl hodný věk. Byl bych mu počítal sedmdesát — říkával vždy, že je v našem věku, a teď najednou pětasedmdesát. Koukejte, celé lustrum si ulhával."

Mělo to zníti jako žert, ač se při tom tvář sekretářova neusmála. Za to se dostavil žádoucí účinek u rady. Líce jeho vyjasnilo se o poznání. Ano, lustrum, jak staří Římané označovali dobu pěti let. V tom věku je to značný rozdíl, a budiž tedy, že Šnajdr odešel. Jsou-li stejné přirozenosti a vzdornosti, zbývá oběma ještě pět let života. Ovšem, rada Vanka myslil tu nanejmíň pět let.

Pan sekretář Štrunc pomlčel chvilku a řekl pak:

„A tak myslím, že starého kamaráda doprovodíme...“

„Doprovodíme,“ přisvědčil pan rada a nějak obtížně se vzchopil s lavice. „Čtvrt na čtyry, času je dost.“

Oba staroši odměřenými, táhlými kroky zamířili směrem k ulici Spálené. Kráčeli podle sebe, aniž slova promluvili, aniž se rozhlédli po okolí. Všechen ruch, který je obklopoval, nic jim neznamenal. Oba byli v sebe ponořeni, oba se obírali neveselými myšlenkami. Jdou, aby doprovodili starého druha. Dávno ho neviděli, ale žil. Dnes však leží ztuhlý v těsné rakvi a do večera nebude ho vůbec na povrchu země. Stále jich ubývá, a s každým jako by odcházel kus života jejich vlastního.

Přešli Spálenou, propletli se Perštýnem, třídou Husovou, zabočili do Karlovy. A tu

blíže náměstí Křižovnického před starým, černým domem kupil se dav zvědavých, z něhož vyčníval pohřební vůz.

Chybělo několik minut do čtvrté. Z hloubi domu nebo z kterýchsi otevřených oken zazníval až do ulice temný zpěv pohřební. Staří pensisté sklopili hlavy, bezděčně smekli cylindry. O chvíli později ozvaly se z chodby domovní dunivé kroky mnoha lidí, v davu na ulici nastal živější ruch. Slabý závan větru donesl k oběma starochům těžkou vůni planoucích voskovic. Brzy potom zazněl povědomý rachot na dně pohřebního vozu, cvakot dvířek, nějaký povel, zadusání koňských kopyt, zarachocení kol — průvod se hnul.

Oba pensisté octli se náhodou blízko za vozem, hned za rodinou zesnulého. Lhostejní diváci rozestoupili se před nimi, domnívajíce se, že jsou to příbuzní nebožtíkovi. Černý jejich úbor nasvědčoval tomu.

Pohřebním tempem bral se průvod vpřed.

Oba pensisté stále kráčeli s cylindry v ruce, ani si nevšímajíce, kudy jdou. Teprv po hodné chvíli vzhlédli, a to již byli v nějaké ulici prostrannější.

Pan rada Vanka zadíval se na paní ve smutku těsně za rakví, kterou s obou stran podpírali dva mladší mužové.

„To je vdova?“ tázal se druha.

„Myslím. — No arci, vdova,“ odpovídal sekretář. Potom se podíval pronikavěji a řekl:

„Podivná věc. Jak já jsem znal jeho paničku, a v Hradci jsem ji vídal dost často, ta byla o mnoho menší, o celou hlavu. A silná, zavalitá.“

Díval se dále na paní, nějak roztržitě, jako by vzpomínal, a řekl najednou:

„Možná — myslím — že on byl po druhé ženat. Ale nikdy jsem neslyšel, že by mu byla panička zemřela. Tohle není ona, jak jsem ji znal, dokonce ne. To je tedy jistě druhá paní.“

„Měl on syny?“ tázal se pan rada.

„Taky koukám na ty mladé lidi, co vedou paní. Syny? Pokud já vím, dvě dcery měl.“

„Vdaly se?“ ptal se rada.

„Jedna jistě,“ odpovídal sekretář.

„Možná, že i druhá,“ řekl pan rada. „Mohli by to být zeťové.“

„To by mohli být, pravda,“ přisvědčil pan sekretář. „Ale podivná věc, že tu nevidím dcery.“

„Snad už sedly do kočáru,“ hádal rada.

„Nic jinak, nežli že sedly,“ pokývl hlavou sekretář. Ohlédl se přes průvod nazad a spatřil v čele několika najatých fiakrů dva těžké, „rodinné“ vozy pohřební s černými záclonami.

„Jedou za námi dva takové kočáry,“ oznamoval radovi. A po chvilce přemítání dodal:

„Ale je to divná věc, že dcery se vezou a matku nechají běžet.“

Pan rada hned neodpovídal. Uvažoval. Potom přichýlil hlavu k sekretáři a pronesl omlouvavě:

„Snad jsou churavy. — Možná taky, že jsou s outěžkem. A to je na pováženou. Mohla by se stát nehoda.“

Sekretář kýval hlavou, přisvědčoval:

„Mohla. Vzpomínáte na radu Švarce v Chrudimi tehda? Jak ho na komisi ranila mrtvice, jak ho paničce přivezli mrtvého domů a jak panička z leknutí a lítosti ještě toho večera porodila mrtvé dítě?“

„Ano, ano,“ přitakal rada. „A vlastně bylo štěstí, že nežilo. Paní radová Švarcová pak do půlroku taky odešla — co by z něho bylo bývalo, bez rodičů!“

Kráčeli dále v myšlenkách za hrkotajícím vozem. Tu na jedné zatáčce rozházel se poněkud počátek průvodu a zrakům obou pensistův zjevil se po prvé zadek vozu, na němž se třásl závěs černého voskovaného plátna s bílým nápisem.

Pan sekretář zahleděl se na nápis, četl a lehce drcl do starého druha:

„To je podivná věc, že mu nedali pravý služební karakter. Což pak si na tomhle více zakládal?“

Tím upozorněn, zbystřil i pan rada zraky a četl:

†

V. Šnajdr,
emer. ředitel advokátní kanceláře
a majitel domu,
měšťan pražský.

„Hm, hm," zatřásl hlavou, „ani jsem nevěděl, že šel s pensí do privátní služby. Nikdy se o tom nezmínil. A měl dům, vida. A měšťanství si koupil. Vida, vida, jak si tak pomohl. No pravda, on šel do pense mnohem dřív než my. A šelma — nikdy se s ničím nepochlubil!"

„Nepochlubil," potvrdil sekretář. „On býval odjakživa jaksi pro sebe, uzavřený."

Tou chvílí ztísnil se průvod na konci třídy Husovy, kde vyúsťuje na Perštýn, a pravidelný pochod nějak uvázl. Starým pánům bylo v davu úzko, i prodrali se pracně na chodník. Potom ozvalo se vpředu rychlé zarachocení kol, vůz kvapně vjel na Perštýn. Sražený dříve průvod náhle se potrhal, ale zadní chodci spěchali, aby mezery vyplnili, své předáky dohonili. Již taky hrčely kolem obou pensistů oba rodinné kočáry a za nimi několik fiakrů. Potom zachvátil starochy proud pěších a strhl je s sebou, unášel je dále.

Nikdo z nich netušil, že touž chvílí vyrazil z náměstí Betlémského jiný průvod pohřební,

a nevěděl, že účastníci obou pohřbů se na chvíli pomísili. I nevěděli taky oba staroši, když se octli zas na volnějším prostranství Perštýna, že již nejdou za rakví páně Šnajdrovou, nýbrž za rakví druhou, za rakví nebožtíka zcela neznámého. Nepoznali to, poněvadž nyní se octli na samém konci průvodu a před nimi se hrnul hustý, neprůhledný zástup.

Šli trpělivě dále, aniž spozorovali, že již překročili třídu Ferdinandovu a že jsou v polovině ulice Spálené. Tu kdesi daleko před nimi, v čele průvodu, zazněly zvuky smutečného pochodu.

„Divná věc," řekl pan sekretář, „ani jsem neviděl, že jde taky kapela. A takový kus cesty nehráli — teprv teď začali..."

Prvý pohřeb, od něhož se bezděky odloučili, byl nejspíš dávno kdesi na náměstí Václavském, u Musea, nebo hrčel dokonce již vinohradskou třídou Jungmannovou k Volšanům, když dva naši pensisté po drahné zas době rozhlédli se po okolí a seznali, že již kráčejí mimo klášter emauzský a dolů s vrchu Slovanského, že tedy průvod míří na hřbitov vyšehradský.

„Podívejte se," pronesl pan rada v udivení, „myslil jsem, že bude pochován na Volšany?"

„Zdá se mi taky," řekl pan sekretář. „Ale

byla to snad chyba. Mnohdy v první chvíli neví nikdo, kde bude ležet."

„No," rozhodl pan rada za oba, „tak tedy ho doprovodíme až ke hrobu. Na Volšany bychom nebyli došli." —

O dvacet minut později, udýcháni slézáním strmých schodů za vyšehradskou radnicí, octli se pensisté na temeni Vyšehradu, na hřbitově, jako poslední účastníci pohřbu, daleko od hrobu, od něhož k sluchu jejich zazníval zádumčivý čtyřhlasý zpěv.

Oba obnažili staré, šedivé hlavy a sklonili je v pokoře před nezměnitelnou skutečností, že tu starý jejich vrstevník uléhá k věčnému spánku. Zdálo se jim, že cítí van těžkých perutí smrti, a v tom okamžiku snad hlavami obou chvělo pomyšlení: Kdy asi my — —?

Zpěv utichl, jednotvárné odříkávání otčenáše neslo se k nim přes hlavy zástupu. Ztichlo, a vzduchem řízlo vrzání popruhů, hrobníci spouštěli rakev. A hned potom zaduněly první temné, tupé údery prsti na rakev.

Hlavy obou starochů klesaly níže, postavy jejich skláněly se a zmenšovaly, jako by se hroutily do sebe. — — —

Zástup se rozptýlil, pánové Štrunc i Vanka sestupovali teď hadovitou pěšinou zadem po stráni. Nikdo z obou slova nemluvil. A šli, kam je nohy nesly. Nezamířili do třídy Vyšehradské, ale propletše se pod viaduktem dráhy vyšli na

Výtoň a po hrbolaté dlažbě třídy Podskalské mezi ohradami došli na rampu, vedoucí k mostu Palackého.

Schylovalo se málem k šesté. Slunce sklánělo se znenáhla, vedra ubylo. Paprsky opíraly se o hladinu Vltavy, že vypadala jako proud roztaveného kovu. Protější smíchovská plovárna byla plna naháčů, z řeky vyčnívalo množství hlav koupajících se plavců. Pod mostem Palackého ve stínu stálo nehybně několik člunů, na jejichž okrajích tyčily se temné postavy s dlouhými pruty. A zábradlí rampy bylo plno zvědavých, mladých, starých, přihlížejících nedočkavě, brzy-li rybáři co polapí.

Na samém konci rampy, skoro již u mostu Palackého, stál nehybně starý pán v dlouhém, tmavém kabátě, s cylindrem přežilé fasony na hlavě. Stál poněkud rozkročen a jako o třech nohách — opíralť se o silnou hůl vzadu.

Dva naši pensisté, kteří si posud ničeho kolem sebe nevšímali, blížili se k osamělému diváku se svěšenými hlavami. Pojednou však, jako by měli stejné vnuknutí, povznesli hlavy a vzhlédli. Ale v témž okamžiku stanuli a v nesmírném úžase vypoulili zraky, jako by před nimi byl vystoupil přelud z jiného světa.

„Ježíš Marjá — pan ředitel výpomocných úřadů Šnajdr! — Jste to vy?“ zvolal pan sekretář Štrunc.

Muž, který vzbudil takový úžas obou starců, obrátil se k nim plnou tváří, usmál se, vztáhl k nim ruku a řekl:

„Taky jste myslili, že jsem umřel?"

„Vždyť jdeme z vašeho pohřbu — —" koktal pan sekretář.

„Tak, tak," zasmál se třetí pensista. „Ještě dobře, že jsem při tom nebyl hlavní osobou. Ale nejste sami, pánové. Moje žena dostala do dneška nanejmíň dvacet kondolencí, až z toho byla celá ustrašena. Ale já mám radost — budu dlouho živ. — A že vás taky člověk celý čas okem nespatří!"

— — —

O chvilku později kráčeli přes Nábřeží Palackého tři šediví pensisté, směrem k ulici Myslíkově. Pánové Štrunc i Vanka rázem oživli, postavy jejich vztyčily se a vyrostly zas do své míry. Oběma bylo, jako by po nemoci náhle byli ozdravěli, ba, jako by jim na věku bylo ubylo deset let. Ani nelitovali, že vzdali poslední poctu neznámému jakémusi panu Šnajdrovi, bývalému řediteli advokátní kanceláře.

A vlastně nikdy nezvěděli, že to vůbec nebyl žádný Šnajdr, koho doprovodili na hřbitov vyšehradský.

Nár. Listy v březnu a v červenci 1907.

Na čáře.

I. Tetřívek.

Pokládám za nevyhnutelné, abych k slůvku „čára" přičinil malou poznámku. Ne tak pro čtenáře pražského, jako spíše pro venkovského. Neboť každý vzdělaný Pražan ví, co je čára. Ví to skoro ještě lépe i méně vzdělaný Pražan, a — což jest podivu nejhodnější — nejlépe to ví Pražan docela nevzdělaný. Ne tak venkovan, narodivší se a vyrůstající v naprostém a politováníhodném nedostatku všelikých institucí a prospěšných zřízení, jimiž oplývá město veliké. Velkoměšťáku se pořád něco přikazuje a zakazuje. Nebo se na něm aspoň cosi žádá. Někdy s důrazem, někdy bez důrazu. Slovem, velkoměšťák, jakmile vytáhne paty z domu, stále jest upozorňován, co dělati má a nemá. Slavná vrchnost vede ho — abych tak řekl — od kolébky až ke hrobu.

Ne tak na venkově. Poznal jsem obce, vesnice a vesničky, kde se lidem nepřikazuje a nezakazuje pranic. Mnohdy ani žebrota ne. A vždycky jsem pociťoval nesmírné politování, hlubokou soustrast s ubohými venkovany. Nechápal jsem, kterak se probijí celým životem, aniž vědí, co dělati mají a nemají. My v Praze víme to, o to je život náš lehčí, pohodlnější.

Vylezte na příklad na tramku (a v Praze vylézá se na ni, tu není žádnou hračkou dostati se na příkré a vysoké schody, vedoucí na peronek; je-li konduktor jen trochu slabší soustavy tělesné, musí mnohdy všichni pasažéři spojenými silami napomoci, aby se některý tělnatější pán anebo dáma dostali nahoru) — pravím, vylezte na tramku a rozhlédněte se. Zraky vaše padnou na tabulku, kterou tam vyvěsila vrchnost čili správa tramvaje: „Obecenstvo důrazně se žádá, aby po čas jízdy se zřízenci tramvaje nerozmlouvalo." Týká se to patrně ponejvíce řidiče, aby nebyl hovorem roztržit a nikoho nepřejel.

Vždycky mi tahle žádost vrchnosti tramvajové vrtá mozkem. Zdá se mi, že vlastně slavné vrchnosti nenáleží obraceti se v této věci k obecenstvu. Že by vlastně měla vyhlásiti: „Zřízencům je za jízdy zakázáno s obecenstvem rozmlouvati." Bylo by řečeno totéž a mnohem určitěji. Ale slavná vrchnost ponechává to na vůli obecenstva. Poslechne-li,

dobrá. Neuposlechne-li a začne-li mluvit se zřízenci, může se po celou cestu baviti. Neboť zřízenci patrně — nejsou-li za nic žádáni — mohou hovořiti, pravda-li?

A tak vždycky ještě ve mnohém zákazu a po případě „žádání“ shledáte značnou liberálnost.

Ale promiňte, odchýlil jsem se poněkud od „čáry“.

Čára jest kruh, nejenom ideální, ale docela skutečný kruh, jímž jest královské hlavní město Praha odděleno od ostatního království Českého a především ode všech svých předměstí. Není to čínská zeď, není ten kruh všude patrný, ale pokuste se jen, abyste buď ze Smíchova, z Karlína, ze Žižkova nebo z Vinohrad vnesli do Prahy husu, podsvinče anebo putnu uhlí. Ihned se vám objeví, kdy jste se octli na čáře. Tam jste zadržáni, uniformovaný zřízenec provede na huse nebo na podsvinčeti „ohledání“, nebo vám zváží putnu uhlí, dovede vás k „městišti“, což jest bouda, v níž pokaždé sedí mrzutý pán s brejlemi, ten s vámi zavede malý výslech, napíše boletu, přijme tolik a tolik haléřů, potom ještě asi pět nebo šest jiných uniformovaných pánů se vás optá, co to nesete, ač je husa, podsvinče nebo cokoli jiného nesete, samým omakáváním již na polo umučeno, a konečně tedy smíte „přes čáru“.

To tedy je naše pražská „čára“, hranice, na níž se vybírá potravní daň taky z uhlí a jiných viktualií.

Tuto vidí se mi poznamenati snažně a důrazně, že mým řádkům nemá býti falešně rozuměno. Že si nechci nic dobírati, ničemu se posmívati. Laskavý čtenář je totiž někdy potvora. Laskavý čtenář je zpravidla škodylibý a hned ve všem čenichá ironii, nabírání, popichování. A když se to právě netýká laskavého čtenáře samého, má laskavý čtenář radost. Mně však dokonce nepřipadá, abych této sveřeposti laskavého čtenáře hověl. Znám velmi dobře laskavého čtenáře. Dnes by měl radost, kdybych si dobral slavnou vrchnost, zítra by měl radost ještě větší, kdyby si slavná vrchnost dobrala mne. Tak tomu jest.

Já však naproti tomu jsem naplněn veškerou úctou ke všem slavným vrchnostem. Vážím si jejich rozkazů a příkazů, nařízení i pouhých žádostí. Jsemť přesvědčen, že slavná vrchnost nikdy nenařizuje nic hloupého. Slavná vrchnost sestává z lidí učených, a ne-li sama, má po ruce výkonné síly učené, a ty si jistě dost hlavy nalámou, než něco nařídí, zakážou nebo přikážou. A jestliže nám časem nejde něco do hlavy, nedostává se nám prostě náležitého „pochopa“. Za to však nemůže vrchnost, ale naše zanedbané vychování a vzdělání.

Taky mně kdysi cosi nešlo do hlavy. Vracel jsem se z venkova drahou Františka Josefa. Dostal jsem zprávu, že kdosi těžce stůně, přeje si mé návštěvy. Nejbližší cesta k němu byla městským sadem, do něhož vedou vrata hned proti nádraží. Proběhnete parkem a jste v ulici, na místě. Tak si kombinuje cestu prostý, primitivní mozek poplatnicky.

Avšak vrchnost vám stanoví časem směr docela jiný. Vrazil jsem do vrat parku.

„Holt!“

Uniformovaný zřízenec „čárový“ zastavil mne. Měl jsem totiž na neštěstí malý tlumok v ruce.

„Musíte Bredovskou, k domku, kde se platí potravní daň.“

„Račte odpustit,“ vysvětluji, „můj tlumok je prázdný, není v něm nic, z čeho bych měl platit.“

Otvírám tlumok, okazuji, že v něm krom hřebenu, kartáče, kartáčku a trepek není ale pranic.

„Do toho zas mně nic není,“ zřízenec na to. „S kufrem se parkem nesmí!“

„Vždyť vidíte, že v něm nic není — a má cesta vede tu přímo, spěchám k nemocnému, schyluje se k desáté — —“

„Do toho mně nic není!“

Ke zřízenci připojil se druhý jako posila a konečně přistoupil strážník a mávl jen velitelsky rukou: „Tamtudy!“

Nezbývalo mi než uposlechnouti. Moudřejší vždy ustoupí, hlavně když má proti sobě tři uniformy, z nichž jedna patří policajtovi. U „městiště“ v Bredovské ulici si mne vůbec nikdo nevšiml, nikdo nezastavil, nikdo můj tlumok neprohlížel. Ale parkem jsem nesměl. Parkem směl jen, kdo měl prázdné ruce. Kdo měl tlumok sebe prázdnější, nesměl tamtudy. A jestliže bydlil právě do parku, proti nádraží, musil si přece jen zajíti buď ulicí Bredovskou nebo bývalou Novou branou.

Po léta jsem si lámal hlavu, jaký je rozum v tomto nařízení, ale nepřišel jsem na to podnes. Jako posud nikdo nevyzkoumal, proč o něco níže bylo zřízeno do parku nádherné schodiště z okružní silnice, které se však nikdy neotevřelo a jehož lidská noha vůbec nepřekročila.

Ale o to vše teď neběží. Doslechl jsem o jiném příběhu na „čáře“, a vlastně na ten si dnes vzpomínám. Snad proto, že se udál právě před jedněmi velikonocemi. Skoro mi to připadá jako letos. Vyprávěl mi jej za tepla přítel, kterýž jest jeho hrdinou. Zaručil jsem mu veškeru diskretnost, aby mu nevzešly žádné nepříjemnosti z vyzrazení. Měl jich v životě tak dost, a obávám se, že posud není se všemi

hotov. Tolik jen mohu říci, že je dramaturgem jistého divadla, a dramaturgů, jak známo, je u nás v poslední době víc než spotřeby na ně.

V jistém předměstí pražském žijí nejbližší příbuzní tohoto mého přítele. Šel je navštívit, aby jim popřál šťastných a veselých velikonoc.

„I dobře, žes přišel, Jaroslave,“ povídá mu starý tatínek. „Tuhle jsme dostali od přítele Pondělka tetřívka, vezmi si ho, udělejte si ho doma na svátky.“

Nu, chvíli se přítel zpěčoval, nechtěje oloupiti tatínka o pochoutku, ale konečně přece tedy ptáka přijal.

(Poznamenávám tuto, že je přítel ještě nezkušený člověk. Neví posud, že ještě každý, kdo kdy dostal tetřívka, zas jej někomu daroval. To je pták, jímž se udělá radost celé řadě rodin. Ještě vydatnějším v té příčině jest větší jeho příbuzný tetřev. Sotva že kdo dostane tetřeva, již přemýšlí, komu by ho zas dal. Taky jsem dostal jednou tetřeva. Byl jsem tehda rovněž nezkušený. Měl jsem radost z vzácného daru a sháněl jsem recept, jak se tetřev upravuje. Znalec jistý poradil mi, že dříve, než se tetřev peče, zakopává se na tři neděle do země — asi na půl metru — aby zkřehl. K tomu jest arci třeba jistého pozemku; sebe menšího, ale pozemku. Neměl jsem nic tako-

vého. Ale mám u Mladé Boleslavi přítele, který má snad nějakých padesát korců polností. Dopsal jsem mu, zdali by mi propůjčil asi čtverečný metr půdy, jenom na tři neděle, abych si tam něco zakopal. Přítel obratem odpověděl, že s radostí, s tou toliko podmínkou, aby to nebyla lidská mrtvola. Vyžádal jsem si tedy dovolenou na den, koupil jsem si u pana Trejbala na Perštýně motyku a jel jsem s tetřevem do Boleslavi. Přítel mně vykázal nejkrásnější kousek pole. Vše šlo dobře, jen jsem si vzal krátkou dovolenou. Trvalo mi půldruhého dne, než jsem tetřeva dostal do náležité hloubky. Bylo trochu sucho a špatně se kopalo. Vrátil jsem se a hned jsem ulehl s houserem následkem nezvyklého namáhání. Ale netrval dlouho. Uzdravil jsem se právě za tři neděle, kdy byl čas, abych zas tetřeva vyhrabal. Dostal jsem zas dovolenou — méně ochotně než po prvé — a vyjel jsem po druhé do Boleslavi. Večer jsem byl s tetřevem v Praze. Druhý den byla neděle — to bude obídek!

Zdá se mi však, že mne znalec obelhal anebo že nebyl dokonalým znalcem. Pekli jsme tetřeva od rána do dvou hodin, ale tetřev zkřehl jenom na tolik, že by ho snad byl mohl požívati člověk diluviální, který měl ještě mohutnější chrup a hlavně tesáky asi jako gorilla. Zdegenerovaný člověk devatenáctého století však že je na takovou zvěřinu přímo chudo-

zubý. Viděl jsem, že by byl tetřev potřeboval asi šesti neděl v zemi, nevěděl jsem však, může-li býti rozpečený tetřev znova zakopán. Pekli jsme ho tedy ještě tři dni, ale jeho nátura vzdorovala ohni pod plotnou i žáru kamínek plynových.

Poradili mi antracitové uhlí, které prý vydává nesmírný žár. Koupil jsem ho putnu asi za tři zlatky, avšak taky antracit objevil se malomocným. Tetřev byl sice pořád menší a menší, scvrkal se, sesýchal, ale nebylo dosti silného nože na krájení. Nejlepší anglická ocel drtila se na něm jak perník.

Tetřeví mumii odvezl později popelář, poněvadž to není posud zakázáno. Od té doby však lpí na mých dveřích tabulka, že nejen pozvání do plesů a zábav, ale i tetřevy zdvořile sice, avšak důrazně odmítám.)

Vracím se k příteli, který dostal tetřívka. Soudím, že tetřívek je přirozeností měkčí, křehčí, jak již jeho zdrobnělé jméno naznačuje.

Přítel ubíral se ku Praze, nesa pod paždím balíček. Jasné jeho oči bloudily kdesi po obloze, myšlenky vůbec kdo ví kde. A tak, aniž se nadál, byl náhle zastaven kategorickým zvoláním:

„Máte něco k zdanění, pane?“

„Ale nic,“ povídá přítel; „tuhle nesu tetřívka.“

„No tak dovolte, pane, to je potravina!"

Vybalili mu tetřívka, prozkoumali, nejsou-li to snad tetřívci dva, dovedli přítele k okénku „městiště", mrzutý pán vyptal se rovněž, napsal boletu, nastřihl ji, vyžádal si jednatřicet haléřů, a přítel myslil, že tím věc skončena. Což byl omyl.

„No tak, pane, tu boletu bych prosil," zastavil ho teď jiný zřízenec.

Přítel podal boletu. Ještě jednou podíval se zřízenec na ptáka, zdali snad zatím nedostal mladé, a propustil přítele ze svých rukou.

A přítel, zahleděv se zas do nebe a myšlenkami zatoulav se do nějakého neviditelného prospektu divadelního, hodlal dohonit zmeškaný čas a vykročil.

„Hola, pane, co to nesete?" stavil ho o dva kroky dál jiný uniformovaný pán.

Málem by tu milý přítel byl zasyčel: „Ale sssakramente, což mě budete röntgenovat?" — vzpomněl však v čas, že stojí před vrchností, a řekl tedy jen uctivě:

„Ke všem hromům, tetřívka, už jsem všecek prohledán, a tuhle je boleta, platil jsem jednatřicet haléřů..."

Uniforma podívala se na přítele přísně, avšak i jaksi shovívavě, vědouc, kterak nemůže každý prostý občan znáti všechny momenty

ouřední procedury na „čáře", a otázala se odměřeně:

„No, a kde máte certifikát?"

„Jaký certifikát?" podivil se přítel a nastrkoval zase svoji boletu na důkaz, že zaplatil jednatřicet haléřů korunové měny.

„Totiž certifikát," vysvětlovala uniforma, „že smíte s tetřívkem vůbec do Prahy. Certifikát onoho lesního ouřadu, odkud je, pane. Nebo teď je na tetřívky šóncajt, pane, a nesměj se střílet!"

Přítel hleděl za svého života všelikým nepříjemnostem, ba i nebezpečenstvím a dokonce krisím tváří v tvář, ale teď skoro pobledl. Neboť certifikátu — neměl. Zkrátka, nesl kontraband, nesl nedovolenou, zakázanou věc. Vrchnost od něho sice přijala jednatřicet haléřů, tam, o dva kroky nazad, v oné boudě, na níž je nápis „městiště", ale tato vrchnost neřekla mu hned u onoho okénka, že je na tetřívky „šóncajt", neptala se po certifikátu, nevarovala ho. Dala si zaplatit, jednou rukou přijala od něho jednatřicet haléřů, ale hned již druhou ruku po něm vztáhla jako po pašeru, po člověku, kterýž neoprávněným způsobem pronáší zvěř, která se nesmí střílet. Vrchnost mu vlídně odebrala poplatek, ale zároveň na něj nastražila past. Dokud byl před čarou, na předměstí, mohl míti tetřívků kolik chtěl, vrchnosti do toho nic nebylo. Ale

vrchnost pustila ho s tetřívkem na čáru, nikoli však přes čáru. Přítel uvázl. A poněvadž byl přítel kdysi taky soudním referentem, věděl ihned, že se tu dopustil — ač nevědomky — trestného činu. Pronáší do Prahy tetřívka nezákonně zastřeleného, utraceného pouhou ranou flinty, bez certifikátu! Pokuta, vězení, snad žalář a čert ví, co ještě ho čeká!

Z těch úvah vytrhl jej hlas uniformy:

„Když nemáte certifikát, pane, tedy musíte se mnou, na radnici!"

Přítel věděl, že je skutečně zle. Zvou ho sice na radnici, ale ne aby ho tam udělali primátorem, městským radním anebo snad aspoň čestným měšťanem, nýbrž aby ho vyslýchali jako delikventa. Přispěl sice obecnímu důchodu jednatřiceti haléři, ale zároveň spáchal trestný čin. Vykonal skutek šlechetný, ale před tím ještě dopustil se viny. Příteli kmitlo se hlavou hejno myšlenek. Nejmocnější z nich byla vzpomínka na Hugův román „Devadesát tři", na čtvrtou — šestou kapitolu prvního dílu, na nešťastného dělostřelce, jehož vinou odpoutalo se čtyřiadvacetiliberní dělo na korvetě, čímž hrozila záhuba celé lodi. Dělostřelec zmohl sice dělo, zmítající se strašlivou posunčinou pod palubou, velitel vendejských povstalců připjal mu sice za toto hrdinství kříž svatého Ludvíka na umolousanou halenu, ale

zároveň velel: A teď ho zastřelte! A nešťastník byl ve chvíli odpraven a vhozen do moře.

Přítel věděl sice, že na radnici staroměstské nevykonávají se ortele, že tam nestřílejí. Ale přece jen věděl z dějin, že tam v dávných dobách často krev tekla. A snad vše to bylo příčinou, že v okamžiku, kdy byl tak detektivsky polapen, odvětil muži v uniformě, který se dožadoval certifikátu:

„Milý pane, ani mne nenapadne, abych s vámi chodil na radnici. Teď mám hlad, spěchám k obědu, a po obědě mám v divadle zkoušku. To by mi tetřívek za to stál! Tuhle máte tetřívka, tuhle moji visitku, číslo domu, a to snad stačí."

Muž přijal tetřívka a visitku, jako by se rozmýšlel, ale vida jasný, nevinný pohled mladého muže, který, ač vyniká mnohými přednostmi, nemá certifikátu na tetřívky, — obměkčil se a řekl:

„No dobrá, obsílku dostanou domů. A tento, od koho pak vlastně toho ptáka maj?"

Příteli mému nastal nový duševní zápas. Dobromyslný pan Pondělek z venkova poslal jeho otci tetřívka na svátky. Kterak ho nabyl, přítel sám nevěděl; ale za to, že chtěl jeho tatínkovi způsobiti pochoutku, kterou starý tatínek přenesl na svého syna, za to ho má denuncovati? Má mu připraviti opletačky? Krátký

bojoval boj, vítězně z něho vyšel. Zcela dobře odpověděl uniformovanému zřízenci vrchnosti:

„Ale, chytil jsem ho do oka! Já tak někdy, když není zkouška v divadle a když nespisuji básně nebo divadelní kusy, chytám ze zábavy tetřívky a tetřevy do ok. Někdy i zajíce nebo černou zvěř...“

Není zjištěno, postihl-li zřízenec, chtivý certifikátů tetřevích, ironii, spočívající ve slovech přítelových, ale jisto jest, že ho propustil, důvěřuje jeho zevnějšku, visitce a nevinným očím, které rychle pomrkávaly.

Co se dále dělo s tetřívkem, o to se přítel nestaral. Ba, zapomněl na něj. A teprv když se vrátil k večeru ze zkoušky, vzpomněl a řekl k choti své:

„Nelekej se, kdyby mě náhodou hledali policajti za mé nepřítomnosti. Neběží o nic jiného, než — — —“

A jal se vypráběti, co ho potkalo.

Tak na půl ucha slyšela to dívka služebná v předsíni, i přichvátá a oznamuje:

„Někdo tu již byl, milostpane, ale policajt ne, šavli neměl dočista žádnou.“

„A co chtěl?“

„Ale nějakého ptáka přinesl, milostpane.“

„Ptáka?“

No, ale teď teprv drahý můj přítel v nesmírném udivení zamžikal očima.

„Dejte ho sem, Andulo!“

Dívka ptáka přinesla — byl to tetřívek, onen „zdaněný" tetřívek, za nějž bylo zaplaceno jednatřicet haléřů.

„A co říkal ten muž?"

„Že ho sem páni z radnice poslali."

„Nic víc?"

„A že ho můžeme sníst."

„A nic jiného?"

„Nic jiného."

Milý přítel zamyslil se nad opeřencem, zamyslil se nad jeho klikatou poutí posmrtnou, a poněvadž ho velmi zajímalo a zvědavost jeho dráždilo, že mu pták vrácen dobrovolně, bez pokuty, bez vyšetřování, vydal se z rána na radnici, do příslušného referátu, a zjistil asi toto·

Když přísná ruka vrchnosti přinesla na radnici osudný ten kontraband, obrátil se k ní pan ouřada a povídá:

„Co pak nám to sem zas nesou?"

„Tetřívka — zadržel jsem ho na čáře numero ajncvaj, dotyčný člověk neměl certifikát, tuhle je jeho visitka, je to někdo od divadla, tak jsem tetřívka zabavil, protože je na ně šóncajt."

Pan ouřada se podíval na visitku, podíval se na tetřívka, podíval se do třetice na bedlivého strážce zákonů — kterýžto pohled prý byl nejdelší — a povídá:

„To zas vyvedli pěknou věc! Teď ho tam ale hnedky tomu pánovi donesou, aby odpustil. Protože na tetřívky teď není žádné šóncajt, rozumějí? A v neděli odpoledne, až nebudou mít službu, vezmou si pěkně služební inštrukci a přečtou si pozorně, na jakou zvěř šóncajt platí a na jakou neplatí, aby nám nevyváděli takovéhle přehmaty. ‚Lovecké listy‘ nebo ‚Lovecký kalendář‘ jim na to abonýrovat nemohu. Kdyby to ten pán dal do novin, máme z toho ostudu, že za to celejch těch jednatřicet halířů věčně věkův nestojí. Rozuměli? A teď mohou jít.“

Muž rozuměl, zasalutoval, a tetřívek byl navrácen majetníku. A tak jen prozřetelností zákona, který na tetřívky neustanovil v řečené kritické době žádný „šóncajt“, je děkovati, že milý přítel ušel všelikým protivenstvím a těžkému pronásledování.

To jest vše, co o tom vím. Nevím toliko, zdali již přítel tetřívka na tři neděle zakopal. Ale snad se tetřívci ani nezakopávají. Ti snad se vyhazují na popel bez předchozího zakopání, brevi manu, jak říkají latináři.

II. Akcisní zdravotnictví.

Rád bych ubezpečil laskavého čtenáře, že nechci vyprávěti nic vymyšleného, nýbrž pravdu světitou a nefalšovanou. Ale nebudu laskavého čtenáře ubezpečovati o ničem, ježto jsem přesvědčen, že laskavý čtenář má rozum a nečte vůbec nic v parných těchto dnech červencových, následkem čehož by jakékoli moje ubezpečování bylo marné a zbytečné.

(Malé poznamenání pro čtenáře bedlivějšího, který si všímá zjevů přírodních vůbec a průběhu letošního léta zvláště: Vím dobře, že letošní červenec až posud nebyl parný, ano že byl dokonce velmi mizerný. Že to byl červenec přímo skandální, a že jsou upřímného politování hodni všichni, jimž obvyklá dovolená připadla právě na tento červenec. Že na svých letních bytech, a to zvláště v polohách vyšších a ještě vyšších, třásli se zimou ráno i večer a skřípěli zuby celý den. Neboť nepomyslili, aby se na těch krátkých několik ne-

děl červencových, trávených na Šumavě nebo pod Krkonošemi, v krajině podbrdské nebo na českomoravské vysočině nebo vůbec kdekoli v Čechách, opatřili zimníky, neřku-li kožichy. Mluvím však o parných dnech červencových proto jen, že je to rčení čistě sezonní. Býval totiž červenec za starých časů parný, až se slévalo. Jsou toho i neomylné historické doklady ve starých letopisech a ve starých ročnících časopisů všech politických vyznání. Dokonce ještě žije i několik prastarých pamětníků, kteří se v červenci potívali. Mladší generace však jejich ujišťování naprosto nevěří.)

Nevyprávěl bych tedy laskavému čtenáři, který se v parných dnech červencových a srpnových dovede zcela rozumně obejíti bez novin — nevyprávěl bych mu vůbec nic. A jestliže jsem přece usedl ke psacímu stolu, nečiním tak naprosto z nějakého vnitřního puzení a laskavému čtenáři k vůli, ale proto, že nade mnou stojí milý náš metér, který potřebuje asi na dva sloupce rukopisu.

Krom toho taky moje historka, kterou hodlám vyprávěti, nemá s parnou sezonou pranic společného. Je to vlastně vzpomínka zimní, asi tak masopustní, a jestliže se s ní odvažuji na slunce, činím tak jen vzhledem k letošnímu červenci, který se k nám chová s takovou chladnou a nepochopitelnou zdrželivostí.

Spočinou-li přece po všem, co jsem pověděl, oči kteréhosi pošetilejšího čtenáře na těchto řádkách, prosím ho pokorně, aby mně prominul úvod a vysvětlení o tom, co jest pražská „čára", neboť jsem jisté vysvětlení pojmu toho podal již v předešlé historce o tetřívku milého přítele Jaroslava.

Jen tolik bych ještě poznamenal, že to není snad nějaká čára narýsovaná černou barvou nebo křidou, ale čára zcela ideální, neviditelná. Ani byste nevěděli, že ji překračujete, kdyby vás nezadrželi zřízenci, kteří zasvětili život svůj službě na „čáře", kteří jsou, abych tak řekl, kněžími této čáry. Čára ta jest i dosti křivolaká. Byl by na omylu, kdo by se domníval, že na příklad opisuje Prahu nějakým pravidelným kruhem. Vystupte s nějakým těžším tlumokem na nádraží severozápadním na Poříčí nebo na tak zvaném státním v ulici Hyberňácké, a zvíte, že jste na čáře. Zaměřte s kabelou, z níž vyčnívají husí nohy nebo zaječí běhy, do Prahy v těch místech, kde stávala kdysi Koňská brána, nebo popojděte dále, kde nyní Táborská ulice tvoří rozhraní Prahy a Vinohrad — šloupli jste na čáru. Jeďte tramkou od nádraží západního přes most Palackého, a když se octnete na Nábřeží Palackého, šlehne pojednou vagonem tramky „čára". A na všech těch místech vynoří se před vámi služebníci kultu čárového a pronášejí

k vám tajemná slova: „Maj v tom něco k zdanění?“ A jestliže přisvědčíte, pak se v nejbližším okamžiku ociťujete u „městiště“, což jest jakýsi chrámec kultu čárového, kdež s vámi zavedou úřední řízení, a velekněz čárový, který sedí uvnitř, vyslechne vaši zpověď, píše na archy podivné klikyháky, podá vám nečitelný lístek s tajuplným heslem, přijme od vás poplatek, zřízenec nižšího řádu utrhne cípek lístku toho čili bolety, a pak teprv, po tomto uvítacím obřadě, smíte vstoupiti na půdu matičky Prahy.

Původ čárového kultu toho sahá do šedé dávnověkosti, někdy na sklonek století osmnáctého. Jméno jeho zakladatele ani se nezachovalo lidské paměti. Na štěstí onoho zakladatele, neboť často by ve svém věčném spánku byl vyrušen mnohým zazlořečením občana, který jakýmkoli nedopatřením osudu nebo vlastním propadl ponuré exekutivě čárové.

Vzpomínám na takové proklínání, které vychrlil kdysi a ještě dlouho potom chrlil muž ušlechtilý, vzácný, předobrý člověk, společník milý a vlídný, hledaný lékař, doktor Záhora. Byl členem upřímné, sdílné společnůstky, která co rok v mrazivých dnech ledna nebo února vyjížděla do velikého a přes to útulného mlýna kdesi na severovýchodě Čech, v ty dny, kdy „pan otec Matouš“ porážel krmníka. Říkám krmníka, ale pan otec zabíjel tři, čtyři, aby milé hosty pražské nejen sytě pohostil, ale aby

je taky vybavil i štědrou výslužkou. Pan doktor Záhora byl nějak příbuzen s panem otcem Matoušem, a ježto měl větší rodinu, býval obmýšlen výslužkou největší. Vždyť víte, jak docela jinak chutná kousek takové pečínky nebo krkovice, přivážíte-li ji z vepřových hodů, než koupíte-li ji v tržnici. Jak voní domácí jaternička a jelítko, jak záživná je domácí bachořice. A tak dále.

A tak tedy jednou v únoru vraceli jsme se zase v milé společnosti páně Záhorově drahou severozápadní k matičce Praze. V devět hodin budeme v Praze. O půl desáté u svých rodin. Ženatí zůstanou již doma, to se rozumí. Ale svobodní ještě se sejdou na pohár plzeniny někde u Choděry, u otce Vacka. Ale tam nedaleko bydlil doktor Záhora; i slíbil, že tentokráte taky ještě přijde na pohár. A když může doktor Záhora, přihlásil se i pan doktor Nohejl, a pak pan ředitel Cimr, potom bratr vzdáleného hostitele doktor Matouš, potom pan Luňák — nu a na konec ujednáno, že tedy se sejdeme u Choděry všichni. Na dozvuky zabijaček.

Konečně vlak zastavil v Praze, v severozápadním nádraží. Ale hle — tu je „čára“. Vidouce nás vystupovati s naditými tlumoky, ihned nás obklopili zřízenci čáry a zkušenými zraky odhadovali obsah zavazadel a neméně zkušenýma a všetečnýma rukama ryli se v útro-

bách jejich a vyndavali výslužku pana otce Matouše, kus po kuse, a jejich oči plály a v jejich ústech slévalo se. Jaterničky, klobásy, bachořice, jelítka — a vida, vida, taky kusy syrové vepřovinky, tak běloučké, s kůžičkou nejčistší pleti — ach, jak bude chrupat, až bude pečlivými hospodyněmi upravena!

Zřízenci odhadli, odvážili, bezpečným glejtem doprovázeli nás k okénku velekněze, diktovali mu, co shledali, velekněz psal tajemná znamení na arch, na bolety, platili jsme šestáky a krejcary, a zas přistupovali jiní a jiní k okénku.

Ve chvatu a spěchu sotva jsme si všímali, že doktor Záhora má nějaké delší pozastavení s jedním knězem nepřekročitelné čáry. Jen se ozývalo volání „na shledanou u Choděry“, kdo byl hotov, hrnul se z nádraží, spěchal na tramku, chvátal domů.

Neminula ani hodinka, všichni jsme seděli u Choděry, — jen doktor Záhora chyběl. A minula hodina další — nepřicházel. Půlnoc odbíjela, nebylo ho tuto — — —

Zatím v nádraží severozápadním, jak jsme později z věrohodného líčení Záhorova seznali, odehrávala se malá komedie.

Taky doktor Záhora vytasil se s výslužkou a mířil k osudnému okénku. Vytáhl tobolku, připravoval drobné na zdanění. Avšak zřízenec, jenž vážil jeho kus vepřovinky, svraštil náhle obočí, obracel maso na všechny strany,

prohlížel, zas obracel, a konečně zarazil kroky doktorovy:

„Vašnosto, kde pak je štempl?“

Doktor se obrátil:

„Jaký štempl?“

„No, jateční štempl, vašnosto! Bez štemplu to nemůžeme vyclít.“

Ještě se zasmál doktor Záhora této poznámce. Ale smál se naposled onoho večera. V dalším průběhu komedie přešel ho všechen smích nadobro.

„Pro boha vás prosím, štempl! Ostatní pánové to taky měli se štemplem?“

„To bylo pod váhu, vašnosto, u všech těch pánů. Pod pět kil. Ale tohle má přes pět kil, půlšesta. To musí mít jateční štempl. Přes pět kil musí mít štempl.“

Štědrý hostitel tam ve mlýně venku zakrojil pro doktora Záhoru nějak hloub, ruka se mu utrhla, ukrojil kus přes pět kil. Osudná štědrosti!

„No, štempl!“ pohodil doktor Záhora hlavou. „Kde pak ho vezmu? Což myslíte, že konduktor ve vagoně štempluje maso?“

A pokusil se o úsměv. Pravím výslovně: pokusil se. Ale zůstalo při pokuse. Pohledem zřízencovým ustydl mu úsměv na rtech.

„Konduktér ne, vašnosto, ale na jatkách se štempluje,“ řekl dozorce přísně, naznačuje tak, že na pražské čáře jsou všechny žerty

nemístné. „Tohle musí mít zdravotní prohlídku, štempl, že masu nic nechybí. Že je zdravé. Že nebylo zvíře nemocné.“

Teď již doktor Záhora poněkud se dohřál.

„Vždyť je z jednoho kusu, jako měli ostatní pánové. Proč jste je taky nezadržel?“

„Povídám, vašnosto, neměli pět kil.“

„Ale všechno dohromady — —!“ chtěl namítnouti doktor.

„To je jedno, vašnosto. Dohromady toho může býti metrák!. Ale každý měl jen kousek pod pět kil, a to smí do města bez prohlídky —“

Doktor měl nápad.

„Tak počkejte, občane, rozříznu to na dva menší kusy.“

Zřízenec vztáhl ruku po mase.

„To nejde, vašnosto. To je jednou v kuse, a tak to musíme zamtýrovat. Jo, kdyby se to bylo udělalo dřív a nějak prohodilo.“

„A kde pak se to má prohlížet?“ otázal se doktor, aby jednání ukrátil. Čas ubíhal.

„No, na jatkách, vašnosto.“

Doktor skoro zavrávoral.

„Na jatkách? Teď, v deset hodin v noci? A v neděli k tomu?“

„Žádná pomoc, vašnosti. Tam je zvěrolékař.“

Doktor se obrátil, spěchal k okénku. Patrně tu jest nedorozumění. Zřízenec nejspíše

cosi nesprávně vykládá. Takový kousek pečínky!

Zatím se nádraží vyprázdnilo, pustota zalehla velikou síň. Bylo po práci, a tak velekněz přiblížil shovívavě nos a na něm veliké okuláry k okénku, vyslechl historii, podíval se na maso.

„Jo, jo!“ potvrdil slova zřízencova. „Musí to mít štempl, jateční štempl, že je maso zdravé.“

Teď se doktor rozhodl. Sáhl rychle do kapsy, vyňal navštívenku, položil ji před velekněze a řekl:

„Tuhle je moje visitka. Nechám zde maso, ráno sem pošlu svého sluhu a ten všechno opatří.“

„To nejde, vašnosto. Tady není žádný depositní ouřad. Nic nemůžeme přechovávat. To je náramná zodpovědnost. Co kdyby nějaký mor? A do zejtřka kdo ví, jak by maso vypadalo! To se musí vyřídit ještě dnes.“

„Tedy si to vyřiďte, když musí. Ale já zas musím domů.“

„No ne, pane, vy musíte s masem na jatky, do Holešovic — —“

V doktorovi stydla krev. Podíval se na hodinky, bylo po desáté.

Jsou jisté končiny v obvodu Prahy, kam se nesnadno dostanete za dne. Ale jsou končiny, kam se v noci vůbec nedostanete. V té

době nestál ještě pilotový most přes Štvanici, nejezdila přes něj tedy tramvaj. Na jatky bylo lze dostati se jen přes Poříč, Josefské náměstí, Eliščinou třídou, přes most Františka Josefa, a pak velikou oklikou tam daleko v ony končiny, které byly tehda bez jakéhokoli spojení s Prahou ostatní, s Prahou mateřskou, ačkoliv jatky stály již na půdě pražské, ježto stály v Holešovicích. Bylo to v dobách, kdy pořád „rozdávali Prahu", jak říká lidový pěvec Leopold Šmíd, i tam ji rozdávali, kde jí nechtěli. Ostatně nám ji tak pořád rozdávají.

„Jak pak teď na jatky — —!" zhrozil se doktor Záhora. „Vždyť je tam hodina cesty."

„Račte si vzít drožku, vašnosto. Musí beztoho zřízenec akcisu s vámi — —"

Jsou-li v Praze končiny, kam se v noci vůbec nedostanete, jsou taky končiny, kam vám ani za peníze každý drožkář nejede, leda by tam byl bál. Ale na pražských jatkách bývají málokdy bály nebo koncerty. A zvláště tehda byla to cesta za noci méně frekventovaná než na příklad Příkopy. A tak několik drožkářů, jichž vehikle se náhodou ploužily kolem severozápadního nádraží, odmítlo velmi rozhodně domněnku, že by se vydali až na jatky. Konečně však přece, než vypršela hodina jedenáctá, vyskytl se muž s komoněm a pekáčem, kterýž prohlásil, že pojede, arci za odměnu zcela mimořádnou. Konečně tedy vsedl

doktor Záhora do vozu a vedle něho muž akcisák s pečínkou na klíně. A volným, rozvážným klusem klopýtal komoň směrem k Josefskému náměstí a k mostu císaře Františka Josefa.

A bylo ke dvanácté, když před vraty jatek stanul povoz. A nedlouho po půlnoci odemkl portýr vrata, pronášeje divnou formulku zaříkávací, která nevyznívala jako vlídné uvítání. Bylo okolo půljedné, když zburcovali pana zvěrolékaře; o třech čtvrtích na jednu byl již v pracovně. Do hodiny s půlnoci byla pečínka prozkoumána, za zdravou a čerstvou, dokonce výbornou uznána, a byla opatřena úředním fialovým štemplem.

Taky inštanci „čárovou" obmyslil zvěrolékař něčím, ne však štemplem. Pronesl to jen ústně, jistým slovem kulatým, skoro jen obrazně, ale velmi důrazně a výrazně, čímž hovořil z duše doktoru Záhorovi.

Potom ještě připojil poznámku velmi podobnou portýr jatek, odmykaje pozdním hostům po druhé a zase za nimi vraty zaprásknuv, až se kamenní dva býci na portále jatek zachvěli.

A ještě nebyly ani dvě hodiny, když stál doktor Záhora zas u „městiště" čáry na severozápadním nádraží, aby zaplatil poplatek z půlšesta kila vepřoviny, nyní krásně štemplované jak národním vyšíváním.

A bylo po druhé hodině, když, nemohouce se dočkati doktora, a poněvadž milý Vacek-Choděra sám již nad námi podřimoval, vytráceli jsme se z pivnice, zaměřujíce většinou k Václavskému náměstí.

A právě odbíjela čtvrt na třetí, když jsme se někde u Suchého v Ovocné setkali s drožkou, a z té drožky zazněl známý nám hlas. Velel, aby kočí zastavil, a z drožky vylezl doktor Záhora.

Rysy jeho tváře, jindy tak milé, dobrácké, byly změněny. Vypadal, jako by právě byl unikl zákeřným vrahům. Lépe řečeno: vypadal, jako by v tom okamžiku sám byl někoho zavraždil. Ještě lépe řečeno: vypadal, jako by se chystal několik lidí zavražditi. Byl to obraz lidské zuřivosti nanejvýš vydrážděné a všemu okolí nebezpečné. Zuřivosti, která se neleká činu nejhroznějšího. Nemluvil, jen funěl. Levice jeho třímala kabelu s výslužkou, pravice byla hrozivě zaťata, jako připravena, aby rozdávala smrtelné rány.

Postáli jsme kolem něho v uctivé, bezpečné vzdálenosti. A když jsme se potom otázali, proč nepřišel k Choděrovi a kde byl, vydechl z hluboka a zatím zcela stručnými slovy pověděl nám příčinu svého omeškání. A pak ještě pronesl něco, adresovaného instituci akcisní, ale něco tak strašlivého, že při úctě,

jakou chovám k vrchnostem, od boha nám ustanoveným, i k nástrojům těch vrchností, netroufám si to ani přibližně opakovati.

Leda že bych se časem a při příležitosti doktora Záhory otázal, smím-li to opakovati, arci s odmítnutím vlastní zodpovědnosti.

Přece to mělo jistý dobrý účinek. Od těch dob, kdykoli jsme se vraceli z vepřových hodů, dbali jsme úzkostlivě, abychom neměli výslužku přes pět kil. Bylo nám jen poněkud obtížné, že jsme s sebou musili voziti malou decimálku.

Nár. Listy v červnu 1907

Okradení a nálezci.

Jsou jisté věci, vysoce vážení, které se rozumějí samy sebou, a jsou zas věci jiné, které se samy sebou nerozumějí.

Ano, teď jsem napsal větu, o níž se domnívám, že jest jako vysoustruhovaná. Arci se mi zdá, že tato moudrá věta vyžaduje jistého výkladu. Jsou takové duchaplné sentence, kterým bez výkladu neporozumíte. A zvláště čtenář dnešní doby jest uvyklý, aby mu bylo podáno všechno po lopatě.

Přiznávám se, že již hodnou chvíli hledám tu lopatu — chci říci přemítám, kterak bych čtenáři jasně vyložil hlubokou pravdu, skrývající se ve slovech svrchu napsaných, ale poznávám, že mnohem snáze jest pronésti větu hlubokou a nepochybně libomudrckou, než jasně a srozumitelně pověděti, co jsme jí vyjádřiti chtěli.

V takovém rozpoložení vězím právě já teď a nejraději bych přestal. Tím by sice bylo zpomoženo mně, avšak nikoli čtenáři. Čtenář by po takovém násilném zakončení teprve nechápal — —

Vidím, že je mi čím dále hůře a že se takto ke konci nedostanu. Nezbývá mi, než uchýliti se ku praktickému příkladu. Ty mi svědčí lépe, soudím, než všechna metafysika.

Řekli byste na příklad, velectění, že se rozumí samo sebou: najdeš-li něco, jdi a vrať to. Mnohem snáze však to povíte než vyvedete. Ano, můžete i hodně sestárnouti, než něco najdete, a pak můžete ještě více sestárnouti, nežli se dovíte, kterak jste měli vrátiti beze všech škodlivých anebo aspoň nepříjemných následků pro sebe.

Je na příklad rovněž nepochybno, vysoce vážení, že za jistých okolností je mnohem snáze býti zlodějem než okradeným. Záleží na tom, žijete-li v prvotním a přirozeném stavu lidském nebo žijete-li ve státě dobře zavedeném a pečlivě spravovaném.

Žíti v prvotním stavu je za našich dnů dosti obtížno. Vyžadovalo by to především delší dovolené a pak nějaké vydatnější cestovní podpory od České akademie, abyste se mohli odebrati do středu temné pevniny čili Afriky, anebo — řekněme — do Australie, v ony končiny, kam ještě nevnikla blahoplodná kul-

tura. Tam složte všechny své drahocennosti na hromádku — čím lesklejší, třpytivější, tím lépe, a vzdalte se na nějaký čas. Třeba na několik dní. Potom se vraťte a hledejte svůj majetek. Buď tam zůstal nebo zmizel. Zmizel-li, máte nepochybné vědomí, že vás kterýsi bližní neznámého plemene a nesrozumitelného jazyka okradl. Tomu se říká experimentální pokus.

Ale tím je taky všechno vyřízeno. Máte nepochybné vědomí, že jste okradeni, arci nemáte ani potuchy, kým, ale to je lhostejné. Dalších nemilých následků nemá pro vás takové okradení, zvláště jestliže jste pamatovali, abyste měli všechny věci dvojmo. Tedy dvoje remontoárky, dvě tobolky stejně dobře nadité, dva revolvery, dvě flinty, dva kartáčky na zuby atd. Vzal ukradené i zloděje čert, jen když vám zbyly duplikáty.

Avšak ve státě dobře zavedeném a pečlivě spravovaném jest jinak. Pouhým okradením věc nekončí.

Zas je lépe posloužiti příkladem.

Jednoho dne — zaplať Pánbůh, je tomu hezkých pár let, vzpamatoval jsem se z toho již — byla mi ukradena kožešinová čepice. Bobrovka. Ač i možno, že to byla bobřina falešná, ale pravá králičina. Nevyznám se v tom. Byl mi za jednu delší a zdařilejší povídku vyplacen tučný honorář, za kterýž jsem si jednak na památku, a jednak proto, že jsem ne-

měl co na hlavu, koupil řečenou bobrovku, neboť se schylovalo na zimu.

V této bobrovce šel jsem na poštu s rekomandovaným dopisem. Byla to v ní, s ní a pod ní moje první a poslední chůze. Vstrčil jsem do okénka poštovní filiálky psaní a trochu neprozřetelně i hlavu. A tu zazněl z nitra úřadovny hlas:

„I Ježíšmarjá, kamaráde!“

Náhoda, jaké se přiházejí, když se jich nejméně nadějeme a kdy nám v následcích svých jsou nejnevítanější. Byl to hlas muže, jehož jsem třicet roků neviděl, téměř spolužáka, mohl bych říci, kdyby se nebyl učil pilněji než já a nebyl mne nechal o rok za sebou, sedět v normálce, zatím co sám pyšně postoupil na reálku. Než se mi podařilo dohoniti ho, byl zas již o ročník vejš. Vlastně neměl ani práva, ani povinnosti vítati mne tak radostně. Byl jsem vždycky pod jeho kariérou.

Teď byl správcem té filiálky. Chtěl mne obejmouti okénkem, což nešlo. Víte, jaká jsou ta erární poštovní okénka. Stačí právě tak jen, abyste viděli vlídnou tvář ochotného, úslužného manipulanta nebo ještě ochotnější, úslužnější manipulantky, ale na radostné objímání lidí nestačí. I pozval mne starý kamarád za přepážku, do úřadovny.

V posvátné úctě k úřadovně smekl jsem

svoji bobrovku před katrem, položil ji na pultík a vstoupil jsem. A když jsem po dvou minutách vystoupil, stál tu sice posud pultík, zřízený pro pohodlí obecenstva, avšak moje bobrovka neležela na něm již! Jen jednou za tu chvíli vrzly dvéře poštovní filiálky, ale toto jediné vrznutí stačilo, aby moje bobrovka navždy ode mne odešla. Byla příliš nová, ještě si mne nepamatovala, odešla s jiným.

Byl jsem trudně dojat, přítel můj a takřka spolužák byl rovněž trapně dojat, a bych mohl vůbec na ulici a domů, půjčil mi obětavě obnošenější čepici, svou erární, s jablíčkem.

Šel jsem ke kloboučníkovi, koupil jsem si nyní velmi skromný a laciný pokryt hlavy a v duši sklíčen zamířil jsem opět k úřadovně přítele svého, abych mu vrátil čepici s jablíčkem. Neboť, nejsa vřaděn v příslušnou dietní třídu, neměl jsem práva nositi takovou čepici.

Naše druhé shledání bylo méně vroucí, s mé strany méně radostné. Ani jsem nesmekl, aby mi taky nezmizel klobouk. Ale přítel pokládal za povinnost utěšiti mne a řekl mi při rozluce:

„Už jsem to oznámil policii. Možná, že ho dopadnou, že ji zas dostaneš...“

Zalekl jsem se a cítil jsem, že blednu.

„Tos neměl dělat, příteli.“

„Proč?“ užasl.

„Poněvadž — —“

Nedomluvil jsem, přemožen trapnou předtuchou. A přec ani z daleka jsem netušil, co vše nastává člověku, když jest okraden.

Byl jsem pak po čtrnácti dnech obeslán k úřadu bezpečnostnímu. Byl se mnou zaveden dlouhý protokol. Kde jsem koupil čepici, kdy jsem ji koupil, jak se jmenuje dotyčný čepičář, z čeho byla čepice, jaké zvláštní znamení měla, co jsem za ni dal, kde jsem na ni vzal peníze, jak dlouho jsem ji nosil, jakou cenu měla v den osudného zmizení? Vím-li, kdo mi ji vzal, jak vypadal, jak se jmenuje, kde bydlí, krade-li vůbec jen čepice, kolik čepic mi již ukradl? Proč jsem si nevzal klobouk, starý klobouk, proč jsem ji smekal, proč jsem ji položil na pultík, vím-li, že jsem ji měl na hlavě, zdali jsem toho dne vůbec měl hlavu? Mám-li někoho v podezření, a koho? Požaduji-li, aby mně čepice byla vrácena v případě, že bude dopadena, nebo požaduji-li náhradu za ni? Od koho že požaduji náhradu? Mohu-li dokázati, že jsem já to, že byla čepice mně ukradena, že to vůbec byla čepice, zdali to snad nebyly boty, poněvadž byl dopaden jistý člověk, jenž ukradl boty?

Bylo mi zodpověděti ještě více otázek, bohužel, že jich nemám v paměti. Vypotácel jsem se z úřadu všecek zmaten, neboť podrobný a

rafinovaný výslech účinkoval na mne tak, že jsem nevěděl zcela jistě a nepochybně, byla-li čepice ukradena mně nebo zda jsem sám nějakou čepici neukradl.

Potom asi ve lhůtách čtyřnedělních následovaly ještě dva nebo tři výslechy. Byly zaváděny nové a nové protokoly se mnou a zraky úřadujícího zabodávaly se do mne vždy pronikavěji.

Někteří známí všimli si mých častých pochůzek k úřadu bezpečnostnímu. Počali mne sledovati. Počali si o mně šeptati. Klíčilo v nich znenáhla strašlivé podezření, že jsem v nějakém tajném, kompromitujícím spojení s policií.

Za tři měsíce obeslali mne k okresnímu soudu. Chytili a vyšetřovali zloděje, který u sebe měl pět čepic. Tázali se, která z nich je má. Byly to docela jiné čepice, ale chtěli mi jednu mermomocí vnutit. Patrně, aby se to v aktech nějak ukončilo. Předvedli mi zloděje. Znám-li prý ho? Odpověděl jsem záporně. A odkud prý ho znám? Nedostávalo se mi odpovědi. Byl jsem upozorněn, že mojí povinností svědeckou jest odpovídati. Jak dlouho že znám onoho zloděje? Ode kdy že s ním obcuji? Je-li můj příbuzný? Co že mi známo o jeho domácích a majetkových poměrech? Žije-li se ženou? Kolik že má dětí?

Vrátil jsem se domů všecek nemocný, a tehda po prvé, tušim, byly nervy moje silně

otřeseny. Následovaly další výslechy u soudu. Chytili totiž dva jiné zloděje. Byli to pánové, kterých jsem před tím jakživ neviděl. Nebylo ani zjištěno, že by byli bývali specialisty „v čepicích“, ale mohli býti. — A pak ještě v kratších nebo delších lhůtách byl jsem představen ještě několika pánům zlodějům, arci taky bez výsledku.

Byl jsem vykoupen po šesti měsících, kdy mi doručeno vyrozumění, že se pátrání v příčině mé čepice zastavuje, ježto po pachateli není žádné stopy, tím méně po čepici.

Byl bych radostně zajásal, avšak nedostávalo se mi síly. Byl jsem schvácen, zondán, duševně zničen. Jen moji nejbližší zpozorovali s radostí, že jsem se sotva znatelně usmál. Spočíval jsem na lůžku a lékař toho dne pronesl, že nastal obrat k lepšímu. Toho dne postavili k mé posteli první kytičku konvalinek. Bylo jaro — již jsem ani čepice nepotřeboval. A ponenáhlu jsem se zotavoval.

A když jsem po prvé vyšel na boží sluníčko, připadalo mi vše jak hrozný sen. Lidé nenosili čepic, jen klobouky. Někteří dokonce slamáky. A já, mocen zase myšlenek souvislých, umínil jsem si pevně, že již nikdy — bude-li mně ukradena čepice — nikomu ani slovem se nezmíním. Prvá ta zkušenost byla mi poučením pro celou další budoucnost.

Je vám nyní jasno, že mnohem snáze jest býti zlodějem než okradeným?

*

Avšak ani nálezcem není radno býti. Poznamenávám ihned, že jsem nic nenašel, aby se ke mně nehrnuli, kdož něco ztratili. Poznamenávám, že příhoda s nálezem potkala kolegu a přítele mého, muže dosti sice, ale přece ne dokonale zkušeného. A poznamenávám konečně, že co chci vypravovati, nikterak nemá sváděti kohokoli, aby zatajil nález. Ale až přečte, ať si z přečteného vezme poučení a navrátí nález tak obratně, aby unikl následkům své poctivosti.

„Kráčel jsem v posledních dnech měsíce -- tak vyprávěl přítel (a já úmyslně zamlčuji, kterého měsíce) — třídou Ferdinandovou. Tu pojednou spatřím na dlažbě papírek zvláštního rázu. Vypadal jako bankovka, ale jako bankovka cizí, nikoli rakouskouherská.

Již se shýbám, abych bankovku zdvihl, když si všimnu, že bankovka leží právě před výkladní skříní závodu Staňkova, povědomého importérského závodu.

Šlaka, povídám si, firma Staňkova vymejšlí pořád nějaké čertovské reklamy -- není tohle cosi podobného? Je to vůbec bankovka? Není to snad nějaký automat, který začne řvát, až se ho dotknu? Nebo pronikavě křičet „mamá,

mamá!“ —? Nebo není to přivázáno, a až se toho chopím, nezazní odkudsi náramný řehot — řehot zřízenců závodu posud ukrytých, ale moje počínání sledujících? Není pod tím nějaký magnet, který mne přidrží?

Již jsem chtěl dále, abych sám se nestal terčem posměchu a prostředkem reklamy, když vítr zavanul a bankovku o krok odnesl.

Není to automat, není magnet, je to bankovka. Shýbnu se, zdvihnu ji — desítirubl! Aspoň na tom bylo vytištěno „deset rublů“, pokud umím azbuku přeslabikovat.

Nějak maně jsem se ohlédl, v jistém pocitu, že na mně spočívají něčí oči. Nemýlil jsem se. Pozorovali mne dva posluhové, jejichž stanoviště je právě mezi závody Staňkovým a páně Endrovým, víme, s minerálními vodami.

Zcela dobromyslně přiblížil se starší a povídá:

„Co pak to našli, milostpane?“

Všecek rozpačitý, skoro se zastyděv, jako bych byl chtěl nález utajiti, ale na všechen způsob naplněn tušením, že mne posluhové z čehosi takového podezřívají, roztáhl jsem bankovku a volám hodně hlasitě, abych podezření vyvrátil:

„Ale desítirubl! Nějaký chudák jej ztratil.“

Ohlížím se při tom, není-li chudák ten někde na blízku.

„Co pak s tím budou dělat, milostpane?"

„No, odevzdám to na policii, aby nálezce, přihlásí-li se..."

Nedomluvil jsem. Posluha se ironicky usmál.

„Zahoděj to radš zase, milostpane. Povídám jim, zahoděj to! Oni nevědí..."

Mávl opovržlivě rukou a šel si sednout zas na svůj vozík.

Chování posluhovo zviklalo mne poněkud. Ví posluha něco víc o té bankovce? Byla by to přece Staňkovská čertovina nějaká?

V těch místech na druhé straně je náhodou směnárna nějaká, nevím čí. Zamířil jsem rovně k směnárníku.

„Pane, je to desítirubl?"

Podíval se, pokývl hlavou a řekl:

„Je. Dneś je kurs takový a takový, dám vám za ni tolik a tolik..."

„Pane, nechci ji proměniti. Není moje. Našel jsem ji, odevzdám ji."

„Víte, kdo ji ztratil?"

„Ne, složím ji u bezpečnostního úřadu."

Směnárník podíval se na mne nějak vyjevený a řekl jen:

„To vám gratuluji!"

Nechápal jsem, proč a k čemu mi gratuluje. Podezřívá snad mne taky, že si chci peníz ponechat? Cosi hořkého se ve mně rozlévalo.

Vyšel jsem ze směnárny, a hle, právě proti ní stojí strážník. Tušil jsem, že za mnou směnárník pohlíží, i jdu přímo ke strážníku, okázale mu podávám bankovku a pravím:

„To jsem našel, převezměte ji, prosím, a odevzdejte na policii."

Strážník strčil ruce na záda, abych mu do nich bankovku násilně nevložil, a povídá:

„Od toho tu nejsem a s postu nesmím. To musíte sám na direkci."

Spěchám tedy na direkci. Proč jsem spěchal? Zapomněl jsem říci, že jsem provázel přítele, který chtěl nejbližším rychlíkem odjeti. Do odjezdu zbývala půlhodina. Ještě spolu máme cosi nutného vyřídit. Zaskočím si tedy na direkci, odevzdám desítirubl a ve mžiku budu dole.

Ano! Řekne se.

V průjezdě strážník.

„Kam s tím mám jít, pane?"

„Do čísla toho a toho," řekl mi po malém přemýšlení.

Za mžik jsem v čísle tom a tom.

„Pane — pravím k úředníku — našel jsem desítirubl, tu jest."

Úředník šel se poradit s kolegou. Výsledkem porady bylo, že mám jíti do jiné úřadovny, číslo to a to.

Vrazím tam.

„Pane, našel jsem desítirubl — atd."

Výsledkem tohoto oznámení bylo sdělení, že ještě nejsem v pravém čísle, ale že musím do druhého patra, číslo to a to.

Letím po schodech, a v tom letu vzpomněl jsem náhle na posluhu, na směnárníka. Zdálo se mi, že počínám chápati...

Konečně v pravém čísle. Oznamuji, proč přicházím, kladu bankovku na stůl.

„Desítirubl," řekl úředník, chopil se ho, na pohled lhostejně, ale prsty jeho, ač zdánlivě lehce jak pírko, svíraly pevně bankovku. Upře na mne zraky a táže se:

„Je pravá?"

„Pane, odevzdávám, co jsem našel."

„Víte, jaké má číslo, serii?"

„Ani mne nenapadlo, abych se podíval."

Prohlížel bankovku a přes bankovku mne. Mne však pronikavěji. Konečně praví:

„To je těžká věc. To se málokdy stane. U nás, a desítirubl! To mohl být Rus?"

„Snad. Jen odevzdávám, kdyby se ubožák náhodou přihlásil. Má úcta."

„Pardon! Počkejte! Napíšeme protokol. — Ale to je těžká věc. Na tohle nemáme ani žádný formulář."

Však i z této nesnáze bylo východiště. Nemaje úředního formuláře čili „šimla" pro podobné případy, napsal samostatný protokol na arch kancelářského papíru.

Jméno, povolání, věk, vyznání náboženské, bydliště, rodinné poměry, kolik mám dětí, jaký důchod, koho budu voliti do říšské rady — vše jsem musil vyznati. Oddechl jsem si, když byl protokol skončen; však taky úředník si oddechl, snad ještě upřímněji. Byl to pro něj kus perné práce. Povědomý šiml snadno se vyplňuje, ale protokol bez šimla! To není lehká komposice. Podepsal jsem. Pot na mně vyvstával, když jsem vzpomněl na přítele, čekajícího před domem.

„Má úcta!" zvolal jsem radostně a chci prchnouti.

„Počkat, pane, ještě nejsme hotovi. Žádáte nálezné? Máte na ně právo."

„Nic nežádám, pane."

„To se tedy musí výslovně poznamenat. Posaďte se."

Sedl jsem jak na jehly a úředník připisoval klausuli, že se vzdávám nálezného.

„Podepište to ještě."

Podepsal jsem. Vyrazím, řítím se se schodů, v letu dívám se na hodinky. Do odjezdu vlaku zbývá pět minut. Není možno, abychom ho dostihli. Ale přítel jistě odešel, když jsem se nevracel.

Neodešel. Stál před vraty, s hodinkami v ruce, s lítostivým výrazem. Teprv nyní všiml

jsem si, že držím v ruce přítelův cestovní tlumok, jejž jsem mu z ochoty nesl, v tlumoku pak byly listiny, bez nichž nemohl odjeti, jízdný lístek a jiné potřebnosti.

Přítel uvázl v Praze přes noc, hotel s jinými útratami stál ho pětku — na to by ani náležné nebylo stačilo.

Po pěti dnech vracel jsem se pozdě v noci z redakce. Domovnice otevřela a plaše couvla, spatřivši mne. Vtiskl jsem jí desetník, a zatáčeje do schodiště, zahlédl jsem, jak si na peníz svítí, prohlíží jej.

Žena doma nespala, děti hleděly vyjeveny z postelí

„Hledal tě tu policajt, muži. Stran nějakých rublů. Měl jsi ještě dnes přijít k výslechu. Pro Krista Pána, co se to stalo? Je toho plný dům — když jsem se večer vracela s dětmi z procházky, každý se mi v domě vyhýbal, každý šeptal druhému. Chytili prý nějaké penězokaze. Ale co ty v tom? Posílala jsem holku s desítkou ke kupci — přinesla ji nazpět, že nemá kupec drobných. Byli jsme bez večeře... Co se to děje, Kriste Ježíši!"

Letěl jsem hned ráno k výslechu. Nový protokol. — Třetí den přišla nová obsílka. Té jsem už neuposlechl. A hned potom další obsílka, s výhrůžkou, nedostavím-li se, že budu předveden. — Pátého dne pro mne přišla pa-

trola. — Předvedli mne úředníku, kterýž mi oznámil, že se majetník desítirublu již přihlásil. Jistý student z ruského Polska; tam arci tedy platí desítiruble. — Přijal jsem to na vědomí, poděkoval jsem v slzách. Byl se mnou zaveden protokol, že se vzdávám všech nároků na desítirubl, který by mně byl připadl, kdyby se do roka a šesti neděl nebyl přihlásil jeho majetník. Podepsal jsem jej dvakrát a prohlásil jsem, že jsem ochoten složiti kauci pro všechny další nepředvídané případy. — Kauce nepřijali, ale diktovali mi pětku pokuty za to, že jsem se hned po onom obeslání nedostavil. Poznamenali při tom, že mi snad pokuta cestou milosti bude prominuta..."

Když mi to přítel dovyprávěl, sklesl vysílen a byl povozem záchranné stanice dopraven domů. Čekalo ho tam velmi nemilé překvapení — soudní výpověď od domácího, který prý nemůže v domě trpěti lidí, kteří jsou policejně předváděni k výslechu.

Tři neděle již nebyl přítel v redakci, nikdo z nás neviděl ho na ulici. Je pro nás nezvěstný.

Právě se dovídám, že se roznáší pověst, že byl přítel zatčen a že sedí ve vyšetřování, jsa podezřelý, že je v tajném a nedovoleném spojení s ruskými revolucionáři. V jeho bytě byly vykonány již tři prohlídky. Pátrají prý po revolučních proklamacích.

Nevím. Ale nějak mne začíná mrzeti, že mne tak často vídali v jeho společnosti. Můžeme to mít všichni pěknou polízanou, kdo jsme s ním obcovali!

SMÍŠENÉ ZBOŽÍ.

Světozor v květnu 1890.

Podíváme se do kufru...!

Přes dvacet let uplynulo od onoho nevlídného, sychravého dne. Přes dvacet dlouhých let, co za panem Fridrichem posledně se zavřely dvéře krámu páně Kolátorova, do něhož se neměl vrátiti. Nikdy potom již jsem ho okem nespatřil, zapadl nadobro v nezvěstnu. A přece po dlouhých letech vystupuje ve vzpomínce přede mnou jak živý, urostlý ten mladík smělého chování, výbojného pohledu, břitkého jazyka — někdejší náš „pan Fridrich".

Ani nám nepřipadlo, že bychom jej mohli nazývati panem Bedřichem, a rodné jeho jméno jsme po třech dnech zapomněli. Jako pan Fridrich byl do krámu uveden a jako pan Fridrich z něho byl odveden.

Tehdáž — bylo to na podzim — odešel z filiálky naší na Starém městě, na Masném trhu, mládenec Viktor, kterého odvedli na vojnu. Hlavní náš obchod byl na Novém městě,

na Spálené ulici. Proto principál, nemoha denně do vzdálené filiálky běhati, dal do ní z hlavního obchodu mládence Josefa, kterého měl delší čas a jemuž důvěřoval nejvíce.

Mezeru tím vzniklou ve hlavním obchodě vyplnil pan Fridrich, jejž přivedl pan Šnajdr, bývalý zbankrotělý kupec, nyní dohazovač mládenců. Shrábl odměnu padesáti krejcarův od principála, shrábl druhých padesát krejcarův od pana Fridricha, potřásl mu rukou, řekl k němu. „Držej' se mně dobře, ať nemám ostudu!“ a odešel.

Poněvadž byl pan Josef prvním mládencem ve hlavním obchodě, stal se jím také jeho nástupce, pan Fridrich, neboť byl nejstarší. Mělť principál Kolátor dva vlastní vyučence, mezi dvaceti, dvaadvaceti lety, kterým sice onikal, poněvadž měli výučné listy v kapse, ale nevážil si jich příliš. Proto prvním v obchodě býval mládenec, přicházející odjinud.

Pan Fridrich byl dvacetičtyřletý — nám třem učňům zdál se býti mohutným, dospělým mužem. Měl husté, černé vlasy a silně znatelné černé knírky pod nosem, na nichž si velice zakládal. Ostatní tvář pečlivě holil.

Pan Fridrich byl po několika dnech v krámě jako doma. K vyučencům Antonu a Francovi choval se velmi přátelsky, aby si je naklonil, a hned prvního dne seznámil se co nejpřívětivěji s naší služkou, které jsme říkali

kuchařka. Žertem ji napomínal, že nemusí kávu pro personál vařiti ze samé cikorie, třeba že se v krámě prodává, a na omáčky aby si dávala pozor, že jí nerad připalované.

Pepi asi nemlčela nahoře u paní a pověděla, co slyšela, neboť hned druhého dne principál, sešed do krámu, pronesl k novému mládenci ostře:

„Poslouchají, pane Fridrich, ve kterém pak hotelu se stravovali, než přišli ke mně? Děkovali by Pánubohu, kdyby se měli do smrti tak, jako se mají lidé u mne. Koukají na ty všechny balíky, jak jsou vyžráni! A proto mi nestrkají nos do kuchyně!“

Těmi „všemi balíky“ mínil nás, vyučence a učně, neboť při těch slovech po nás hodil hlavou.

Pan Fridrich rozuměl, odkud vítr věje, a zarazil se trochu. Ale ihned, vzpamatovav se, pronesl s úsměvem:

„To byl žert, pane principále!“

„Žertujou oni si s jinými kuchtami a naši nechaj' na pokoji!“ prohodil úsečně principál. „Nemám rád mnoho šuškání v domě — pamatujou si to!“

Pan Fridrich se hryzl do pyskův a mlčel. Ale když večer Pepi přinášela večeři — principál seděl u večeře nahoře v bytě — oslovil ji pan Fridrich kousavě:

„Ona je hloupá slepice, Pepi! Na násadě má sedět a ne ji donášet paní!"

„Však je to pravda," utrhla se uražená Pepi; „takové poroučení! Ještě se u nás nikdo neotrávil!"

„Mlčela a šla!" rozkřikl se pan Fridrich. „Jak postaví večeři, nemá v krámě co dělat! Tu jsme my!"

Divili jsme se té smělosti nového mládence, ale ovšem jsme viděli, že tu mluví člověk, který jedl chleba také jinde.

Byl neopatrný pan Fridrich. Od onoho dne měl dva nepřátele v domě. Jednoho mocného, druhého velmi nebezpečného. Paní principálovou a služku. Žert s kávou a omáčkami mohl se mu časem nevyplatiti.

Zdálo se, že takových maličkostí pan Fridrich nedbá. Byl jako na obrtlíku, byl jak ohař, jak říkal Kolátorův kolega a přítel pan Rorejs. Za týden věděl, kde co v krámě leží a stojí, při obsluze byl jako rtuť, k paničkám byl vtělená galanterie, se služkami uměl, jako nikdo před ním a nikdo z nás. Kterákoli přišla, chtěla zboží jen od pana Fridricha. Předchůdce jeho pan Josef nebyl k zahození, chytal o děvčata jako sirka, ale čím byl proti panu Fridrichovi! Jakou měl tento zásobu nových, nezvyklých průpovídek, kterak uměl se služkami laškovati, vnikati do jejich milostných tajemství, raditi, poučovati. Za krátko do na-

šeho krámu přicházela děvčata, kterých jsme nikdy neviděli. Pan Fridrich „táhl", a komu to se podařilo, byl vzácným kusem inventáře.

Principál hleděl na jeho působení s velikým uspokojením. S počátku nesl těžce, že musil dáti pana Josefa do filiálky, nyní toho již nelitoval. Takových mládenců, jakým byl pan Fridrich, nebylo nazbyt. Umět se ženskými bylo hlavní věcí.

Za to s „hora" čišel proti panu Fridrichovi citelný chlad, nepřízeň. Nebylo zapomenuto, kterak se uvedl do domácnosti, a přibyly k tomu jiné věci. Zbylo-li ráno v hrnku trochu kávy, v poledne aneb večer na talíři kus jídla, byl to jistě hrnek a talíř páně Fridrichův. Nedojídal.

To bylo urážkou kuchyně principálovy, a poněvadž vařila sama paní Kolátorová, bylo to urážkou její. Kupecký učeň, kupecký mládenec má snísti vše, co dostane. Není výmluvnější výtky, než ponechávati takovýchto nedojedkův.

Tu tam padlo nějaké slovo se strany uražené principálky k manželu, ale pan Kolátor odbýval paničku:

„Patrně nejí tak mnoho! Je zajedený!"

„Ano, nejí!" padalo špičatě v odvetu. „Ale snad jí jinde!"

„Nesmysl!" končil obyčejně mrzutě pan principál. „Dávej mu menší porce — sní to!"

Tyto soukromé rozhovory donášela nám ostatním Pepi. Připojovala k tomu vždycky zlostně, že je asi pan Fridrich u pána „v porci“, totiž oblíben. Že by si od jiného nedal líbit, aby mu nedojídal. Ale že ho pan Fridrich opentlil svými výšplechy, kterými častuje služky.

Nepřízeň Pepinu jsme chápali. Byla žárliva na ostatní kuchty. Pan Fridrich nevěnoval jí mnoho pozornosti. Poučoval také mladší soudruhy, že není radno začínati něco se služkou v domě. Málokdy že se to vyplatí. Domácí služka má se držeti „na krátko“. Přátelství s ní trvá prý potud, pokud se nestrhne v domě nějaká mrzutost. Jak se to stane, přidá se kuchta obyčejně k pánům a poví, co kdy viděla a slyšela, a poví toho ovšem desetkráte více než je pravda.

Však jsme ode chvíle, kdy nastoupil pan Fridrich, viděli služku Pepi jen co se v krámě otočila, kromě nedděl, kdy jsme jídali u jednoho stolu s principálem v bytě nahoře. Napjetí mezi ní a panem Fridrichem bylo zjevné hlavně od večera, kdy jí hodil na hlavu přezdívku „morovatá“, neboť Pepi byla ve tváři silně pihovatá a měla přizrzlé vlasy.

Když pan Fridrich nastoupil, neuvítali ho vyučenci Anton a Franc velmi přívětivě. Žárlili naň oba, dohřívalo je, že nikdo z nich nepostoupil na prvního mládence, že byli pře-

hlédnuti a odstrčeni. Avšak tato vnitřní nevole zmizela za několik dní. Pan Fridrich získal si brzy oba mladší kolegy i nás učedníky. Věděl mnoho věcí, o nichž jsme neměli tušení, a uměl plynně, žertovně vyprávěti. Mluvil často do dvanácti hodin v noci a o všem na světě. Bylo vidět, kterak se okoukl a světem prohnal. Vyučence získal si hlavně svojí smělostí a rázností. Bylo v něm kus rebelanta a o rozličných kupeckých zvyklostech, personálu nepříjemných, jej tísnících, o panujícím v kupeckých krámech otroctví pronášel se zcela nepokrytě, mnohdy opovržlivě. Tvrdil, že mládenci jsou sami vinni svým nesnesitelným postavením, že by se mnohé změnilo, kdyby nebyli hloupí a nedali si vše líbiti. Pokud pak jeho se týkalo, vybočoval sám z obvyklých dosud kolejí, a ku podivu, panu Fridrichovi to prošlo. Stalo se, že hned první neděle přišel z „východu" svého o půl hodiny později. Již byl krám otevřený, již se svítilo, služky ze sousedstva se trousily, a principál stál za pultem a hleděl jako kat. Domnívali jsme se, že se nad hlavou Fridrichovou strhne bouře, až se objeví, že dostane svůj díl. K úžasu našemu nestalo se tak. Pan Fridrich vrazil do krámu po půl sedmé, již převlečen do všedního oděvu, se zástěrou okolo pasu, pozdravil hlučně principála a již se chopil vážek a počal obsluhovati kuchařky. Čekali jsme, že křik

vypukne, až se krám vyprázdní — pan Kolátor však neláteřil. Prve, když pan Fridrich vešel, podíval se principál na hodinky, a nyní po odchodu kupců řekl:

„Nějak se opozdili, Fridrich!"

„I setkal jsem se s kolegou, s nímž jsem se učil," odpovídal pan Fridrich nenuceně, zvučně, „a zašli jsme spolu na sklenici piva. Ten udělal štěstí. Je v kontoáru u Majera a má padesát zlatých. Praštil tou dřinou v krámě — to věřím, není oč stát!"

A po těch slovech, při nichž se na principála ani nepodíval, sekal horlivě dále cukr do hlubokého, plechem vyloženého šuplíku.

Bylo to snad po prvé, kdy se před principálem Kolátorem opovážil někdo z jeho personálu tak pohrdlivě vyjádřiti „o dřině v krámě" — a pan Kolátor nevyhrkl po svém způsobu s nějakým zakřiknutím, neřekl vůbec nic. Proslovení páně Fridrichovo bylo neslýchaným prohřešením proti starodávné, zkamenělé disciplině kupecké, bylo zároveň nezdvořilostí proti pánovi — a ten mlčel. Bylo zjevno, že v panu Fridrichovi něco vězí, něco více, než ve všech ostatních mládencích.

Když nový mládenec nastoupil a my učňové vynášeli nahoru do společné světnice jeho černý, kovaný kufr, zdál se nám neobyčejně lehký. A když pak v následujících dnech pan Fridrich kufr svůj u večer neb z rána otevřel,

hrabaje se ve svém majetku, nahlédli jsme úkradmo do jeho útrob a viděli jsme, že tam skutečně mnoho není. Ani prádla, ani šatů.

Uplynul první týden jeho pobytu mezi námi, když v neděli večer vešla Pepi do světnice, aby sebrala špinavé naše prádlo k namočení.

„Kde mají oni své?“ otázala se pana Fridricha, když marně hledala jeho hromádku.

„Ušetřím vám práce,“ odpovídal mládenec s úsměvem. „Nepřevlékal jsem se dnes — až za týden. Neposlali mně z domu, oč jsem si psal.“

Skutečně převlékal se pan Fridrich po prvé až po čtrnácti dnech, a pak, shazuje se sebe košili a podvlékačky na podlahu, pronášel k nám ostatním s taškářským úsměvem:

„Z toho prádla bude mít paní radost! Budou je dvakráte vyvářet!“

Ano, prádlo páně Fridrichovo bylo jako bota. Když pro ně Pepi večer přišla, zadívala se na věci Fridrichovy na chvilku a pak sbírala kusy jen palcem a ukazováčkem a rychle házela je do koše, jako by se štítila.

„Na ty budeš musit hezky přitlačit!“ řekl pan Fridrich zlomyslně, když se Pepi vzdálila. „Však ti ručičky neupadnou!“

Věc neuběhla tak hladce. V pondělí, když principál sešel po obědě do krámu, chodil mrzutě chvíli za pultem, konečně zakýval uka-

zováčkem na Fridricha a když se k němu mládenec přiblížil, zahuhlal pan Kolátor:

„Poslouchaj', Fridrich, naše Pepi sice není žádná gubernant a já jí nešetřím do práce, ani když má dělat pro personál. Ale to jim povím, aby se převlékali každou neděli jako všichni druzí. Paní mi ukazovala — vždyť mají prádlo jako vandrovník, který nešel dva měsíce okolo vody!"

Pan Fridrich hodil hlavou, jako by ani nestálo za odpověď, co principál řekl, a otáčel se, aby šel zase po své práci. Ale přece se obrátil k pánovi a řekl:

„Donosil jsem všechno a z domu mně ještě neposlali čerstvé. Čekám to každý den. Což — já bych se převlékal třeba dvakrát za týden . . ."

„No vědí," odpovídal principál úsečně, „to budou moci dělat, až budou místodržitelem. Ale teď chci jenom pořádek. Vždyť to jejich musí vzít holka zvlášť — a paní také není takovým věcem zvyklá. Píšou si domů! Urgírujou!"

*

Psal-li pan Fridrich někam o prádlo nebo nepsal, nevěděli jsme a také jsme se o to nestarali. Po několika dnech jsme zapomněli na rozmluvu principálovu s mládencem, která se té věci týkala.

Ale po těch několika dnech — pan Fridrich byl v obchodě něco málo přes dvě neděle — přikročil jednou principál za nepřítomnosti Fridrichovy k vyučenci Antonovi a tázal se, hledě mu pronikavě do očí:

„Poslouchaj', Anton, prodává se teď najednou tolik havanských?"

Měli jsme totiž v krámě také prodej tabáku a doutníků, kromě toho i prodej poštovních známek a kolkův.

Anton zíral na principála a nevěděl ihned, jak by odpověděl. Za podobným dotazem vždy se něco skrývalo. Vyptávání takové podobalo se skoro vyšetřování trestnímu, odpověď na ně vždy musila býti dokonale uvážena. Mlčení zdesateronásobovalo podezření — klíčilo-li nějaké v principálovi — ale také mnoho řeči bylo na škodu.

Pan Kolátor přistoupil ještě o krok, takže dýchal do tváře Antonovy, zavrtal se do ní pichlavým zrakem a hartusil již:

„No, povídaj' a nekoukaj na mne jako dřevěný! Prodává se tak mnoho havanských? Krabice je poloprázdná a sotva před týdnem jsme ji otevřeli!"

Ovšem, havanských se v našem obchodě prodávalo nejméně; náhlé ubývání jich musilo býti nápadné.

„Nemohu sloužit, pane principále," odpovídal konečně Anton; „vždyť je sám nepro-

dávám. Snad o tom ví také Franc a pan Fridrich . . .“

„Já vím, proč se ptám právě jich, vědí!“ pronesl principál již rozzloben. „Až budu chtít mluvit s ostatními, nepůjdu k nim dříve o dovolení.“

Obrátil se nevrle, učinil za pultem několik krokův, a když se vracel, stanul zase před Antonem.

„Nevšimli si,“ tázal se a tlumil hlas, „zdali Fridrich nějak mnoho nekouří?“

„To nevím,“ odpovídal stísněně Anton. „Já s ním nechodím . . .“

„Ale já vím,“ pronášel pan Kolátor s důrazem, „že se kouří také nahoře v pokojíku, večer, po zavření krámu. Oči a nos mají taky snad?“

Anton se zapálil. Něco vycházelo na jevo — principál patrně za nepřítomnosti personálu prohlížel pokojík, anebo v tom vězelo donašečství.

„To si pan Fridrich někdy zapálí, ale dokuřuje nedopalky, nejspíše nedělní . . .“

„Ale já zakázal přísně, aby mně nahoře nikdo nekouřil!“ rozkřikl se pan Kolátor. „V obchodě, kde je trafika, nemá se doma kouřit! V neděli o vycházce si můžete vybafat třebá celý Sedlec!“

Po těch slovech přikročil rychle ke svému zvláštnímu šuplíku v pultě, jejž měl stále

na klíč, otevřel, vyňal z něho kornout, rozbalil jej a obsah vysypal si na dlaň.

„Podívaj' se, našel jsem tam za kamny hrst oharkův — a jsou to, zdá se mi, havanské! Nevědí o tom nic?"

„Na mou duši, pane principále," zaříkal se Anton, „nevím nic!"

Pan Kolátor vsypal oharky zase do kornoutu, zamáčkl okraje, uložil kornout do zásuvky, otočil klíčem, a potom, přikročiv ještě jednou k Antonovi, pronesl velitelsky:

„Tak je zatím dobře. Oni nic nevědí a také nic neříkají! Ani slova nikomu, rozuměj'?"

„Prosím..."

Tou chvílí pražil pan Fridrich na dvoře kávu a Franc mu pomáhal. Kromě Antona byli jsme v krámě dva učňové, nás však si pan Kolátor nevšímal. Byli jsme mu pouhými nevolníky, nebylo třeba, aby si nás zvláště zavazoval k šetření tajemství. Měli jsme to vyrozuměti z napomenutí, daného Antonovi. Co nám patřilo, mohli jsme ostatně vyčísti z pohledu, jímž o nás zavadil po posledních slovech, pronesených k Antonovi. Takovým pohledem páně Kolátorovým tuhl nám jazyk.

Toho dne a večera nemluvil principál na pana Fridricha. Jenom chvílemi se na něj podíval, úkradmo, počínaje vždy z dola, a oči jeho pak sklouzly s postavy mládencovy a pohled rozptýlil se kdesi v temnotě vzadu. Ale

když vešel do krámu někdo, žádaje doutníky, a pan Fridrich jal se kupce obsluhovati, poodstoupil pokaždé pan Kolátor do pozadí a pronikavé jeho zraky ulpěly číhavě na Fridrichovi a na jeho rukou. Jako by jej tím pohledem chtěl umačkati.

Byli jsme v krámě tři, kteří věděli, co tyto pohledy znamenají. Vzmáhala se nás nevolnost; zdálo se nám, jako by se nad hlavou páně Fridrichovou vznášel černý mráček.

Anton skutečně neřekl novému mládenci, když jsme se po zavření krámu v těsné ložnici shromáždili, o čem byla v krámě řeč. Zdali naň tak působilo okřiknutí principálovo nebo ostýchal-li se před námi učni, nebylo lze uhodnouti. Přece však, když pan Fridrich vytáhl odkudsi načatý doutník, nedalo vyučenci, aby nepoznamenal:

„Na vašem místě držel bych se zpátky s tím kouřením, pane Fridrich. Zabafáte tu pokoj — vejde-li sem starý, bude křik.“

Pan Fridrich klidně si zapálil, vybafl několikráte, upřel na Antona zkoumavě tmavé oči a pronesl jednotvárně:

„Donáší snad někdo z vás starému, co?“

„To nedonáší,“ ohražoval se Anton, „ale máme zakázáno doma kouřit...“

Pan Fridrich zase vypustil několik mohutných bafův a pronesl:

„Mně nikdo nic nezakazoval a také se po tom neptám. Když přijdu z té rasovny dole, mohu si dělat co chci — všude. A za své peníze se mohu třeba otrávit, víte!"

Přece však napomenutí Antonovo nějak účinkovalo. Pan Fridrich nedokouřil s chutí, jako obyčejně, nýbrž odloživ později značný kus doutníku, ulehl.

Druhého dne ráno dostrojoval se již pan Fridrich, když my ostatní o páté vstávali. Před odchodem do krámu pohlédl Anton jako maně na místo, kam nový mládenec večer nedokouřený doutník položil. Patrně jej pan Fridrich odklidil. Po tom, co předcházelo, byla tato o sobě nepatrná věc významna.

Uběhl třetí týden, třetí neděle nadešla, a pan Fridrich, sotva že odložil vidličku, spěchal do pokojíku, oblékl se rychle a šel na procházku. Pozorovali jsme, že skoro současně nebo za několik vteřin po něm odcházel i pan Kolátor. Jeho časný odchod byl neobvyklý, skoro nápadný. Pan Kolátor zdřiml si pravidelně po nedělním obědě — dnes odepřel si krátký spánek.

Vyučenci Anton a Franc zdrželi se schválně ještě chvíli nahoře, aby se kdesi na ulici nesetkali s principálem, učňové šli do nedělní školy.

Den se valem krátil, o půl šesté, když jsme se všichni sešli v ložnici, byla již čirá

tma. Rychle jsme se převlékali do všedního, o šesté musilo býti otevřeno. Pan Anton šel do kuchyně pro klíče od krámu a za okamžik dusali jsme se schodů, nemluvíce, všichni neveselí. Uplynuly krásné nedělní dny, nastávala dlouhá zima, kdy v krámě bylo stále více světla plynového než denního. Návraty z nedělních vycházek byly v té době vždy smutnější a smutnější. Pochmurné, deštivé ty nedělní půldny poskytovaly málo zábavy, a po návratu z „východu" rozzívl se na nás hluboký, černý krám, v němž jsme musili vystáti od šesti z večera do jedenácti v noci. Za těchto smutných nedělních večerů, kdy se celý ostatní svět veselil, cítili jsme teprve celou tíhu otrockého života kupeckého. Každodenně bylo nám pracovati sedmnáct, osmnáct hodin téměř nepřetržitě, neboť oběd v krámě byl jen tak zhurta polykán — a ani neděle nám nepatřila. Krám připadal nám jako vězení — v neděli to bylo vězení zostřené. Jediným ulehčením nám bylo, že v neděli principál odcházel po večeři do blízkého hostince a vracel se teprve k zavírání. Po těch několik hodin mohli jsme trochu volněji dýchati.

Té neděle pan Fridrich se zas opozdil, při otvírání nebyl mezi námi. Za to, sotva jsme s klíči sešli dolů, přikvapil za námi pan Kolátor.

„Fridrich tu není?"

„Není.“

Principál vytrhl Antonovi klíč z ruky, otevřel mlčky a zhurta vrata, odhodil železnou závoru, křápl vrátněmi na zeď, až zase odskočily, vstoupil, otevřel plynoměr, rozžehl sirku a rozsvítil dva plameny. Vše to vykonal v jakémsi zlostném chvatu. Potom sáhl do výklenku nad plynoměrem pro těžkou, dlouhou soukennou zástěru, opásal se a stanul u své soukromé zásuvky, do níž vrazil klíček.

Vyučenci Anton a Franc a tři učňové pokročili jenom k pultu, za nímž vyčníval pan Kolátor. Nastalo odevzdávání tobolek po vycházce. Jeden po druhém kladli jsme je na stůl, pan Kolátor je otvíral, přepočítal v nich peníze, napsal číslici na papírek a papírky vkládal do tobolek. Potom nahlížel do zápisníku, počítaje, co kdo utratil, neboť tam zase bylo zaznamenáno, s kolika penězi kdo vyšel.

Tak dělo se každé neděle. Před zavřením krámu byly nám tobolky vydány, po návratu z vycházky odváděli jsme je. U sebe nesměli jsme míti krejcaru. Jestliže kdy u někoho nalezen peníz, byl kradený, musil býti kradený! Tak bývalo v kupeckých krámech za oněch časů.

Přepočítav a uloživ peníze, stanul principál na svém místě, nehybně jako socha, a hleděl do ulice jako výr, zamračeně, zlostně. Pan Fridrich nepřicházel. Bylo pochopitelno,

že se mu nechce do smutného krámu, ale nechápali jsme, kterak se osměluje rušiti obvyklou kázeň.

Pan Kolátor chvílemi vyšel kvapně mezi dvéře, otáčel hlavu v pravo i v levo a hleděl pátravě do houstnoucí tmy. Záleželo mu patrně velice na tom, aby nepropásl okamžik, kdy se mládenec navrátí.

Pojednou — asi ve tři čtvrti na sedmou — vykročil principál při opětné obhlídce na dva kroky z krámu, zastínil oči rukou a upíral je do dáli. Postřehl patrně osobu, na niž čekal. Postál tak chvíli a náhle zvolal:

„No, no, že si konečně vzpomněli! Jdou jen sem, jdou!"

Ustoupil do krámu, za ním vešel pan Fridrich.

„Prosím jich," přivítal jej principál, „kde se toulají? Maj' oni čekat na mne nebo já na nich? To mně nezaváděj'! Kde pak chodili?"

Pan Fridrich byl asi připraven na podobné uvítání, i počal jasným hlasem pronášeti nějakou omluvu, ale principál nedal mu domluviti.

„Nechaj' řeči — pro mne to neplatí, kdyby se byli zdrželi třeba u pana půlmistra. Jak padne šestá, mají být zde! Ať se mně to vícekrát nestane, máme-li zůstat přáteli. Dají sem portmonku a jdou se převléci."

Pan Fridrich stiskl zuby, sáhl do kapsy a položil na pult peněženku. Principál chopil se jí spěšně a počítal peníze. Dopočítav, upřel pronikavé oči na mládence.

„To někde něco našli? Já jim dal v poledne dva zlaté, zde mají zlatý a padesát krejcarů. To vyšli s padesáti? Víc neutratili?"

Pohled páně principálův ležel na Fridrichovi jako cent, ale mládenec jej vydržel, neuhnul se, neupadl. Hleděl také upřeně na pana Kolátora a odpovídal klidně:

„Utratil jsem, co zde schází, pane principále. Kam pak mohu za těch pár hodin jít? Co mohu dělat?"

„No, vždyť mohli být radou, když se jim v krámě nelíbí a když mají málo času. To záleželo na nich! Ale já vím, že pili ve Viktorii dvakrát kávu a že tam vykouřili aspoň šest cigár — nekoukaj' na mne — já to vím! A pak šli na pivo — ať pili jen láhev, dejme tomu — ale za padesát krejcarů to nepořídili! Jakou pak to mají reservu?"

Poslouchali jsme bez dechu tento výslech, při němž pan Kolátor na Fridricha hleděl, jako by jej očima krájel. Nevolnost vždy větší vzmáhala se nás, neboť se zdálo, že pan Fridrich při něčem je dopaden.

Mládenec při slovech páně Kolátorových jen několikráte zamrkal, a skoro se zdálo, že

mu na tváři bleskem zahrálo něco jako posměšek. Nyní otevřel ústa:

„Dvě kávy dvacet čtyry, s rohlíky dvacet osm; malá láhev piva osm — třicet šest; sedm krátkých čtrnáct — padesát. Z těch jsem vykouřil pět — dvě ještě mám.“

Pan Fridrich sáhl do náprsní kapsy a položil na pult dva doutníky. Pan Kolátor pohnul rukou, ale ihned vztáhl ji nazpět. Jediným pohledem se přesvědčil, že jsou to krátké.

„Dobře to spočítali,“ pronesl ostře principál. „A což — zpropitné nedali nikomu?“

„Nedal!“ odpověděl úsečně pan Fridrich.

„Jdou, převléknou se mně a už ať jsou za pultem!“

Zlostným pohledem změřil principál odcházejícího mládence a zlostně mrštil tobolkou do zásuvky, vloživ do ní dříve lístek. Selhalo mu tentokráte.

Po zamčení krámu leželi jsme již dávno na postelích, pan Fridrich však ještě bděl a při malé petrolejce četl něco. Se tří stran ozývalo se hlasité chrupání, jen pan Anton se na posteli převaloval. Já ležel tiše, dosud rozčilen večerním výjevem v krámě — nemohl jsem usnouti. Tu pojednou pan Fridrich, zavřev knihu, zvedl se v posteli a polohlasně pronesl:

„Spíte, Anton?“

„Nespím . . . a?“

„Je ten starý pavián, co? On myslí, že jsem nepozoroval, kterak se za mnou přikradl do ‚Viktorie‘ a špehoval. Pak jsem si tedy koupil krátké. Ano, z takových pánů jsem já moudrý. Na mne si nepřijde — na mne...“

Anton hned neodpovídal, po chvilce však pronesl jako varovně:

„Nemyslete si! S naším starým nejsou žádné žerty!“

„Však já o jeho žerty nestojím!“ řekl úsečně pan Fridrich.

Po obědě v pondělí proniklo cosi s hora, z bytu principálova, a táhlo se vždy níže, až sešlo do přízemí a znenáhla se rozneslo i v krámě. Jakoby se to bylo z kuchyně protáhlo klíčovou dirkou a pak neslo se od úst k ústům, od ucha k uchu, šeptem, tajemně. Do večera kromě pana Fridricha všechen personál věděl, že paní Kolátorová našla v prádle nové, týden sice nošené, avšak neseprané podvlékačky. Tyto podvlékačky dal do prádla pan Fridrich. Jedna věc byla jista: že v tom témdni pan Fridrich odnikud nic nedostal a že si principálovi o peníze na nějaké prádlo neříkal.

Nález učinila vlastně služka Pepi, pověděla o něm paní a později svěřila věc jako tajemství kterémusi z nás učňů, nemohla si však odepříti, aby se nesdělila i s vyučencem Fran-

cem, když za jakousi příčinou vyšel do bytu principálova.

Pan Fridrich bezstarostně si pohvizdoval a žertoval se služkami v krámě; večer zcela spokojen se kladl na lože.

Potom za týden, zase v pondělí při prádle, učinila Pepi nový objev. Nalezla ve věcech Fridrichových tři kapesní šátky, utahané, ušpiněné, ale zcela nové, beze jména. Stejnou cestou a způsobem, jako po prvé, sestoupila i tentokráte zpráva o tom do krámu. Věděli to mládenci Anton a Franc, věděli jsme o tom i my učňové.

Po tomto druhém objevu oba vyučenci méně důvěrně obcovali s panem Fridrichem, my učňové plaše jsme jej obcházeli. Všichni však hleděli jsme zkoumavě na pana Kolátora, kterýž se po celé téměř dny z krámu nehýbal. Byl stejný ve svém chování, ano zdálo se, že s panem Fridrichem mluví přívětivěji než jindy. Věděl něco? Nevěděl? Byla to lesť?

K oběma nálezům přibyl v témdni jiný, třetí, zvláštnější předešlých, a zase to byla Pepi, kteráž jej učinila. Sešla jednoho dne do sklepa pro uhlí a tu v jakémsi oddělení, kde nic nebylo, ve výklenku plném smetí a střepů skelných nalezla čtverhrannou, plochou krabici lepenkovou, potaženou bílým, hlazeným papírem, na jejímž víčku byl pestrý jakýsi barvotisk a vespod na dýnku nalepena vinětka zná-

mého závodu s prádlem a modním zbožím v Perlové ulici. V takových krabicích prodávaly se šátky, vždy půl tuctu.

Pepi vzala krabici pod zástěru a nahoře dodala ji paní Kolátorové. O tomto novém, neobyčejném ve sklepě nálezu dověděli jsme se v krámě asi po třech dnech.

O všem tom neměl pan Fridrich ani potuchy. Nikdo mu slova nesvěřil, nikdo mu nedal výstrahu.

Nastala neděle, asi osmá, devátá od nastoupení páně Fridrichova. Jako vždy dostal v poledne tobolku se dvěma zlatkami a hned po obědě vyšel do města. Brzy odpoledne dalo se do deště a lilo se do večera. Toho dne vrátil se první mládenec přesně o šesté, přezul se nahoře a převlékl a otvíral s principálem krám.

Onoho večera stalo se něco podivného. Principál zdržel se u večeře v bytě déle než jindy, a když sešel dolů, přicházel v umouněném kabátě a v čepici a zůstal v krámě.

Stalo se snad po prvé, že nešel v neděli do hostince. Zdálo se, že jest roztržit, rozčilen, a oči jeho těkaly s jednoho na druhého, zvedajíce se a lezouce po nás vždy od podlahy. Nejdéle však spočívaly pokaždé na panu Fridrichovi, na němž utkvěly vždy, kdykoli se od principála odvrátil.

Pan Kolátor nemluvil, kupců si nevšímal, přenechávaje obsluhu mládencům. Když pak návštěva ochabla, počal prohlížeti šuplíky a příhrady, jako by zkoumal, co došlo a co bude nutno doplniti. Tak dostal se až k zásuvce, v níž byly poštovní známky a kolky. Tu zdržel se nejdéle, hrabal se ve knize, jejíž listy byly z voskovaného plátna a kde byly uloženy známky jednotlivé i v celých čtvercích, vždy po stu. Počítal, znamenal, načež přistupoval k svému zápisníku a srovnával i počítal zase.

Uplynul tak celý večer ve trapném, neobvyklém tichu. Jindy v neděli za nepřítomnosti principálovy bývalo v krámě veseleji.

Pan Kolátor byl toho večera poslední, kterýž z krámu vycházel, sám zamkl a nepoděkovav ani za naše „šťastnou dobrou noc“, spěchal s klíči nahoru.

V ložnici nikdo z nás nemluvil, na všechny kladla se jakási tíha. Jediný pan Fridrich byl veselý a zavtipkoval, že bude dobře, zůstane-li pan principál v neděli večer v krámě, ale pak prý má poslati mládence do hospody. Takové vystřídání je prý jen spravedlivé.

Nikdo neodpověděl na ten vtip. Všichni tušili jsme již, že běží o pana Fridricha, že má principál jisté podezření, že něco ví, a tím trapněji působila na nás jeho hlučná veselost.

Překvapilo-li nás, že si pan Kolátor odepřel v neděli večer návštěvu hospody, překvapilo nás v pondělí o páté hodině ranní tím více, že Antonovi nebyly vydány v kuchyni klíče od krámu.

„Milostpán půjde sám otevřít," oznamovala mu služka Pepi na prahu. „Hned je hotov."

„Dělá starý tohle často?" vrčel pan Fridrich, kráčeje před námi se schodů. „Ale pak ať si chodí otvírat a nás ať nechá spát!"

Nikdo neodpovídal. Mlčky sestupovali jsme tmou, hmatajíce po zdi a po zábradlí. Bylo zjevno, že nadchází něco ošklivého. Principál nevstal nadarmo tak časně z teplých peřin.

Stáli jsme chvíli dole přede dveřmi krámu, ústícími do průjezdu, a zima nás roztřásala. Pan Fridrich si hvízdal nějakou veselou písničku a bil podpatkem boty do taktu o dlažbu.

Konečně sestupoval pan Kolátor, svítě si lucernou. Přišel, nepozdravil, odemkl hřmotně a vstoupil do krámu.

Vešli jsme za ním, otevřeli jsme vrata na ulici, vyvalili soudky se sardelemi, se slanečky, s okurkami a s povidly na práh, nalili jsme vody do drtin, postříkali jimi podlahu a zametli, a ponenáhlu trousily se služky a paničky ze sousedstva.

Pan Kolátor vypil kalíšek slivovice, aby zahřál nevyspalý žaludek. Toho rána, poněvadž byl v krámě principál, přinášela Pepi kávu již o půl sedmé.

Rozednilo se, principál zatáhl plynoměr, v krámě zavládlo na chvíli neurčité šero. Dosud pan Kolátor nepromluvil. Když se rozjasnilo úplně, sáhl do kasy, vyňal něco bankovek, vyhrabal ve své zásuvce nějaký arch a podávaje vše panu Fridrichovi, velel:

„Tu maj', skočej mi na magistrát, zaplatěj' daň, ať mi sem nepřijde exekuce. Ve svátcích bych na to zapomněl. A neztratěj' mi nic!"

Pan Fridrich shodil zástěru, sebral peníze, zastrčil arch do náprsní kapsy a vyšel z krámu.

Uplynulo deset minut, principál stále přecházel za pultem. Náhle stanul před Antonem a otázal se ostře:

„Ještě si nevšimli, jak mnoho se prodává havanských?"

Anton upadl ve hrozné rozpaky.

„Já nevím, prosím..." koktal a nemohl dále.

„Oni jsou osel, Anton!" zahřměl náhle pan Kolátor. „Já jim povím, neprodávají se, ale kradou. Máme na ně kuřáka, a oni nic nevědí! Mám plný krám slepejšů, kdybych neviděl sám, mohu za týden zavřít!..."

Principál se odmlčel a probodal zraky ubohého Antona. Načež vyhrkl znova:

„A což známky, pětky, je o ně najednou taková dračka?“

Anton neodpovídal. Stál jako kamenný, klesaje pod zničujícím pohledem Kolátorovým.

„Taky nevědí, že ne!“ mluvil jízlivě principál. „Tak jim povím! Včera jsem to spočítal — ve čtvrtek jsme dobírali na poště a z pětek schází najednou kromě jednotlivých celá stovka, vědí? Celá stovka! Ale o tom oni nevědí!“

Potom principál, poznávaje, že by hartusením dokona spletl mládence, umírnil se trochu a tázal se — ale ve hlase jeho vřelo potlačované zuření:

„Dostal Fridrich tyto dny něco odněkud? Balíček z pošty nebo od posla někde ze zájezdní? Co?“

„Nevím o tom nic,“ odpovídal polohlasně Anton.

„To věřím,“ přisvědčoval principál, „já také ne! Což pak, říkal jim Fridrich, že si dal dělat boty? Přinesl mu je sem švec?“

„Nepřinesl,“ odpovídal Anton všecek stísněn, věda, že každou odpovědí rozmnožuje podezření a obžalobu proti soudruhu Fridrichovi.

„Tak viděj',“ mluvil nyní principál hořce,

„a to tu mám plný krám lidí, několik párů očí, a nikdo nic nevidí. Kdybych nevěděl, že jsou hlupák, a Franc taky, musil bych si myslit, že jste s ním spolčeni. Od těch kluků tam — principál hodil hlavou po nás učních — nemohu nic žádat... Ale já tu jsem prodán — prodán mezi vámi všemi! Zač vás to živím!“

Pan Kolátor se odmlčel, neboť někdo vešel do krámu. Když byl kupec obsloužen a odešel, postál principál ještě chvíli na svém místě na kraji pultu při dveřích, pak se náhle otočil a pronesl hlasitým šeptem, že to krámem zasyčelo:

„Žádný z vás ani slova! Podíváme se do kufru!“

A pohled, jímž nás principál přeměřil, když tenké jeho rty se sevřely, zamykal, pečetil naše ústa. Omračoval nás. Všichni jsme věděli, oč běží, jen jediný člověk nesměl předčasně tušiti, co ho očekává.

Bylo vyřčeno — a tím byl vynesen ortel nad panem Fridrichem. Co předcházelo, byla pouhá předehra. Nastával hlavní výjev, prohlídka kufru. Nenadělali tehdáž principálové se svými zřízenci mnoho cavikův, ale když poručili, aby otevřel kufr, chytali mládence takřka za ruku. Co následovalo, bylo vždy pro ostatní personál zdrcující. Znamenalo to dopadení zloděje.

Když zařičela slova páně Kolátorova, zatajil se ve všech dech, stydla skoro krev. Jako by do krámu náhle byl zavanul ostrý, kousavý, kosti lámající mráz, jako by tam byl uhodil hrom, jako by se pod námi rozevírala půda. Ústa principálova zavřela se sice, slova byla promluvena, ale nezanikla. Bylo nám, jako by se vznášela nad námi, jako by se tetelila pod klenbou krámovou. V čemkoli bude přistižen pan Fridrich — část jeho viny jako by padala na nás. Nikdy nebyly nám hodiny tak dlouhé, jako tehdáž. Přáli jsme si, aby se pan Fridrich nevrátil, aby jej někde přejeli, aby náhle klesl na ulici, aby se propadl. Byl by unikl něčemu, co nám všem se zdálo strašným.

Avšak pan Fridrich se navrátil. Odevzdal principálovi arch, dodal mu drobné peníze, opásal se zástěrou, postavil se za pult a obsluhoval dále vesele služky a paničky, jak se do krámu trousily.

Všichni jsme věděli, co jej očekává, a nikdo z nás nesměl mu slova říci, nikdo mu nesměl poraditi, aby uprchl, aby se náhle roznemohl, aby se vrhl před principálem na kolena. A pan Fridrich netušil, že v tomto krámě již nepoobědvá, že dnes posledně se vyspal pod střechou páně Kolátorovou a zítra snad že se probudí...

Chýlilo se k poledni, když pan Kolátor

se obrátil k nešťastnému mládenci a řekl chraplavým hlasem:

„Kolik párů bot měli, když ke mně přišli?“

Pan Fridrich pobledl. A trvalo chvíli, než odpověděl:

„Dva, pane principále.“

„A kde nechali ten jeden včera?“

Ruce Fridrichovy klesly k tělu.

„Který, prosím?...“

„Nic neprosej' a odpovídaj'! Kde nechali včera svoje křampetle, za které přišli v nových perkách domů?“

Pan Fridrich nemohl odpověděti.

„Což oněměli?“ houkl náhle pan Kolátor. „Ještě včera ráno jim cídila Pepi rozbitá perka, večer se vrátili v nových. Kde je vzali?“

Pan Fridrich viděl, že se topí. Jeho smělost jej opustila, nyní sepjal ruce a brada se mu zachvěla, ale promluviti nemohl.

„Dají mi klíček od kufru!“ velel pan Kolátor.

„Pane principále!...“ pronesl pan Fridrich třaslavým hlasem.

„Dají mi klíček!“ zařval pan Kolátor, „nebo pošlu pro zámečníka!“

Pan Fridrich sáhl do kapsy a trvalo chvíli, než ruku vytáhl. Podával klíček principálovi, ale než se ho principál chopil, vypadl klíč z třesoucí se ruky mládencovy na podlahu.

„Vinco, Pepíku, sneste kufr do krámu!“ vzkřikl principál na dva učně.

Chlapci kráčeli nahoru jako svázaní a po chvíli vraceli se, nesouce černý kufr páně Fridrichův.

„Anton! Franc!“ kynul principál vyučencům jako svědkům, a postoupiv ke kufru, podával nyní klíček zase panu Fridrichovi a kázal:

„Tu maj', otevřou si sám, aby neřekli, že jsem jim tam něco podstrčil...!“

Ještě jednou obrátil se mládenec k principálovi, zvedaje nad hlavu sepjaté ruce, a co se mu oči zalévaly slzami, prosil pln úzkosti:

„Pane principále — aspoň ne přede všemi...“

Pan Kolátor neodvětil. Natáhl jen ruku ke kufru, a pan Fridrich konečně se shrbil a po dlouhém tápání kolem dírky zámku zarazil klíč, otočil a zdvihl víko nazad.

„Ven s tím se vším!“ velel pan Kolátor.

Anton a Franc s jakýmsi odporem a poslouchajíce jen jako otroci, sklonili se nad truhlou a vyndavali kus po kuse. Nejdříve vynesen nedělní oděv páně Fridrichův — jeho jediný — a hned pod ním objevily se dva páry podvlékaček, z brusu nových, nesepraných.

Pan Kolátor chopil se jich.

„Jeden pár měli v prádle — koupili si troje! Dále!"

Pod podvlékačkami byly tři nové kapesní šátky, převázané ještě růžovou stužkou.

„A tři mají nahoře," zvolal pan Kolátor; „to je půltucet! Dobře se zařizovali!"

Anton vynášel nyní dvě košile, čistě nové, seprané, složené ještě tak, jak se kladou do výkladní skříně.

Principál vytrhl je vyučenci z rukou.

„Po čertech brzy se u mne oblékli!" mluvil pan Kolátor jízlivě. „Jen že ne za svoje peníze! — He, a co je to tu pod prádlem?"

Na dně kufru na archu starých novin ležely porůznu doutníky, rozházené, jak byl kufr snášen se schodů.

Pan Kolátor chvatně je vybíral, počítal a kladl na pult.

„Hlehle," smál se zlostně, „tu jsou naše havanské — a já pořád, kdo nám je kouří. Náš pan Fridrich! A jestli pak jim také chutnaly?"

A obrátiv se ke zdrcenému mládenci, bodl jej zuřivým pohledem.

„Vida, je jich osmadvacet — a kolik jich asi vykouřili!"

Pan Kolátor položil poslední na pult, zafuněl hněvivě, zahleděl se na hromadu tretů v koutě kufru a pak zvolal:

„Ven ty papíry! Co je pod nimi?"

Franc hrábl do papírů, vybral je, a když shrnoval poslední arch, začervenalo se náhle něco na samém dřevěném dně kufru. Ležela tam pohřešovaná „stovka“ pětikrejcarových známek poštovních a několik padesátikrejcarových kolkův.

To byl nezvratný důkaz proti panu Fridrichovi. Kupečtí mládenci nekupují si známky po stech.

Pan Kolátor udeřil nyní pěstí na prádlo na pultě rozložené, a otázal se hrozným hlasem:

„Koupili to za moje peníze?“

Pan Fridrich stál se svěšenou hlavou a neodpovídal.

Principál roztáhl prsty nad doutníky a dotýkaje se jich, pokračoval zuřivěji:

„Jsou to moje cigára?“

Mládenec mlčel.

Nyní zamával mu principál archem známek před očima, až zavadil o nos mladíkův:

„Jsou to známky odtud z krámu?“

Pan Fridrich neodpovídal. Principál rozkázal vyučencům posunkem, aby vše zase složili do kufru, a když se tak stalo, poručil Francovi úsečně:

„Doběhnou pro policajta!“

Nyní sebou pan Fridrich trhl a sebrav poslední síly, zvolal štkavým hlasem:

„Jesus Maria, herr prinzipal...“

Ve zmatku mluvil německy.

Franc již shodil zástěru a měl čepici na hlavě.

„Jdou!“ velel krátce principál.

„Ježíši Kriste,“ volal pan Fridrich úpěnlivě a klesl na kolena. „Pane principále, já mám otce a matku — oni to zaplatí, všechno zaplatí. Neničte mne!“

„Jdou!“ zařval pan Kolátor na France.

Vida, že je vše ztraceno, zvolal nyní Fridrich všecek bez sebe:

„Aspoň ne v uniformě, aspoň civilního, pane principále! Pro Krista Pána!“

„Jdou!“ zvolal pan Kolátor posledně na France. „Přivedou tajného!“

Za půl hodiny přiváděl Franc, bledý a vyjevený, tajného policistu, vychrtlého muže s ryšavými licousy, se skřipcem na nose, pod jehož skly seděly malé, pichlavé oči. Zaznamenal si jméno principálovo a mládencovo, zaznamenal, co bylo nalezeno v kufru, a když byl hotov, řekl k panu Fridrichovi jako ke příteli:

„Pojďte jen hezky podle mne — nikdo nic nepozná. Nejste ani první, ani poslední!“

A po chvíli vycházel z krámu, za ním potácivými kroky zničený pan Fridrich.

Večer toho dne zastavil se v krámě agent Šnajdr, dohazovač mládenců, který již byl zvěděl, co se přihodilo.

„Nasadili mně to sem pěkného ptáka!“ řekl k němu principál Kolátor, sotva vešel Šnajdr do dveří. „Vědí, že mě okrádal?“

Šnajdr se podíval na principála zcela lhostejně, pak přelétl zelenavýma, prohnanýma očima nás ostatní v krámě, vrátil se na tvář principálovu a prohodil nestydatě:

„To kradou všichni! To je těžké vybírání!“

Nár. Listy v únoru 1899.

Přátelská lekce.

Táhlo na devátou.

Pisárna závodu Zykánova dávno se byla vyprázdnila. Již od půl osmé šourali se členové personálu k umyvadlu v koutě za kamny, jeden za druhým, aby si umyli ruce a byli připraveni, až padne celá. Kradli se tam jako zloději, neboť prokurista Šebestián Kozel pořád ještě horlivě se potápěl do svých velikých knih, a byla obava, aby se náhle neobrátil na své otáčivé židli na šroubu a nehoukl dozadu: „No, snad nehoří, pánové!"

Neboť bylo pravidlem, že se nikdo neodvažoval k umyvadlu, pokud si neumyl ruce pan prokurista. Na něm bylo, aby dal znamení, že je „šichta" u konce, a na něj taky čekala čistá voda v umyvadle. Teprve když on, první osoba v závodě po šéfu, opláchl veliké své bílé ruce, jejichž malíky se honosily nehty na palec dlouhými, a když se otřel

čerstvým ručníkem, směli „k vodě“ ostatní. Střehlť žárlivě všech práv svého postavení — on byl „hodinami“ v závodě — a za druhé se štítil mýti se po jiných. Tekla sice se všech špína stejné jakosti, ale pan prokurista musil míti čistou vodu a nebyl by strčil ruce do „toho prasectví“ po jiných. Ostatní po něm arci mohli.

Ale někdy přec jen se opovážili a předešli ho — tak i dnes. Byl masopust, a skoro každý z mladších zřízenců měl někam zamířeno. A počátek s mytím učinil nejmladší ze všech, praktikant Koníček, jehož učení se schylovalo ke konci. Jemu na tom nezáleželo, „vyplázne-li na něj prokurista nos“ (jak říkal po straně v nevázanosti a nepomyšlenosti mládí svého); neboť byl dávno rozhodnut, jakmile dostane za vyučenou, „že z téhle otrokárny uteče a ukáže celému Zykánovskému závodu něco, co není zrcadlem“. Dnes má Koníček zamířeno do „Konve“ (tak se říkalo konviktskému sálu), a byť i seděl v umyvadle sám šéf, Koníček se umeje a „rachotem“ osmé vyrazí. (Pisární hodiny skutečně rachotily!) Musí ještě domů, převléci se, a v půl deváté musí býti na místě. Musí!

A za Koníčkem tedy šli ostatní. Myli se opatrně, aby přílišné šplouchání vody nevytrhlo a neupozornilo pana prokuristu. Jako by prokurista neměl uší! Věděl dobře, co se za

jeho zády děje, skřípěl vztekem zuby, ale mlčel. Nechtěl se s tou pakáží zlobiti, nechtěl si zadati, kdyby šarvátku prohrál. S Koníčkem — s tím holomkem! Však až mu poslední den učení vyprší, poletí odtud!

A za chvíli voda skutečně již nešplouchala — změnilať se v hustou, šedivou mydlinovou omáčku. A když poslední odstoupil od umyvadla, chopil se ho starý sluha Alojs, vyšáral se zadem do průjezdu, odtud na ulici, vychrstl špínu obloukem do sněhu, až to třasklo, vrátil se stejně potichu, nalil z konve čerstvé vody a zavěsil nad umyvadlo čistý ručník. To bylo pro pana prokuristu. Znalť svého představeného, a jaké umí strhnouti tremolo, když není vše v pořádku.

V osm hodin tedy vyprázdnila se pisárna. Mladší spěchali po svých zábavách, do Konviktu, na Střelecký ostrov, ke Kominíčkům na Smíchov — do bálů a věnečků třetího až desátého řádu. Žofín byl posud báchorkou těmto chudým kavalírům s platy od třiceti do padesáti zlatých měsíčně.

Starší mířili do svých denních hospod, pan prokurista sám chystal se kamsi na vepřové hody. Byla masopustní sobota.

Jenom dva „živočichové“ (jak říkával v šibeničném humoru pan Alojs, staré takové závodní koště) zdrželi se v pisárně.

Prvním byl Vojtěch Záruba, mladý muž přibledlých tváří, kteréž zarůstaly prvními vousy, jichž se břitva ještě nedotkla, jemnými, hedvábnými, jaké skoro vždy lákají, aby je člověk pohladil. Byly čisté barvy kaštanové a byly zdobným rámcem jeho úměrnému, sličnému obličeji.

Seděl u svého stolu se šikmou deskou, a ryje si levicí ve vlasech, skákal olůvkem v pravici po dlouhé řadě číslic, šeptem počítaje.

(Stůl jeho byl vlastně netvárnou almarou, jako všechny stoly v pisárně, se stěnami až k podlaze a s množstvím zásuvek — sotva že se do výklenku pod prostřední zásuvkou vešly nohy. Těžkopádný kus nábytku, jímž po léta s místa se nehnulo a pod nímž na podlaze byly vrstvy desítiletého prachu a špíny.)

Počítal, počítal, a vždy netrpělivěji ryl prsty ve vlasech. Číslice kmitaly se mu před očima a byl již tak unaven a roztržit, že při každém opětném počítání vycházel mu jiný součet.

Nad hlavou hořel plynový plamen, syčící a chvílemi vyšlehující. Plamen žehl Zárubu do hlavy, již tak dost rozpálené přepočítáváním.

Krom syčení plynu nebylo v pisárně zvuku.

Dvakrát již pootevřel domovník Skalina dvéře pisárny, je-li tu ještě kdo, a pokaždé s nějakým zamumláním se vzdálil.

Teď zašáraly čísi nohy pod stolem nejzadnějším, u dveří do vedlejší místnosti, jakéhosi to kumbálu neurčitého účelu, kozlík zavrzal, někdo se shoupl na podlahu a kroky se blížily ke stolu Zárubovu.

„Co děláte, učenče?“ ozval se starý, tenký hlas.

Záruba se otočil.

„Bože, pane Štětino, já myslil, že tu jsem sám.“

„No vidíte, jsme tu dva! A mně se zdá, že oba stejně rádi. Zatracená inventura! Co vy děláte?“

„Ale,“ odpovídal Záruba poněkud v rozpacích, „mám pětku minus a nemohu ji najít!“

„Minus!“ řekl Štětina, suchý, asi padesátiletý, ale na pohled mnohem starší muž. „To se málokdy najde. Ještě buďte rád, že jen pětku. Zatracené minusy! Člověk ho musí zaplatit — a plus tu musí nechat! To jsou kasírské radosti! Ještě jich užijete.“

„Ale musím to najít,“ řekl Záruba. „Kdepak pětku! Kde bych to bral?“

„Na to se kasíra nikdo neptá,“ odpovídal Štětina klidně, ale se zjevným posměchem. „Ať vezme, kde vezme. Jenom plus nesmí vzít.“

„Nu arci — rozumí se samo sebou. Však se plus taky časem v účtech najde.“

Štětina pošinul okuláry na čelo, aby jako na Zárubu lépe viděl, a tázal se náhle:

„Co jste to měl odpůldne s prokuristou? Jaký to byl atak?"

Záruba se chvilku díval na Štětinu, jako by si vzpomínal. Teď vzpomenul.

„I, bylo to pro motouz. Vrána dodal motouz — pan Kozel právě byl nahoře — šel jsem, převzal jsem dodávku, převážil. A bylo o pět liber míň než na účtu. Oznámil jsem to panu prokuristovi."

„A?"

„A pan Kozel tvrdil, že jsem se patrně zmýlil. Že Vrána dodává správně. Ale nemýlil jsem se, vážil jsem dvakrát."

Štětina díval se chvíli na Zárubu, jako by zkoumal a přemítal, má-li dále mluvit. Smekl zase okuláry na nos, a hledě teď pronikavě na mladíka, mluvil tence, ale jako by každé slovo chtěl vbodnouti:

„Kdybyste byl vážil třeba desetkrát, pořád by bylo o pět liber méně, pamatujte si. Vrána se skutečně zmýlil — špatně motouz nastříkal. Co mu jinak záleží na pěti librách vody?"

Záruba vyjevil oči.

„Povídám, co mu záleží na pěti librách vody?" opakoval Štětina. „Ale zaslechl jsem, jak jste Kozlovi řekl, že mu tedy motouz převážíte, chce-li. No nechtěl, to se ví, a řekl,

že si ho převáží sám. Až on bude vážit, nebude scházet ani čtvrtka — možná, že bude víc! Tady máme taky vodu . . .“

Záruba stále hleděl vyjeveně na Štětinu.

Tento rozuměl, že mladý muž nechápe, i pokračoval:

„Vojtíšku Zárubo — jsme tu sami, a vy jste karakter. A kdybyste i něco žvástl — tedy vám to ulžu, víte? Pamatujte si: na nový rok — od té doby, co nám Vrána motouz dodává — na nový rok dostává od něho Kozel gratulaci, v obálce, to se ví, a tu gratulaci hodí do koše, ale ty dvě nebo tři desítky, které při ní bývají, nehází do koše . . .“

Záruba položil olůvko do žlábku v desce stolu a založil ruce.

„A myslíte si,“ pokračoval Štětina, „že Vrána ty desítky krade? Někde se musí dopočítat — a to je ta vaše váha.“

Teď chápal Záruba — jeho pohled jevil největší úžas.

„A jsou ty novoroční zásilky dokázány?“

Štětina se usmál sevřením tenkých rtů.

„Jaké pak důkazy? Snad nemyslíte, že se s tím prokurista pochlubí? Ale zde se psaníčka otvírají, víte? Arci, starý a Kozel myslí, že jen oni otvírají nám, ale my taky dovedeme, když se o to jedná.“

Záruba zčervenal.

Štětina to postřehl a řekl:

„No arci, myslíte si, zdali taky vám se psaníčka neotvírají? To se rozumí. Aspoň časem."

Ale náhle zvážněl Štětina a řekl:

„Poslyšte, Zárubo, vás mám rád a nerad bych, aby vás potkal ouraz. Nedrážděte Kozla! Nestarejte se o motouz. Nemyslete si, že by se z toho Kozel nevymotal. Jste zajíc! A vyhoďte Vránu, přijde po něm Kavka, vyhoďte Kavku a bude dodávat Straka. Pták jako pták! A každý bude stříkat. Ale kde zatím vás by byl konec! A nikomu nevěřte. Na vás má Kozel oko, vás tu nemůže potřebovat. Neposkytujte mu záminky. To je jedna věc. A teď druhá: ať vám píše kdokoli, zařiďte si to tak, aby vám dopisy posílali domů, do bytu — ne sem, do závodu. A taky s novinami si to tak zařiďte. Starý nemá rád, aby mu personál čuchal tuze do novin. Ale do jakých ještě! Vy si předplatíte Ku předu! — a tam se všem těm plantážníkům čtou levity!"

Záruba se zarazil a ještě silněji se zapálil.

„Věřte mi — objednal jsem si časopis teprv od nového kvartálu, pane Štětino — ani jsem nevzpomněl, že by... A budou-li čísla docházeti sem do pisárny..."

„— tedy povandrují z pisárny ke starému nahoru, jako vše!" řekl Štětina tónem, který nestrpěl žádné pochybnosti.

Po těch slovech sáhl do záprsí a vyňal odtud číslo časopisu. Jméno Zárubovo na pásce bylo podškrtnuto rudou tužkou a po straně byl stejným způsobem namalován veliký otazník.

Záruba se zarazil, když mu Štětina číslo podal.

„To jsem zabavil," mluvil starý kolega, „než došlo nahoru do černého kabinetu. Potkal jsem Alojsa na schodech, když nesl starému poštu. To jsou prsty Kozlovy, v tomhle tom. To znamená: račte se podívat, jaké věci čte náš pan kasír. — Řekněte jim tam, aby vám posílali čísla domů."

Záruba vstrčil noviny do kapsy a podal ruku Štětinovi.

„Rádo se stalo," řekl Štětina stručně.

A skládaje okuláry do pouzdra, pronesl vzdorně:

„Teď mám své inventury právě tak dost. Půjdu. Nechte zatracené adice a pojďte se mnou, dnes už pětku nenajdete... Je masopust — zajdeme si na sklenici a povím vám ještě ledacos..."

Když po desíti minutách Záruba vycházel po boku Štětinově na ulici, bylo mu, jako by utíkal z hořícího domu...

Nár. Listy v říjnu 1901.

Výpověď.

Dej Bůh panu Valentinu Badyánovi věčnou slávu — jestliže o ni stál — ale byl to dokonalý divous a podivous. Jen jsme k němu chodívali a s vozíky jezdívali pro zboží — a šla z něho na nás hrůza. Kterak asi dařilo se jeho lidem, jež měl celý den po ruce! Však jsme se dívávali na své „kolegy“ — jeho učedníky — s jistou tajnou hrůzou, nechybí-li někomu z nich ucho nebo nemá-li někde v hlavě díru. Neboť toho všeho byl pan Badyán schopen, bylo-li lze věřiti Matesovi, našemu podomku, tomu Matesovi právě, který prý si na vojně uhnal souchotě a který nejméně třikrát v témdni přinášel si do magacínu hned ráno žejdlík psího sádla od Antouška na Františku, jež pak vymazával na veliké skývy komisárku a pojídal, aby souchotě zamastil. Není prý nad psí sádlo proti souchotím! A na prsou nosil Mates kočičí kůži tak dlouho, dokud na něm

neuschla. A když uschla, vydával se na lov a zas kdesi chytil kocoura, popravil jej vzadu ve dvoře a obalil se čerstvou koží. S kocoury bral za vděk jen z nouze, když neměl kočky, jejíž kůže vlastně má účinek největší, říkával Mates. Mimochodem řečeno, Mates taky kočky jedl a dal mi kdysi kus hřbetu, výborně špikovaného, a ať o té pečeni soudíte jakkoli: nemohu si pomoci, dobrá byla.

Nu, a tento náš Mates byl dříve taky několik let u pana Badyána, znal ho tedy a mohli jsme mu věřiti.

Jinak arci říkalo se o panu Badyánovi, že je to „výborný muž“, ale tomu jsme rozuměli a měli rozuměti tak, že je to výborná firma. A tak bylo v pravdě. Pan Valentin Badyán byl firma znamenitá. O něm taky vyprávělo se, že nikdy nepodepsal a nevydal směnku. Arci, kdo má tolik, že může platit vše hotovými, nepotřebuje směnek.

Dobře se mi vtiskla v pamět jeho postava, i celé okolí, v němž jsem ho vídal. Již dávno sbořili ten dům v končině svatojakubské, v němž býval jeho obchod. Ne drobný prodej, neboť pan Badyán byl „grossistou“, velkoobchodníkem. Pod klenbou jeho skladu, do něhož se vcházelo hned z ulice, bylo vyrovnáno žoků kávy a rýže až ke stropu, a vzadu v regálech homolí cukru k nespočtení.

A ve zvláštní příhradě leskly se veliké plechové krabice, na jejichž otevření jsem se vždy těšíval. V těch byl šafrán. Nikdo ho neměl tolik, jako pan Badyán — ach, jakou silnou vůní naplnilo se celé sklepení, když pomocník sňal víko.

Tato zásoba šafránu byla chloubou páně Badyánovou, v ní byl celý kapitál. A kdykoli kdo krabici se šafránem otvíral, aby drobnějším zákazníkům nějaký lot nebo několik lotů navážil, vždy vycházel pan Badyán z pisárničky své, malé to zasklenné budky v koutě, aby přihlédl, by mu pomocník neprovážil. Neboť při tomto zboží třeba skutečně opatrnosti jako „s šafránem".

* * *

Vlastně neměl pan Badyán učedníků, ale „praktikanty". Tak aspoň se říkávalo učňům velkozávodů. Vždy u něho bývali dva. A bylo na nich viděti, kterak se mají na pozoru, aby principála nepopudili. Nebo pak zahořely jeho zraky za velikými, kulatými okuláry, v jejichž obroučkách byly zasazeny silné čočky — byl asi hodně krátkozraký. Oči jeho zvětšovaly se za tlustými skly, a to mu dodávalo vzezření hrozivého.

Avšak ačkoli pan Badyán dle pověsti byl „tyranem", přec u něho setrvávali vyučenci

zpravidla několik let po vyučení, jestliže nebyli odvedeni na vojnu. A nejdéle ze všech zůstával na místě Viktor Kvadrát, a nikdo nechápal, proč se tam dře.

„Dávno by moh' sedět někde v teplém kontoáru, ba i do banky se mohl dostat!" říkávali o něm soudruzi v povolání.

Sedával Viktor Kvadrát sice taky v kontoáru páně Badyánově, v té malé kukani v koutě, hned vedle principála, kterýž si ho tam ze skladu vypůjčoval, poněvadž měl velmi pěknou „ruku" a byl nesmírně čistotným a správným ve všech písemných pracích, ale teplo nebylo v té pisárně. Ani „solér" jeho nebyl královský. Bylo mu již dvacetšest let a pořád měl třicet zlatých. Vyslipovali mu kamarádi, že by si jinde stál dávno na pětatřiceti, ne-li dokonce na čtyřiceti, ale Kvadrát se nehýbal. Snad již byl přirostl k obchodu páně Badyánovu. Vždyť o hodech božích býval zván i k obědu nahoru. Což asi bylo zase zásluhou paní Badyánové, která snad tímto způsobem projevovala vděčnost „panu Viktorovi" za to, že kdysi pečovával o její dcerušku. Počátek učení Kvadrátova spadal totiž v dobu, kdy malá Martička Badyánova dospěla šestého roku a začala choditi do školy. Viktorovi tehda, jako nejmladšímu, připadl úkol, aby Martičku vodil do školy a zas odtamtud ji přiváděl. A která pak pečlivá a dobrá maminka zapomene

na takovéto služby? Arci, teď již Kvadrát nemusil chodití s Martičkou. Bylo jí dobrých osmnáct let, uměla bezpečně choditi sama. A krom toho s Kvadrátem! Vždyť to byl pouhý koní! Komu by něco takového mohlo připadnouti.

A snad by tak byl Viktor déle ještě a dlouho seděl na těch třiceti zlatých ve vší spokojenosti, v magacíně i v pisárničce, kdyby se jednoho dne nebylo událo cosi velmi neočekávaného a podivného.

Bylo již v podzimku, posledního září — v tom čase Martička chodila do nějakých tanečních hodin až někam ke Górskému v paláci Lažanského — když pan Valentin Badyán řekl večer, pět minut před zavřením krámu:

„Viktor, vy ke mně přijdete nahoru.“

Nahoře měl pan Badyán ještě jednu písárnu, jakousi sváteční, a v té bývaly vyřizovány velmi závažné věci. Pravidelně do ní býval pozýván, kdo měl „jít“; neboť pan Badyán měl jisté zvyky, jež přesně zachovával. Dával-li výpověď, dával ji mezi čtyřma očima, nahoře. Dával tam taky jiné věci. Vyprávělo se s jistou tajemností, že kdysi z té hořejší písárny vrátil se pomocník s tvářemi mnohem červenějšími, než do ní vešel, a dokonce jako opuchlými. Vrátil se, oblékl se, odešel — a již nikdy se neobjevil v obchodě. Souvisel prý náhlý jeho odchod — i ty tváře — s podiv-

ným odhalením v příčině tajemného úbytku šafránu z jedné té plechové krabice — prý celé libry. A tenkrát libra šafránu znamenala velmi mnoho.

A dnes byl nahoru vyzván Viktor Kvadrát. Arci nebylo ani pomyšlení, že by zas běželo o nějaký šafrán, ale nadcházely věci neočekávané, neboť vyzvání páně Badyánovo znělo neobyčejně úsečně, břitce. Kdosi podíval se v tom okamžiku na Kvadráta a mohl se o chvíli později všem ostatním zadušovati, že byl Kvadrát jako křída. Měl asi nedobré svědomí.

Vrata krámu zapadla, podomek zamkl velikým klíčem trojí zámek, podal klíč principálovi, všechen personál přál dobré noci, pan Badyán skoro až vyštěkl do chladného večera „Dobrou noc!" — otočil se na patě a zmizel v průjezdě. A za ním kráčel Kvadrát. Kolena se pod ním chvěla, když stoupal do patra.

V hořejší pisárně bylo již světlo, bylo tam i teplo. Tak útulno tam bylo proti dolejšku, a přece na Kvadráta jako když se všech stran čiší ledový průvan, když pan Badyán řekl beze všech úvodů:

„Viktor, máme posledního. Tuhle jsou vaše peníze — a máte na měsíc výpověď..."

Za tlustými skly páně Badyánovými seděly ohromné oči, jež celou tíhou spočívaly na Viktorovi.

„Pa-ne prin-ci-pále...“ hrkalo z Kvadráta po slabikách. „Pa-ne prin-ci...“

Badyán mávl rukou před samými ústy Viktorovými, jako by mu chtěl řeč navždy useknouti.

„Dost, Viktor! Já jsem hodně krátkozraký, ale jsou věci, které mi neujdou! A to vám řeknu: jsou věci, které se taky nesluší. A nesluší se, abyste mi doprovázel domů dceru z tanečních hodin, když se o to neprosím!“

„Pane principále!“ zvolal žalostně Kvadrát, jako by se chtěl rozplakat.

„Nesluší se to, protože na tohle si vás nedržím!“

„Pane principále!“ volal Kvadrát... „Vždyť slečna — — —“

„S tím byla srozuměna, co?“ bodal pan Badyán. „Však dostala taky svůj díl.“

„Ne, pane principále,“ zápasil Kvadrát, „chtěl jsem říci — —“ Ale dále nemohl. Z hrdla zaskučelo mu cosi zoufalého.

V tom okamžiku otevřely se dvéře vedlejší světnice, a paní Badyánová, vkročivši a rychle chopivši se ruky manželovy, zvolala káravě:

„Tak už dost, Badyáne — že tak můžeš člověka trápit! A večeře nám vystydne!“

„Zkrátka, Viktor, žádnému komímu já dceru nedám,“ dodal ještě hodně tvrdě pan Badyán. „Já bych rád, aby můj zeť byl mým společníkem.“

A pojednou řekl hlasem zcela změněným, skoro dobráckým:

„Máte vy tu holku opravdu tak rád?"

— — — —

Půl hodiny čekali ostatní dva pomocníci za rohem na Kvadráta, zvědavi, jak to dopadne. Ale Kvadrát se nevracel. Místo něho kmitla se kolem služka s velikou cínovou konví na pivo.

„Co se děje s Viktorem, Fany?"

„Sedí a večeří s pány," odpověděla bez dechu a odkvapila.

Oba kolegové stáli jak přimrazeni, vyvalujíce oči jeden na druhého.

Nár Listy v říjnu 1901.

Kosa na kámen.

Před výstavným pražským domem, na jehož průčelí stkvěl se na štítě hluboké višňové barvy zlatý nápis Kaván a Kordyna, zastavil povoz. Z povozu vystoupil obstárlý pán s prokvetalým plnovousem. Dovíraje dvířka řekl ke kočímu:

„Posečkáte. Brzy se vrátím.“

Ale pak stanul, vzhlédl úkradmo k oknům domu, rozhlédl se taky oběma směry po chodníku, jako by rozvažoval, má-li vejíti, a pomalu kráčel ke vratům.

Po pěti minutách vstoupil do pisárny šéfa závodu v prvém patře sluha.

„Jistý pán přeje si s milostpánem mluviti,“ oznamoval.

„Což nemůžete říci, že jsem zaměstnán?“ zvolal nevrle šéf. „Ať pan účetní — —“

„Pán ten chce mluviti jen s milostpánem,“ omlouval se sluha, podávaje šéfu navštívenku.

„Ach, pan Kordyna!" řekl šéf již zcela jinak, mrsknuv okem po navštívence. „Proč pak jste ho hned nevpustil!"

A rychle se vzchopiv, spěchal, aby hosti sám dvéře otevřel.

„Jaké to okolky, kamaráde!" volal vstříc obstárlému pánu, jenž vstupoval jaksi ostýchavě. „Pojednou předesíláš navštívenku — což nejsi jako ve svém domě?"

Host usmál se vlídně i rozpačitě zároveň a byv uchopen panem Kavánem oběma rukama dal se dovésti jako dítě ke křeslu, na něž těžce dosedl.

„Co mi neseš, starý brachu?" hovořil domácí pán upřímně.

Teprv teď odložil host klobouk, rozhalil svrchník, rozhlédl se písárnou, jako by se chtěl přesvědčiti, jsou-li skutečně sami, a z hluboka vydechnuv, promluvil tlumeným hlasem:

„Nebudu tě dlouho zdržovati, příteli. S čím přicházím, není pro mne nic veselého — a snad ani pro tebe. Ale musí to býti vyřízeno."

Pan Kaván zvážněl a tázavě pohlížel na hosta.

„Co se stalo? Mluv, kamaráde."

Pan Kordyna, jehož oči po prvých slovech smekly se k podlaze, pozdvihl teď zraky a zahleděl se pevně, zpytavě v tvář páně Kavánovu, jako by se chtěl přesvědčiti o něčem,

co by snad ústa Kavánova mohla zamlčeti, a náhle promluvil:

„Kaváne, doufám, že jsi zůstal takým, jakým jsi byl vždy, a já se taky nezměnil. Mnoho jiného arci změnilo se. Dovol, abych mluvil co nejstručněji. Víš, co jsme ujednali, když jsme se rozcházeli. Máš syna, já mám dceru. Měl z nich býti párek. Sám jsi tehdá řekl, až bude mé dceři dvacet let. Mělo to býti pokračováním našeho někdejšího spolku. Bylo to mým upřímným přáním — a snad i tvým, Kaváne . . .“

„Kordyno, jak bys mohl pochybovati . . .“ přerušil hovořícího pan Kaván.

„Nepochybuji, Kaváne. Vím dobře, jako ty, že nás k založení společné firmy nevedly jen zájmy obchodní, ale taky upřímná příchylnost přátelská.“

„Zajisté, Kordyno!“ dotvrzoval Kaván.

„Těšil jsem se na chvíli,“ pokračoval Kordyna, „až se naše děti spojí. Bohužel, život jinak počítá než kalkulace obchodních přátel. Neměl jsem se toho dočkati. Zkrátka, Kaváne, přišel jsem, abych ti slovo vrátil a vyžádal si, abys také ty mne ze závazku propustil.“

„Kordyno!“ zvolal pan Kaván v trapných rozpacích.

„Dej mi domluviti, Kaváne,“ mávl rukou Kordyna. „Můžeš si pomysliti, že mi nebylo snadno odhodlati se k této rozmluvě s tebou,

ale musilo se tak státi. O všem na světě lze činiti smlouvy, ale na vzájemnou lásku a náklonnost nelze vydati dlužního úpisu. Tvůj syn o moji dceru nestojí.“

„Kordyno!“ zvolal Kaván.

„Ano,“ řekl pevně Kordyna. „Vím více než ty, Kaváne. Netaž se a nevynucuj ze mne, jak jsem přesvědčení toho nabyl. Jsem otec, bylo mojí povinností pátrati, najdu-li v tvém synu zetě, v jakého jsem doufal. Nyní vím, že by tomu tak nebylo. Vidím bystře, starý kamaráde, a jakkoli mi toho líto, přece štěstí, že vidím dříve než je pozdě. Způsob, jakým se Vratislav chová při každé příležitosti k mé dceři, svědčí o všem jiném, jenom ne o náklonnosti, neřku-li o lásce. Nu, jaká pomoc! Má svoji hlavu.“

„Napravím mu ji,“ zvolal Kaván prudce.

Kordyna usmál se trpce.

„Kdybys toho i dovedl, Kaváne, myslíš, že by moje dcera byla šťastna v manželství z přinucení? Ne, hochu, sám bych se tomu vzepřel. — Avšak ještě nejsem hotov. Rozloučení našeho starého závazku bude ti snadnějším, až dopovím. Myslím, že jsi nezapomněl, kterak jsem značnou část svého jmění vložil do továrny chvalínské, celou polovinu, ba, více. Továrna včera padla — peníze jsou pryč. Moje dcera není již dnes nevěstou s věnem, jaké měla před měsícem, v den dvacátých svých narozenin . . .“

Pan Kaván vytřeštil oči.

„Kordyno! Příteli! Není to žert?"

„Byl bych rád, kamaráde, kdybych ti mohl přisvědčit. Ale je to hořká pravda, příteli. Nejsem sice na holé mizině, ale dnes již není dcera moje partií tak žádoucí, byť i syn tvůj láskou pro ni bláznil."

Pan Kaván dobře cítil, co hořkého pro něj spočívá v těch slovech, ale potlačil odpověď.

Uchopiv bývalého společníka svého oběma rukama, řekl doléhavě:

„Kordyno, buď ke mně docela upřímný. Je tvoje dcera jinak zadána? Poutá ji nějaký závazek, nějaká náklonnost?"

Kordyna zavrtěl hlavou a vstal.

„Nic takového, příteli. Naopak, tuším, že náklonnost k synu tvému Vratislavovi zapustila v srdci jejím hlubší kořeny než by bylo stačilo, aby vyhověla našemu někdejšímu společnému přání. Teď mne to naplňuje bolestí. Ještě jsem neměl síly, abych jí zjevil změnu našeho majetku, ale konečně o tom taky musí zvěděti."

„Pak mi slib, kamaráde, že nic jí neřekneš, dokud k tobě nepřijdu," pronesl Kaván vážně. „A mohu-li ti j i n a k býti k službám —

rozuměj mi přátelsky — jsem na vše připraven, ke všemu ochoten.“

*

Oba Kavánové, otec i syn, byli právě poobědvali, a Vratislav, prohodiv letmo „dobré zažití!“ chápal se klobouku, aby šel na hodinku do kavárny, na partii kulečníku. Práce v pisárně počínala až o druhé hodině.

„Vratislave,“ zvolal otec, „věnuj mi dnes tu hodinku kavárny. Rád bych s tebou promluvil.“

Syn vzhlédl k otci udiven.

„Nemůžeš mi to říci později v pisárně, otče?“

„Nemám s tebou dnes mluviti jako šéf a společník, Vratislave. O čem chci hovořiti, je záležitost zcela důvěrná, rodinná. Sedni a vypij se mnou číšku kávy.“

Hospodyně přinesla dva kalíšky kávy, sebrala poslední zbytky oběda a příbory a zmizela.

„Zažehni si, Vratislave,“ podal Kaván synu doutník, „a kuř. Vím, že ti chutnají, ubývá mi jich v krabici.“

Vratislav usmál se lišácky a okrajoval pozorně špičku doutníku.

„Vratislave,“ hovořil otec, „je ti šestadvacet let. V tvém věku byl jsem již rok ženat.“

„Je v naší rodině jakási tradice, otče, že máme býti v šestadvacíti letech již rok ženatí?" zeptal se syn s jistou ironií.

„Není takové tradice, hochu, ale není také příčiny, abys dlouho odkládal. Pohlédni na mne i na sebe a pochopíš, jaké přednosti má časný sňatek. Jsem zdráv jako rys a mám syna muže. Kdo nás nezná, pokládá mne za tvého staršího bratra, což může lichotiti nám oběma. Přeji si vroucně, abys taky ty se dožil dětí dospělých, synů, jež bys pevnou ještě rukou vedl a jimž bys odevzdal, co jsem pomáhal zakládati a co po mně zdědíš. Přál bych si, aby ses oženil."

„Můj bože, otče, kterak mne do toho ženeš! Chápu dobře, že sám ses ženil ve dvacátém pátém roce, ale tehda byl jiný život. Mne právě dnes tak těší můj život svobodný, jako tebe tehda těšilo oženiti se. Nikde nebylo žádné společnosti — dnes ji mám. A krom toho, věru, nevím ani, koho..."

„Vratislave," řekl otec pevně, „dobře víš, koho. Tvojí nevěstou je slečna Pavlína Kordynova, dcera spoluzakladatele našeho závodu. Víš dobře, že jste si byli zaslíbeni."

Syn svraštil čelo.

„Když jsi se o tom umlouval, otče, chybil jsi. Kterak jsi mohl před desíti nebo kolika lety zaslibovati mne dívce, jež chodila do školy! Vždyť nejsme zvířátka na chov..."

Pan Kaván zrudl ve tváři, ale přemohl se.

„Vratislave," mluvil vážně, ač v hlase jeho chvěl se potlačovaný hněv, „věř mi, že jsme oba pomýšleli jenom na vaše štěstí. My oba, já i Kordyna, společně jsme dobývali zisku, společnou prací založili jsme blahobyt obou našich rodin a přáli jsme si, aby majetek otcův byl zachován v rukou dětí našich. Ale nebyla to žádná obchodní spekulace, když jsme si před lety slíbili, že budete svoji. Pozorovali jsme již tehda, kterak vy dva — ty a Pavlína — nejraději společně si hrajete, vždy se vyhledáváte, ostatním dětem se vyhýbáte. Zdálo se nám, že jste si přímo souzeni."

„Byl to omyl, otče," namítl chladně Vratislav. „Necítím nic takového. Následkem dětských her mám být proti vůli spoután. Jaký v tom byl rozum, zaslibovati děti pro nic za nic! Soudím, že nakonec byla to přece jenom pouhá obchodní závěrka. Nehněvej se, otče, pravím-li upřímně: měl jsi zkrátka po starosti o bohatou nevěstu. Ale taky jinde jsou peníze. A já konečně nepotřebuji nevěsty bohaté."

„Hle, jak lehkovážně věc odbýváš," řekl otec káravě, „jak mylně soudíš. Nic nebylo mne tak daleko, jako spekulace na bohatou nevěstu. Bohatší jsme my, Vratislave, a to jen zásluhou páně Kordynovou. Když jsme před lety rozloučili spolek svůj následkem jeho těžké

nemocí, nepožádal a nevzal nic jiného než svůj vklad, jakkoli již tehdy závod náš měl mnohem větší cenu než když jsme začali, a jakkoli měl právo na polovinu všeho. Ale od té doby vzrostl závod, jmění moje zpateronásobilo se, nejen mojí prací, ale i proto, že na závodě stále spočívalo požehnání jeho váženého, vzácného jména, třeba že dávno nebyl účastníkem. Zamýšlený sňatek tvůj s jeho dcerou měl býti i projevem vděčnosti, Vratislave."

„A já mám být obětním beránkem, otče?" zvolal Vratislav netrpělivě. „Což Pavlína zbude na ocet, nevezmu-li si ji já?"

„Taky to mohlo by se státi, Vratislave, neboť tuším, že je ti upřímně nakloněna. Dívka jejího rázu nedovede tak snadno zapomenouti. Ostatně dávno ví, že je ti zaslíbena."

„Vrať jí svobodu, otče," odpovídal tvrdošíjně Vratislav. „O svém štěstí životním chci rozhodnouti sám."

„Zkoumal jsi srdce své, Vratislave?" otázal se otec.

„Neměl jsem k tomu ani času, otče, když tys jím bez mého vědomí disponoval," řekl ironicky syn. „Až mi je vrátíš, podívám se do něho."

„Je to tvé poslední, rozhodné slovo, Vratislave?"

„Jest, otče," řekl syn po kraťoučkém, vzdorném odmlčení.

Kaván se vzchopil.

„Dobře, synu, vracím ti srdce tvé, jak pravíš. Nalož s ním dle svého. Něco však nemohu ti zamlčeti. Závazek je závazkem — nějak musí být splněn. Odmítáš Pavlínu — nemám tedy žádného soupeře."

Vratislav vytřeštil zraky na otce, jako by nechápal.

Otec jeho pokračoval:

„Ovdověl jsem ve čtyřicátém roce svém, Vratislave, a věru — nechtěl jsem pomýšleti na opětnou ženitbu. Soudil jsem, že bych nenašel náhrady za tvou matku, a tobě nechtěl jsem přivésti do domu macechu. A bylo nabídek, synu, mnoho nabídek! Dvanáct let uplynulo, synu, vychoval jsem tě, a jak vidím, jsi celý muž, který dovede sám o sobě rozhodovati. Zatím vyrostla Pavlína ve sličnou, ztepilou, vážnou dívku — věř mi, Vratislave, často mi zatanulo na mysli, že ti může záviděti celý svět — i já sám. Nuže, dnes přesvědčil jsem se, že je ti Pavlína zcela lhostejna, dokonce snad protivna. Nikdo tedy neučiní mi výčitky, pokusím-li se o ni místo tebe."

Vratislav díval se na otce, jako by vše pokládal za žert.

„Ty, otče? Ve svém dvaapadesátém roce?"

„Ano, Vratislave, ve svém dvaapadesátém roce. Cítím se tak zdravým a silným, že se toho odvážím. Arci, bude-li taky Pavlína chtít. Sou-

dím-li dle otce svého, i děda a praděda, zbývá mi ještě dvacet let zdravého života. Rád bych měl ještě domácnost, rád bych se o někoho staral, pro někoho pracoval, rád bych krom toho — — avšak, co ti mám povídat! Vždyť ty vše víš. Nu, a svého svolení mi neodepřeš, co?"

Zamračen hleděl Vratislav na otce, hryže rty.

„Kdybys nebyl mým otcem, řekl bych, že vše to jest frivolní. Pomýšlíš, otče, že budeš starcem, až Pavlína teprv vykvete a vyzraje v ženu, která si bude všeho vědoma? Není ti líto jejího mládí? Nepomýšlíš na to, že teprv po desíti letech porozumí plně životu? Neobáváš se výčitek svědomí? Vždyť, třeba jí bylo již dvacet let, je pouhým dítětem, před nímž nerozevřely se taje života, kteréž netuší, jaké povinnosti a jaká práva přináší manželství —"

„Vratislave!" zvolal pan Kaván v líčeném udivení. „Kde jsi to vše sebral v účetních knihách! Budiž, snad máš pravdu, ale zapamatuj si to dobře, abys mohl někdy kázati vlastním synům. Kéž jsou ti vděčnějšími posluchači, než jsi ty mým. Zatím jen věz, že jsem se pevně rozhodl. Tys Pavlínou pohrdl, nestarej se dále o její štěstí nebo neštěstí. Zítra požádám o její ruku. Oznamuji-li ti to, činím tak jen proto, že jsi mým společníkem."

„Gratuluji, otče," řekl přitrpkle Vratislav. „Uhodíš na dobrou partii."

„Ne tak, jak se domníváš, Vratislave. Její otec jest polo na mizině. Pádem chvalínské továrny pozbyl víc než poloviny jmění svého."

„Kdo ti to řekl?"

„On sám, Vratislave, dnes dopůldne, když mne navštívil, aby mne propustil ze závazku, jejž jsem za tebe učinil, aby mi oznámil, že se tě pro svoji dceru vzdává, že jsi svoboden."

„Proč jsi mi to zamlčel, otče!" vyhrkl prudce Vratislav. „Mám za to, že tím jsi měl začíti!"

„Synu, kterak bych u tebe byl teprv pochodil, kdybych ti byl nabízel nevěstu, jejíž věno se scvrklo na polovici — ač mohu-li i s polovicí čítati. Vždyť není jisto, nebude-li taky zbytek někdejšího jmění Kordynova ztracen."

Vratislav upíral planoucí zraky na otce.

„Tvůj záměr, otče, jest míněn vážně?"

„Zcela vážně, Vratislave. Chci dokázati starému druhu, že nerozhodují vždy jen peníze. A mám dosti prostředků, abych Pavlíně nahradil, čeho by doma postrádala. To taky mi dodává naděje, že nebudu oslyšán."

Vratislav nespouštěl zraků s otce svého a teď řekl mrazivě:

„Otče, dopustil jsi se záludu, zamlčev mi, co jsi věděl. Kdysi rozešel jsi se s Kordynou, ale jest možno, že taky my se rozejdeme.“

A chopiv se klobouku, vyrazil bez pozdravu z jídelny.

S podivným úsměvem hleděl za ním starý Kaván.

„Však my se zase sejdeme, ty mladý mudrci!“ řekl polohlasně. A již zcela klidný chopil se novin, jež před obědem byl odložil.

*

Toho dne večeřel pan Kaván sám. Po Vratislavu nebylo odpůldne v pisárně ani stopy a nevrátil se ani do večera. Chtěl býti otec Kaván co nejklidnějším, ale čelo jeho vraštilo se vždy více. Hodiny odbíjely stříbrným zvukem osmou, starosti jeho množily se. Nechutnalo mu, pokrm na míse stydl.

Tu vstoupila stará hospodyně, někdejší chůva Vratislavova.

„Posel dodal nějaký list, milostpane.“

Pan Kaván zbledl a ruka chvěla se mu, když sahal po bílé obálce. Takový to mělo vzít konec? Avšak hluboký, ulehčující vzdech zatřásl plamenem svítilny, když pan Kaván pohlédl na písmo obálky.

„Od Kordyny! Co mi chce?“

Prudce roztrhl obálku. A jak četl, rozechvívaly se mu ruce obě a v očích mu zamžilo. Neboť četl:

„Příteli, zastihne-li Tě lístek můj doma, prosím Tě, navštiv nás! Nechápu, co se událo. Před hodinou dostavil se Tvůj syn, všecek rozrušen, rozčilen, a požádal za ruku Pavlíninu. Chování jeho mne znepokojovalo. Nyní sedí vedle v salonku, u nohou Pavlíniných, a oba pláčí. Očekávám Tebe i vysvětlení náhlého toho obratu."

Pan Kaván dočetl a vyskočil.

„Krystino, kabát, klobouk! Rychle!"

A skládaje list, hovořil sám k sobě:

„Zdařilo se! Doufal jsem tak! Vysvětlím ti, kamaráde, všechno vysvětlím! Kluk paličatá! Nože na krk potřeboval! Nu, chvála Pánubohu — dobře to dopadlo!"

O několik minut později vyřítil se pan Kaván z domu, vskočil do prvního povozu, jenž se namanul, a jel tryskem k domu Kordynovu. Neboť chtěl ještě viděti a nesmírně se těšil: jak Vratislav sedí u nohou Pavlíniných a pláče. Však jeho, otce Kavána, taky pálilo v očích, a to ještě nic neviděl. Což teprv, až uvidí!

Nár. Listy v říjnu 1898.

Zaspaný den.

Tenkráte padl poslední den měsíce na sobotu. Celestýnu Horáčkovi právě to vyhovovalo. Skončí dnes tu dřinu — prozatím! — a užije pak trochu svobody. Snad měsíc, dva měsíce — sám neví, jak dlouho.

Ale poslední den dodrží na minutu. Aby se neřeklo, že odešel v nějaké furii, aby každý musil uznati, že byl svědomitým do posledního okamžiku.

I sedal obkročmo na starý, kozí potažený „kozlík" v pisárně, převlečen již v kancelářský kabát, rozevřel účetní knihy — a tu teprv odbíjela na blízké věži osmá ranní. A než padla poslední, namočil již Celestýn Horáček péro a počal pracovati, kde včera přestal. Právě tak vystačí mu dnešek, aby byl hotov. Neboť na tom si zakládal pan Celestýn, že byl vždy „ažúr", jak se po kupecku říká.

Když sedal na svůj kozlík, všiml si dnes poprvé, jak ze sedadla starého toho méblu derou se trhlinami žíně, a kmitla mu hlavou myšlenka:

„No, dosluhujeme oba, kamaráde. Jsme oba takoví staří tovaryši…“

Ale v zápětí vyskočilo jiné pomyšlení:

„Jenže takový starý kozlík dá se znova vycpat a potáhnout a zas bude sloužit — a má tolik na prospěch, že necítí žádnou sekaturu. To je to! Dřevěný kozlík! Kdyby také mohl býti personál dřevěný…“

A po tomto pomnění projalo Celestýna Horáčka divné chvění. Dvacet let seděl na tomto místě! Za celých těch dvacet let si ani nepřipustil, že to někdy skončí — a hle, je to tu! Dnes poslední den!

A teď bylo mu neskonale hořko. To je tedy ta výsluha! A kdo mu to způsobil? Starý kamarád, někdejší přítel, nynější jeho šéf.

Hlavou Celestýna Horáčka táhla se historie celých těch dvacíti let, jež strávil v závodě Petrpaula & spol., ale hlavně se zastavil při událostech před sedmi lety. Tehda totiž zemřel starý pan Petrpaul, jehož společník dávno ho byl předešel na věčnost. Nebylo dětí, nebylo vůbec žádných dědiců, schopných řízení závodů, a rozumělo se skoro samo sebou, že osiřelý obchod přejmou nejstarší dva spolupracovníci, nebo aspoň jeden z nich. To byli

pánové Nožička, pokladník, a Horáček, účetní a disponent. Ale když Nožička přišel s přátelským nabídnutím k příteli Horáčkovi, zhrozil se tento zodpovědnosti a risika a snažně žádal, aby byl ponechán v posavadním svém postavení.

„Buď ty si principálem, ale já zůstanu účetním. Bude tak nejlépe. Nemám dost kapitálu do spolku — a závazek nějaký by mne tížil."

Vlastně to byl nedostatek energie u Celestýna Horáčka, ale k tomu se nepřiznal. Zatočila se mu hlava při pomyšlení, že by měl pojednou samostatně pracovati, vymýšleti, podnikati, býti zodpověden za možné ztráty. Pracovati dle rozkazů jiných — ah, to uměl výborně. Byl vycvikován na poslouchání, ale nedovedl by býti spoluvelitelem. Byl trpné povahy. Takových povah je nejvíce. Nedovede býti každý náčelníkem.

Šlo to stále dobře, až v poslední době nastalo mezi oběma přáteli jisté napjetí. Následník páně Petrpaulův, Nožička, chtěl zavésti v účtování nějakou novotu, jisté zjednodušení, ale Celestýn Horáček postavil se proti tomu jako suk. Jak to dělá dvacet let, tak je to dobře. A není-li s tím principál spokojen... Neboť tu musí býti poznamenáno, že ode dne, kdy jako majetník firmy Petrpaul & spol. byl zapsán Stanislav Nožička, neoslovil ho Cele-

stýn jinak než: „pane principále!“ Nehodí se, aby podřízený svému šéfu tykal, usoudil. A přes všechny námitky Nožičkovy nepovolil.

Při sporu o novém účtování padlo z úst páně Nožičkových slovo o „starém copu“ — a to Horáčka poranilo, do duše urazilo. Již neodpověděl, ale prvního vstoupil do „klece“ šéfovy a řekl odměřeně:

„Prosím, pane principále, abyste přijal měsíční výpověď a připravil mně vysvědčení.“

Pan Stanislav Nožička vyvalil úžasem oči, ale než mohl slova pronésti, zmizel účetní z klece.

Uplynul ten měsíc, dnes je posledního, ale ani s té, ni s oné strany nebyl učiněn pokus o smír. Uražen byl náhlou výpovědí šéf, a ačkoliv nepřestal býti dobrým přítelem, vzpíralo se v něm vše, aby sám navázal. Ne, nezasloužil si toho, aby starý kamarád takhle od něho utekl.

A naproti tomu trčel Celestýn Horáček na svém kozlíku jako z kamene, pracoval od rána do večera, hlavy neodvraceje, ale zatvrdil se jako hřeb. A kdykoli se v něm ozval nesmělý hlásek, že snad jednal trochu ukvapeně, posiloval se znova k odporu a úsilně vyhledával v paměti i nejmalichernější příhody z posledních sedmi let, které si pracně mohl vykládati jako jisté nešetrnosti, neřku-li dokonce „sekatury“, aby se jimi utužil ve svém rozhodnutí.

Zdálo se mu, že čeká šéf, aby výpověď odvolal, aby prohlásil, že setrvá — ale neučiní tak za nic na světě. Dokáže, že má taky energii. Ať přijde principál, jako silnější, ale Horáček se nepodloží.

A dnes tedy byl poslední den!

Projíždělo mu to celým tělem, když pomyslil, že tu sedí naposledy. Dvacet let — a konečně hodina vypršela. Byl on starý kozák, pan Celestýn, ale za ten den několikráte ho zasvrbělo v očích, lítostí a — hněvem. Hle, jak je tvrdý „pan principál"! (V duchu posměšně to slůvko vyslovoval.) Kdyby přišel, kdyby řekl: Kamaráde, tak co, zůstane při starém? — popadl by ho za ruku a stiskl by ji. Vždyť na to čeká celý měsíc! Vždyť proto nic jiného nehledal! Ale šéf nepřichází. Ba, šéf se tváří, jako by Horáčka vůbec neviděl. Jako by ho tu již nebylo. Tak aspoň si namlouval Celestýn Horáček v poraněné duši své.

Ať! Užije trochu svobody. Však si to zaslouží, za dvacet let. Bude měsíc nebo dva „vagírovat". Beztoho neví nic o světě.

Sklonil se večer, šéf prošel posledně písárnou, utkvěl nepozorován dlouhým pohledem na Horáčkovi, ale ten byl jako zarytý do své hlavní knihy. Tak tedy řekl pan Nožička: „Dobrou noc, pánové, na shledanou . . ." a dvéře za ním zapadly.

„Říkej si na shledanou!" hovořil k sobě v duchu posměšně Horáček. „Mne neuvidíš! My nemáme proč se shledávati...!"

Bylo po všem. Již neměli spolu co mluviti. Vyplacen byl již před měsícem pan Horáček — platilo se anticipando — zejtra, prvního, si přijde pro vysvědčení. Ne, pošle si pro ně...!

Dopadla sedmá, Celestýn Horáček umyl ruce, svlékl kancelářský kabát a řekl starému sluhovi (však nemohl potlačiti chvění hlasu při tom):

„Toníku, až půjdete po neděli někam cestou, doneste mi tenhle kabát domů..."

A šel.

Dnes nešel domů. Dnes mu začíná svoboda, podívá se mezi lidi. Ale spíše se nutil mezi lidi, aby utopil „červa". Dnes by nemohl býti sám, v tom opuštěném, staropanickém pokoji, se svými žravými myšlenkami. Posluhovačce řekl již v poledne, aby k němu večer nechodila — a aby nechodila ani zítra, v neděli. Vyjede si někam na celý den.

Cesty Horáčkovy byly tohoto osudného posledního velmi křivolaké. Bez cíle chodil dvě hodiny Prahou. Konečně hlad, žízeň i podzimní sychravina vehnaly jej do plzeňské pivnice. Ať! říkal si vzdorně. Dá si berdo.

Nikdy v životě neměl tolik čárek na misce pod sklenicí, jako dnes. Ať! Nepočítal je a pil.

A pil do druhé s půlnoci, ačkoli se mu již stýskalo po lůžku, ačkoli mu hlava nezvyklým pitím jako napuchala, a nehnul se, pokud ho nevystrnadila policejní obchůzka.

„Pánové, pánové!" ozývalo se již po třetí ode dveří, „dvě pryč!"

Nikdy se mu nestalo, aby ho policajti vyhazovali z hospody. Ani nevěděl, že se to tak dělá.

Pojala ho nová zlost, nešel domů. Vždyť jsou ještě kavárny! A šel do takové noční, kde břinkal nějaký chuďas na kytaru a kde slyšel řeči a viděl výjevy, až mu bylo úzko. Ať! Skoro mu bylo sladko, že se tak týrá, že tak trpí. Kdo to zavinil? „Pan principál" (zase tak jízlivě to pronesl) svým „starým copem"! Ať jenom nechá ty staré copy! Ty jsou ještě dobré!

Všecek vyjevený díval se na něj domovník, když mu po čtvrté ranní otvíral. Neboť to se ještě nestalo. Celestýnu Horáčkovi vůbec nikdy neodmykal, neboť ten byl vždy před desátou doma a snad již i v posteli.

Těžce dolehl Celestýn Horáček do peřin a těžce usnul. Již ho nežraly žádné myšlenky. Byl zveden tak, že vůbec nemohl mysliti. Ani nevěděl, jak se v pláči rozškytal, když se podíval na hodiny a viděl půl páté. Plakal sám nad sebou, nad svým spuštěním.

— — — —

Hodiny hrkaly sedmou, když se probudil. Připadalo mu — ačkoli člověk ve spaní nemůže čas měřiti — že minula předlouhá noc.

Podíval se nad pohovku k oknu, nad níž visel útržkový kalendář. Veliká třicítka se tam černala. No dobrá! Celestýn Horáček vždycky před spaním utrhl včerejší datum a připravil si už dnešní. Aby se neomýlil. Patrně včera taky tak učinil — dobrá. A hle, sedm hodin!

Rychle vstával, myl se, oblékal. Má na spěch — je posledního, aby nikdo neřekl, že něco zanedbává.

Posluhovačka přinesla snídani. Horáček slova nemluvil, hltavě jedl. Jaký to má dnes hlad!

A potom spěchal do pisárny. Jak šel, připadalo mu, že právě takové myšlenky ho už kdysi provázely, jako dnes. Snad proto, že na to vůbec čtyry neděle myslil.

Vstoupil do pisárny, převlékl se, sedl obkročmo na starý kozlík. Na stole před ním ležela kupa dopisů, účtů. Po starém zvyku otvíral je, přelétal očima, třídil.

Teď otevřel knihy. Zadíval se na strany, vytřeštil oči, promnul je a zas a zase díval se na číslice, na data. Má vidění? Všechno je uzavřeno dne třicátého! Ale vždyť teprv dnes...!

Celestýn Horáček zavřel knihy a odložil

je. Bylo mu, jako by se pod ním něco viklalo, houpalo, jako by nebyl svůj. Co se to stalo?

U „klece“ šéfovy vrzly dvéře, pan Stanislav Nožička vstupoval do pisárny a jak spatřil Horáčka na svém místě, zajiskřily mu radostí zraky.

Kolíbavými kroky zamířil k účetnímu, přikročil rychle od zadu a poklepávaje mu radostně na záda, pronášel vlídně a srdečně:

„To mám radost, kamaráde, že jsi přišel! Vidíš — vidíš, je tak nejlíp, že zůstane vše při starém. Tys mi nahnal — tvrdá palice! Ale věř mi, jistě jsem tě očekával, jistě! A víš co, abys mi takhle nemohl vyvádět a nahánět — dnes to spolu uděláme, čemu jsi se tehda bránil — do spolku, na polovici! Povíme si to pak, povíme...“

Celestýn Horáček chopil se podávané ruky, ale stále se mu zdálo, jako by měl závoj přes oči a přes celý obličej — — —

Když po chvíli starý sluha kmitl se kolem stolu pana účetního, zastavil ho Celestýn Horáček a otázal se šeptem a nejistě:

„Toníku — co pak bylo včera?“

Toník vyvalil oči.

„No neděle, Božínku, neděle...!“

„Neděle!“ vzdychl Horáček. A tvář jeho

pokryla se připitomělým výrazem, když pronášel tiše před sebe:

„Neděle! Kde pak já jsem to v neděli byl?“

Nár. Listy v prosinci 1896.

Muž bez třináctky.

Slečna Hedvika, šestnáctileté poupě, byla se právě vrátila do rodiny z kláštera velmi zbožného řádu ženského, který se obíral vychováváním děvčat. Skoro mi jí bylo líto, jak byla vykázněna na předčasnou, nepřirozenou vážnost, jak skoro čišela pedanterií, která vás mrazí u stvoření tak mladých. Avšak — byl jsem přesvědčen v nitru svém — život ti zase vrátí přirozenost a rozmar, milé dítě! Ten klášterní nátěr spadne; neníť ani ohnivzdorný, ani nepromokavý.

Vykládala z tlumoku nějaké knihy, sešity, školní práce, a všiml jsem si, že na všech těch věcech se opakuje táž číslice: 23.

„Co to znamená, slečno Hedviko?"

„Moje klášterní číslo. Byla jsem poslední, — nejpozději jsem se přihlásila. Byly jsme tam označeny jenom číslicemi."

„Třiadvacet vás bylo?“

„Nikoli, jen dvacet a dvě.“

„A kterak tedy že máte číslo 23?“

„V našem klášteře nebylo a není chovanky s číslem třináctým.“

„Tak tedy po dvanáctce...“

„... následuje čtrnáctka.“

„Podivná pověra!“ usmál jsem se.

„V našem klášteře nebylo pověr,“ odtušila slečna Hedvika vážně. „Ale třináctka je neblahé číslo.“

„Je prostě počátkem druhého tuctu.“

Slečna Hedvika podívala se na mne pohledem nesmírně káravým.

Ale teď ozval se její strýc, statný bezmála padesátník, majetník továrny z blízkého okresního města, který milým příbuzným byl přivezl plný kočár vánočních dárků:

„Nezlobte Hedvičku, příteli. Vždyť víte, jaký má význam třináctka u tabule, o štědrém večeru, o svatbě — a tak dále. Ale povím vám, že jsem se setkal s mužem, který se snažil, aby třináctku vůbec vymazal ze svého života. Chcete si poslechnout?“

„Počkejte, počkejte, švaře,“ volala domácí paní, „doleju poháry a chci také poslouchat.“

Spěchala do vedlejšího salonu, studeného jak psinec, který jim v zimě sloužil za lednici, přinesla čerstvé dvě láhve ležáku, nalila a usedla do lenošky.

„Vypravujte, švaříčku."

„Když jsem se v Praze vyučil," započal továrník Záhora, „a když jsem vychodil kupeckou školu, teprv jsem viděl, že mně počátek života nastává. Uchytit se, uchytit! Honem nějaké třicetizlatové místo. Víte, tehda bylo třicet zlatých měsíčně vrcholem mých přání. Nu, měl jsem nějakou oporu v jistém obchodníku, příteli naší rodiny. Sám sice nepotřeboval nikoho, měl malý závod, ale doporučil mne. Popsal pečlivě svoji navštívenku a řekl mně: ‚V závodě Koryndy a spol. jest uprázdněno místo skladníka. Korynda je starý můj přítel, rostenec, učili jsme se spolu. Ale je nejvyšší čas. Jděte k němu ještě dnes.' — Nešel jsem — běžel jsem. Víte snad, jak je člověku, který hledá místo a má konečně doporučení v kapse. Každá vteřina mu znamená existenci. — V závodě nebylo šéfa Koryndy. Odkázali mne na zítřek. Ah, co všechno se může státi do zítřka! Dnes, dnes! Vyšed z písárny, ostýchal jsem se vrátiti se tam, ale vyptal jsem se domovníka, kde pan Korynda bydlí. Tam a tam. K němu! — Udýchán stanul jsem ve druhém patře zasmušilého domu v Krakovské ulici, zazvonil jsem. Otevřela mi ženština, hospodyně — pan Korynda byl svoboden.

‚Mohu mluviti s panem Koryndou?'

‚Pán spí.'

Podivná věc. Bylo deset hodin dopůldne. Obchodník!

‚Kdy bych zastal pana Koryndu v závodě?‘

‚Pán dnes do obchodu nepůjde.‘

Půda viklala se mi pod nohama.

‚Mohl bych tedy snad přijíti později, až pan Korynda vstane?‘

‚Pán dnes nevstane. Až o půlnoci. Ale máte-li něco nutného, jděte do závodu, k panu Pávkovi, jeho společníku.‘

Letěl jsem se schodů, letěl jsem opět do pisárny firmy. Hořel jsem spěchem a chvěla se ve mně každá čiva nejistotou, obavou, že již přijdu pozdě.

‚Mohu mluviti s panem Pávkem?‘

Odkázali mne do jakéhosi přístěnku, v němž věčně hořel plyn. To byl kabinet pánů šéfů. Přednesl jsem svoji žádost, odevzdal jsem visitku svého protektora a poznamenal jsem nesměle, že jsem byl u pana Koryndy, ale že jsem ho nezastal.

‚Šel jste marně,‘ odpovídal pan Pávek. ‚Dnes je třináctého.‘

Nerozuměl jsem tomu, ale bylo mi to lhostejné. Jen když místo posud není obsazeno. — Pan Pávek byl vlídný muž, ptal se, mám-li vysvědčení. Podal jsem mu všechny své doklady, kolkované a dle tehdejšího zvyku pečetěmi opatřené. Prohlížel, kývl hlavou a promlouval přívětivě:

‚Víte, pokud se týče přijímání personálu, vyhradil si to pan Korynda, nepletu se mu do toho. Mám zase své. Ale líbíte se mi, vysvědčení jsou pěkná — přimluvím se za vás. Přijďte zítra, najdete mého společníka...‘

Teď se podíval na jedno vysvědčení — poslední, z obchodního učiliště — a lusknuv prsty, zvolal:

„Chyba, mladíku. Nenamáhejte se. Nebude z toho nic. Máte nehodu!‘

Vzhlédl jsem k němu uleknut, srdce mi zabušilo.

‚Toto vysvědčení má datum třináctého, — je konec. Pokuste se jinde.‘

A podával mi papíry. Sáhl jsem po nich chvějící se rukou, ale sáhl jsem vedle; měl jsem oči plné slz, všechno přede mnou se míhalo. Pan Pávek podíval se na mne a patrně se slitoval. Klepl do stolu a řekl náhle:

‚Víte co? Dojděte k řediteli ústavu, zaplaťte si nový kolek a požádejte, aby vám napsal nové vysvědčení, s jiným datem. Dvanáctého nebo patnáctého, lhostejno, ale třináctka tam nesmí zůstat. Opatřte si to bez prodlení, možno-li.‘

Nepídil jsem se po vysvětlení, nemohl jsem vyslýchati nastávajícího principála — jak jsem doufal — vlastně jsem o tom ani nepřemýšlel. V tu chvíli totiž. Až později mi to vrtalo mozkem. — Ředitel ústavu ochotně mi přepsal vy-

svědčení, druhý den jsem je předložil panu Koryndovi & spol. s ostatními papíry, a byl jsem přijat. — Pět roků setrval jsem v tomto závodě, pět krásných, mladých let, zcela spokojen, a šéfové byli spokojeni se mnou. A poznal jsem dokonale pana Koryndu. Byl to dobrý muž, ale podivín. Hned od počátku věnoval jsem pozornost oné číslici, která se mně mohla státi tak osudnou. A zhenáhla jsem poznával její divný vliv na principála Koryndu, jehož významu však jsem nechápal. Třináctého dne v měsíci jsme ho nikdy neviděli v závodě. Toho dne vůbec nežil. Pracoval před ním do pozdního večera, do noci — pak spěchal domů, ulehl a nešťastné datum přespal. Probouzel se o půlnoci, s počátkem dne čtrnáctého, vstal, posnídal a dal se do práce, kterou si již o den dříve připravil. Žádná věc v našem závodě nesměla být označena třináctkou. Žádný kus našeho zboží nestál třináct krejcarů nebo třináct zlatých. Na útržkovém kalendáři nesměla se objeviti třináctka. Ve knize snímků nenalezli jste ani jediného dopisu s datem třináctého. Korespondent datoval vždy o den později. Třináctá strana obchodních knih zůstávala nepopsána — příčná čára činila ji neplatnou. Nepodepsal kvitance s kolkem třináctikrejcarovým. Kdyby mu byl kdo nabízel stovku za třináct zlatých, nekoupil ji. — Nu, co bych to vypočítával: třináctku nechtěl viděti, nesměla se

před ním vysloviti. Nikdo neznal původ tohoto odporu, té nenávisti ke třináctce, ale všichni jsme mu co nejopatrněji vyhovovali. Podrážditi jej v té věci znamenalo odchod ze závodu. Ani společník jeho Pávek nevěděl, v čem kotví to podivínství.

Nejdráže nám přišla proklatá třináctka, když obec pražská zařídila nové číslování, když přibíjela orientační tabulky na domy. Dům, v němž po léta byl závod Koryndy & spol., dostal — třináctku. Tehdáž byl Korynda rozčilen, rozrušen, téměř nepříčetný. Na léta, snad nadosmrti má býti jméno firmy, j e h o jméno, spojeno s t ř i n á c t k o u! Na účtech, na obálkách, na razítkách, ve všech oznámeních v novinách, v cenníkách, v adresáři má vedle jeho jména řváti nenáviděná třináctka. Nesnesl toho. Ač jsme měli neobyčejně výhodné místnosti, na ráně, laciné, přístupné — Korynda vypověděl a stěhovali jsme se ještě před vypršením termínu. Představte si, co znamená stěhovati závod obchodní. Kdo nezažil, nepochopí. Tehdáž mírný pan Pávek kladl zoufalý odpor, ale marně. Korynda řekl mu, že se s ním rozejde, nepovolí-li. A marně při té příležitosti se namáhal pan Pávek, aby pronikl tajemství třináctky, aby její kouzlo nějak zažehnal. Korynda mlčel.

Až jednou . . .! Korynda na smrt onemoc-

něl. A jednoho dne přišel do pisárny lékař s vážnou tváří a řekl Pávkovi:

„Pane, připravte se na nejhorší. Váš společník — zdá se mi — je ztracen. Máte-li s ním co spořádati, má-li nějaké obchodní záležitosti u sebe — navštivte jej, zítra by snad bylo pozdě!"

Pan Pávek mne zavolal do svého přístěnku a otázal se: ‚Nebojíte se nákazy, Záhoro?' — Nebál jsem se ničeho. — ‚Půjdete se mnou k panu Koryndovi, abych měl svědka, kdyby se jednalo o něco důležitého.'

Byla to smutná návštěva. Pan Korynda ležel v ohni, blouznil, stenal, a zase upadal v ochablost a skoro v bezvědomí. Chtěli poslati pro kněze, ale nebyl by ho poznal, nebyl mu nic platen. Pan Pávek hleděl soucitně na nešťastného druha, ale pak — přemáhaje se — sedl ku psacímu stolu u okna a pořádal listiny, které se týkaly obchodu. Pracovávalť Korynda horlivě i doma. Pávek rovnal, spisoval, aby se v prvním zmatku po smrti nic neztratilo. Sepsal o tom seznam, dal jej podepsati lékaři a mně, jako svědkům. Byly tam i nějaké peníze. A když chtěl seznam opatřiti datem, otázal se roztržitě:

‚Kolikátého máme dnes?'

‚Třináctého!' vyhrkl jsem.

Na to slovo vzchopil se náhle nemocný

na lůžku, opřel se, vytřeštil oči a zvolal žvatlavě, jako dítě, ale v nesmírném rozčilení:

„Třináctého? Třináctého? Ne — dnes ne, dnes ne! — zítra, ale ne dnes!‘

A zase klesl do podušek.

Utichli jsme, nemluvili jsme dále. Bylo mně, jako bych se byl dopustil zločinu, že jsem to datum vyslovil. Jen pan Pávek po chvíli tichounce počal přebírati nějaké trety v otevřené zásuvce Koryndova stolu. A tu, vyhrábnuv něco a prohlédnuv to, vyvalil oči a přitiskl dlaň na čelo, jako by chtěl říci:

‚Ach, teď chápu!‘

A mlčky podal mi papír, list, v záhybech svých skoro již se rozpadávající. A četl jsem:

Blahorodý pane!

Ani tentokráte nemohu odpověděti jinak než záporně a snažně Vás prosím: nenaléhejte na mne již! Jsem nešťastna při pomyšlení, že Vám nezvratné mé rozhodnutí způsobí lítost, snad i bolest, ale neklamte se, že byste ve spojení se mnou byl šťasten. Neboť konečně tedy musím Vám doznati, že srdce mé náleží jinému a náleželo dávno před tím, než jste mne neblahou pro Vás náhodou seznal. Zapomeňte na mne a buďte zdráv a šťasten s jinou, již zvolíte za družku života svého.

V povinné úctě

Růžena Kovářova.

V Praze, 13. listopadu 1866.

Vedle toho dopisu složen byl v obálce výstřižek ze starých nějakých novin:

‚Sňatek manželský uzavřeli dne 13. ledna slečna Růžena Kovářova a Jaromír Sykyta, městský inženýr.‘

To bylo rozluštění třináctky Koryndovy! Tiše vložil pan Pávek osudný dokument do zásuvky a pozdě v noci odcházeli jsme od umírajícího Koryndy.“ —

Domácí paní poslouchala s nesmírným napjetím, slečna Hedvika s hlavou skloněnou, jako v hlubokých myšlenkách. Nemohl jsem potlačiti otázku:

„A zemřel Korynda do rána, pane Záhoro?“

„Ne. Byla to krise — snad jej zachránilo moje neprozřetelné zvolání. Ani umřít nechtěl třináctého! Šťastně krisi přečkal, ráno nastal obrat, Korynda se uzdravil. Je živ, zdráv a — ženat.“

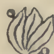
„A!“ vyhrkl jsem. „Oženil se?“

„Ano. A nenáviděná třináctka se mu podivně vymstila. Když jsem byl posledně v Praze, dověděl jsem se, že se mu právě narodilo — t ř i n á c t é dítě. A jsou všechny zdrávy. Myslím, že s ním nebude řeči, pokud číslici tu nepřekoná...“

Domácí paní pohlédla na svaka, jako by mu chtěla umlčeti další slova na rtech. Vždyť

tu bylo dítě, Hedvika! Ale slečna Hedvika pozdvihla nyní hlavu, a hledíc velikýma očima na strýce, vážně, jako po dobré rozvaze pronesla:

„Není snad vyloučeno, že se mu to podaří? A přála bych mu toho ze srdce. Neboť třináctka je skutečně číslo neblahé.“

Nár. Listy v březnu 1896.

Nový závod.

Nezamlouval se mi pranic, když jsem jej spatřil poprvé. Byl mně dokonce nesympatický, ano odporný. Zdálo se mi, že v jeho výraze je kus takového nestydatého výsměchu všemu, nač se dívá. Že pohrdá vším svým okolím, ale ne jako mudřec, který se uzavírá před pošetilostmi světa, protože sám si dostačí; tento muž stavěl na odiv jistou povznešenost, předstíral jakousi noblesu, pohlížel na lidi s patra — a to při vší své mizerii. Ukrýval ji sice, ale takové věci neujdou na konec bystřejším zrakům.

Snažil se vypadati elegantně a tak na povrch skoro se mu to dařilo. Ale náhle viděl jsem, že pár manšet nosí snad celý měsíc. Svlékal kdysi svrchník a při tom vysmekla se mu pravá manšeta z rukávu spodního kabátu, obšívaného koketně černými lesklými prýmky. Jedna její polovice, jejímž úkolem bylo vy-

čnívati na dva centimetry z rukávu, byla poměrně čistá, bílá; ale polovice druhá, již obrácená do rukávu, byla šedivá jako popel. Je to přirovnání dosti lichotivé. Byla vlastně jako podlaha. Soudil jsem z toho, že musí velice šetřiti prádlem. Uhnul se kdysi, když jsem za jeho zády snímal s hřebu noviny, a tu mrsknuv okem za krk elegánův, zpozoroval jsem, že páska jeho nákrčníku je vzadu umaštěna a roztřepena. Široký uzel kravaty jakž takž vyhovoval, ale když jednou rychlým posunem ruky jej odhrnul, viděl jsem, že kryje náprsenku prahnoucí po prádle, náprsenku, jejíž dírky byly roztrhány a neudržely se na knoflíčkách. Hrál kdysi kulečník a když se natahoval na kouli hodně vzdálenou, nadzdvihl pravou nohu, netuše, že tím odhalí hnedle dvě Achillovy paty najednou. Shrnula se mu nohavice proužkovaných spodků z česané vlny, při čemž jsem učinil dva další objevy: předně se ukázalo — ale račte prominouti! — že nemá podvlékaček, a za druhé botka jeho zakmitla se ztrápenými, vytahanými, svraštělými ‚péry', a zničený podešev děrami svými přímo řval po zotavení v obuvnickém atelieru.

To vše arci bylo schopno vzbuditi soucit s talmovým elegánem, kdyby při té mizerii své existence nebyl býval tak pánovitým a týravým naproti ubohým pikolům, kdyby nebyl tak drze žertoval se všemi těmi ubohými pro-

davači sirek, mýdla, voňavek a Bůh ví čeho, kolik se jich za večer v místnosti vystřídalo; které sice vždycky zdržoval jalovými tlachy, blázny si z nich tropě, ale nikdy ani za krejcar nekoupil.

Za to však míval pečlivě vyholenou bradu, dobře namazané kníry, že trčely jako šídla, a přes tu chvíli rozčísal si hřebénkem licousy. Vlasy na přední část hlavy, kde jich patrně nebylo, vypůjčoval si ze zadu.

Hádal jsem dle všech jeho manýr, že to je ‚kvitovaný' důstojník. Uhodl jsem. Svěřil mně to jednoho večera markér. Kvitoval ne proto, že by se zásady jeho nebyly srovnávaly s vojenským stavem, že by byl toužil, aby se stal užitečnějším světu, ale musil odejíti pro nějakou ‚čestnou záležitost'. Nejspíše pro dluhy nebo pro nějaké poklesky ve službě.

„Teď zařizuje nějaký závod," dodával markér.

Rád bych byl věděl, jaký. Po jaké činnosti asi takoví lidé touží? K čemu v sobě cítí povolání?

„A rád by se oženil," svěřoval mně dále markér. „Ale s nějakou bohatou."

To jsem věřil na slovo. Ta by si popadla. A mimo svoji výbavu aby přinesla také hned výbavu pro ženicha.

Ale jak to divně chodí na světě! Někdo se pachtí, pachtí, hledá nevěstu — ovšem s po-

mocí, aby mohl dále a úspěšněji pracovat — a pachtí se nadarmo. A tento můj neznámý již za několik neděl po sdělení markérově došel cíle.

Ďas ví, zda bydlil tehda v mé čtvrti, ale pojednou jsem jej potkával téměř denně. Zdálo se mi také, že se nějak spravuje. Prádlo bylo skutečně vyprané, botky měl nové, nákrčník snad včera ještě zdobil některou výkladní skříň. A vedl se. Patrně s nevěstou. Nebyla nejmladší, vypadala mně jako vdovička. Mnohá vdova ovšem třeba čerta by si vzala.

Kráčel ztopořen vedle ní, dívaje se jako vítěz na lidi kolem. Mnoho nemluvil. Jen tak chvílemi ukáplo slovo.

Jsou podivné náhody. Náhodou jsem se octl po několika dnech na přátelském večírku jistého zábavného spolku v Konviktě, a náhodou tam byl i můj kvitovaný důstojník — s nevěstou. Byla to neomylně vdova, přišla s ním sama, bez gardedámy.

Rozhlížel se, dle všeho neznal tu nikoho. Ale pak náhle zamířil ke stolu, u něhož seděli již starší páni, poklonil se, žádal o dovolení, by směl přisednouti, uvedl se obřadně jako ‚Alexandr, soukromník', a jediné paničce ve společnosti představil svoji společnici: „Moje nevěsta."

S dvorností nějak hranatou, jako by dávno byl vyšel ze cviku, vyhledával na lístku a ne-

věstě své doporučoval večeři, objednal jí pivo, ptal se, jak jí chutná, je-li spokojena, líbí-li se jí zde, a sliboval jí: „Sem budeme choditi častěji.“

Ale čím dále, tím méně se nevěstě své věnoval. Spíše obracel svoji pozornost k sousedce paničce a stejně horlivě si hleděl sklenice. Po vyčerpání obvyklého programu nastal tanec a nevěstu páně Alexandrovu počali vyváděti páni od stolu. Zprvu dovolovali se u ženicha, později se už ani neptali, a nevěsta šla z ruky do ruky.

Alexandr soukromník hleděl nějak roztržitě kolkolem. Bylo mu nemilé, že nevěsta jeho tak nemírně křepčí? Či pozoroval dokonce, že se k ní nápadně dvorně chová jeden ze stolovníků, silný brašnář Závora?

Ať se stalo jakkoli, protivný ten kvitovaný důstojník a nyní ‚soukromník‘ Alexandr prohrál toho osudného večera partii. Jako ženich přišel a — ženichem také zůstal. Pleno titulo. Za málo neděl oznamovaly totiž noviny ve zprávách „rodinných“, že pan Matyáš Závora, majetník chvalně známého brašnářského závodu, pojal za choť paní Veroniku Švarcovou rozenou Půlpánovu. A když jsem za týden po tomto oznámení potkal manželský ten pár — ejhle, po boku Závorově kráčela jako zářící mladá panička — — někdejší nevěsta Alexandrova.

Za nedlouho postihl jsem Alexandra v noční kavárničce. Notně pil a zdálo se mně, že se nějak divoce směje. Bral si k srdci, že byl tak zklamán, že jím bylo zhrzeno?

Ne, nezničila ho ta rána. Chtěl žít a chtěl se patrně stůj co stůj oženit. Přišel za krátko do zahradní zábavy u Šáryho a na jeho pravé ruce zavěšena byla — jiná dáma.

„Moje nevěsta . . .“ představil ji společnosti, k níž přisedl.

Budeš asi opatrnější, myslil jsem. Dá si teď na ni pozor.

Ne! Byl nesmírně důvěřivý. Hůře. Byl raněn slepotou. Nepozoroval, že nevěsta za jeho zády koketuje s jinými, a když došlo k tanci, marně čekal jejího návratu z tančírny. Byla v kole a vrátila se až po posledním tanci, a když odcházeli ze zahrady, připojil se k nim jako společník nějaký malý kupec z Karlova náměstí.

A po šesti nedělích byla nevěsta Alexandrova ženou toho kupce! Protiva chodil zase sám a sám.

Někdejší můj odpor k němu ochaboval. Skoro se mne vzmáhala lítost, když jsem hleděl na toho nešťastného lovce nevěst, které mu pak jiní odluzovali. Ale k čertu, proč byl takový nejapa a vodil je právě do mužských společností! Vyzýval tak osud vlastní svou neprozřetelností.

Ostatně soukromník Alexandr nezoufal, nepoddával se. Statečně zápasil s osudem, doufaje, že nakonec přece zvítězí. Netrvalo dlouho, a do jisté sousedské zábavy na Žofíně dostavil se — zase s nevěstou. Do třetice všeho dobrého! Teď sledoval jsem všechno jeho počínání se zájmem. Zdali pak tentokráte...?

Ne, byl to přímo hlupák. Nevěsta jeho odskočila na chvíli, aby si vyslechla nějakou deklamaci blíže verandy, a pan Alexandr jako nepomyšlené dítě svěřoval se svým soustolovníkům, kterak se těší na nový život. Dvanáct tisíc prý není k zahození — mínil patrně věno své nastávající — a po nebožtíku muži je prý ‚Amálka' zcela zařízena. Knoflíku prý netřeba do domácnosti koupiti. Na těch dvanáct tisíc ani se nesáhne. Jsou uloženy v bezpečných papírech a vynášejí celých šest procent.

Nejbližším následkem tohoto lehkovážného sdělení bylo, že dva členové téže společnosti stolové počali se nápadně dvořiti Amálce, a na konec málem se znesvářili. Vítězem byl majetník elektrotechnického závodu Pečárek, člověk úhledný, podnikavý. Amálka jmenovala se do dvou měsíců paní Pečárkovou, nikoli paní Alexandrovou. Můj kvitovaný oficír po třetí „ovdověl" před svatbou.

Viděl jsem po boku páně Alexandrově čtvrtou, pátou, šestou ženštinu, pokaždé jinou, a vždy jeho nevěstu. Ale žádnou z nich ne-

vedl k oltáři. A záhada jeho osudného ženiš-ství jednoho dne neočekávaně se mi vysvětlila. Tehda, když v jisté choulostivé věci byl před-volán za svědka k trestnímu soudu.

„Vašnosti," mluvil ke mně medovým hla-sem, „snad nebude nutno, abyste moje jméno dával do novin..."

„Vždyť vám se nic nestalo, proč se bo-jíte veřejnosti?"

„Vašnosti, pro sebe se nebojím ničeho, mám čisté prsty. Ale škodilo by to závodu."

„Kterému?"

„Mému!"

Sáhl do kapsy a podal mně visitku.

ROBERT ALEXANDER,
zprostředkovatel sňatků.

Padalo mně bělmo s očí — a přece ještě jsem dobře nechápal.

„Prosím vás, tedy všechny ty vaše ne-věsty...??"

A pan Robert Alexandr vysvětlil mi svoji manipulaci.

„Víte, někdy je ženská jako květ, peníze má, pořádná je, a všecko nic platno. Sama si nemůže chytit partii; inseráty, nabídnutí — to je pro taškáře. Ale když se takhle může ukázat, když se o ní projádří, že je n e v ě-s t o u, najednou by si ji vzalo třeba deset lidí. Jak je zadána, hned by ji chtěl druhý,

třetí. A na tom jsem založil svůj podnik. Provedu ji dvakrát, třikrát, představím jako svou nevěstu — a nevěřil byste, kolik lidí pojednou dostává laskominy! O nic tak lidé nestojí, vašnosti, jako o to, co už je v pevných rukou. A moje nevěsty jdou jako na dračku. Jsem specialistou pro vdovy. Kdybych někdy někomu z pánů přátel mohl posloužit... Za nejmenší provisi...“

Poděkoval jsem mu za vysvětlení. Výborný muž!

Ještě ho časem potkávám. Pěkně vypadá, tloustne, šatí se teď skutečně elegantně. A stále vodí svoje „vzorky“ do společností.

Pravda zcela nepochybná, že pro lidi podnikavé a vynalezavé stále je dost příznivé půdy na světě. Běží jen o vlohu, o nadání, kterak jí kdo dovede vykořistiti.

Nár. Listy v listopadu 1903.

Kterak se stalo . . .

Historka z někdejšího m a l é h o předměstí pražského.

Ano, kterak se stalo! Však by se nikdo nebyl nadál, že něco takového může se státi pod střechou pana Tomáše Drobečka, a nejméně by se toho byl nadál pan Tomáš Drobeček sám.

Neboť v jeho domě nedělo se nic neobyčejného po celý rok, po dlouhá léta. Klidně ubíhal den v nepřetržitém šukání za pultem, a když večer o desáté semkly se těžké dveřeje krámové, když závory zapadly do svých jamek a když — pro větší bezpečnost — založeno bylo uvnitř těžké příčné břevno a utaženo dvěma šrouby, tu se zdálo, jako by v domě pomřel všechen život, jako by pod těžkou hákovou jeho krytbou nikdo ani nedýchal.

Uložilť se po denní neunavné práci principál pan Drobeček, ulehla na druhou postel veliké ložnice věrná jeho družka paní Terezie,

a nahoře nad ložnicí v malém podkrovním pokojíku usínala také dceruška obou, hnědooká, temnovlasá Karolinka.

Ještě před rokem spávala Karolinka v malé, těsné alkovně vedle ložnice rodičů, ale pak jednoho dne vyložila paní Drobečková choti svému — a třeba tu pověděti, že na veliké překvapení pana Tomáše Drobečka — kterak jejich Lotynka není žádným dítětem již, ba, že je děvčetem skoro na vdaní, a že je slušno, aby měla vlastní pokojík. Opakuji, pan Drobeček otvíral oči, neboť si věru nevšiml, že Karolinka podivným a jemu téměř nepochopitelným pochodem změnila se z vytáhlého, kostnatého ženského výrostka v úměrnou, ladnou dívku, že její oči pozbyly nijakého, těkavého dětského výrazu, že nabyly podivné hloubky a že z nich zírá skutečná dívčí duše.

A takto se stalo, že malý, do té doby prázdný — lépe řečeno všelikým haraburdím naplněný pokojík pod krovem, s dvěma vikýřovými okny — zřízen byl na dívčí budoárek (ačkoli, račte dovolit, pan Drobeček nevěděl, co je budoárek), a že se od té chvíle nazýval slečniným pokojem. —

Nu a v patře nádvorního boku budovy, do něhož z patra předního domu bylo o několik stupňů níže, tam ve dvou světničkách, z nichž každá měla okno na pavláčku, spávali dva mládenci páně Drobečkovi. Učedníků

neměl pan Drobeček již po léta, a to od času, kdy mu jeden takový drobný chovanec v domě zemřel. Ne vinou páně Drobečkovou. Roznemohl se, chudera, na hořkou nemoc, a nepřečkal ji. Tehda chodil pan Drobeček jako smyslů zbavený, povolal k nemocnému oba lékaře z předměstí, dopsal rodičům, pečoval o chlapce jak o vlastního — Jirka přece podlehl. A principál Drobeček zařekl se:

„Do smrti už nechci žádnou mládeř do domu. Je to vrátké jako kuřata, nevíš, kde se to schvátí, užene, a ještě aby lidé myslili, žes je utahal!"

Nebo pan Drobeček dlouho, dlouho nemohl zapomenouti na zoufalý nářek matky Jirkovy nad rakví synovou, nad její nadějí. A pořád mu připadalo, že v jejích očích topila se v slzách výčitka: Tys mi ho umořil!

Ne, takový pan Drobeček nebyl.

To taky byla za celou dobu jeho samostatnosti a snad jeho celého života jediná veliká, bouřlivá, vzrušující událost. Před tím i později plynul život v šedivém tom domku klidným tokem. Zdálo se, že pod krovem páně Drobečkovým není náruživosti, není vášní, ba ani rozčilení. Jiní principálové řvali — pan Drobeček neřval. Jiní principálové peskovali personál i čeleď, nadávali — pan Drobeček nevypustil nadávky z úst. V jiných krámech a domech kupců hlomozilo se, třískalo, bouchalo.

U pana Drobečka válely se sudy tiše na dvorek nebo do sklepa, tiše se otvírala víka beden, ba i palice jeho velikého hmoždíře jaksi tlumeně tloukla pepř, skořici, zázvor. Pan Drobeček hovořil sám tichým, tlumeným hlasem, a po jeho příkladě všichni kolem něho uvykli tak mluviti, jednati. I sám ten šedivý jeho dům jako by v polosnění mhouřil oči.

Až náhle zas po letech! Událost, která celým domem otřásla.

Mladší mládenec pan Vincenc náhle odešel. Hned, na hodinu. V neděli v poledne posledně zavřel a zamkl vrata, v pondělí v poledne byl již na cestě do světa.

Vydalť pan principál Drobeček Vincenci po nedělním obědě tobolku na „východ", tobolku, v níž byly dvě zlatky. Sám je tam pan Drobeček vkládal, dobře počítal, zmýliti se nemohl. Ráno v pondělí pan Vincenc, než vešel do krámu, odevzdal zas principálovi svoji tobolku, zbylo v ní z neděle osmdesát krejcarů. Připadalo sice panu Drobečkovi, že utratil Vincenc mnoho, když je vším v jeho domě opatřen. Ale neříkal nic. Je-li pan Vincenc takový outrata, však se s tím později shledá. Takhle si na vlastní krám a dům neušetří.

O hodinu později však zvěděl pan Drobeček, že Vincenc v jakémsi nechvalném, skoro vykřičeném hostinci na samém konci před-

městí včera v neděli večer prohrál v kartách pětku.

Starý kupec hned a spolehlivě vypočítal, že ze dvou zlatek nemohl prohráti pětku, ze svých dvou zlatek. Závěrek byl na snadě. Pan Vincenc prohrál jiné peníze, cizí, peníze patrně nepoctivě nabyté. Nemohly to býti peníze jiné než páně Drobečkovy.

Zatřáslo to panem Drobečkem, abychom řekli jeho vlastními slovy, až „do gruntu základů". Chvěl se věru více než sám Vincenc, když k němu promluvil:

„Vincenc, spakujou si kufr, já jim napíšu vysvědčení, a odejdou mi z domu. Vědí dobře, proč!"

A již na něj nepohleděl. Nebyl pan Drobeček té povahy, aby klel a pouštěl hrůzu, aby konal prohlídku věcí Vincencových. Děsil se pouhé myšlenky, že by nalezl ještě něco — nechtěl o ničem jiném vědět. Budiž, pětka, vzal ji ďas, ale jen ne žádné jiné odhalení! Odstonal by to.

A Vincenc šel bez odmluvy. Jeho svědomí bylo patrně velmi chatrné, že se neodvážil ani slova námitky.

Pan Drobeček zhluboka oddechl, když postava Vincencova zmizela v hlavní třídě, směrem ku Praze, ale neobvědval, nesvačil, nevečeřel. Byl to nesmírný otřes. Neboť pan Dro-

beček byl naveskrz počestný, poctivý člověk, a býval takovým už jako mládenec.

A starší mládenec, pan Adalbert, chodil po krámě všecek zsinalý. Událost účinkovala také na něj. Jeho svědomí bylo jistě čisté, ale když naň principál zcela maně pohlédl, připadalo mu, jako by v jeho očích četl strašlivou nedůvěru, a nechybělo mnoho, že by byl klesl na kolena a zvolal zajíkavě:

„Já nekradu, pane principál, věřte mi, já ne!“

Pravda, nekradl, byl to výborný člověk, a tak bylo skoro podivno, že se nikterak nemohl vzpamatovati.

Nehoda, neštěstí nepřicházívá samojediné.

Pan Drobeček sotva že se trochu zotavil z neočekávané té rány, byl zasažen jinou.

Uplynul týden, a listonoš mu doručil psaní bez podpisu. Bez určitého podpisu totiž. „Váš přítel“ stálo na konci, ale co tento neznámý přítel oznamoval, nebylo nikterak přátelské.

„Myslíte si — psal anonym — že je váš dům kostel! Vyháníte lidé, kteří vám věrně sloužily, ale jen dohlídněte taky na pana Adalberta! Jak se ve své cimře večer slézá s holkama, a s jakýma! A to je horší!“

Panu Drobečkovi chvěly se ruce, sotva že hrozné psaní udržely. Jaký to jízlivý posměch

vane z těch řádek! „Myslíte si, že váš dům je kostel!"

Nemyslil to sice pan Drobeček, ale že jeho dům je počestný, slušný, bez poskvrny, o tom byl do dneška pevně přesvědčen. A nyní mu připadalo, jako by dům jeho náhle byl pokálen, jako by on sám, jeho rodina — vše, co souviselo s jeho životem, bylo zhanobeno.

Je tomu tak? Pan Drobeček pohlédl úkosem na pana Adalberta, hned však zraky odvrátil. Tento mladík dobrácké, téměř ovčí tváře...?

A přec — obvinění je tak určité. S holkami, Kriste Ježíši, s holkami! Služce Marijáně je padesát let — snad se nesléza pan Adalbert s ní? Ne. Ale když ne s Marijánou, tedy někdo cizí vniká do jeho domu!

Panu Drobečkovi připadalo, jako by byl mezi lupiči. Prodán jest, prodán. Ve vlastním domě!

Váš přítel! Kdo je to? Byl to první anonymní dopis páně Drobečkův, a Tomáš Drobeček, nezvyklý špatnosti lidské, věřil mu. A co ho utvrzovalo v té víře, bylo písmo nějak povědomé. To písmo zná, dávno zná. Jen odkud? Či to písmo?

V té chvíli nevzpomněl si na dobrodruha Vincence, ani na jeho škrabanice v knížkách. Kdyby byl vzpomněl, lehce by uhodl pisatele. Ale povědomost písma zmátla ho nadobro a

tak, že ani nepomyslil, jak by započal pátrati. Ani by nevěděl, kde začít.

A zas nejedl pan Drobeček.

Přečetl ničemný dopis dvakráte, třikráte, aby si jej dobře v pamět vštípil, načež jej pečlivě ukryl na dno pokladny. Ale ještě před večerem jej vytáhl a spálil. Aby nepřišel komusi do rukou, aby hanba jeho domu se nerozšířila. Dosti na tom, že sám jest otráven.

A pak večer, když všechno v domě usnulo, zdvihl se pan Drobeček s lůžka a kradl se kočičím krokem na pavlač, ke dveřím světničky Adalbertovy. Okno bylo tmavé. Srdce mu bušilo, když přitiskl ucho na dírku klíčovou a naslouchal. Ticho. — Ne, není ticho. Z komůrky ozývá se hluboké, klidné chrupání. Adalbert spí tvrdým spánkem.

Jako zloděj odkradl se pan Drobeček, vrátil se na lože.

„Kdes byl?" tázala se paní Terezie.

„Nikde," odpovídal pan Drobeček. „Spi!"

Druhý den čekal déle, aby choť jeho pevně zasnula. A zas vydal se na výzkum. Adalbert chrupal.

„Kde chodíš, prosím tě?" přivítala ho paní Terezie, když se navrátil. Neboť paní Terezie měla tenké uši.

„Neptej se a spi!" šeptem řekl manžel, ulehaje.

A vida, že je pozorován chotí, odložil další pátrání na sobotu, kdy za celý týden vycházel u večer na sklenici piva ke Koníčku.

Měl hotový záměr. Toho dne ho nebude Terezie vyslýchati.

Klidně vyseděl každé soboty do půlnoci u Koníčka, ale dnes neměl stání. Zdvihl se po desáté a zamířil k domovu. Vše bylo připraveno. Nikdo ho neviděl, jak v podvečer mazal olejem zámek u vrat a stěžeje, aby nevrzaly, nikdo není varován a připraven.

Chvěl se rozčilením, když odmykal, zamykaje nedýchal, a potom plížil se temným průjezdem a tápal po schodech, aby nenarazil, hluku nezpůsobil.

Opatrně překročil tři dřevěné schůdky níže na pavlač, aby nezastenaly, a téměř po čtyřech doklopýtal ke dveřím Adalbertovým.

Dech se v něm tajil, srdce bušilo, nohy se pod ním třásly. V pokojíku Adalbertově svítilo se, okno však bylo pečlivě zastřeno neprůhlednou záclonkou.

Pan Drobeček přitiskl ucho, naslouchal. A dnes neslyšel chrupání. Dnes ozýval se z pokojíku tlumený hlas — dva hlasy.

„Dušinko drahá,“ — ozýval se měkký, zachvívající se hlas Adalbertův, — „co se vám tak najednou stalo? Co to znamená? Mám umřít?“

Na chvilku ztichlo, a teď ozýval se jiný hlas:

„Ne, Adalbert, mějte rozum — už nikdy nepřijdu. Ode chvíle, co Vincenc odešel, je mi tak úzko, jako by po domě chodila strašidla. A kdyby mne někdo zahlédl, nepřežila bych to. Netrapte mne, odhodlejte se, promluvte. Hlavu vám nestrhnou."

„Ne, ne, ne!" odpovídal Adalbert, a ve hlase jako by se mu chvěl pláč. „Mám hrozné tušení, že bych vás pak už nikdy neviděl..."

Pan Drobeček byl blízek závrati. Dopis nelhal. Adalbert se slézá. Ale k d o — k d o jen to k Adalbertovi chodí? A kudy sem chodí? A co se tu děje? Neboť ač slova slyšel, smyslu nechápal, jak byl rozčilen.

Vzpřímil se. Nyní jest na něm, aby jednal. Bylo mu, jako by se odhodlával k něčemu hroznému, jako k vraždě, když vztáhl chvějící se ruku a na dvéře zaklepal.

Kdyby byl tušil, jakým děsem naplnilo toto zaklepání dva lidi, meškající v pokojíku, jakým strašlivým děsem — byl by uprchl. Ale pan Drobeček jednal, puzen neodolatelným nutkáním, a nezpozoroval ani, že se okno pokojíku náhle zatmělo. Uvnitř kdosi zhasil svíci. Dvéře však se neotevřely.

A tu pan Drobeček, maně se rozpomenuv, co kdysi čítal a slýchal, a snad sám nevěda, co mluví, zaklepal po druhé a řekl:

„Adalbert, ve jménu zákona, otevřou!"

Po tomto vyzvání ozvaly se potácivé kroky, v zámku skříplo, dvéře se rozevřely. A teď zas pana Drobečka přepadl děs. Rozzívl se před ním černý otvor do tmy ještě černější — principál bezděky ucouvl. Zachvěl jím pocit, jako by měl dostati ránu, odváží-li se vstoupiti. A chvěl se mu taky hlas, když velel:

„Adalbert, udělaj' světlo!"

Pan Adalbert vlekl se tmou ke stolku, jako by kráčel na popraviště. Ustrašením jako by v něm všechny kosti chřestily a ve všech kloubech lupalo. Ruce chápaly se krabičky se sirkami, vytahovaly sirku za sirkou, škrtaly, hlavičky odletovaly jedna za druhou, zápach síry a kostíku naplňoval malou prostoru.

Drobné ty plaménky, vyšlehující a hasnoucí, připadaly čekajícímu panu Drobečkovi jako blýskání.

Konečně se desátá sirka rozhořela, knot svíce zažehnut, pokojík se osvětlil.

„Koho zde přechovávají, Adalbert?" snažil se pan Drobeček mluviti co nejpřísněji, „řeknou mi, koho? A proč? V našem domě!"

Teď učinil Adalbert, co by málem byl učinil před týdnem. Klekl na kolena, a jak slýchal někdy v nedělním ochotnickém divadle, zvolal v neskonalé tísni a ve strachu:

„Milost, pane, milost!"

Až se pánu Drobečkovi zželelo zničeného toho mladého muže. A již se nebál vstoupiti dovnitř. Překročil práh, stanul, rozhlédl se malým pokojíkem.

U železných kamínek stála — opírajíc se o ně jako v obraně před útokem a povalením — — slečna Karolinka, dcera páně Drobečkova!

Němý, sotva zrakům věře, zíral na ni otec. Ne hněv a zuřivost zrcadlily se v jeho výraze, ale nesmírný, bezmezný úžas. Netušil, s čím a s kým se tu setká, ale ať by byl hádal jakkoli — že u pana Adalberta nalezne dceru, toho by se byl nedohádal.

Dceruška dívala se na otce, hnědé oči její se utápěly ve třpytné vláze a rty její se lehce zachvívaly.

Ještě nemohl pan Drobeček promluviti, když Adalbert, připlaziv se po kolenou až k němu, objal jeho nohy a žalostným hlasem volal:

„Zabte mne, pane principále, vykopejte mne z domu — jenom Lotynce neubližujte. Já bez ní nemohu žít."

Teď konečně pan Drobeček nalezl sama sebe a řekl hlasem tlumeným, chlácholivě, jako by se bál, aby mu mládenec ouzkostí nezemřel, než domluví:

„Ale Adalbert, proč pak oni jsou takovej! Proč pak mně nic neřekli! Vždyť já jsem taky člověk, třeba kupeckej! A mám z ce-

lého světa dostávat takové škandální dopisy? — Tak si ji tedy vezmou!“

Byl věru malounký ten Adalbertův pokojík, aby byl mohl obsáhnouti nezměrné moře radosti a štěstí, jež po neočekávaném obratu páně Drobečkově rozlilo se těsnou tou prostorou, zachvátilo duše obou mladých lidí, vniklo do každé skuliny, stoupalo výš a výše a bylo by zalilo i samého pana Drobečka, když obě jeho ruce byly pokrývány nesčetnými polibky dvojích planoucích úst a zkrápěny horkými slzami z dvojích očí.

Byl malý ten pokojík a moře štěstí a radosti, jímž byl tak náhle zaplaven, přelilo se za několik minut o několik schůdků výše, až do ložnice manželů Drobečkových, kam pan Tomáš Drobeček odváděl dceru, smějící se v pláči, a pana Adalberta, jehož hruď hrozila puknouti.

A tak tedy se stalo — abych doplnil název této staré historky, že za několik měsíců snímali starý, ozdobnou latinkou psaný štít, na němž do té doby a po celých dlouhých třicet let bylo stálo: Tomáš Drobeček — a že o chvíli později vyvěsili nad krámem nový, ještě ozdobnější štít, na němž mohlo čísti celé předměstí až do tmy toho dne nápis doplněný: Tomáš Drobeček a zeť.

Úřadnické Listy v lednu 1897.

Stará oddanost.

Za mživého, sychravého rána ozval se zvonec v nádraží státní dráhy v Praze po třetí a Valerian Špaček, v pravé ruce tlumok cestovní, přes levou maje přehozený vlněný šátek, spěchem všecek unaven a těžce oddychuje, doklopýtal se k vozu třetí třídy a drápal se na stupátko. Maje plné ruce nemohl se dobře zachytiti a byl by se překotil nazad, kdyby mu mrzutý konduktor nebyl pomohl dovnitř pádným štulcem. Bylo nesmírně naspěch. Vůdce vlaku řval od předu, průvodčí pokřikovali jeden na druhého, od posledních vozů ozývalo se volání „hotovo!“ — zazněla trubka, parní píšťala na lokomotivě zaječela, vlak se hnul.

Valerian Špaček vletěl do vozu skoro po hlavě, a když se vlak rozjel, kymácel se chviličku, hledaje rovnováhu. Našed konečně tě-

žiště vyzdvihl tlumok do síťky, roztáhl pléd, zavinul se do něho a usedl k oknu.

Byl v kupé sám a byl tomu povděčen. Bylo mu třeba samoty. Odcházel z Prahy s hořkymi pocity, snad navždy z ní odcházel. Strávil zde skoro celý život a teď na jeho sklonku — aspoň se mu tak zdálo — odchází do ciziny.

Včera opustil závod, v němž prožil posledních patnáct let života. Přišel do něho jako mladý muž, teď je mu k padesátce. S palčivou lítostí vzpomínal na chvíle před patnácti lety, kdy jej šéf závodu uvítal: „Nu tedy, zařiďte se zde, kollego. Chopte se u nás chutě práce — doufám, že spolu dobře vyjdeme, u nás můžete zůstati do smrti."

Ano, do smrti! Se starým šéfem byl by jistě tak dlouho vydržel. Ale šéf měl nemoudrý nápad, že po desíti letech zemřel, a vlády se ujal jeho syn, dědic závodu. S počátku ovšem i mladý Otakar Linhart hleděl s vážností a šetrností na Valeriana Špačka, starého pracovníka. Vždyť bez něho nebyl by si věděl rady. Byl velmi mlád a nezkušen. Jen ruka Špačkova udržovala závod ve starých kolejích.

Ale pak mladý pán moudřel a znenáhla těžce počínal nésti, že se s ním v řízení závodu dělí Špaček. Že se pokládá za autoritu. Že chce mladého svého šéfa poručníkovati. Že při každé příležitosti s důrazem a mnohdy ne-

ústupně a svéhlavě pronáší: „Takhle jsme to dělávali za starého pána a tak bylo dobře.“

Arci, Valerian Špaček skutečně mnohdy zapomněl, že Otakar Linhart není již pouhým „mladým pánem“, ale šéfem, a nebyl si ani vědom, jak často jej dráždí. Tak vznikala zprvu drobná, nepatrná nedorozumění, později neshody, mrzutosti, konečně i potyčky. A když jednou Valerian Špaček — již po několikáté — v rozkvašení zas dával panu Otakaru výpověď, mladý šéf ji krom všeho nadání přijal. Vypršely dva měsíce a Špaček se rozloučil.

Teď vzpomínal s hořkostí na slova starého šéfa: u nás můžete býti do smrti! Ano, ale pak měl také pan Linhart se svojí smrtí počkat. Spolu byli by dobře vycházeli skutečně až na konec života.

A v Praze nebylo pro něj místa! Celých šest neděl obcházel, nabízel se, kladl nejmenší požadavky, činil skromné podmínky — nikde nebylo nic uprázdněno. Však Špaček dobře rozuměl, proč není uprázdněno. To byly jeho šedivé vlasy, jeho svraštělý obličej, slovem — sestárl, každý se bál, aby si nevzal do závodu invalidu. Je tolik mladých lidí, zaplavujících pisárny, nabízejících se za každou mzdu, lidí, kteří teprve počínají, které možno utahati, kterych možno vykořistiti, kterým se i vynadá, a přece táhnou dále. On je stár, jeho

celý zjev již vyžaduje jistých ohledů, jisté šetrnosti — proto pro něj nebylo místa!

Konečně přišlo nějaké nabídnutí až z Brna a Špačkovi nezbývalo než přijmouti je. Opouští Prahu, mateřskou svoji půdu, řadu známých a přátel, svůj hostinec, divadlo, ty milé, povědomé ulice, staré procházky nedělní — vše, vše, celý život! V tom věku již se nepláče, slzy málokdy se vyroní, ale Špačkovi bylo do pláče. Plakal vnitřním, nejsmutnějším, nejtrpčím pláčem.

* *
*

Životu brněnskému nemohl Valerian Špaček uvyknouti. Život v závodě byl ovšem snesitelný. Nový šéf vážil si Špačka pro jeho lokální znalost Prahy, pro znalost poměrů v Čechách vůbec, neboť polovina jeho zákazníků byla z Čech. Byl povděčen, že má člověka, který zná osobní i majetkové záležitosti příslušných firem z doby nejnovější. Je v tom prospěch, vyvaruje se tak mnohé škody.

Co bylo Špačkovi útěchou v novém místě: že se dosti často setkal se jmény lidí, které znal již z Prahy. Titíž, kteří objednávali kdysi u pana Linharta, objednávali také od firmy brněnské. Špaček měl výbornou pamět a při-

padalo mu někdy, jako by ještě seděl v pražské své pisárně.

Tu jednoho dne došla objednávka od jistého obchodníka z Přerova. Žádal o zboží, jež měla na skladě jenom firma brněnská, které sloužil Špaček.

Přečetl jméno a kdesi v zastrčeném koutku jeho paměti vynořilo se totéž jméno. Kdy je slyšel? Co s ním souviselo? Vzpomínal den, dva dny — náhle mu rozbřesklo. Ah, toť týž člověk, který kdysi před lety objednal od pana Linharta — tehda ještě starého — zboží asi za dvacet zlatých a těchto dvacet zlatých nikdy nezaplatil. Marny byly všecky upomínky, marna hrozba žalobou. Neplatil. K žalobě nedošlo, starý pan Linhart nerad se soudil a vždy chlácholil Špačka: „Však on jednou přijde a zaplatí.“ Ale nepřišel a nezaplatil. A to dožíralo Špačka ještě po letech. Ale teď ho má v rukou. Žádá zboží, kterého jinde nedostane. Musí je míti, blíží se vánoce.

Špaček s hořkostí vzpomínal na mladého šéfa Linharta, skoro ho nenáviděl, že jej vypudil z Prahy, ale vděčně naproti tomu vzpomínal starého. Jemu ještě v hrobě by byl posloužil. A výsledkem všeho toho byl dopis, jejž zaslal přerovskému objednavateli:

„Pane! Je nám známo, že jste před lety stejný druh zboží objednal u pražské firmy

O. Linhart — a nezaplatil. Následkem toho nemůžeme Vaši zakázku vyříditi jinak než za hotové předem. Ale teprv, připojíte-li k tomu obnos 20 zl. (i s úroky), jež dluhujete O. Linhartovi v Praze. Zaplacení do Prahy sami sprostředkujeme. Jinak Vám nedodáme nic.“

Byla to neobvyklá korespondence a šéf nebyl by asi svolil k takovému vyřízení. Ale Špaček se netázal a zaslal dopis o své újmě.

A hle, peníze došly! Všechny, i s dluhem pražským.

Teprve teď pochlubil se Špaček, co učinil. Nový jeho šéf zahleděl se na Špačka, zamyslil se a pronesl mírně:

„Je dobře, ale budoucně se mne přece otažte. Především se musíme starati o vlastní kůži, ne o cizí. O naše pohledávky taky se nikdo nestará. Peníze do Prahy zašlete a dejte si řádně potvrditi.“

A po chvíli, přistoupiv ke Špačkovi a poklepav mu na rameno, řekl neobyčejně vlídně:

„Je to první případ toho druhu — přeji si, abyste i mně byl tak oddán jako svému někdejšímu šéfu pražskému. A vyjdeme spolu až do smrti . . .“

Valerian Špaček povzdychl. Této lhůtě již nevěřil.

Ale když zasílal Otakaru Linhartovi do Prahy peníze od přerovského dlužníka, byl mu

celý ten skutek sladkou krůpějí do všeho toho hořkého vzpomínání na Prahu a na vše, co zavinilo, že z ní musil odejíti. A připadal si v té chvíli mnohem, mnohem větším, než byl jeho někdejší mladý velitel.

Nár. Listy v únoru 1907.

Tobiáškův štědrý den.

I.

V krámě pana Floriana Karasa bývalo na štědrý den učiněné dopuštění. Jako by v celé ulici Karlově nebylo kupce kromě Floriana Karasa, jakoby jinde neměli stejné zboží a jakoby pan Karas ty kornoutky a pytlíky kávy, hrozinek, cukru, rýže, ořechů, mouky, fíků a čeho všeho ještě rozdával zadarmo.

Od samého rána dvéře se netrhly. Ale co, netrhly! Dvéře krámu páně Karasova byly o vánočním trhu vůbec dokořán, a byť i byl třeskutý mráz. Nebylo času k otvírání a zavírání, nebylo k tomu ani místa, neboť proudem táhli odběratelé do krámu a proudem zas vycházeli, sotva že se jedni druhým vyhýbali.

Trvalo tak celé dopoledne, hemžilo se to v krámě přes poledne a nával neutichal ani o třetí hodině, kdy věru již každá spořádaná

hospodyně má míti doma vše, čeho na přípravu štědrovečerního kapra a vůbec na svátky potřebuje.

Dnes přišly všechny známé paničky, slečinky i kuchty z celého okolí; i ty přišly dnes, které třeba po celé neděle „zanášely“ jinam, jak se po kupecku říkalo. Jsou takové přebíhavé odběratelky. Rozhněvají se pojednou, že dostaly malý vejvažek, nebo je zvábí novota — kdesi na blízku „otevřel“ nový nějaký kupec — nebo je vláká do krámu konkurentova nový, čiperný mládenec. Ale nepomyslily, že jsou svátky za dveřmi! A dnes tedy, na štědrý den, objevují se zase s tváří usměvavou, jakoby včera byly posledně odešly. A dávají si záležeti, aby nebyly přehlédnuty; všady je jich plno a mají mnoho řečí.

Vědí dobře, proč se vracejí. Neboť dnes pan Karas přece něco rozdává. Kuchařkám a „paničkám“ ze sousedství lahvičky laciného punče, „milostpaním“ oblíbenou kmínku a slečinkám konečně líbezně páchnoucí rosolku vanilkovou.

Rozdává i „nevěrným“, přebíhavým, a tváří se, jakoby ani nebyl pozoroval, že se mu na čas zpronevěřily. Nesmí provozovati politiku odvetnou. Však se mu všecko zas vrátí.

A tentokráte pan Karas zavedl novotu: nejváženějším a nejvydatnějším odběratelkám, oněm, jejichž nákup nepočítal jenom na še-

stáky, ale na zlatky a pětky, věnoval k lahvičce kmínky po „psaníčku“ čaje, znamenitého prý, pravého karavanního čaje.

Tehda byl čaj nesmírně v ceně, tehda ho neprodával ještě každý hokynář a tehda i lepší a nejlepší rodiny kupovávaly „ruské thé“ jenom na kventlíky, nanejvýš na loty. A dnes pan Karas rozdával psaníčka, která stačí každé rodině nejenom na celé svátky, ale i na Sylvestra ještě, neboť sotva bylo rodiny, která by nebyla čaj spařila dvakráte. Dokonce vyprávěly zkušené paničky, že po druhém spaření jest nápoj čajový lepší než po prvém. A zdá se, že měly pravdu.

Ruch a kvap, směsice ženských a dětských hlasů, dožadujících se zboží, stále se opakující otázka prodavačů „co ještě poroučíte?“ — počítání principála i mládenců, črtání křídou po pultě, cinkot peněz, shrabování do kasy, dodávání, řinkot vah, nasejpání a vysejpání, třískání závažím, chřest misk a puklic, bublání nalévaných tekutin, rachot ořechů — zkrátka, směsice zvuků nevylíčitelná. Nestačil všemu tomu návalu principál se čtyřmi mládenci a se čtyřmi učni, nestačil pult na všechny ty kornoutky, pytlíky, krabice a balíčky, a nestačily ruce na shrabování peněz a dodávání drobných.

Ani dnes nebylo času na nekonečné vítání hostí, na škádlivé žerty s kuchtami, ani

nestačila ústa prodavačů na obvyklé sáhodlouhé poroučení se odcházejícím.

„Má úcta, služebník!“ — a na tom bylo dosti. Jindy přidávali ještě: „šťastnou dobrou noc přeju, poroučím se uctivě, račte nás brzy zas navštívit, rukulíbám!“

A tak sám pan Florian Karas těšil se, až všemu tomu honu bude konec. O šesté zavře krám a pak věru s chutí zasedne ke stolu nahoře, odpočine si. Jen aby všechno šťastně —

Jen to pomyslil, nehoda tu!

Před půl hodinou byl nejstarší mládenec pan Josef ohlásil, že lahvičky punče jsou rozdány. Dost jich bylo nachystáno, stopadesát nejméně — a pryč jsou. A pořád ještě přicházejí kuchařky a sousedky a s prázdnem nesmějí odejíti. Pan Karas rozhlédl se a zraky jeho padly na nejmladšího učně, Tobiáše.

„Tobiáš ať naplní zbývající prázdné flaše, co stačí. Ať nalévá z té pětimázové, toho fajnového, bílého! — A hned ať špuntuje! — A jen ať nepřeleje, kluk zatracená!“ dodal ještě výstražně.

„Kluk zatracená“ řekl jen tak ze zvyku. Neboť každý učeň byl u něho „kluk zatracená“, ne snad, že by Tobiáš byl býval nějak zatracenější.

I šel Tobiáš do sklepení za krámem, do dlouhého skladiště, kde po celý den hořely šumně dva plynové plameny, a plnil malé,

žejdlíkové láhve z oné veliké pětimázové. Ale objemná nádoba vysmekla se mu pojednou z rukou přemrzlých, ozáblých, naběhlých jako kynoucí buchty a červených jak vařený rak, zkoprnělých a neohebných, a v okamžiku, kdy principálu v krámě zatanulo na mysli, jen aby všechno šťastně — — ozvala se ze sklepení třaskavá rána. Pětimázová láhev bílého, skutečně však zažloutlého punče, z níž byla do lahvic vylita sotva polovina, roztřískla se v kusy.

Znal ten zvuk pan Florian Karas. A jen zazněl, praštil o pult vahami, skočil do sklepení — —

Tu stál Tobiáš, výrostek půlpatnácta roku, zdrcen, ulekán, chvějící se, s vypoulenými zraky, s otevřenými ústy. A před ním na podlaze střepy veliké láhve, lesknoucí se v louži husté, sladké, lepkavé tekutiny. Silná, čpavá a sladkokyselá vůně punčová naplňovala prostor.

Principál pohlédl, a jeho tvář, v krámě posud usměvavá, ke kupujícím líbezná, byla náhle plna hran. Ústa zasupěla, oči sršely. Bezděčně couvl Tobiáš před tímto zlověstným zjevem, a tím hnutím, nešťastník, srazil ke všemu ještě dvě z naplněných lahví, postavených na dlouhé lavici. A tato další a menší nehoda dovršila jeho osud.

„Padouchu!“ vykřikl pan Florian Karas. „Tak je sházej a potluc všechny, ohavo!“

Obyčejně nadávali principálové „huncúte“ a „previte“, ale pan Karas měl vybranější slovník. Byl taky několikrát v divadle a zalíbilo se mu zlořečení divadelní. Padouchu, bídáku — ano někdy vykřikl i vrahu!

A když dozněl sklepením burácivý jeho výkřik, skočil pan Karas jako dravec, přímo do sladké kaluže, až botou rozdrtil veliký střep láhve na padrť a v hladkém tratolišti sklouzl, div neupadl, čímž se teprve rozkatil, a teď levice jeho popadla malého provinilce za nákrčník a límec košile, až se v chlapci dech zatajil, a pravice třískala do zad, na šíji, do hlavy provinilcovy.

„Máš pařáty ze dřeva, bídáku? Tohle na svátky? Kradu já ten punč? Nebo ho pumpuju z kanálu?“

Po prvních ranách zpitoměl Tobiáš. Ani nehlesl, domnívaje se, že odejde s několika ranami jen; znal již principála, že ho jakýkoli odpor, i pouhý výkřik, dráždí jen a ponouká k větší zuřivosti. Náhle však v tom zmítání zoufale vykřikl:

„Ježíš Marjá, pane principále — —“

A nepomýšleje na nebezpečenství, že mu další rána principálova prsty rozdrtí, chytil se levicí za ucho, aby je uchránil.

Byla to poslední rána. Nezarazil principála výkřik, ale pohled na tvář chlapcovu, která se náhle zbarvila krví. Ukazováček páně Karasův

byl ozdoben velikým pečetním prstenem s rytým kamenem. Tím prstenem zranil hocha — v tom okamžiku nevěděl principál, kde — a pohledem na crčící krev se vzpamatoval.

Pravice jeho klesla, levice pustila chlapce. Tobiáš se zapotácel, tiskna ruku na spánek, na ucho, a krev prýštila mu skrze prsty, stékala po hřbetě ruky, zatékala do rukávu.

„Ani na oči mi nechoď, nestvůro," vzkřikl ještě principál, „zmiz, abych tě neviděl..."

Ale to již vykřikl spíše, aby přehlušil svědomí. Neboť při vší popudlivosti a náhle vznícené zuřivosti nesnesl pohledu na krev. Viděl, že rána ťala do živého, a to sám nechtěl. I vykřikl poslední slova, aby zůstal v právu, aby mlčením nedoznal, jak se unáhlil. A nevěda, kterak zakončiti tento výjev, a pociťuje i stud, ježto kruté jeho počínání bylo sledováno z krámu kupujícími, sehnul se, jal se vybírati střepy z kaluže, odhazoval je do kouta a reptal při tom:

„Takovou škodu, Kriste pane, na štědrý den, když tolik lidí čeká na obsloužení — pět mázů ruského punče — kluk pitomá — týden jsme ho vařili pro paničky a kuchařky — tuhle je, na podlaze — —"

A jal se dlaní shrabovat kaluž, jakoby ještě mohl nápoj zachránit, a teprv když bříškem dlaně zavadil o střepinu, až ucítil bodnutí jak jehlou, ustal ve svém počínání, vzpří-

mil se, všecek rudý ve tváři, vrátil se do krámu, stále hlasitě hubuje, ale přece pln rozpaků, neboť soucitné pohledy kupujících neklamně mu dokazovaly, že účastenství všech těch lidí není na jeho straně, kterýž utrpěl právě takovou škodu, ale že je se ztýraným chlapcem.

A teď by se pan Florian Karas byl chutě sám udeřil — a hodně udeřil — nevolí, že se dal tak uchvátit, a s radostí by byl obětoval ke vší škodě ještě pětku, kdyby se to nebylo stalo. Bylo pozdě.

Vážil, naléval, nasejpal, podával a přijímal peníze, ale ani se neodvažoval povznésti zraků k lidem před pultem a jen chraptivým hlasem děkoval. Oddechl teprv po chvíli, když všichni svědci výjevu se vytratili a když se krám naplnil kupci jinými. Ale za nic by teď nebyl vstoupil do skladiště, aby se tam nesetkal s raněným Tobiášem.

Neblahý Tobiáš odplížil se, aby unikl zrakům zvědavců v krámě, a teprv za hodnou chvíli, když se kupci v krámě vystřídali, až tam nezbyl ani jediný svědek jeho provinění i pokárání, přiblížil se k umyvadlu, vedle něhož visel umouněný ručník, omyl trochu tvář, osušil ji špinavým utěrákem, a zase zalezl do zadu sklepení, do nejhlubšího kouta, kde bylo narovnáno žoků kávy a rýže skoro do stropu.

Věru, nechtěl teď principálu na oči.

Vzpomněl si, kterak mu bylo ráno, když pomyslil na domov daleko v horách, kterak matka chystá štědrovečerní hod. Dnes po prvé že nebude seděti s rodinou doma, dnes po prvé že bude u cizích. Ale konečně není pomoci. Věděl to dávno, a snad již nikdy o štědrý večer nezasedne s rodiči, s bratry a sestrami.

Jak by však bylo matce, kdyby teď viděla, co ho potkalo, kterak mu bylo naděleno! A toto pomyšlení mu vynutilo horké a hořké slzy. Nesmírná lítost zalomcovala jím, nepřemožitelné šťkání dralo se mu z hrdla. — —

Rána na hlavě znova mokvala, Tobiáš cítil vřelý potůček. Sáhl pro šátek, ovázal jej kolem hlavy, a pak, aniž sám si byl vědom, co počíná, škrábal se na žoky, výš a výše, až se octl téměř u stropu.

Ach, zde bylo příjemno, teplo! Plameny plynové hořely zde od rána a vyhřály hořejšek. Jaké zotavení po přešlapování v krámě plném zimy! Ani v posteli nahoře v kumbále nebývá tak teplo, jako je tuto.

Tobiáš zalezl ke zdi. Několik prázdných pytlů tam bylo, ulehl na ně. Vzpomínal na domov, pláč znenáhla vysýchal, štkání umlkalo, jen sykot plamenů šuměl sklepením, naplněným všelikými vůněmi. Tyto vůně příjemně omamovaly chlapce. Skoro tak vonívalo to doma, když matka připravovala štědrovečerní večeři. A taky tak teplo bývalo doma. A když

venku dávno hluboká noc ležela nad městečkem, seděli všichni pospolu, kolem okrouhlého stolu, před každým talířem hořela vosková třínožka, na talířích kouřilo se z rybí polévky.

Tobiášovi se zdá, že jest u svých milých a drahých, kteří se kupí kolem stolu, že sedají, že matka přináší velikou mísu s polévkou —

— Tobiáš usnul. Jen plynové plameny syčí dlouhým, nízkým sklepením.

II.

Konečně se schylovalo k šesté. Krám se vyprázdnil — a vypadalo to v něm jako po válečném vydrancování. Pytle s ořechy a oříšky, s moukou i vším vařivem, ráno plné a nahoře pěkně ohrnuté, jakoby měly límce, vypadaly jako vykuchány; špalír větších i menších lahví a lahviček na římse regálu nahoře — naplněných rumem, punčem, persikem, karlovarskou hořkou a mogadorem, olivovým olejem, octem i vínem — prořídl na pohled velmi žalostně, vskutku však na radost páně Karasovu; příhrady regálu, v nichž bylo dříve narovnáno liberních a dvouliberních váčků papírových s moukou, solí, cukrem, balíčků svíček i mýdla a jiným „běžným" zbožím, zely velikými, černými mezerami; široké skleněné láhve s mosaznými puklicemi jevily malé zbytky bonbonů, okurek, pražené kávy, hrozinek — a kdo by byl kloubem zaklepal na šuplíky ve velikém regále za pultem, jen dutý zvuk by byl usly-

šel. Byl to zas jednou dobrý, vydařený štědrý den.

Pan Karas přelétal krám a všechny známky hojného dnešního odbytu se zjevným uspokojením, ale již taky s výrazem netrpělivosti, když se na prahu ozvaly něčí kroky a když kterýs opozdilý chodec žádal číšku rumu nebo za krejcar sirek.

Konečně se podíval na hodinky a řekl:

„Tak hoši, zakládat pytle! Trochu sklidit! Zavřeme! Tohle courání by ještě dlouho trvalo!"

A sám vytáhl veliký šuplík v pultě a jal se „dělati kasu".

S obratností, jakou se vyznačovali všichni staří principálové, počítal především bankovky, že se mu v rukách jen kmitaly. Spočítal a vložil do veliké náprsní tobolky, kterou skryl v hluboké kapse kalmuku. Drobné stříbro a měď vsypal do koženého vaku. Tuto minci přepočítá si nahoře, doma, ale až zítra dopoledne.

Právě odbíjela šestá, když rozepjal žluté sponky šedivé kupecké zástěry, položil ji na pult a velel personálu:

„Tak tedy! Všady zatáhnout! Zavřít plynoměr! A jdeme!"

Ochotně konali mládenci tyto poslední rozkazy. Měli taky dnešního „rajtu" po krk a těšili se nahoru, do tepla.

Jeden z učňů již tu stál s připravenou lucernou, druzí měli v náručích, co náleželo k oslavě štědrého večera. Ten krabici čaje a dvě láhve rumu, onen veliký pytlík ořechů, suchary, jablka, sušené švestky, nějaký pomoranč — vlastní domácnost opatřoval pan Karas naposled. Obchod předcházel.

Konečně tedy přirazili mladíci vrata, zámek zaskřípěl, zapadla i veliká železná závora a utažena šroubem uprostřed, a malá karavana vycházela postranními dveřmi do průjezdu a pak na hluboký dvůr, ke schodišti a vzhůru do patra.

Principál vstupoval přímo do bytu, personál zamířil dále do chodby, do noclehárny, dvou to jizeb s malými okny do dvora. Tu zanechají zástěry, umyjí se trochu i převléknou se, aby ke společné večeři zasedli čisti, upraveni.

Ještě na prahu otočil se pan Karas:

„Nedělejte mi dlouho, hoši! Za půl hodiny ať jste se vším hotovi! Ať mi paní dlouho nečeká! Čile, čile!"

Nebylo ani třeba přílišného napomínání. Všichni věděli, že by nedobře pochodil, kdo by se opozdil. Principál sám byl jako hodiny a jakákoli nedochvilnost popuzovala jej ke hněvu.

Za půl hodiny byl celý dům páně Karasův shromážděn ve veliké světnici, která o ne-

dělích a svátcích sloužila za jídelnu. Za dlouhým stolem v čele seděla již stará paní, matka paní Karasové, která žila u zetě, vedle ní za svou židlí stál principál, hledě lačnými zraky na přípravy k večeři. Opodál, u dveří a kolem kamen kupili se mládenci a učňové, všichni trochu ostýchaví. Seďávali tu sice každé neděle, každý svátek o polednách, a přece jim ze společného toho stolování s principálem a jeho rodinou bývalo vždy nevolno, těsno.

Teď přicházela paní Karasová, pravý opak svého přísného chotě. Milá, dobrá paní, asi třicetiletá, modrooká, prostě oděná. Vedle manžela svého, zachmuřené tváře a pronikavého, stále jako podezřívavého pohledu, vypadala jak anděl. Pro paní všichni jeho podřízení byli by do ohně skočili. Paní Kristina mnohou příkrost chotě svého zmírnila, mnohou nespravedlnost napravila, a když se časem některý z učňů nebo mládenců roznemohl, pečovala oň jak milosrdná sestra.

Jakmile vešla, přistupovali k ní mládenci a učňové, dle stáří, políbili jí ruku a přáli uctivě šťastných a veselých svátků.

A ještě tu byl host. Informátor dvou dětí Karasových, mladý kandidát učitelství, venkovan, který býval o svátcích přizván k tabuli.

Za paní Kristinou vhrnula se kuchařka s misou rybí polévky. Byla to veliká mísa, ale

dvakrát ji musila kuchařka naplniti, aby všichni byli poděleni.

Stará paní povstala, pokřižovala se, sepjala ruce a modlila se. Pan Karas učinil nedbale veliký kříž, ale také jeho rty pohybovaly se. A všichni ostatní učinili po příkladě staré paní.

Po modlitbě šum, rachot židlí, všichni usedli, a jen rychlé, mnohonásobné srkání polévky ozývalo se prostorem. U pana Karasa pojídáno vždy na počátku mlčky a kvapně, jako na komando, jako na nádraží před odjezdem vlaku.

Po polévce nastala delší přestávka po dávném zavedení. Tu se otevřely dvéře sousední jizby, kde plál vánoční stromek a pod ním dárky. Pro každého tu bylo cosi, starý ten zvyk pan Karas chvalitebně zachovával. Obě děti Karasovy, hošík a děvčátko, hořely dychtivostí a nedočkavostí, a teď se vzchopil pan informátor, aby je vedl ke stromku.

Tou chvílí vstala taky paní Karasová a volala za ním:

„Pane Václavíku, ještě jsem na něco zapomněla."

Ale děti táhly svého učitele, že se jim neubránil. A pan Karas otočil se k choti:

„Co pak je?"

Paní Kristina již se vracela od prádelníku a podávala choti balíček:

„Poštou něco přišlo — otevři to."

Pan Karas přelétl zraky adresu, chopil se nože, kvapným řezem přerval motouz, strhl obal a měl v rukou lepenkovou krabici. Sňal víko — a tu se objevily drobné hračky dětské, jaké dělají v horách. Domečky, kostelíček, kravičky, panáčkové a panenky — sedláčci — másničky, škopíčky, díže, lavičky — slovem, celá vesnička s obyvateli, dobytečkem a drobným domácím nářadím, starý a vždy nový ten zázrak pro duše dětské, skupina hraček, nad níž se malé srdce radostí zatetelí. Vše pestře omalováno a vše páchnoucí ještě čerstvou, neohmatanou barvou jako osvěžující pryskyřicí.

„Od koho je to?" tázal se pan Karas.

„Od rodičů Tobiášových," řekla potichu paní Kristina.

A v koutku krabice byl dopis. Jako zdráhavě sáhl po něm pan Karas, rozevřel, popatřil.

„Tu máš," podával jej v jistých rozpacích paní. „Přečti to — je to drobné."

A paní Kristina usednuvši četla písmo staré ruky, ale rázovitých rysů:

„Milostivý pane a nejmilostivější paní! Poníženě prosíme za odpuštění, že se opovažujeme s těmito řádky vstoupiti do Vašeho domu a vyjádřiti naše nejuctivější přání šťastných a veselých svátků vánočních, aby Bůh nebeský milostivého pána a nejmilostivější paní a vzácnou paní maminku dlouho ve zdraví a spokojenosti zachovati ráčil. A poněvadž nám

Tobiášek dal věděti, že milostiví páni mají dvě roztomilé dětičky, opovažujeme se a posíláme jim na štědrý den velmi nepatrnou maličkost s poníženou prosbou, abyste ráčili přijmout, co tu Ježíšek pro ně nadělil. Velmi se omlouváme pro tuto smělost a doufáme v odpuštění té nepatrnosti, neboť takovéto zbožíčko se vyrábí v naší krajině a též u nás doma, od nepamětna, když je hospodářství malé, obchůdek chudý a v zimě vše odpočívá. Dej Bůh, aby dětičky ve zdraví vynatrefilo, aby si ve zdraví pohrály a taky rozbily, jak u dětiček jinak býti nemůže, a my se osmělíme budoucně zas poslat jiné. Račiž dáti Pánbůh všeho zdraví a mnoho štěstí též i do nového roku, prosíme pána Ježíše, matku jeho Pannu Marii a svatého pěstouna Josefa. Pokud se týče našeho Tobiáška, pevně doufáme, že se dobře a poslušně chová a vroucně děkujeme za všechno dobré, co mu milostivý pán prokazuje. (Pan Karas naslouchaje klopil hlavu níž a níže a za nic nebyl by se teď podíval v ona místa, kde tušil seděti učně Tobiáše. Cítil na sobě pohledy všech mládenců a učňů, a v tomto okamžiku vytanul mu odpolední výjev celou živostí před očima, v nichž se mu palčivostí až začervenalo — a to byla krev, kterou viděl téci po tváři Tobiášově. Bylo ticho v jídelně, taky pan informátor vrátil se s dětmi na práh a všichni naslouchali, ana paní Kri-

stina četla dále.) Píše nám Tobiášek, že se v milostivém Vašem domě dobře vynachází a že se výborně a dosyta nají, jako doma nikdy nepoznal, a tak lehajíc vstávajíc děkujeme Pánubohu, že ho potkalo štěstí a právě v domě milostivého pána nalezl ustanovení, kdež se také ve svém zaměstnání z gruntu vycvičí. Píše nám Tobiášek, že je milostivý pán přísný, ale hodný a spravedlivý, a tak poníženě a snažně prosíme, aby nad ním dále držel otcovskou ruku svou. A v pádu by se stalo, čehož však Bůh uchovej, že by náš syn v neopatrnosti něco poničil a zkazil, vynasnažíme se nahraditi způsobenou škodu, aby jen milostivý pán neměl příčiny k nespokojenosti, ale pevně doufáme, že si vzal Tobiášek všecka naše napomenutí k srdci a bude milostivému pánu, nám i sobě ze všeho práv, k čemuž mu dopomáhej Pánbůh všemohoucí.

V ponížené uctivosti se milostivému pánu, milostivé paní a vzácné paní mamince poroučíme a mnoho štěstí a radosti na milých dětičkách ze srdce přejeme.

Tobiáš a Majdaléna Maršálkovi.“

Paní Kristina složila dopis, pohlédla na muže, na matku, a řekla:

„To je hezké psaní.“

„Hezké,“ přisvědčil Karas, ale jen to zachroptěl, jak se mu slovo těžce z hrdla dralo.

Bylo mu, jakoby ho vařící vodou poléval. Proč se toto psaní neopozdilo o den, anebo ještě lépe, proč nepřišlo již včera! Pak jistě by se nebyl udál dnešní výjev ve sklepení. Každé to ponížené slovo, které tu k němu pronášeli rodiče Tobiášovi, bičovalo ho výčitkou, jak je nezaslouženo. A všichni svědkové jeho prchlivosti naslouchají, i sám Tobiáš!

Paní Karasová vkládala psaní do krabice s hračkami a pronesla ještě:

„Teď jistě tam doma vzpomínají na vzdáleného syna — —“ a zraky její zalétly na druhou stranu stolu, kde sedával Tobiášek. Hledala ho, Tobiáška tu nebylo.

Paní Kristina opětně přelétla řadou všechny, zdali nepřehlédla, a vidouc, že se nemýlí, zvolala překvapena:

„Kde je Tobiáš?“

Teď tedy vzhlédl taky pan Karas. Zraky jeho zastavily se na každé tváři, ale ani on nenalezl chlapce.

„Kde je Tobiáš?“

Nikdo z přítomných posud ho nepohřešil, a jestliže ho pohřešili soudruzi učňové nebo kdosi z mládenců, netroufali si promluviti.

„Kde je Tobiáš?“ zvolal principál podruhé, a všem jeho podřízeným vyznívalo z toho zvolání cosi hrozivého, jako blížící se nový výbuch hněvu. V pravdě však chvělo se ve hlase páně Karasově něco jiného. Polo ulek-

nutí a polo obava, co že uslyší. A teď odhodlal se nejstarší mládenec pan Franc a řekl:

„Nahoře ho nikdo neviděl — snad zůstal dole — —“

Na tváři paní Kristiny objevil se výraz úzkosti. Rychle přelétla očima tváře všech učňů a mládenců a potom, vzhlédnouc k choti, otázala se:

„Co se stalo, Floriane?“

„Nic se nestalo,“ odpověděl principál stručně, úsečně, a z jeho hlasu zněl rozkaz všem ostatním z krámu, aby taky o ničem nevěděli. Dole v krámě vládl skoro hromem, jako Perun, jeho zraky sršívaly bleskem, ale když se ocitoval nahoře, v domácnosti, byl jako vyměněn. Prudkost jeho utišovala se a krotla před mírnou, něžnou ženou, jejíž celý zjev, smýšlení a konání ho poutalo a naplňovalo jistým ostychem. V duchu jí vytýkal slabost a skoro mazlivost, neměl však odvahy, aby se jí vzepřel, a nějak neuvědoměle pociťoval, kterak je paní Kristina nad něj povznešena. A právě dnešní výbuch prchlivosti své rád by před ní byl utajil.

Když dořekl, vstal rychle, chápal se čepice i klíčů na prádelníku a velel mládenci:

„Jdou pro lucernu, Franc!“

A vyšel s mladíkem z večeřadla.

III.

Temný zvuk probudil Tobiáška, usnuvšího na žocích pod stropem. To bylo zadunění dveří do průjezdu, když všichni jeho druzi odcházeli s principálem z krámu. Nemohl se hned vzpamatovati, kde je, ale poznenáhlu si uvědomil, kde leží a co předcházelo. Byl až rozpařen teplem, hlava bolela ze silných výparů, a zalekla jej hluboká tma i ticho kolkolem. Co se děje? Proč tu jest? A teď vzpomněl: odešli, zapomenuvše na něj. Nevěděl, je-li večer, půlnoc nebo ráno. Po paměti slézal s žoků, a dole, při podlaze, rozrazila ho zima. Tápal ke vratům do ulice — byly zamčeny, nahmatal utaženou závoru. Naslouchal, ulicí přecházeli jednotliví chodci. Tobiáš tápal opačným směrem, ke dveřím postranním, byly také zamčeny. Cosi hrozného naň ulehlo. Ne strach, ne dětská bojácnost, ale děs z opuštěnosti. Kroky

opozdilých ozývaly se na ulici, blížily se, duněly těsně kolem vrat a zas vzdalovaly se — a nikdo neví, že on tu zavřen, zanechán.

Teď bijí kdesi hodiny. Počítal — čtvrt na sedmou. Zdali ráno, večer? Neuhodl. Zima ho roztřásala. I vylezl Tobiáš pomalu zas na žoky, do vzduchu vyhřátého. Mávl rukou a dotkl se plynové roury, hořáku, byl ještě teplý. Je tedy večer.

Hladu nepociťoval, ostatně hladem trpěti nebude, v šuplíku za pultem jest chléb, z něhož všichni mohli kdykoli jísti. U stropu bylo teplo — skoro tu tedy lépe než nahoře v ložnici. Ale zdali tak má stráviti celou noc? A teď teprve vzpomněl Tobiášek, že je štědrý večer.

Tato vzpomínka vzbudila v něm novou touhu, aby se odtud dostal, mezi lidi, kamkoli — ale zde nesetrvá. Slezl tedy a dotápav ke dveřím postranním, klepal na ně, zprvu bojácně, čím dále silněji, ale marně. Nikdo nešel průjezdem, nikdo ho neslyšel.

Zdlouhavě míjela doba, Tobiášek nevěděl, kolik hodin to trvalo. Ale tu ozvaly se hodiny, odbíjející půl sedmé, potom tři čtvrti a konečně sedmou. Klouby prstů klepáním ho obolely, snad opuchly, již se nemohl dveří ani dotknouti. A zima čím dále více ho drtila. Rozhodl, že se vrátí na žoky. A jak na ně vylézal, tu v zámku

postranních dveří zarachotil klíč, dvéře se rozlétly a vstoupil pan Franc s lucernou a za ním sám pan principál, bledý a všecek vyjevený. Neboť se nemohl domysliti, jaké divadlo se mu zjeví.

„Tobiáši!“ zaznělo dvojí zvolání, z úst mládencových i principálových.

Tobiášek rázem sklouzl na podlahu a ozval se skoro bázlivě:

„Prosím — —“

Z prsou páně Karasových vyšumělo mocné oddechnutí. Dlouhými kroky blížil se k chlapci a vztáhl pravici. Tobiáš vida bledé jeho líce a vyjevený pohled, skrčil se, sehnul, pouhým pudem, jako pes, nad nímž se vznáší karabáč. Neboť neočekával nic jiného než ránu za to, že na žocích usnul a zaspal.

Ale pravice páně Karasova snesla se lehce na jeho hlavu a skoro ji pohladila.

„Co pak tu děláš, Tobiáši?“ tázal se, a hlas jeho zněl neobvykle mírně. „Ty jsi spal, pravda-li?“

„Ano,“ vydechl Tobiášek.

„Tak pojď nahoru, už večeříme.“

Ale teď všiml si principál zaschlé krve na spánku a na uchu chlapcově. Ne, tak ho nesmí přivésti na oči paní Kristině.

„Počkej, otři se,“ velel chlapci, ale nečekal na to. Sám se chopil ručníku, smočil jej, vyždímal a jal se otírati stopy krve.

Tobiášovi zamotala se až hlava z toho nenadálého nakládání s ním, z této péče, ale šťastnější ještě v tom okamžiku byl pan Karas. Kvapil dolů naplněn hroznou obavou, zdali si chlapec nějak neublížil, zdali se dokonce o život nepřipravil, a tu ho nalezl celého, neporušeného. Věru, nechybělo mnoho a principál by ho byl políbil. Tento nález byl mu dnes největším darem štědrovečerním.

Suchým koncem ručníku otřel pak chlapci vlhkou tvář a pronesl:

„Tak, Tobiáši, a teď hajdy, nahoru, a vezmi si čistou košili a učeš se, a až přijdeš do pokoje, popřej paní a staré paní šťastných a veselých svátků — běž, popil si, polívku ti přinesou, s ostatním na tebe počkáme — —“

Chlapec vyběhl a principál ještě zadržel mládence:

„Počkaj, Franc; tuhle vezmou nahoru dvě láhve ruského a tuhle jsem prve zapomněl —“

Vytáhl šuplík za pultem, vyňal hru nových karet, vstrčil do kapsy a šel.

— — — — — — — —

„A Tobiáš?“ tázala se paní Kristina, když se manžel s panem Francem vrátil.

„Hnedle tu bude,“ odpovídal pan Karas poněkud rozpačitě. „Jen co se převlékne. Usnul v magacíně — no, počkáme chvilku. A tuhle jsme prve zapomněli přinésti punč a

nové karty. Snad si po večeři zahrajeme? S maminkou preferanc.“

Paní Kristina utkvěla na choti pohledem, z něhož vyčetl, že se za jeho nepřítomnosti přece dověděla, co se dole přihodilo. Ale dobře taky pocítila paní Kristina, jak to manžel vlastními výčitkami odpykal.

Onoho štědrého večera všichni ostatní učňové záviděli na konec Tobiášovi jeho rány od principála. Neboť ho obsluhovala sama milostpaní, předkládajíc mu na talíř, i po vlasech ho pohladila — při čemž prsty její nenápadně ohledaly zraněné ucho, a když došlo k podělování, dostal Tobiáš krom všeho, co ostatní, i zcela nový, lesklý stříbrný zlatník, tehdejší doby vzácný peníz, neboť stál papírovou zlatku a patnáct nováků.

Do prvního oddílu tohoto svazku přejaty dvě historky z původního vydání sbírky **„Páté přes deváté"**: *Pišťalka* (původně *Z oboru veřejneho zdravotnictví*) a *Pan pes*. — Do druhého oddílu přejaty dvě historky, *Muž bez třináctky* a *Nový závod*, ze sbírky vydané u Bursíka a Kohouta »*Muž bez třináctky a dvanáct jiných povídek nedělních*«. — Povídka poslední, *Tobiáškův štědrý den*, přejata sem z 19. svazečku Topičova »Osení«: »*Tobiáškův štědrý den a několik žertovných povídek o zvířátkách*«

OBSAH.

KANCELÁŘSKÝ PRACH.

SMÍŠENÉ ZBOŽÍ.

Sebrané spisy Ignáta Herrmanna.

I. **BLEDNOUCÍ OBRÁZKY.** Vzpomínky nejstarší a drobné episody z maloměstské kroniky. Vydání druhé. 325 stran . K 3·40

II. **OTEC KONDELÍK A ŽENICH VEJVARA.** Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny. Vydání sedmé 487 stran . . . . K 5·20

III. **TCHÁN KONDELÍK A ZEŤ VEJVARA.** (Pokračování Otce Kondelíka.) Vydání třetí. 536 stran . . . . K 5·50

IV. **Z CHUDÉHO KALAMÁŘE.** Drobné náčrty. Vydání třetí. **PRAŽSKÉ FIGURKY.** Rázové obrázky ze života. Vydání třetí. **PAN MELICHAR.** Obrázek z »tiché« pražské domácnosti. Vydání druhé. 453 stran . . . . K 4·80

V. **Z PRAŽSKÝCH ZÁKOUTÍ.** Humorist. a rázové obrázky ze života. Vydání druhé. 213 stran . . . . K 2·20

VI. **STAŘÍ MLÁDENCI.** Humorné obrázky ze života »přespočetných«. 225 stran . . . . K 2·40

VII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Líčení z pražského života. Vydání třetí. Část I. a II. 284 stran . . . . K 3·—

VIII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Část III. a IV. 346 stran . K 3·60

IX. **BODŘÍ PRAŽANÉ.** Postavičky z pražských zdí a ulic. Vydání druhé. 300 stran . . . . K 3·20

X. **RODINY A RODINKY.** Drobné výjevy z pražského života. 264 stran . . . . K 2·60

XI. **DVĚ PRAŽSKÉ IDYLLY.** Vydání druhé. 244 stran . . . K 2·50

XII. **DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ.** Dva stínové obrazy z manželského života. Vydání druhé. 220 stran . . . . K 2·30

XIII. **ŽENITBA PÁNĚ KARAFIÁTOVA** a jiné povídky staromládenecké. 272 stran . . . . K 2·80

XIV. **PÁTÉ PŘES DEVÁTÉ.** Třicet nedělních povídek. Vydání druhé. 305 stran . . . . K 2·80

XV. **ZTŘEŠTĚNÉ HISTORKY.** (Chráněnka. — Pouhé smyšlenky. — Strašidelné. — „Amerikánské.") Druhé, prohlédnuté a pozměněné vydání. 344 stran. . . . . K 3·60

XVI. **KANCELÁŘSKÝ PRACH. — SMÍŠENÉ ZBOŽÍ.** Drobné črty z ovzduší kancelářského a kupeckého. 340 stran . . . K 3·50

XVII. **FOXL-VOŘÍŠEK A JINÉ HISTORKY KRATOCHVILNÉ.** (Vychází v dalších sešitech.)

Svazky v původní vazbě o K 1·40 dražší.

Kromě toho vydáno:

DROBNÍ LIDÉ. Črty ze všedního života. Třetí vydání. U J. Otty v Praze. Dva díly, cena každého 3 K 20 h, v polokožené vazbě 5 K 80 h.

HISTORIE O DOKTORU FAUSTOVI, slavném černokněžníku, čili vypsání jeho života, skutkův i přehrozného do pekelné propasti uvržení. Dle starých kronik a pamětí. S 13 dřevoryty dle kreseb mistra Josefa Manesa. 1884, nákladem vlastním. (Rozebráno.)